Dünyanın Sokakları

Metin Yeğin



NOTOS
GEZİ KİTAPLIĞI

Metin Yeğin

Dünyanın Sokakları

Notos Kitap 032
Gezi Kitaplığı 004
©Notos Kitap Yayınevi, 2010

Birinci Basım
Nisan 2010

Editör
Tuğba Eriş

ISBN 978-605-5904-15-9

Sertifika 16343

Notos Kitap Yayınevi
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu 34427 İstanbul
Telefon: 0212 243 49 07
www.notoskitap.com

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset
Baha İş Merkezi, Haramidere İstanbul
0212 412 17 77

Metin Yeğin
Dünyanın Sokakları

NOTOS KİTAP

Metin Yeğin

1963'te İstanbul'da doğdu. İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Cambridge Üniversitesi'nde sinema eğitimi aldı. 12 Eylül'ü cezaevinde karşıladı. Dünyanın birçok ülkesinde avukatlık, bulaşıkçılık, taksi şoförlüğü, sandviççilik yaptı. Meksika'da Chiapas'da uluslararası insan hakları gözlemcisi, Ekvador'da bambu evlerin yapımında işçi, Guatemala yerli hakları kongresinde katılımcı, Nikaragua'da karides avcısıydı. Chiapas'da Subkumandan Marcos'la, Venezüella'da devlet başkanı Chavez'le, Arjantin'de uluslararası terörizm cezaevi hücresinde Leonardo Bertulazzi ile görüştü. İtalya'da *Il Manifesto*'ya, İngiltere'de *Nerve*'e, Arjantin'de *El País*'e, Türkiye'de *Birgün*'e yazdı. NTV, CNN Türk, Kanaltürk, Hayat TV, TeleSUR TV'ye ve Açık Radyo ile BBC Radyo'ya yüzden fazla belgesel yaptı. Türkiye'de *Günlük* gazetesi ile *Leman*'a, dünyada birçok gazete ve dergiye, ayrıca duvarlara yazı yazmaya ve belgesel çekmeye devam ediyor. *Dünyanın Sokakları* belgeseli, zincire eklenen yeni halkalarla tamamlanıyor.

Kitapları: *Marcos'la On gün* (2000), *Firari İstanbul* (2001), *Likya Yolu* (2006), *Topraksızlar* (2006), *Patronsuzlar* (2006), *Gerillanın Barışı* (2010).

Bazı filmleri: *Likya Yolu* (2000), *Üç Kıtada Devriâlem* (2001), *F* (2001), *After* (2001), *Güzel Günler Göreceğiz* (2003), *Para Pachamama* (2003), *Topraksızlar* (2003).

Jules Verne'e ve Che Guevara'ya,
Gerçeğe ve imkânsıza...

Teşekkür ettiklerimi yazacaktım. Sayamadım.
O kadar çok kişinin hakkı var ki
yaşadıklarımda, yazdıklarımda.
Hepsine bir yol borcum olsun. Gidelim...

Arzın Merkezine Seyahat

Ekvador'daydık. Quito'da. Latin Amerika'ya geleli henüz bir hafta olmuştu. Ö. ile yaşamı ve seyahati paylaşıyorduk. O, Quito'nun mutena bir kolejinde İngilizce öğretmenliği yapıyordu. Üç gün önce yemek yediğimiz lokantanın duvarında bulmuştuk işi. Ucuz ve kızarmış muz kokan bir lokantaydı. Başvururken annesinin İngiliz olduğunu söylemiştik. Tabii ki İngiliz olduğundan annesinin haberi yoktu. Ama mutena kolejdekiler Türkiye'de anadilimizi İngilizce sandığından, bunun pek de önemi yoktu. Ben de bambu ev yapımında çalışıyordum. Bu işte daha önce çalıştığımı söylememiştim. Yalnızca, "Marangozum" demiştim. Yaş bambu ağacını avuçlayıp elime milyonlarca küçük diken battığında işi öğrenmeye başlamıştım. Bütün gün elektrikli testereyle 20-30 m'lik bambuları uygun büyüklüklere getiriyordum.

Hafta sonları Rosa Mary'nin cipine atlayıp sağa sola gidiyorduk. Rosa Mary bütün Venezüellalı kızların olması gerektiği kadar güzeldi. Dudakları, İspanyolcayı daha güzel kılıyordu. Onun açacağı büyücü dükkânını dekore etmeye başlamıştım. Yarasa kanatlarının sergilenmesi için, artık bambulardan küçük raflar yapıyordum. Yanında José oturuyordu. Kolombiyalı bambu ustam ve pansiyondaki yan komşumuz. Bana işleri o buluyordu. Geceleri bizim işlerin hesabını yaptığından, çok yorgun olduğunu söyleyip, gündüzleri çalışmıyordu. Tabii ki aldırmıyordum. Arkadaşımdı. Gece hesaplarını Rosa Mary ile yapmak istiyordu ama pek başaramıyordu. Daha çok

alt katımızdaki Harvard hukuk mezunu Amerikalı kızla çalışabiliyordu.

O gün dünyanın sıfır noktasına yol alıyorduk. İnkalar bundan tam beş yüz yıl önce Ekvador çizgisini, dünyanın sıfır noktasını tespit etmişti. Yani Avrupa'da Galileo Galilei, "Dünya yuvarlaktır" demeden yıllarca önce. Turist otobüsleri doluydu. Şekerlemeciler, hatıra eşya satıcıları uzun koridorlar oluşturmuştu. Turistler bu koridorlardan kime ne alsak düşünceleri içinde ilerliyordu. Dünyayı ikiye bölen temsili çizgiye doğru yürüyorduk. Tepede koca bir dünya heykeli vardı. Fotoğraf makineleri sürekli çalışıyordu. Turistlerin ne yediğine aldırmadan kızarmış muz yiyorduk. Sıcak ve tatlıydı.

"Burası değil ki," dedi José. "Dünyanın esas sıfır noktası buradan üç kilometre ötede. Hükümet oraya turist otobüsleri, şekerlemeciler sığmıyor diye buraya taşıdı." İnkaların tespit ettiği, dünyanın sıfır noktasını kaydırmışlar. Yani, gel sana dünyanın sıfır noktası fotoğraflarını göstereyim, diye kandırılacak kızlar iki kez kandırılmış oluyor. Yani arzın merkezi kaymış. Ve bu yüzden dünyada hiçbir şey doğru gitmiyor...

Compañero

İşçiler bir gün fabrikalarını kapalı buldu. Bankalardan alınan ve geri dönüşü olmayan yüksek faizli kredilerden elbette onlar sorumlu değildi. Paraları alıp ABD'ye kaçanları yalnızca sosyete haberlerinden tanırlardı. Ülkelerinin sıkıntısız gelecek günleri için, her geçen gün onlardan istenen fedakârlıklardan kaçınmamak dışında IMF'nin ekonomik planlarıyla hiç mi hiç ilgileri yoktu. Doların uluslararası paritesi, Uzakdoğu piyasalarının etkisi nedeniyle düşen borsa işlem hacmi ya da kredi kuruluşlarının notları gazetelerde spor sayfalarından önceki sayfaları doldurmanın ötesinde anlam taşımıyordu. Ancak onlarca yıldır çalıştıkları fabrika, yani ekmeklerini kazanabilecekleri tek yer artık kapalıydı...

Bu karanlık günlerden yıllarca sonra Arjantin'de ilk işgal edilen aynı fabrikada, IMPA'dayız. Yanımda fabrikanın en kıdemli işçisi ve aynı zamanda işçilerin işgalden sonra kurduğu kooperatifin başkanı Carlos var. 1,60 boylarında, başkan olduğunu utanarak mırıldanıyor. Dolaşırken büyük preslerin başında çalışanlara, "Bu kim?" diye sorduğumda hepsinin soruma şaşırarak, yoldaş anlamına gelen, "Compañero" diye cevaplamaları hoşuma gidiyor. Bir büyük makine birden sac parçalarını ezmeye başladığında beni orada unutup makinenin altına dalıyor. Artık yalnızca hızlı çalışan ellerini görebiliyorum. Söktüğü bir boruyu, üstüne sıçramasına aldırmadığı makine yağlarını, dudaklarının kenarına tutturduğu vida parçasını... Makinenin altından hızla çıkıp şaltere basıyor. Makine uslu bir

çocuğa dönüyor. Beni o zaman hatırlıyor ve gülümsüyor. Yanağındaki yağ lekesi, işgalin zaferi.

"Özelleştirmenin şansı yok. Biz yaşadıklarımızı, bütün Arjantinlilerin yaşadıklarını, özelleştirmenin nasıl bir şey olduğunu mutlaka anlatmalıyız. Özelleştirme sırasında sosyal hareketler olarak bir araya gelemediğimizden çok zorluklar yaşadık. Hiçbir çıkış kalmadı. Özelleştirmelerden sonra nüfusun yüzde 70'inden fazlası yoksul duruma düştü."

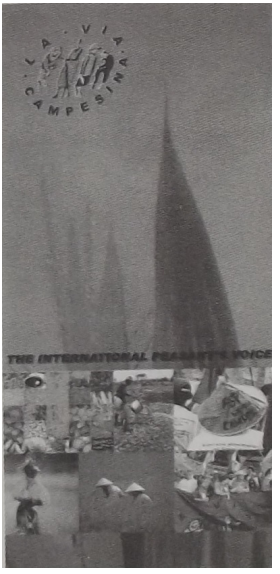
– Arjantin işgal fabrikasından bir işçi



"Özelleştirmenin şansı yok. Biz yaşadıklarımızı, bütün Arjantinlilerin yaşadıklarını, özelleştirmenin nasıl bir şey olduğunu mutlaka anlatmalıyız."

WTO Öldürür

O gün, Seul'un yaklaşık 300 km ötesindeki Jengup kenti dahil Kore'nin yüz şehrinde çiftçiler Dünya Ticaret Örgütü'nü (WTO) protesto ediyordu. Ve köylü önderi Lee Kyung Hae'yi anıyordu. Lee 2003 yılında Meksika'nın Cancün şehrinde WTO toplantısını protesto edenlerin arasındaydı. Bununla kalmadı; 'Sıfır kilometre' denilen, WTO'nun toplantı yaptığı yerle protestocular arasındaki polis barikatının önüne çekilmiş dikenli telin üstüne tırmanıp konuşmasını yaptı. WTO'nun çiftçileri nasıl yok ettiğini, onları nasıl ölüme sürüklediğini bir kez daha anlattı. Sonra bıçağını çıkarıp karnına sapladı. Harakiri yaptı. Üstündeki Koreli çiftçilerin geleneksel beyaz giysisi aniden kızıla çaldı. Bedeni dünyanın her tarafından gelen çiftçilerin arasına düştü. Büyük pankartlara, bayraklara sarılıp hastaneye yetiştirilmeye çalışıldı. WTO bir kişiyi daha öldürdü. Via Campesina* o günü, 10 Eylül'ü 'Dünya Eylem Günü' ilan etti.



Via Campesina broşürü

*Küçük çiftçi örgütlerinin kendine yeterliliğini sağlamak amacıyla kurulan, toprak reformlarına karşı söz söyleyen, dünyadaki yüzlerce çiftçi örgütünü bir arada tutan Uluslararası Çiftçi Hareketi.

Tortilla Nasıl Yapılır?

La Realidad'da Zapatista komünündeyiz. Sabahları asker sayıyoruz. Masadan sayma çizelgeleri kaldırılıp kahvaltıya başlanıyor. İçine mısır karıştırılmış kahvenin yanında tortilla yiyoruz. (Askerler mısır tarlalarını zehirliyor. İncecik kemikleriyle derisi arasında hiçbir şey olmayan tavukları öldürüyor. Satmak için götürülen kahve, paramiliterler tarafından gasp ediliyor. Zaten bütün mevcut olan kara fasulye, tortilla ve kahve.) Her gün bir aile, bize tortilla ve kahve veriyor. Çünkü bir ara yabancılar komününün, yani bizim topraklarda kalanların hiç yiyeceği kalmamış ve köylülerden tortilla satın almak istemişler. Bunun üstüne komün karşılıksız verme kararı almış. Bazen kara fasulye de geliyor. Yani her şeyimiz tamam. Keyfimiz yerinde.

Senyora Rosalina'nın evine gidiyorum. Bana Mayaca sözcükler ve tortilla yapmayı öğretiyor. Elle çalışan, kıyma makinesi benzeri bir şey var –makine demek tabii ki hakaret. Suda bekletilerek yumuşatılmış mısır taneleri onun içine konuyor, öbür uçtan biraz parçalanmış, daha çok ezilmiş olarak çıkıyor. Hamur gibi yoğurulan ezilmiş mısır taneleri iki teneke parçası arasında yassılaşıyor. Odun ateşinde kızarmış sacın üstüne elle bırakılıyor. Bir tarafı pişer pişmez, dünyanın her yerindeki hünerli kadın ellerinden biri alıp ters çeviriyor onu. Ortalık taze ekmek kokuyor.

Mısır tanelerini makineden içeri itiyorum. Orta parmağım davul gibi şiş. Üç ay kadar önce Kosta Rika'da derede yürür-

ken düşmüştüm. Ayağım ıslanmasın diye sudan değil taşların üstünden yürüyordum. Tam bir küçük burjuva kazasıydı. Parmağım çıkmıştı. Kendi kendime yerine taktığımı düşünüyordum. Senyora Rosalina ise pek böyle düşünmüyor. Evin kızlarından biri parmağımı gördü. Annesini çağırdı. İçeri girip parmağımı avucuna aldı. Bayağı da morarmıştı. Islak, ezik mısır tanelerinin sarısı arasında daha da görkemli görünüyordu. Elim avucunda, kenardaki rafa uzandı. Bir rom şişesini ağzına götürdü. Kocaman bir yudum aldı. Yudum yanaklarını şişirdi. Hepsini parmağıma fışkırttı. Bu anestezi etkisini köy kızları ve İtalyan kızları arasında seyrediyordum. Parmağım kıvrılarak eski yerine oturdu. Ocağın üstüne bir yaprak parçası koydu. Isınan yaprak parçasıyla sarıldı parmağım ve acılarım.



Senyora Rosalina'nın evine gidiyorum. Bana Mayaca sözcükler ve tortilla yapmayı öğretiyor.

WTO'nun Canı Çıksın

Jengup'taki kalabalık ayağa kalktı ve ikiye ayrılmaya başladı. Başlarında kızıl bantları, Musa'nın emriyle ikiye ayrılan Kızıldeniz gibiydiler. Omuzlarında koca bir tabutla yürüyorlardı. Üstünde WTO ve anlamadığım başka şeyler yazıyordu. Önündeyse kâğıttan yapılmış kocaman başka bir tahtırevan vardı, yılbaşı öncesi süslenen bir ilkokul sınıfı kadar büyük. Hep beraber polis istasyonuna yürüdüler. Binlerce polis barikat kurmuştu. Önlerine gittiler. Tabutu ve kâğıt tahtırevanı polis otobüslerinin önüne koyup üstüne bol miktarda benzin döktüler. Polisler ellerindeki kalkanları ve uzun sopaları yere vurarak hep beraber haykırıyordu. Yerinde duramayan bir boğa gibi homurdanıyorlardı. İki çiftçi öne fırlayıp polislerin kafasına demir çubukla vurdu. Muhtemelen hayvan çiftlikleri vardı. Sonra yanan tabutları polis otobüslerinin altına ittiler hep beraber. WTO tabutunun içine yanan bir polis otosu koydular. Onların verdiği vergiyle alınmıştı. Yakabilirlerdi. Tam işlerini bitirip meydana döndüklerinde polis takviyesi geldi. Çiftçilere saldırdılar. Meydanı ele geçirip liderlerini tutukladılar.

Gece sokaklarda çiftçiler üstlerine sarı muşamba yağmurlukları giymiş, ellerine uzun demir çubuklar almışlardı. Trafiği düzenleyen polislere dokunmuyorlar, bir polis otobüsü geldiğinde önüne atlayıp önce ön camını kırıyorlardı. Uzun demir çubuğun darbesiyle boş bir ses çıkaran camda koca bir de-

lik açılıyordu. Parçalanmayıp asılı kalıyordu cam, çerçevesinde. Açılan delikten ürkmüş polis kafaları görünüyordu. Kapıyı açıp aşağı inemiyorlardı. Yüzlerce çiftçi onların inişini bekliyordu.

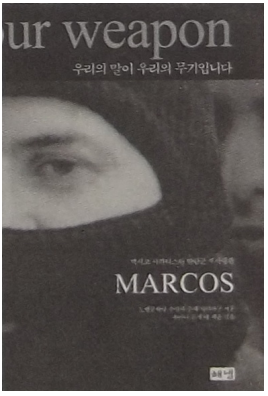
Otobüs duramayıp yola devam ediyordu. Giderken peşinde kırılmış farlar, yamulmuş kaportalar bırakıyordu. Bedeninin içine sokulan demir çubuklarla patlayan lastikler hızla iniyordu. Otobüs jantın üstünde gıcırtılar çıkararak ilerliyordu.

Gece, sağanak yağış, kırılan plastik cam sesleri, metal kırıkları ve hava kaçıran lastikler, çiftçilerin sloganlarına karışıyordu. Polis otobüsleri uzak bir noktada içindekileri indiriyordu.

Polis sonunda çiftçi liderlerini serbest bıraktı. Onlarsa sabaha kadar geri kalan polis otobüslerini kırmaya devam etti.

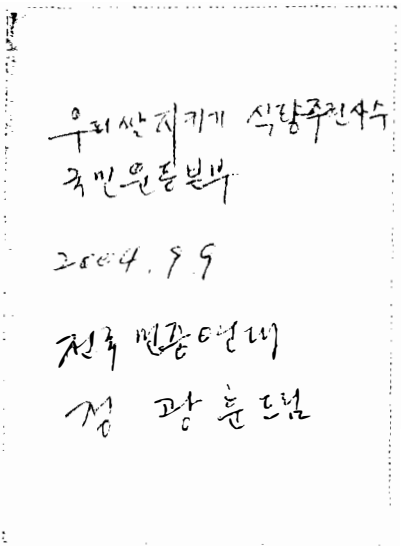
Hoon Amca

Hoon Amca sabah ilk gelenlerdendi. Bir daha da hiç gitmedi. KPS'nin (Kore Dayanışma Sendikası) başkanıydı. Çiftçilerin, öğretmenlerin, sağlık çalışanlarının ve unuttuğum birçok sendikanın oluşturduğu bir üst yapıydı bu sendika. Yaklaşık bir buçuk milyon üyesi vardı. Hoon Amca'nınsa başından hiç çıkarmadığı bir hasır şapkası, sigarasının eksik olmadığı bir yeleği, boynuna astığı küçük bir çantası ve dudaklarının kenarında taşıdığı bir gülümsemesi... Hep pankartın hemen arkasında yer alıyordu. Sırası geldiğinde içinde WTO sözcüğünün geçtiği konuşmalar yapıyordu. Tabii ki gerisini anlamıyordum. Arada çevirmeni yakalayıp muhabbet ediyorduk. Bay Lee'yi çok eskiden beri tanıyordu. Geçen yıl Meksika'da harakiri yaparken Hoon Amca da oradaydı. Aslında eylemini benimsemiyordu. "Bizim onların kafasını kırmamız; bu yüzden yaşamamız ve mücadele etmemiz gerek," diyordu. Yeni bir sigara yakıyordu. Yıllarca cezaevinde yatmıştı. Onunla konuştuğumu gören herkes, kenara çekip heyecanla onu anlatıyordu bana. Bazen İngilizce, bazen işaretlerle. Cuntaya karşı bir ayaklanmada, Hoon Amca'nın askeri garnizon baskınına katılıp, yönetip, birçok silahı bizzat halka dağıttığından söz ediliyordu. Bu silahların sayısı, büyük-



Marcos'un *Sözümüz Silahımızdır* kitabı, Korece.

lükleri ve miktarları hep değişiyordu. Kısa boylu, ufak tefek Hoon Amca'yı gözümde askeri garnizondan çıkarken, koltuğunun altında silahlarla canlandırıyordum. Başında kızıl bir halkayla çevrilmiş hasır şapkasının olduğuna emindim. Ve dudaklarının kenarındaki gülümsemesi. En son 1996 yılında evinde Subkumandan Marcos'un kitabını bulundurduğu için dört ay hapis yatmıştı (garip bir demokrasi tarihi vardır Güney Kore'nin). Zapatistalarla ilgili bir kitabın yazarı olduğumu ve Subkumandan Marcos'la birlikte kaldığımı öğrendiğinde sanki akrabasını bulmuş gibi çok sevindi.



Hoon Amca kitap içine bir de not yazdı.

Bir gün sonra Hoon Amca, daha önce faşist cuntaya karşı silahları taşıdığı koltuğunun altında Marcos'un, *Sözümüz Silahımızdır* kitabıyla geldi. İlk sayfasına bir şeyler yazıp, bana hediye etti. Yazdıkları Korece ve tabii ki Kore alfabesiyleydi. Kitap da öyle. Ve ben hiç Korece bilmiyordum. Zaten Hoon Amca'yı anlamak için buna gerek de yoktu.

Alí Rodríguez Araque, 1

Alí Rodríguez; Venezüella Bolivar hükümetinin enerji bakanıydı. Bir ara da dışişleri bakanı. Hükümette yer alan eski gerillalardan en ünlüsüydü. Chavez'in ağbisi de bu gerilla örgütünün militanlarından biriydi ve Chavez'in içinde yer aldığı subay örgütlenmesi bu gerilla grubundan etkilenerek kurulmuştu. Bolivar devriminin en önemli liderlerindendi. Venezüella'nın Küba elçiliğinde konuştuk. Bütün diplomatların üniforması, ceket ve kravat yerine pamuklu bir gömlek ve pantolon giymişti. İkisi de bembeyazdı. Görüştükten bir süre sonra bu sefer de Venezüella finans bakanı oldu. Bir gerilla komutanı, bakan ve devrimci Alí Rodríguez'e neoliberalizmi sordum.

"Bence öncelikle neoliberalizmin Latin Amerika'da ve Venezüella'da yaptıklarına bakmak gerek. Kimin neoliberal politikalara ihtiyacı var? Neoliberal politikalar uluslararası finans merkezlerinin dayatmasıdır, onların istekleridir. Bu, bütün zenginliklerin kuzey ülkelerinin elinde toplanması demektir. Özellikle de ABD'de toplanması. Neoliberal politikaların pratikte neler yarattığına bakalım: Bütün pazarların ele geçirilmesi, işçi ücretlerinin düşürülmesi, yeni tip bir ayrımcılık ve serbest dolaşım ama gerçekte sermayenin serbestçe dolaşımının sağlanması, yani insanların değil. Bu, bizim kıtada böyle gerçekleşti. Her şey sermaye için biçimlendirildi, düzenlendi ve sermaye için daha iyi hale getirildi. Hükümetin olanakları ve



Alí Rodríguez (sağda), gerilla günlerinde Luis Perdomo ve Douglas Bravo ile, Aralık 1969.

sorumlulukları elinden alınarak ekonomi ele geçirildi. Küçükler yok edildi. Olağanüstü bir tekelleşme süreci yaşandı. Bütün dünya işbirliği halinde ardı ardına yutuldu. Petrol sektöründeki tekeller birleşerek daha da büyük bir tekel halini aldı. Mesela bunlardan Texas Oil, başka bir Fransız girişimiyle teknik, finansal olarak birleşti ve çok daha güçlü bir tekel oluşturdu. Bu tekelleşme süreci sermaye için çok iyiydi ama milyonlarca, milyonlarca yoksul insan içinse çok kötü.

"Kuzey ülkelerinin bizim güneyi bütün olarak ele geçirdiği bu süreci, bugün uzmanlara sormalı: Bu kime yaradı? İşte bu bütün dünya için geçerli olan neoliberalizmin karakteridir. Kuzeyin sermayesindeki bu tekelleşme daha fazla yoksulluk, aynı zamanda daha iyi öğrenme ve direnme imkânı yarattı. Bu, insanlara yoksul güneyin daha da yoksullaştığını, zengin kuzeyinse daha da zenginleştiğini açıkça gösterdi. Bunun sonucunda yoksullar için yasadışı yollardan ABD'ye göç etmekten

başka bir yol kalmadı. Kuzey Amerika'da işçi olarak çalışmak nispeten daha iyidir. Ancak bu göç, Kuzey Amerikalı işçilerin durumunu da bozdu; kuzey ve güney arasına daha da büyük sınırlar çizdi. ABD işçilerin bugünkü halinden sorumludur. Şimdi güneyin yoksullarının kuzeye akınını durdurmak için Berlin Duvarı'ndan da büyük bir duvar çekiyorlar. Kuzey Amerika Kongresi bunu tartışıyor. Böylece yoksulların güneyden gelmesini engellemeye çalışıyorlar. İşte neoliberalizm bu. Venezüella ise bütün bunlara karşı bir direniş manifestosu ilan etti."

Kar Maskeli Futbol

Bir gün Zapatistalarla maç aldık. İtalyan anarşistler, komünistler, yeşiller, Basklı ETA'cılar, İspanyol ve Katalan devrimciler ve ABD'nin yüz akı Seattle'dan Amerikalı bir yoldaş vardı, ama takım zor kuruldu. Kızlar oynamak istemedi. Ayrıca herkes solda oynamak istiyordu. Köyden iki küçük çocuk transfer edildi. Bütün mahalle maçlarında olduğu gibi biri kaleye kondu. Marcos'un istediği gibi, devrim zamanı Meksika takımının dizlerine kadar uzun şortlarından giyemedik. Yoktu. Onlar daha hazırlıklıydı. Gerçi eski Meksikalı profesyonel futbolcularla Mexico City'de yaptıkları ve 5-3 kaybettikleri maçtaki kadronun aynısı mıydı bilmiyorum. Çünkü o maçta yüzlerinde kar maskeleri vardı. Ayrıca Inter Milan'ın Arjantinli kaptanı Javier Zanetti'nin kendi formasını Chiapas'a, Zapatistalara göndermesinden yıllar önceydi ama yine de kolektif futbolu iyi oynuyorlardı. Kök boyalı duvar resimlerinin önüne seyirciler dizildi. Maç başladı. Fiziksel üstünlüğümüz vardı. Hava toplarına hâkimdik. Kalecimiz iyiydi. Belki süre on dakika olsaydı... Hepimiz iyiydik. Zaten hazırlık maçıydı ve ben skor yazarı değilim.



Bir gün Zapatistalarla maç aldık.

James Petras, 1

James Petras'la konuşuyorduk. Ona Petras Amca diye hitap etmekten hoşlanıyordum, ama sanırım o pek memnun olmuyordu. Bunu aynı zamanda yaşlılık eki olarak yorumluyordu. Yaşlı değildi. Devrimciler yaşlanmaz. Ben aramızda bir akrabalık olduğunu düşünüyordum. Aynı kıta hakkında yazıyorduk, çoğunlukla Latin Amerika. Pul biriktiren insanların akrabalığı gibiydi. Dünyaca ünlü muhalif ABD'li profesör, sosyolog, analist, yazar... Petras Amca.

"Dünyada birçok sosyal hareket direniyor. Önemli olan zenginliğin en yukarıdan alınıp aşağıdakilere verilmesini sağlamak. Mesela Venezüella'da Hugo Chavez petrolün yüksek geliriyle geniş bir sosyal program uyguluyor; petrol gelirlerini, en alt tabakanın yararına uyguladığı bu program için kullanıyor. Özelleştirmelere karşı petrolde, telekomünikasyonda ve medyada kamulaştırmalar gerçekleştiriyor. Bu, yoksulların politik gücü kullanması ve aynı zamanda ekonomik pastadan pay almaları demek. Yoksul sınıf, topraklardan, kredilerden, finans olanaklarından, sağlık hizmetlerinden vb. yararlanıyor böylece. ABD hükümeti Chavez hükümetini yok etmek için darbeyi tezgâhladığında, Chavez de kendisine sadık kesimleri, ordudan ve yoksul halktan kendisine sadık olanları örgütledi. Şu anda ülkede iki güç var; biri sermaye, Washington tarafından idare edilen ekonomik güç; öbürüyse yüzde 60-65 oranında Chavez'i destekleyen Venezüella halkı."

Cuntanız Nasıl Olsun İsterdiniz?

Kapısındaki 'kiler' yazısı kaldırılmamış bir koğuşun tutsaklarıydık. Galiba iki yüz kişi kadardık. Boydan boya sıralanmıştı ranzalar. Bazılarının çarşaflarla kenarları kapatılmıştı. Meyve sandığı tahtalarından, başuçlarına küçük raflar tutturulmuştu. Ancak ranzanın üst katından ulaşılabilen iki karışlık pencereler vardı. Duvarlara büyük boy resimler yapmıştık. Zeytinden, yanmış kâğıttan, soğandan ve cezaevinin yaratıcılığından yapılmışlardı. İçine, bozuk paralardan imal edilmiş ısıtıcının sarkıtıldığı iki bidon vardı. Yanı başında 'banyo sırası' listesi asılıydı. Kalorifer borularının üstünde, kitaplarımız, yazdıklarımız, dünyayı değiştirme planlarınız ve diş fırçalarımız yan yana duruyordu.

Dışarıda bir hareketlenme oldu. Her zaman bize çevrili olan uçaksavarın namlusuna bir asker geçti. Namlulara mermi sürülme sesleri birbirini izledi. Üst koğuştaki arkadaşlar bu gece tavanı delecekti. Çatıya çıkıp gideceklerdi. Bütün kaçacak olanlar zar zor orada toplanmıştı. Soluklarımızı tuttuk. Geceyi, yüreğimizi yırtacak mermi seslerini bekliyorduk. Onlar sadece yere yatıp siper aldı. Ne olduğunun cevabını radyodan öğrendik. Cunta geldi.

Siyah beyaz televizyondaydı Kenan Evren. İki gün içinde bizim koğuştaki televizyon gitti, ama o yıllarca kaldı. İçtüzükten aldığı yetkiyle anayasayı ilga ettiklerini bildirdi. Bir parlamentoyu, bir meclisi, belediye başkanlıklarını, sendikaları da

ilga etmişlerdi. Tamamıyla hukuka uygundu. Roma imparatorunun atını vatandaş ilan etmesinden bile daha az meşruydu ama bu önemsiz bir ayrıntıydı. Bizse aramızda, öteki ülkelerde faşist cuntaların iktidara geldiklerinde neler yaptığını konuşuyorduk. Endonezya en iyi örneklerden biriydi. İlk günlerde binlerce politik tutsağı kurşuna dizmişlerdi. (Sonra cuntacı baş general söyledi. Karar almışlar. Eğer yoğun bir direnişle karşılaşırlarsa önce mahkûmları öldürmekle işe başlayacaklarmış. Biz yırtıcı çocuklar, hepimiz ölseydik masumiyet kazanacaktık.) Şili'yi konuşuyorduk; Pinochet'nin gözaltında kaybettiği insanları, öldürdüklerini, statları işkencehanelere çevirmelerini... (Bizimkilerse spordan çok eğitime önem veriyordu. İşkencehaneler için ilkokulları kullandılar.) Oturup bekliyorduk. Hiç kimse bize yemek falan getirmedi. Akşama doğru, kapının arkasına karavananın içine doldurulmuş konserveler koydular. "Gelin alın!" diye bağırdıklarında, oraya koyacak asker bile bırakmadıklarını, bütün güçlerini sokaklara yığdıklarını anlamamıştık.

Ama bütün bunlar bana koymadı. İşkenceler, öldürmeler onların işiydi. Bana koyan, "Teslim ol" çağrısı üzerine Selimiye Kışlası önünde uzun kuyruklar oluşturanlardı. Sabahın erken saatlerinde kuyruğa girip, önden kaynak yapanlarla kavga edenler. "Kardeşim biz sabahtan beri burada bekliyoruz," diyenler. En önce teslim olmak isteyenler, teslim olmak için sıra kavgası edenler...

Üzümün Çöpü

Avrupa Sosyal Forumu'ndaydım. Londra'da, "Başka bir dünya mümkün" diyenlerin sokaklarında. İstanbul gibiydi. Bu bana bayram namazını, daha doğrusu Sinema Günleri'ni hatırlattı. Paris'teki önceki yılın forumundan daha derli topluydu. Havada birlikte olmanın mutluluğu vardı. Dans edenler sokakları işgal etmişti. Davulların ritmi sloganlara eşlik ediyordu. Uzun tahta bacakların üstünde dans eden bir kız, sırtında ABD yazan koca bir iskelet kuklası, üstünde Bush'un, Bin Ladin'in, Şaron'un birlikte resimleri olan savaş köpekleri afişi, komünistler, sosyalistler, yeşiller, biraz Müslümanlar, hatta, ASF'yi protesto etmiş olsalar da, anarşistler de vardı.

Güzeldi ama korkuyorum. Her geçen yıl biraz daha kurumsallaşmasından, işleri sadece sosyal forum olan insanlar yaratmasından, çay partisine dönüşmesinden, vicdan temizlemesinden, "İşte bizim demokrasimiz" demelerinden, bir zamanlar karşıt olanların 'show business'a teslim olmasından. Sadece izin verilmiş alanlarda, izin verilmiş kadar olmaktan korkuyorum. Bu yüzden yüreğim daha çok, Alaşehir'de yürüyen Üzüm-Sen'in, iki bin üzüm üreticisinin yanında.

Ey egemenler üzümün gazabından korkun, çünkü fena kırmızıdır!

Kalyani Menon-Sen, 1

Kalyani Menon-Sen Hintli bir kadın aktivist. Hindistan'da yoksulların kentlerden kovulmasını engellemekle uğraşıyor; yani bizdeki, 'kentsel dönüşüm' adındaki, ölümcül neoliberal kentin yaratılmasına karşı direnmekle. Aslında tüm yaşadıklarımız neredeyse aynı. Sadece kentsel dönüşüm orada daha önce meydana gelen ve daha çok sayıda yoksulu öldüren bir şey. Çünkü sadece daha büyük ve daha kalabalıklar...

Neoliberalizm kentlerde nasıl bir değişiklik yarattı?

– Bu değişiklik, neoliberalizmle; bir anlamda sanayisizleştirmekle ve sermayeyi hizmet ekonomisine taşımakla çok yakından ilgili. Neoliberalizm küresel olarak Hindistan'da ucuz, sömürülebilir iletişim teknolojisi emek piyasası buldu. Kentleri de bu sözde temiz ekonomiye uygun olarak yeniden biçimlendiriyorlar. Sanayiler kentin dışına atılıyor, sanayinin kentlerde işgal ettiği araziler yabancı yatırımcılara satılıyor. Buralarda da iletişim teknolojisinin destek faaliyetlerini yürütmeyi hedefliyorlar. Yani bu durum tamamıyla neoliberal ekonomik kaymayla ilgili.

Bizim hükümetimiz de kentleri tümüyle değiştirmeyi istiyor, buna 'kentsel dönüşüm' diyorlar. Peki bu sistemin alternatifi var mı?

– İşler giderek karmaşıklaşıyor; çalışma olanakları işçi sınıfının geniş kesiminin elinden alınıyor. Delhi ya da Bombay ör-

neklerini ele alalım. Eskiden insanlar kırsal bölgelerden Delhi ve Bombay'daki sanayilere geliyordu ve sanayiler de onlara barınma olanağı sunuyordu. Ama artık sadece evlerinden değil, işlerinden de yoksun kalıyorlar, çünkü önceden çalıştıkları sanayiler de kapanıyor. Enformel sektörde çalışmaya zorlanıyorlar. Çoğunlukla ticaret ve küçük hizmet işlerinden oluşan ve gelirlerin çok dar olduğu sektörler bunlar. Bir tür gri bölgede yasadışı çalışıyorlar. Birçok eski sanayi ve tekstil işçisi ruhsatsız biçimde yol kenarında, tezgâhlarda yiyecek satıyor. Ruhsatları olmadığı için de belediye yetkilileri ve polis tarafından sürekli tehdit ediliyor ve işleri engelleniyor. Yani son derece marjinal biçimlerde hayatta kalmak zorundalar. Ayrıca son yirmi yılda kırsal ekonomimiz ve tarımdaki kamu yatırımları da keskin bir biçimde düştü; tarım alanındaki yatırımlar bağımsızlıktan hemen sonraki düzeyden neredeyse yüzde 2'lere indi. Bu insanların köye geri dönme seçenekleri bile yok, çünkü toprakları yok.

İşin daha önemli kısmı, bu insanlar sadece orta sınıf tarafından değil ayrıcalıklı sınıf tarafından da kullanılan hizmetleri üretiyor. Ev işi, çamaşır yıkama ve ütücülük, kapı önünde sokakta yiyecek satmak gibi. Yani onlar ayrıcalıklı kentin geniş kesimlerine hizmet eden sokak satıcıları. Ancak şimdi yararsız olarak damgalanıyorlar çünkü doğrudan yabancı yatırımlarla şirketleştirilen bir işle ilgileniyorlar. Örneğin perakende yiyecek satışı büyük hipermarketler aracılığıyla gerçekleşiyor. Devasa hizmet şirketleri bu insanları tamamen işlevsiz bırakıyor.

İnsanları Seveceksin

Nikaragua'daydık. O uzaktan devrimini dinlediğimiz ülkede. Sokaklarda hâlâ izler vardı, birlikte yaşamanın yaratıcılığının ve ABD'nin yıkıcılığının... Gene de güzel geliyordu.

Bindiğimiz taksinin şoförü arka cebinden Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi (Frente Sandinista de Liberación Nacional, FSLN) kartını çıkarıp gösteriyordu: "Bu sokakta yürüyorduk. Binlerceydik. Somoza'nın işkencecileri köşe bucak kaçıyordu." Gözleri parlıyordu. Seyrek sakallarıyla örtmeye çalıştığı bir yara izi vardı. Yara, yüzüne ve parlayan gözlerine yakışıyordu. Arkamızda koca bir duman bulutuyla ilerliyorduk.



FSLN'nin 1979 tarihli bir afişi.

Bankaya yetişmemiz gerekiyordu. Cebimizde tek kuruş yoktu. Ona söylemiştik, "Eğer yetiştiremezsen paranı veremeyiz," diye. O, yoldan bir yolcu daha aldı. Nikaragua'daki bütün taksiler böyleydi; yalnızca size ait değillerdi. Biz, sesimizi çıkarmadan sadece saatimize bakıyorduk. Şoför, yolcu varken hiç konuşmadı. Gözleri bulutlandı. Sanki yara izi daha fazla büyüdü. Seyyar satıcıların arasından yavaş yavaş ilerliyorduk. Seyyar dükkânlar gibiydiler. Küçük bir el arabasının üstüne yukarı doğru uzanan tahtalar çakılmıştı. Yükseldikçe genişliyorlardı. Güneş şemsiyelerinin brandalarıyla, rengârenk naylonlarla, üst üste konulmuş çuvallarla üstleri örtülmüştü. Kenarlarına, masa görevi gören, plastik tabakların konabileceği çıkıntılar yapılmıştı. Üstleri muşambayla kaplıydı. Basma entariler gibi çiçeklerle doluydular. İçeri kızarmış et, tavuk ve sucuk kokusu geliyordu.



O kadar yakından ve o kadar yavaş geçiyorduk ki kare şeklinde küçücük kesilmiş havuçlarla dolu turşu kavanozlarını görebiliyorduk. Kırmızı, yeşil ve sararmış biberlerin acı keskin kokusunu bile duyabiliyorduk ya da çok açtık. İki gündür sadece avokado yemiştik.

Yolcu indi. Üstünde kötü bir takım elbise vardı. Bizim şoför usturuplu bir küfür savurdu. Dönüp bize, "Kontra bu," dedi. Ondan aldığı parayı tiksinerek cebine koydu. "Binlerce insanı öldürdüler. Sakat bıraktılar. Satılmış herifler!" Gözlerine ve yara izine öfke doldu. Sanki yara izinden yüreği görünüyordu. Etrafta o kadar çok sakat insan vardı ki her yaştan kadın, erkek ve çocuk... Kopmuş kolları, bacakları Amerikan demokrasisini hatırlatıyordu. Egemenleri ve onların hürriyet aşkını.

Önümüzde bir otobüs durdu. Elli yıl önceki Amerikan filmlerindeki mutlu çocukları taşıyan okul otobüslerinden biriydi. Tepesindeki okul otobüsü yazısı hâlâ duruyordu. Saatte

bir, otobüste motora yağ koyma molası verilirdi. İki kişilik koltuklara üç kişi oturulur, sonra iki koltuk arasına bir tahta konarak üç kişinin daha oturacağı yer yapılırdı. Bir sırada toplam dokuz kişi otururdu. Otobüsün ortasında, köşedeki biri inerken ona yol vermek için en az yirmi kişi aşağı inerdi. Böyle bir otobüs yolcularını boşaltmaya başlamıştı. Tabii ki tavanındaki tahta bavulları, dürülmüş yatakları, mısırları, ayaklarından birbirine bağlanmış tavukları, muz hevenklerini de.

Bizim şoför aşağıya indi. Sol bacağı onu taşımıyordu. Belki de yoktu. Debriyaja nasıl bastığına dikkat etmemiştim. Önce arabaya sonra otobüse yaslanarak şoföre yaklaştı. Arabadayken durmadan saate baktığım için utanıyordum. Otobüs, inen insanlara ve yüklere aldırmadan iyice sağa yanaştı. Bizim araba homurdanarak aradan geçti.

Bankaya yetiştik ama para gelmemişti. Yerin dibine geçerek söyledik bunu şoföre. "Eve nasıl döneceksiniz?" dedi. Bizi eve bıraktı.

İşgal Sigortası

Buenos Aires'in orta halli mahallelerinden birinin çok düzgün, temiz sokaklarında ilerliyoruz. (Kent, uçaktan bakıldığında öğretmenleri kandırabilmek için yapılmış toplu konut maketlerine benziyor: Uzun, dümdüz geniş caddeler, onları kesen daha ufak caddeler. Her iki cadde arasında bir blok, yani yüz adet ev. Kente yapışmış gibi görünen bazı karaltılar da var. Nehirlerin hemen yanından başlıyor, otobanlardaki egzoz dumanlarının arasında seçilmiyor. Birbirinin sırtına yaslanmış gibi. Buraları barrio'lar, yani gecekondular. Onlara aldırmayın. Zaten nehirler de nehir değil kentin lağımı.) Mahalledeki evler üç-beş katlı apartmanlar. Balkonları var. Kenarlarına çiçekler doldurulmuş. Geniş pencerelerinden kütüphaneler seçilebiliyor. Borges'in kitaplarının okunduğu rahat, sıcak salonlara benziyorlar. Her şeyiyle mutena bir mahalledeyiz. Bir farkla...

Sokağın ortasında öbürlerine benzeyen bir binanın girişi tamamıyla tuğlayla örülmüş. Kırmızı delikli tuğlalar, tutturuldukları yerden acemi betonlarıyla sırıtıyor. Bir pankart sarkıyor, kapı olarak bırakılmış küçük girişin üstünde. Duvara kalın kalaslardan bir kapı yaslanmış. O kadar kalın ki duvar onu zor tutuyor. Bizi bekliyor, işgalciler: birkaç doktor, birkaç sağlık çalışanı, birkaç hemşire. Hava çok soğuk, onlarsa sıcak. Salonun ortasındaki bir tenekenin içinde tahta yakılıyor. Sadece tenekeden taşan alevler etrafı aydınlatıyor. "Niçin işgal ettiniz?" "Öncelikle tabii ki işe ihtiyacımız var. Yaşamamızı sürdürmek istiyoruz. Bu klinik iflas etti; tıbbi cihazları satın alır-



3. İşgal Fabrikaları hazırlık toplantısı, Brukman, Buenos Aires, Şubat 2003.

ken dolar üstünden borçlandığı için aldığı krediyi ödeyemedi. Cihazları aldığı fiyatı çoktan ödemesine rağmen hâlâ üç katı borcu vardı. Bankadaki kendi parasını da çekemedi. Banka sahipleri de çoktan kaçmıştı."

Elden ele mate kabı dolaşıyor. Yukarı çıkıyoruz. Bir ameliyathaneye giriyoruz. Tepeden sarkan demir kolların üstünü örümcek ağları sarmış. Yerde ameliyat eldivenleri var. Sanki bir böbrek ya da karaciğer filan da olmalıydı, bir yerlerde. "Peki adam olur mu burası?" "Burada ihtiyacımız olan her şey var. Doktor ve sağlık çalışanları. Farklı yerlerdeki, kapanan kliniklerden alınan sağlam araçlar. Bunu yapmak zorundayız, insanların ihtiyacı var. Burası bir bakkal dükkânı değil ki kapatalım, çekip gidelim."

İçeride bir toplantı var. Öteki işgal fabrikalarından gelmişler. Nasıl dayanışacaklarını konuşuyorlar. İşgal fabrikalarında klinik için tezgâhlar, masalar yapılacak. İşçiler zaten bu doktorlar tarafından tedavi ediliyor. İşgal fabrikası işçilerinin işgal sigortası var.

Mi'den Sonra Fa

Küba'nın her köşesinde müzik var. Bu müziğin en iyi örneklerini veren Buena Vista Social Club, Wim Wenders'ın çektiği belgeselle yeniden dünyaya geldi sanki. Bu belgeselle ünlü olan grup, yine yollara düştü ve dünyanın her yerinde binlerce kişinin katıldığı konserler verdi. Albümleri milyonlar sattı. Onlarsa her seferinde amborga altındaki adalarına, herkese göre yoksul yaşantılarına geri döndü. Bizse hiç anlamadık onları; adamız olmadığı için belki de.

BBC'de ilk defa yayımlandığında seyretmiştim. Küba'da dinlemiştim. İstanbul'da konuştuk.

Klasik olacak ama yine de ilk olarak bunu sormak istiyorum: ne anlama geliyor müzik sizin için?

– Benim için her şey.

– Benim için bütün yaşam.

– Benim için müzik umut. Güzel bir geleceğin umudu.

Sadece bir iş değil yani?

– Elbette hayır; bütün dünyanın anlaşmasıdır müzik.

– Halkın ortak duygularıdır.

Çok ünlü bir müzik grubusunuz; başka bir ülkede çok zengin yaşayabilirsiniz. Niçin Küba'da yaşıyorsunuz hâlâ?

– Ben öteki ülkeleri sevmiyorum.

– Küba benim vatanım. Ben vatanımı istiyorum.

– Ölene kadar Küba'dayım.

Türkiye hakkında ne düşünüyorsunuz? İnsanlarla ilişki kura-



Buena Vista Social Club, Wim Wenders'ın çektiği belgeselle yeniden dünyaya geldi sanki.

bildiniz mi?

– Biz konserlerimizde tam da bunu yapıyoruz zaten. Müziğimizle insanlar dans edince, birbirimizi anlıyoruz. Bizim müziğimizle sizin müziğiniz bir araya geliyor ki bu en güzeli. Bu karşılıklı bir temas. Müziğin düşüncesi zaten bizim geçmişimizin, yaşanmışlıkların taşınmasıdır.

Gelecek için ne istiyorsunuz? Buena Vista ne istiyor?

– Gelecek için ne mi istiyorum? (Gülüyor.) Hep müzik yapmak.

– Halkımın müziğini bütün dünyaya taşımak.

Sizin için müzik işçileri diyebilir miyiz?

– Evet evet.

– Evet, biz işçiyiz.

Dünyadan aldığınız tepkiler nasıl?

– Tüm dünyada çok fazla alkış alıyoruz.

– Bizim şarkılarımızı söylüyorlar. Bir başka dil olan dansla anlaşıyoruz.

Kübalılardan farklı bir yaşamınız mı var?



– Hayır, tamamıyla aynı. Biz çok normal yaşıyoruz Küba'da. Aynı eskisi gibi...

Özellikle yenilerden hangi grupları beğeniyorsunuz?

– Birçok grup var ve sürekli yeni gruplar çıkıyor. Küba'nın her yeri müzik okulu. Müzik yaşamın parçası.

– Her yerleşim yerinin okulu var. Sadece müzik de değil; resim, heykel... Her yerde sanat okullarına gidebilirsiniz, eğitimini alabilirsiniz.

Çocuklarınız müziğe devam ediyor mu?

– Birimizin kızı trombon öğrencisi, öbürününki şarkı söylüyor, televizyonlara çıkıyorlar.

Yani Bueno Vista devam ediyor.

– Benden sonra, yani Mi'den sonra Fa.

– Buena Vista devam edecek, Fidel devam edecek, Küba devam edecek.

– Evet, dünya var olduğu ve sürdüğü sürece.

Bekleme Odası

Londra'da güneş filan görünmüyor. Bir aydınlık peydah oluyor, sonra kendi grisi içinde kısa zamanda yok olup gidiyor. Kendimi gri ve karanlık arasında kıstırılmış hissediyorum. Dünyanın dört bir yanından gelecek küçük telif ücretlerini bekliyorum. Üst üste koyup bir devlet başkanıyla görüşmeye gidecektim. Koca koca televizyon kanalları bile zor durumdaydı. Öyle diyorlar. Latin Amerika'nın sıcak günleri afişlerde sırıtıyor, her geçen gün biletler pahalanıyor. Bir sabah kalkıp Beyrut'a gitmeye karar veriyorum. Sonra Kuzey İrlanda'ya. İki gün daha bekleyeyim, diyorum. Ayıp olmasın başkana. Sonra, "Mañana mañana"* deyip bekliyorum. Bu, iyi bir İspanyol taktiği. Sürekli erteleme şansın var.

*Yarın yarın.

Piqueteros-Barikatçılar Hareketi, 1

Kuzey Arjantin'de bir kent. Arjantin isyanın en önemli unsurlarından Piqueteros-Barikatçılar hareketinin ilk doğduğu yerlerden biri. Özelleştirmelerden önce iyi para alan mutlu işçilerin kenti: Mosconi. Özelleştirmeden sonra bir gecede kentin yüzde sekseni işini kaybetti. Bakkal dükkânları, sinemaları, okulları ve hatta kiliseleri kapandı. Bunun üstüne İşsiz İşçiler Hareketi (Movimientos de Trabajadores Desocupados, MTD), yani Piqueteros hareketi ortaya çıktı. Onlarla hareketin merkezi olarak kullandıkları Mosconi'nin futbol takımının sahasında konuştuk. –Futbol takımı da iflas etmişti.

Özelleştirmenin anlamı ne sizce?

– Özelleştirme, tamamıyla olumsuz bir sözcüktür. Tüm halk için, işçiler için, köylüler için, herkes için açlık demektir. Bizim çok zengin toprağımız var. Nasıl aç kalınabilir ki? Ama çok büyük bir kesim aç kaldı. Özelleştirme kapitalizmin en öldürücü darbesidir; herkesin, federal devletin bile ölmesi demektir. Yani her şeyi, işinizi, sosyal yardımları kaybetmektir. Uluslararası şirketlerin bu ülkenin halkından her şeyi alıp kaçırmasıdır. İşte buna küreselleşme adı veriliyor.

Siz buna karşı neler yapıyorsunuz?

– Biz aynı zamanda okullar, sağlık ocakları, kiliseler inşa ediyoruz. Sosyal programlar, üretim programları gerçekleştiriyoruz. Bizim tercihimiz; "Kendimiz için hiçbir şey herkes için her şey." Ayrıca ihtiyacı olanların evlerini tekrar inşa ediyoruz.



Piqueteros-Barikatçılar Arjantin isyanının baş aktörleri.

Evlerimizin sağlıksız olması, yeni ev yapılamaması ve petrolün ulusötesi tekellere verilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Burada petrol savaşlarının ya da yakın gelecekteki su savaşlarının küçük bir örneğini yaşıyoruz. Petrolü ve suyu kimler kontrol ederse güç onların elinde oluyor. Binlerce hektar toprakta GDO'lu ürünler üreterek de aynı şeyi yapıyorlar. Bunların hepsi neoliberal politikaların sonucu. Biz birinci dünyanın işgali altında kalıyoruz. Buna karşı direnmek zorundayız Arjantin olarak. Üstümüzdeki baskı bütünsel, dolayısıyla direniş de bütünsel olmalı. Yani bir bütünü inşa etmek gerek. Biz buna Ay'a yolculukta bir parça diyoruz. Bu zordur tabii ama Ay'a her yaklaştığınızda daha da çok enerjiniz olur. Şu anda yolculuğumuz devam ediyor. Bunu yapmadığımız zaman zaten dünyayı kaybedeceğiz. Mücadele ettik, arkadaşlarımızı kaybettik. Şimdi üniversitelerle birlikte projeler yapıyoruz. Daha çok deneyim kazandık, her seferinde daha çok. Bu gelişmelerden sonra bizi sisteme dahil etmeye çalıştılar, politik bir partiye girmemiz için zorladılar ama biz hepsini reddettik.

Kapı Gibi Demokrasiler

Sürekli izleniyoruz. Güzel bir demokrasi örneği. Sokaklarda, çorbacılarda, metrolarda, bakkallarda kamera var. Bunlar yetersiz kalmış olacak ki bir de gezici kamera minibüsleri var. Bunlardan seçilmiş görüntüler haftada birkaç kez televizyonlarda dönüyor. "Sizi izliyoruz" diyorlar. İstatistiklere göre, kameraların suç oranını azaltmamış olması da ilginç. Egemenler paranoyadan besleniyor.

Ama bu programların yararları da var. Örneğin bu görüntülerin birinde iki kişi elinde silahla bankaya dalıyor. Biri hemen bankonun öte yanına atlıyor. Alarm çalıyor ve bankonun öte tarafı otomatik kapanıyor. Soyguncular her iki tarafta da çaresizce silahlarıyla kalakalıyor. Bankonun dış tarafında kalansa kaçmak için kapıya doğru koşuyor. Kapıyı dışarı itiyor. Açılmıyor. Bir daha dayanıyor, yine açılmıyor. Üç dört adım atıp sağlam bir omuz atıyor. Bana mısın demiyor kapı. Çaresiz geriye dönüp bir koltuğa çöküyor. Uzun bir aradan sonra gelen polis kapıyı içeri doğru itiyor ve rahatça giriyor. Soyguncu hayretle kapıya bakıyor ve kapıyı kendine doğru çekmesi gerektiğini anlıyor.

Aklınızda bulunsun, kapıyı kendinize doğru çekip açın. Ne de olsa bankaları bile soyulamayan bir dünyanın iyice suyu çıkmış demektir!

Rosaira, 1

Rosaira, Meksika'da Oaxaca kentindeki direnişin önderlerinden biri. Orta yaşlı bir kadın öğretmen. Beş ay boyunca barikatlarda kenti işgal ettiler. Bütün kurumları kapatıp yaşamı sokağa saldılar. Özgürleştirdiler. Rosaira, direnişi ve sokaklardan neler öğrendiklerini anlattı. Anlatırken hâlâ heyecanlıydı. Gözleri yaşarıyordu. Çocuklarından bahseden kadınlar gibiydi.

"Tam anlamıyla çözümlersek, sadece hükümete karşı bir eylem diye sınırlayamayız Oaxaca'dakini. Örgütlenme içinde yetmiş bin kişi vardı. Düşünsenize herkesin mesela tuvalet, su, uyku ve çöp için alanlara ihtiyacı vardı. Kadınlar ve erkekler hepimiz bir aradaydık. Diyorduk ki, 'Öğretmenler burada!' Şarkılar söylüyor, dans ediyorduk. Oaxaca geleneksel bir turizm yeridir. Turistler afişlerimizi, pankartlarımızı görüyor, 'Neler oluyor?' diye soruyordu. 'Mücadele ediyoruz,' diyorduk. Sonra inanılmaz bir destek alıyorduk. Gelenlerin çoğu halk okullarında yetişen çocuklardı. Bizi dikkatle izliyorlardı. Öğretmenler polislere, jandarmalara karşı dik duruyordu. Herkes öğretmenlerin yıllardır ne talep ettiğini biliyordu. Bu şekilde 14 Haziran'a geldik. Tarihi bir andı. "Sen radikal sol bir hareketsin, ben merkezi sol bir hareketim ya da o daha sağda bir sol hareket. Hepsinin arasında ideoloji ve mücadele farklılığı vardı. 14 Haziran buna karşı bir fenomendi. Yani o

günden sonra bütün örgütlenmeler bir araya geldi. Değişik eyaletlerden öğretmenler katıldı ve yeni bir hareket inşa etti. Biz tarihi bir örgütlenme biçimi öğrendik. Ne olursa olsun her düşünce hesaba katıldı. Bütün toplantılardan sürecin nasıl olacağına ilişkin deneyimler elde ettik. Mesela biz öğretmendik ve eğitim bakanlığına bağlıydık, okullarda çalışıyorduk ama ötekiler tamamen başka alanlar-daydı. Dolayısıyla yeni bir örgütlenme gerçekleştirmeliydik. Bütün farklı alanları ideolojileriyle birlikte içeren, sorumluluğunu muhafaza eden bir örgütlenme. Bir tarihi komün. Sokakta bir komün tarihi."

Fasulye Filizi



MST'nin Çalışma Metodu ve Halk Örgütlenmesi kitabı.

São Paulo'da, Brezilya'nın 20 milyon nüfuslu en kalabalık kentinde MST-Topraksızlardan gelen bir rehberin ardı sıra yürüyoruz. Rehber sağır ve dilsiz. İşaretlerle anlaşıyor, kalabalıkta onu kaybetmemek için peşinden ayrılmıyoruz. Şehri bir uçtan bir uca metroyla geçtik. Güneş batıyor; vadinin ardında kaybolmuş, kızıllığıysa işgal topraklarına vuruyor. İki yaka da Topraksızların siyah naylon kaplı evleriyle dolu. Küçük bahçelerinde ayçiçekleri var, yüzleri Topraksızlara dönük. Vadinin ortasından yani işgal toprağından bir cadde geçiyor. Bu caddenin başına bir kapı yapmışlar. Hani şu site girişi kapılarından. İki çatal arasına bir sopa uzatmışlar. Ortasında yere doğru sallanan bir MST bayrağı var. Üstünde kadın ve erkek Topraksızların resmi olan bayrak.

Koordinatörlerden Lusiana'nın evindeyim. Kırklı yaşlarındaki Lusiana kucağındaki tencereye fasulyeleri ayıklıyor. Hemen arkasında bir Che Guevara posteri var. Altında bir *İncil* duruyor. Öbür koordinatör de geldi. Fasulyeyi birlikte ayıklamaya başlıyorlar. Her şeyi birlikte yaptıkları gibi. Fasulyeyi de hemen tepenin arkasındaki tarlada birlikte yetiştirmişlerdi, buradaki bütün Topraksızlarla.

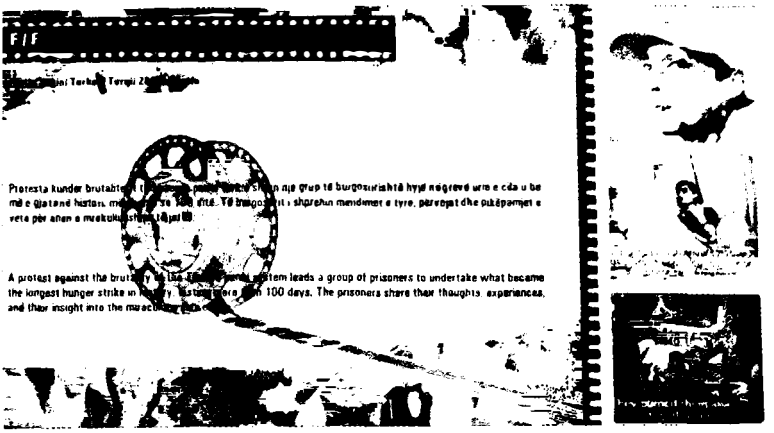
MST burayı işgal etti. Çünkü hem Topraksızların ihtiyacı vardı hem de bu büyük baraj, dünyanın her yerindeki benzerleri gibi doğayı yok edecekti. Bütün yeşili, bereketli toprakları, ağaçları, vadiyi ve hatta tepelerindeki harika koca bulutları. İklimi değiştirecekti. Şimdi uluslararası tekellerin tonlarca beton altında öldüreceği topraklarda fasulye yetişiyor. Topraksızlar ve küçük taneli fasulyeler, onların milyarlarca dolarının önüne koca bir baraj yaptı. Borçlanmanın, ölümün ve yoksulluğun önüne.

Yaşama ve Onun Büyüsüne İnananlara...

F adlı belgesel filmi yapıyordum. Tecrite karşı ölüm orucu direnişini ve Hayata Dönüş Operasyonu'nu anlatan. Ölüm orucunun sadece yüzlü günlerindeydiler. (Sadece diyorum ne kadar kolay geliyor değil mi?) 19 Aralık'taki Hayata Dönüş Operasyonu'nun üzerinden uzun zaman geçmemişti. Sağlık nedeniyle insanları yeni yeni serbest bırakıyorlardı. Hastanelerde konuşuyorduk, kimisinin kendisini hâlâ hücrede zannedip kapısının arkasına barikatlar kurduğu evlerinde ya da buluşabildiğimiz herhangi bir yerde. İçerde ölüm orucu devam ediyordu.

Filmi yapıp yapamayacağımızı, gösterip gösteremeyeceğimizi bilmiyorduk. Henüz ortada, yurtdışından bir fon bulup ödenek kapan, "Bu ilginç bir konu, film yapalım" diye gelen 'acı rantcıları' yoktu. Bir anne ve baba, "Çocuğum şimdi bir hücrede ölüm orucunun 119. gününde, soğukta ve yapayalnız," derken, bir babaysa oğlunun 100. günlerde serbest kalmasına doğru dürüst sevinemeyip, "Bu kanı, bu zulmü durdurmak lazım," diye haykırıyordu. Bayrampaşa'da yanan Ebru, "Kimyasal bombalar attılar. Benim elbiselerim üstümde sapasağlam dururken bütün vücudum yandı," diyordu.

Filmi bitirdik. Birlikte çalıştığımız arkadaşlara telefon ettim. Adlarının yazılıp yazılmaması meselesini sordum. Üç arkadaş yazdırmadı. Aslında haklıydılar. Ne kadar ironikti ki,



F filmi 2002'de Kosova One World Film Festivali'nde gösterildi.

1996 yılındaki ölüm orucu sırasında gözaltına alınan ve tutuklu kalanlardan kimisi şimdi ölüm orucu direnişçisiydi. Bir arkadaşın sevgilisi de, "Sevgilim tutuklanırsa ben de tutuklanayım" diye adını yazdırdı.

Bu film onlarca ülkede gösterildiğinde hep başka başka tepkiler aldı. Avrupa ülkelerinde, hani kapısında dolaştığımız, demokrasi havarilerinin ülkelerinde, "Şok olduk!" dendi. "Niye ki? Bizim egemenler sizinkilerden öğrendiler izolasyon cezaevlerini." Eğer izolasyona dur demezseniz hepimiz yok olacağız ve belki de bu film hâlâ oynuyor olacak. Bu da onların demokrasileridir. AB, bize demokrasisini, örnek tecrit hücreleriyle çoktan gösterdi.

Tecrite karşı, yaşamın hücreleştirilmesine karşı yaşamını yitirenlere, yani yaşama ve onun büyüsüne inananlara saygıyla...

Plaza de Mayo Anneleri, 1

2006 yılında Arjantin'in kayıp büyükanneleri ve anneleri yaşları çok ilerlediği için uzun yürüyüşlerini artık son kez yapacağını açıkladı. Yine de otuz yıldır her perşembe günü Plaza de Mayo'da yaptıkları eylemlerine devam edecekler. Arjantin'de askeri diktatörlük döneminde otuz bin kişi kaybedildi. Askeri cuntanın generallerine göre, "İki nesil düşünen insanı yok ederek toplumu temizlediler." Bütün baskılara rağmen kaybedilen çocuklarını arayan anneleri engelleyemediler. Plaza de Mayo Meydanı'nda toplanan anneler, durmak yasak olduğundan, ellerinde kaybedilen çocuklarının resimleriyle anıtın etrafında dönerek çocuklarını istedi. Mayıs Meydanı Anneleri bu mücadeleyi sürdürerek Eduardo Galeano'nun deyimiyle 'çocuklarından doğdular'.

"Ne zaman ki çocuklarımızı alıp götürdüler, o zaman konuşmaya başladık. Anladık ki biz anneler politikaya ilişkin hiçbir şey bilmiyoruz. Hepimiz evimizde ailemizle birlikteydik ama ne zaman ki çocuklarımızı alıp götürdüler ondan sonra anladık: Nasıl bir hayat istiyorlar? Nasıl bir düşünceyi savunuyorlar? Nasıl bir ütopya istiyorlar? Niçin böyle bir şey oldu? Ne istiyorlardı çocuklarımızdan? Sonra öğrendik ki, çocuklarımız askeri bir cunta istemiyordu."

– Kayıp annelerinin en yaşlısı Juanita

Mücadeleye nasıl başladıklarını anlatırken Juanita duraklıyor. Cebinden başörtüsünü çıkarıyor:

"Bu başörtü mücadelenin başından beri, her zaman bizim arkadaşımızdı. Bu, bizim çocuklarımız ve kayıplarımız için bir sesleniş biçimidir."

Casa del Madre'de yani annelerin evinde konuşuyoruz. Kongre meydanının köşesinde bir bina burası. Kafesi, kütüphanesi ve toplantı salonlarıyla hem bir kültür merkezi hem de Arjantin muhalif hareketlerinin buluşma yeri. Ayrıca en önemlisi, bu bina ve yaklaşık yüz metre ilerdeki öteki binada eğitimini sürdüren annelerin üniversitesi.

Kaybedilmek her zaman ölümden daha ağır bir duygu yaratır. Dünyanın her yerinde, Şili'de, Uruguay'da, Türkiye'de, Kosova'da konuştuğum kayıp yakınları aynı duyguya sahipti. Kaybedilenlerin fotoğrafları kucaklarında, göğüslerinin üstündeydi ve hepsi yıllar geçse de onların her an dönebilecekleri umudunu taşıyordu. Juanita da anlatıyordu:

"Ne zaman eve dönsem, kapıyı açıyorum, her yerde aynı elbiseler var. Hepsi sanki bir otobüsten her an inebilir. Sadece çocuklarımızın geri gelmesini isti-yoruz. Bütün geçen geceler, bütün geçen günler..."

Sınır Maceraları, 1

Kosta Rika'dan Nikaragua'ya gidiyorduk. Yanımda Ö. vardı. Nedense Nikaragua'nın bize vize uygulamadığını düşünüyordu. Ben bu konuda pek emin değildim ama aramızda hiçbir şeyi tartışmayacak kadar uzun süredir yolculuğu paylaşıyorduk. Nehir yoluyla gidecektik. İrice bir balıkçı teknesine bindik. Teknede bizim dışımızdakiler Kosta Rika'ya çalışmaya giden Nikaragualı işçilerdi. Ellerinde, muhtemel ki çocuklarına götürdükleri küçük hediye paketleri vardı. Avuçlarının içi toprak yarıklarıyla doluydu ve toprak gibiydi. Susuz, aç ve yaratıcı. Bir kadın vardı. Melez teni parlıyordu. Gözlerinden aldığı ışığı saçıyordu. Sol gözünün altında derin bir kesik izi vardı. Üç parmak uzunluğundaydı. İtinayla yapılmış bir macheta* yarası gibiydi. Ona yakışıyordu. Güzelliğini gerçek kılıyordu.

Tekne yavaşça hareket etti. Bir kişi bacaklarımızın arasından geçerek ve bizi ezmemeye çalışarak ücretleri toplamaya başladı. Belinde macheta'sı sarkıyordu. Nehir yeşil bir çamurla kaplıydı. İskelenin yanında, sınıfındaki çocukları yıkamaya getiren bir öğretmen vardı. Çocuklar yeşil çamura batıp çıkıyor, neşeli çığlıklar atıyorlardı. Öğretmen, soyunmayı başaramamış olarak yanda duruyordu. Tabii ki neşeli çığlıklar da atamıyordu. Öğretmendi.

Nikaragua devrimine karşı ABD'nin beslediği kontrgeril-

* Uzun keskin bıçak.

lalar bu nehri kullanarak saldırmıştı. Diktatör Somoza'nın işkenceci muhafızları, paralı askerler, cahiller ve katiller ABD'nin yakın savunma silahları, savunma tipi el bombaları, savunma harcamalarıyla bu yoldan geçerek devrimin çocuklarını öldürüyordu. CIA burada fink atıyordu.

Kıyıda dalları nehre sarkmış palmiyelerin üstü maymun kaynıyordu. Dallar arasında taklalar atarken biraz önce gördüğümüz okul çocuklarını andırıyorlardı. Neşeli ve çığırtkandılar. Yalnızca başlarında bir öğretmen yoktu. Bu nehirde timsah olduğunu okumuştum. Gözlerimi, yara izli melez kadından alabildiğimde, suyun içinde onları arıyordum. Bir nöbetçi kulübesine yanaştık. Pasaportlarımızı istediler. Bizden başka herkes ellerindeki kâğıtları uzattı. Pasaportlara tersten de olsa şöyle bir bakıp iade ettiler. "Bak vize yok," dedi Ö. Başımı salladım yara izinden gözlerimi ayırmadan. Kosta Rika telefon kartımızı sandalcıya hediye ettik. Biraz sonra eski tahta bir iskeleye yanaştık. Nikaragua sınır kapısıydı. Sağda solda kaçılabilecek hiçbir yer yoktu. İrlandalı olduğumuzu söylemeyi önerdim. "Vize yok," dedi Ö. "Türkiyeliyiz," dedik. Tabii ki bizi içeri almadılar. Aynı tekneye koyup tekrar Kosta Rika'ya yolladılar. Maymunlar neşe içinde aynı yerindeydi. Nehrin kıyısında, bacakları suyun içinden yükselen tahta evin sundurmalarında oturanlar aynı yerindeydi. Nehre sallanan oltaları gördüm bu kez. Timsahlara yine rastlamadım. Geri döndük. Nikaragua konsolosunu aramaya başladık. Tahtadan yapılmış yaklaşık yüz evden oluşuyordu kasaba. Üç tane sokağı vardı. Birinin sonunda bulduk konsolosu. Ötekilerden biraz daha büyükçe tahta bir evdi. Bahçesinde çocuklar oynuyordu. Konsolosu sorduk. "Pazara gitti," dediler ve oynamaya devam ettiler. Biraz sonra bahçe kapısı açıldı. Genç bir kız girdi içeri. Sebze ve meyvelerle dolu dört file taşıyordu. Konsolos oydu. Bir papaya ikram etti ve otuz gün vize verdi.

Örgütlü Üzüm

Neoliberalizme karşı çıkıp onun temel kurumlarına sahip çıkmak nasıl bir çelişkidir. Zapatistalara alkış tutup çembere dahil olmayı savunmak nasıl anlaşılmaz bir olgudur. Efsanevi maden sendikacısı Arthur Scargill'in dediği gibi, "Babam söylerdi; eğer patronlar bir şey istiyorsa karşı çıkmak genellikle iyi fikirdir." Yani onların yiyeceğin metalaştırıldığı kapitalist tarımları, küçük üreticileri, özelleştirilmiş hastaneleri yerine Küba'lı on üç bin doktorla birlikte şu anda Venezüella'da gerçekleştirilen tamamen ücretsiz halk sağlığı kampanyasını, merkezi küresel yönetim yerine de doğrudan demokrasiyi savunmak gerekir.

Egeli sendikacıların gönderdiği örgütlü kuru üzümden bir avuç Gloria Muñoz Ramírez ile Zapatistalara yolladım. Boş verin Avrupa Birliği çatısını falan. Dünya bizim.

Tango

Arjantin'in isyan günleriydi. Genç bir film yönetmeni olan Pablo dolaştırıyordu bizi. Turistik olmayan bir tango mekânına gitmek istedik. Ara sokaklarda bir yere götürdü bizi Pablo. İçeride sadece üç dört masa vardı. Tepede koca bir pervane dönüyordu. Duvardaki simleri silinmiş koca aynanın etrafı 1930-40'lardan kalma şarap şişeleriyle dolu raflarla çevriliydi. Muhtemelen o günlerden beri şişelerin tozu alınmıyordu. Akşam saat onda bomboştu mekân. Bir şişe şarap, bir tabak sucuktan sonraysa ayakta bile yer kalmadı. Orta yaşlı iki erkek tango söylüyordu. Dans edilmiyordu. Zaten kolumuzu kaldıracak yer bile yoktu. Mikrofon, ses düzeni vb. de yoktu, sadece tango vardı. Buenos Aires'de olduğumda her hafta iki üç kere mutlaka gidiyordum bu mekâna. İki şişe şarap, bir tabak sucuk 5 peso, yani 2-3 liraydı.

Yıllar sonra tuvaletin yanındaki küçücük odada konuştuk tango söyleyenlerle. Belgesellerini yaptım. İki tango arası dinlenirken şarap içiyorlardı.

"Tango iyidir ya da kötüdür demeyeceğim. Tango bir tepkidir. Tango bir yaşamdır. Tango aşk şarkısıdır, özlem şarkısıdır... Tango kötüdür diyemem; o yaşamdır, yaşama da kötü denmez. Yaşam gayet güzeldir. Tek söyleyeceğim tango ihtiyaçtır."

"Ben de çok fazla felsefe yapmak istemiyorum. Tango bir

yaşama biçimidir, nasıl yaşanıyorsa onu anlatır."

Her gidişimde daha kalabalık gördüm o mekânı. Sonra *National Geographic*'de okudum; 'Arjantin'in Gerçek Tango Yeri'ydi galiba yazının başlığı. Son gittiğimde gitar çalan yoktu. Daha genç biri çalıyordu. Öbürüyse beni görünce belgeselin kopyasını istedi. "Arkadaşım kayboldu," dedi. Simleri silinmiş ayna, tepedeki pervane ve şişeler, tozlarıyla duruyordu...



Tangonun ilahı, Uruguay doğumlu Carlos Gardel (1887/1890-1935).

Uzak Asya O Kadar Uzak mı?

Güney Kore'de çiftçiler direniyor. Çünkü başka şansları yok. Kendi ürettikleri pirincin 80 kilosunu 140 dolara mal ediyorlar. Buna rağmen ABD pirincinin 80 kilosu 25 dolara, Çin pirincin 80 kilosuysa 20 dolara Güney Kore'ye giriyor. Eğer Güney Kore hükümeti DTÖ'nün kurallarına uyup gıda ihracatında gümrük duvarlarını indirirse, dört milyon küçük çiftçinin ölüm fermanını da imzalamış olacak.

Aslında bu fermanı imzaladı bile. Bunu seve seve de yapmadı. Asya'nın –kapitalistlerin dilinden düşmeyen– mucize ülkesi Güney Kore tam olarak tezgâha getirildi.

Dört milyon Koreli çiftçinin pirinç üretmemesi demek, en az üç milyonunun şehre gitmesi, işsizlik ve suç oranının daha da yükselmesi, tabii ki iki yıl sonra pirincin fiyatının artması, borçluluğun ve yoksulluğun artması, çeltik fabrikalarının işçilerinin işini kaybetmesi, emek değerinin düşmesi, çalışma saatlerinin artması demek... Bunun karşılığında tarım tekellerinin kârlarını katlamaları, hisse değerlerini artırmaları, dünya ülkelerinin birçoğundan daha fazla olan bütçelerini geliştirmeleri demek. Yani zenginlerin daha zenginleşmesi ve bizlerin daha yoksullaşması demek. Avrupa Birliği çığlıkları içindeki küresel dairenin içine düşen bize, Uzak Asya çok mu uzak?

Sosyal Ekoloji

Matt Hern ile İstanbul'da tanışmıştım. Alternatif Eğitim Sempozyomu'nda konuşmacıydık. Ben 'Eleştirel Pedagoji' anlatıyordum, o ise 'Sosyal Ekoloji'. Kanada'da, öğrencilerin dersleri kendilerinin belirlediği, hiçbir sınavı olmayan, hangi derse girip girmeyeceklerine ve her türlü şeye öğrencilerin karar verdiği bir okul açmışlardı. Çocukları her şeyin öğretilmesi gereken küçük budalalar gibi değil, özgür yurttaşlar olarak görüyorlardı. Galata Kulesi civarındaki bir evin damında konuştuk. Kiremitleri kırmadan, bira içerek. Fonda Topkapı Sarayı ve Ayasofya varken.

Kendini sosyal ekolojist diye tanımlıyorsun. Nedir sosyal ekoloji?

– Sosyal ekoloji basit olarak doğal yaşamı önermektir. Yani ekolojik ve çevresel sorunlarla, sosyal sorunları birlikte gören bir bakış açısıdır. Çünkü doğaya egemen olmak aynı zamanda insanın insana egemen olması da demektir. Biz bu nedenle hiçbir zaman sadece ekolojik, çevresel sorunlardan söz etmeyiz. Çünkü aslında bu sorun insanın insan üstünde kurduğu bir hiyerarşi sorunudur da. Sosyal ekoloji anarşist teoriden yola çıkar; başka teorilerden de beslenir ama asıl anarşist teoriden doğar. Hiyerarşinin ortadan kalkmasını, her yerdeki hiyerarşinin yok olmasını ister. Buna ihtiyacımız var, bütün dünyanın ekolojik, çevresel olarak yok olmasından önce ihti-

yacımız var.

Neoliberalizmin yani globalizasyonun gerçek anlamı bütün dünyayı bir büyük serbest market gibi görmesidir. Yani her yerdeki insanların, işçilerin McDonalds'ı, Waldorf'u yani kapitalizmi bulması demektir. Bu, kültürün, ekonominin biçilmesidir. Her yerde her şeyin aynı olması demektir; sözgelimi İstanbul, Montreal ya da Guatemala'nın aynı olması gibi. Tam anlamıyla yerel kültürlerin yok olmasıdır bu. Bütün toplulukların kontrol altına alınması, aynı zamanda dünyadaki tüm insanların benzer düşüncelere sahip olması demektir. Zaten okul da bu endüstriyel sisteme göre insan yetiştirir. Çalış, imal et ve sonra eve git; başka bir şey sorma. Okul sistemi çocuğu da böyle imal eder. Araba gibi, tık tık tık, tamam bir çocuk imal ettik. Endüstriyel düşünce yaratarak endüstriyalizm inşa eder. Dolayısıyla biz okulu değiştirdiğimizde aynı zamanda dünyayı da değiştiriyoruz. Tabii ki neoliberalizm okul sisteminin değişmesini istemeyecektir. Sadece okula değil tamamen yaşama nüfuz eden bu sistemi uygulamalıyız.

Bizim düşüncemiz mutlaka her yerel dilin kullanılmasıdır ki bu kapitalizmin yüzünü de açığa çıkarır. Kapitalizm herkesin İngilizce konuşmasını istiyor. İnternet, dünya sermayesi, Dünya Bankası hepsi İngilizce konuşuyor. Çünkü kapitalizm mallarını başka türlü satamaz. Mesela Kanada'da birçok yerel dil var. Bütün dünyada bunlar kayboluyor. Yerel epistemoloji önemli, çünkü yerel bir dil konuştuğunda farklı bir duygu, anlayış olur. Eğer sen benim dilimi konuşmuyorsan ben de seninle iletişim kurup malımı satamam. Kapitalizmin sorunu bu. Wal-Mart'ta herkes İngilizce konuşur, çünkü başka türlü mal satılamaz. Yerel epistemoloji kapitalizmin, küreselleşmenin karşıtıdır...

Kullu'l-Alem İhvan*

Suriye'de bir barış heyetine katılmıştım. Güçlüden yana, yana yakıla, nasıl taraf tutmamız gerektiğini yazanlara inat, zayıfın evine ziyarete gidilmişti. Komşumuzdu. Saldıracaklardı. Öbür komşumuza yaptıkları gibi. Demokrasi ve özgürlük getireceklerdi.

Sokaklar, yetmişli yılların filmleri gibiydi. Neoliberal kapitalist pazar acımasızlığının henüz dışında oldukları için huzur içindeydiler. Tüketim kasırgasından önceki sessizlikti. Dünyanın en güzel kirazlarının yetiştiği kiraz bahçeleriyle yetiniyorlardı. Kahvehanelerinde hâlâ masalcıları vardı. Bütün televizyon kanallarının bütün dizilerinden daha gerçekti. Sözün gücü adına konuşuyorlardı. Yanlarında duran kılıcı havada savurup tepsiye vurduklarında, dinleyenlere sual ediyorlardı. Dinlemeyenin vay haline! Sokaklarda hâlâ selamlaşan insanları vardı. Paylaşarak, gülüşerek nargile içen kızları vardı. Dünyanın en güzel gözlü kızları.

İşte şimdi 17 milyon kişilik bu koca pazar için, egemenlerin ağızları sulanıyor. Irak'ta yüzyıllardır çiftçilerin kullandığı tohumları yasaklayıp, kendi terminatör tohumlarını her yıl yeniden satın almak zorunda bırakan Monsanto şirketinin bu ülke için salyaları akıyor. Su tekelleri için yeni bir satış noktası, ucuz emek gücü, mutlu azınlık için organik meyve yetiştiricisi, otomotiv sanayisinin, lastiklerinin, silah ve paranoya üreti-

* Bütün dünya kardeştir.



Kahvehanelerindeki masalcıları bütün televizyon kanallarının bütün dizilerinden daha gerçekti.

cilerinin yeni marketi: Suriye.

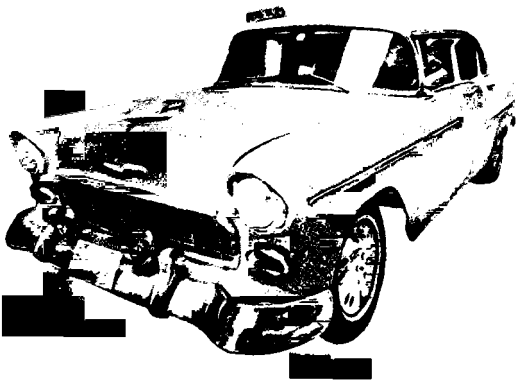
İşgale karşı ve barış için Suriye halkıyla dayanışmaya gidenler; "Barış ve Adalet Koalisyonu", "Doğu Konferansı", komünistler, İslamcılar, sosyalistler, pasifistler, kendisini herhangi bir şekilde tanımlamayanlar ve tanımlamak zorunda da olmayanlar, aydınlar, yazarlar, sanatçılar, gazeteciler, sendikacılardık. Biz silahsız, küçük, belki sessiz, etkisiz, nahif, romantik ve maceracıydık ama dünyanın en güzel gözlerinin içinde sloganlar attık: La li'l-harb!*

* Savaşa hayır.

Rolex

Kuzen M., Cambridge'de zengin bir Meksikalı kızla sevgiliydi. Kız İngilizce öğrenmek için gelmişti. Sadece çok zengin Latin Amerikalılar İngiltere'ye dil öğrenmek için geliyordu. Orta sınıf daha çok ABD'yi tercih ediyordu. Kızın 500 hektar muz bahçesi, 500 hektar limon bahçesi ve 500 hektar da Hindistan cevizi bahçesi vardı. Ailesinin bahçeleri ayrıydı. Bu bahçelere giden yolun kıyısına çakılmış haçlardan biri de babasına aitti. Fidye için kaçırılıp yolun kenarında öldürülmüştü. Meksika için çok ilginç değildi. Yolun kenarı bunun gibi birçok haçla kaplıydı. Farklı bir sosyal adalet talebiydi.

Kuzen M. doğum günü için iyi bir hediye almak istiyordu sevgilisine. Tabii ki yeterli parası yoktu. Sarışın, uzun boylu bir kuzendi. Sanırım Amerikalılara benzediği için zengin görünüyordu. Kız rastlantı sonucu, doğum gününden bir hafta ka-



dar önce 1500 sterlinlik bir saat görüp beğenmişti. Bu para kuzen M.'nin yaklaşık on aylık bütçesiydi. Alma çılgınlığı yapsa peşinden kızın yeni doğum günü gelmiş olacaktı. Paradoksal bir handikaptı! İstanbul'a haber gönderdim. Bir arkadaşım Tahtakale'ye gitti. Aynı Rolex saati aldı. Tabii ki sahteydi. Saat başka bir arkadaşla Londra'ya geldi. Kız hediyesine çok sevindi. Kuzen M.'yi daha çok sevdi. Kuzen M. Meksika'ya yerleşti. On yıldan fazla zaman geçti. Kuzen M. artık Meksika vatandaşı. Kızla ayrıldılar. Ne zaman görüşseler kız kolundaki Tahtakale Rolex'i gösterip, "On yıldır tek bir saniye şaşmadı. İşte gerçek Rolex," diyormuş.

Politeknik

Yunanistan, dünyanın üniversiteleri özelleşmemiş ender ülkelerinden biri. Cunta kendiliğinden çekip gitmedi orada. Kovuldu. Atina Politeknik Üniversitesi de bunun öncüsüydü. Bu nedenle üniversiteleri satmayı henüz beceremedi hiçbir hükümet. Ne zaman buna yeltenseler sokaklar şenlikli öğrenci eylemleriyle doldu. Öğretim üyeleri de öğrencilerle birlikte sokaklara çıktı. Üniversitenin siyasal bilgiler fakültesinden bir profesörün evindeydik. Duvarlar tepeleme kitap doluydu. Bir Yunanlı isyancı kız öğrenci ve Türkiye'den bir mülteci arkadaş. Küçük kadehlerde Uzo içiyorduk, dinliyorduk.

"Gelecekte ne olacak? Bence neoliberalizm tepetaklak gidiyor. 1990'da neoliberalist düşünce kendisine ideoloji buldu. Dediler ki, 'İşçi sınıfı bitti'. İdeolojik olarak hegemonik bir pozisyon doğdu ama bunu takip eden süreç böyle gelişmedi. Çünkü neoliberalizm yeni bir şey üretmedi, ancak kendisini savunabildi. Sadece, 'başka bir yol' demekle yetindi. Bu düşünce hâlâ baskın ama hegemonik değil. Aynı zamanda sorunlarımız bütün bu oluşum sürecinde daha da büyüdü. Neoliberalizmse buna cevap veremedi. Mesela ekolojik problemler karşısında fabrikalardaki filtreler hiçbir işe yaramadı. Sorunlar büyüdü de büyüdü. Zaten nasıl olabilir ki, bir küçük kesim çok çok zengin olacak, geri kalan dört milyar kişiyse açlık sınırı altında yaşayacak. Mesela Sahra'dan gelen Afrikalılar, As-

ya'dakiler sefalet içinde. Yirmi altı ülkede milyonlarca kişi işsiz, bir ülke nüfusu gibi. Bu durumda 21. yüzyılda üniversite hangi ideolojik pozisyonda yer alacak? Bu kapitalist ideolojiye göre ne üreteceksin? Ne işleyeceksin? Bunu nasıl geliştireceksin daha önce olduğu gibi? Normalde mutlaka üretmelisin, geliştirmelisin. Yoksa halkın geçimini nasıl sağlayacaksın? Halk nasıl yaşamını sürdürecek? Eğitim, sağlık ne olacak? Halk anlamaya ve gerçeği görmeye başlayacak ve biz geri döneceğiz mutlaka. Ancak bu ne kadar sürecek bilmiyorum. Ben falcı değilim siyasal bilimciyim, ama bu hegemonyanın sürmeyeceğini biliyorum."

Otostopçular İçin El Kılavuzu, 1

Avrupa'da otostop yaparak dolaşıyorduk. Öğrenci yurtlarında, anarşistlerin işgal evlerinde ya da tren istasyonlarında kalıyorduk. Üç dört günde bir mülteci arkadaşların evlerini denk getirip, yıkanıp paklanıyorduk. Karınlarımızı iyice doyuruyorduk. Gittiğimiz yöndeki arkadaşları telefonla arıyorlardı. Sonra bir başka arkadaş, bizi otoban kenarından alıyordu. Ayrılmak istediğimizdeyse otostop yapabilmemiz için bir başka yere bırakıyordu. Sırtımızda iki çanta ve içimizde dünyanın her yerinde böyle arkadaşlara sahip olmanın gururu vardı. Günler uzun, havalar güzeldi.

Yıllardır otostop yapıyordum. Hangi arabaların alıp almayacağını tahmin edebiliyordum artık. Küçük aksesuarlara sahip olmak önemliydi. Bir sırt çantası şarttı. Boyundan sarkan bir fotoğraf makinesi her zaman güven verirdi. Bir kız, bir erkek en iyisiydi. İki kız olmak otostopçular için, iki erkek olmak sürücüler için tehlikeli görünürdü. Özellikle Almanya gibi gelişkin otobanlara sahip ülkelerde, elinizde gitmek istediğiniz yerin adı yazan kartonlar işe yarıyordu. Biz bunun için, otomobillerin ön camını güneşten korumak için kullanılan büyük gölgeliklerin tersini kullanıyorduk. Katlanabilen bu kartonların en üstüne esas gideceğimiz yerin adını yazıyorduk. Bir altına arada uğrayabileceğimiz bir başka kentin adını. Araba gelirken bir elimizle kutsal otostop işaretini yaparken, öbür elimizle kartonu gösteriyorduk. Bir de benim geliştirdiğim çok iyi bir yöntem vardı. Arabalar hızla da geçse şoförle göz göze

gelinirdi muhakkak. Gözlerimi ayırmadan tam o anda hafifçe koşmaya başlıyordum. Genellikle duruyorlardı. Havada onların vicdanlarını yakaladığımı düşünüyordum.

Tesadüflere her zaman inanıyorduk. "Ben başka şehre gidiyorum. İsterseniz oraya götüreyim," dediklerinde hemen kabul ediyorduk. Üçüncü, yedinci ya da on birinci arabanın alacağı konusunda iddialara giriyorduk. Uğur getirdiğine inandığımız şarkılarımız vardı. Çok sıkışmadığımızda kesinlikle söylemiyorduk. Zamana hiç aldırmıyorduk. Paramız yoktu ama çok zamanımız vardı. Kader ve otostop tanrısına inanıyorduk. Bir yerden gidemiyorsak orada kalmamız gerektiğine karar verdiklerini düşünüyorduk. Tren istasyonlarının kuşkulu güvenliğinde uyumaya gidiyorduk. Bankın üstüne, gişenin kenarına, gazete bayisinin gazete balyalarının üstüne uyku tulumlarını seriyorduk. Polislerin faşist bakışlarına karşı gülümsüyorduk. Sabahın ilk treninin saatini öğrenip onu beklediğimizi söylüyorduk. İlk tren gelir gelmez kalkıp yola otostop yapmaya çıkıyorduk. Çantada her zaman yiyecek ve sürücüye sunucak birkaç ufak şey taşıyorduk. Bir de küçük termosta ucuz ve kötü de olsa sıcak kahve taşımaya çalışıyorduk. En önemlisiyse onlarla sohbet edip otostopun gereğini yerine getiriyorduk.

Almanya'nın iki şehrinin arasında bir yerdi. Neresi olduğunun pek de önemi yoktu. Her tarafını birbirine benzetiyorduk. Cipe benzer lüks bir araba geliyordu. Bir kadın kullanıyordu. Çekincesiz durdu. Orta yaşlı bir Almandı. Türkiyeli olduğumuzu duyduğunda şaşırdı. Bütün Türkiyelilerin başının örtülü olduğunu düşünüyordu. Evine davet etti. Banliyöde güzel bir evdi. Uzun bir masada mükemmel bir kahvaltı bizi bekliyordu. Üç kendisinin çocuğu, üç eşinin çocuğu ve üç de komşunun çocuğu vardı. Hep birlikte kahvaltı ettik. Eski filmlerden çıkma neşeli pazar günleri gibiydi. Telefon numaraları al-

dık ve e-posta adresleri. Güldük. Gabriella beş yıl sonra Türkiye'ye geldi. Misafirimiz oldu. Meyhanede yemek yedik. Güldük.



Bütün otostop yazıları Pippa Bacca'nın (1974-2008) anısına.

Uruguay'da Bir İşgal Fabrikası

Aradan yıllar geçmişti. Hâlâ işçiler yönetiyordu fabrikayı. Öteki işgal fabrikalarından farklıydı. Ortak bir kasaları vardı. Sözgelimi o hafta benim daha çok paraya ihtiyacım varsa, ben daha çok alıyordum kasadan. Deri fabrikasıydı. Hava soğuktu. İlk günü sordum. Barikatları kurdukları ilk günü. Heyecanla anlatmaya başladılar.

İlk önce barikat mı kurdunuz burada?
– Evet evet, olmaz mı?

Gözleri parlıyordu.

Bunu anlatabilir misiniz, işgalin ilk gününü?
– İşgalin birinci günü...
– Gün değil, yıl bir yıl sürdü bu durum.
– Çok zordu. İlk defa böyle bir şey yapıyorduk ve günlerce işgal...

İlk günleri anlatırken yarışıyorlardı. Kahve geldi.

– Biliyor musun, çok soğuktu...
– Temmuzun biriydi?
– 1 Temmuz 1997'ydi.
– Biz sokağa çıktık.
– Şimdi geldiğiniz yer.

Fabrika duvarlarıyla çevrili dar sokağı işaret ediyordu.

– Bütün gecekondu, gecekondu halkı buraya toplanmıştı... İlk gün polis var mıydı?

Kendi kendilerine soruyorlardı.

– Evet. Evet...

– Herkesle birlikte fabrikaya geldik... Kapıya yanıcı bir şey koyduk ve elimizde bir çakmak.

– Evet evet, o hazırdı.

– Çok etkiliydi. Herkes çekiniyordu patlayacak diye.

– Eğer polis içeri girse yakacaktık, hiçbir şey umurumuzda değildi...

Kahve içiyorduk. Yeniden işgal ettiler fabrikayı.

İç Dış Meselesi

Arjantin'de büyük kriz günleriydi. Dünyanın bütün büyük televizyonlarının haberlerinde Arjantin'deki bazı dev süper marketlerin yağmalanma görüntüleri yayımlanıyordu. Peşpeşe kırılan iki camın ardından, içeri dalan beş on kişi ellerinde iki üç tişort, bir fritöz, hoparlörü kenarına tutturulmuş ucuz bir kasetçalarla dışarı çıkmaya çalışıyordu. Biri, sırtında, gecekondu mahallelerindeki ortak mutfaklarda gelecek günlerin lezzetli jambonuna dönüşecek küçük bir domuzun hatırı sayılır parçasıyla ekranımızdan geçiyordu. "Arjantin'de aç kalan halk marketleri yağmaladı" diye altyazı geçiyordu. Aynı görüntü defalarca tekrarlanıyordu. Görüntüyle beraber, "Dong" diye, kafamızda çınlayan bir müzik koyuyorlardı.

İşin garibi, biz de bu görüntüler karşısında endişeleniyorduk. Finans dünyasının kucağından ithal edilmiş, hayatı boyunca herkese boyun eğmekten kaynaklı, gül ağacı, 'evet efendim'ci, öğretilmiş mülayim yüzlü, sosyal demokrat başbakan yardımcımızın, "Biz Arjantin olmayız" sözlerini kendi kulaklarımıza fısıldayarak teselli buluyorduk. Sanki yağmalanan kendi evlerimizmiş ve evlerimizde televizyondan başka yağmalanacak, çok bir şeye sahipmişiz gibi.

İstiklal Caddesi'nde yürüyordum. Polisler birisini bir tatlıcı dükkânının önünden uzaklaştırıyordu. Deliydi, yani aklın hegemonyasından kurtulmuştu. Polisler, "Ne oluyor?" diye sordu. "Yemek istedim vermediler," diye bağırdı. Sonra ekledi: "İçerde kendileri yiyor ama!"

Hastamız Montajını Bekliyor

Arjantin'de kolonyal bir evde, film festivalinde tanıştığım Fabián Pierucci ile yan yana odalarda kalıyorduk. O odasına hiç para ödemiyor, "Bu koca eve nasıl sahip olmuşlar ki? Sömürücü bunlar!" diyordu. Ev sahibi, kendisine mafya dedirtiyor ama sokakların film yönetmeninden para isteyemiyordu. Ben zaten arkadaşın odasında kaldığımdan, parayla hiç ilgilenmiyordum. Biz sabahları kahvaltıyı, akşam yemeğini, uzun gece sohbetlerini, içkilerimizi ve gelecek güzel günler ütopyalarımızı paylaşıyorduk. Mahalle komitesinin, cezaevi komitesinin, Perulu mültecilerin toplantılarına katılıyorduk. Üniversitenin önünde akşamüstleri satranç oynamaya gidiyorduk. Ben daha çok Fabián'ın sevgilileri ve sevgililerinin kız arkadaşlarıyla sohbet etmeye gidiyordum. Satranç, yeterli uzunlukta ve iyi bir bahaneydi.

Fabián bir hastaneyi, pediatri kliniğinde hastaların gelişimini kaydetmek için sürekli çekim yapılmasına ikna etmişti. Buradan kazandığı çok az parayla yaşamını sürdürüyordu. Hastanenin bahçesinin köşesinde, küçük bir bölümün, iki metreye üç metre olan odasına montaj setini kurmuştu. Kuzey Arjantin'de, 3.500 m'de, lamalarıyla birlikte yaşayan Keçua yerlilerini anlatan, *Para Pachamama* adlı filmimin montajını burada yaptı. Gündüz birlikte çalışamıyorduk. Geceleri duvardan atlayarak içeri giriyorduk. Telefonlarımızı ediyor, internete giriyor sonra montaj yapıyorduk. Bol bol kahve içebiliyorduk. Hastaneler gerçekten çok yararlı.

Küba Kent Tarımı, 1

Havana'nın bir kenar mahallesiydi. Etrafı Sovyet dönemi çirkin toplu konutlarla çevrili sadece 10 hektar bir yerdi. Bu topraktan 108 kişi geçimini sağlıyordu. Toprağı el sabanıyla sürüyorlardı. Saban bir karış kadar saplanıyor, tohumlar için kucak açıyordu. "Böylece en verimli kısmını kullanıyoruz ve yakıt satın almamıza gerek olmuyor," diyorlardı. Tabii bütün Kübalılar gibi toprağa ve evlerine kira ödemediklerini, eğitime ve sağlığa para ödemediklerini unutmamak gerekiyordu. Kooperatif başkanıyla konuşuyordum. Tarlalarının, bahçelerinin yanı başında, bir çardakta...

"Biz ilk başta monokültür tarım yapıyorduk. 'Tek' üretimimiz de endüstriyel şekerdi. Bunu sosyalist Avrupa ülkeleriyle ticaret yaparak değerlendiriyorduk. Şeker kamışı ekimi ülkenin büyük bir bölümünü sürekli işgal ediyordu. Geri kalan çok küçük bir kısmınaysa yiyecek ekiliyordu. Avrupa'da sosyalizm çöktükten sonra Kuzey Amerika'nın ambargosuna bazı Avrupa ülkelerinin de katılmasıyla daha büyük bir karşı blok oluştu. Bir de düşünsel blok vardı. Bizse buna karşı kapasitemizi polikültür tarımda ve organik üretimde kullanmaya başladık. Sosyalist ülkeler için yetiştirilen tonlarca mahsul ziyan oldu. Ayrıca mesela sadece şeker için kullanılan üç bin traktör boşa çıktı. Bütün tarım biçimi değişti. Daha önce bütün tarım mekanizeydi. 1970'lerde nüfusun yüzde 80'i köylerde yaşıyordu. Şimdiyse, 1990'lardan sonra yüzde 20'si köyde, yüzde 80'i



Kooperatif başkanıyla konuşuyordum. Tarlalarının, bahçelerinin yanı başında, bir çardakta.

şehirde. Tabii bu durumda hazırlıklar ve sonuçlar, her şey değişti. Küba, gıda ürünlerine ihtiyacı olan bir ülke durumuna geldi. Bu değişiklik sonucu endüstrinin farklılaşması, servis hizmetlerinin dağılması ve ulaşımın da artmasıyla birçok işçi bu alanlarda çalışmaya başladı ve sonuç olarak daha çok tarım ürününe ihtiyaç doğdu. Şehirlerin yiyeceğe daha çok ihtiyacı oldu. Birçok işçi çalışmak için kente gitti. Bu durum karşısında ne yapabilirdik? Organik üretimi örgütlemek bizim için çok önemli bir deneyimdi. Daha önceki üretim biçiminin değişmesiyle, birçok şey değişti; ürünün elde edilmesiyle ilgili süreç, çalışma biçimi gibi. Ürün de kesinlikle farklıydı. Bu dönemde aynı zamanda Küba nüfusunda da kültürel bir değişme oldu."

Katillerin Sürek Avı

Favela'lardaydım. Yani Brezilya'nın gecekondularında. Uzun tahta bacaklar üstüne yine tahtaların bitiştirilmesiyle yapılmışlardı. Bacakların arasından São Paulo'nun lağımı akıyordu. Küçük bir nehir kadar coşkuluydu. Bir süre sonra evlerin içindeki kokuya alıştığınızda insana romantik bile geliyordu. Köşede bir çamaşır makinesi çalışıyordu. Garipti. Her şey tertemizdi. Sadece kokuları değişikti. Yoksulluk kokuyorlardı. Kadınlar vardı. Çamaşır makinesiyle pencere arasında koşuşturuyorlardı. Zaten arası iki metreydi. Birbirlerine çarpmadan nasıl hareket ettiklerine şaşırıyordum. Evin penceresinden dışarı neşeli bir şarkı taşıyordu. Benzer tahta bacaklı evlerin, benzer teyplerinden çıkan, kaderleri de benzer insanların dinlediklerinden. Hüzünlü bir neşe.

Bir kadın vardı. Siyah teninden daha siyah gözleri, pırıl pırıldı. Pencereden çocuklarını kontrol ediyordu ikide bir. Organ mafyasından söz etmişlerdi bana. Böbrekleri için kaçırılan çocuklardan. Kan grupları falan önemli değildi. Önemli olan yoksul olmalarıydı. Nasıl olsa onlardan çok vardı. Çocuklar lağım nehrinden ayrılmadıkları sürece, güvendeydi. Kadın evinden yine de memnundu. "Başımızı sokacak bir yerimiz var," diyordu. "Bacakları sağlam," diyordu, "geçen sel geldiğinde bile yerinden sökemedi."

Kocasıyla bilardo oynamıştık. İşini sormamıştım. İşsizlere iş sorulmaz. Tabii ki uyuşturucu ve çalıntı mal sorabilirdim. Mutlaka bir yerden bulurdu. Ama çalıntı malların kalitelileri

de burada olmazdı. Yoksullar, ancak yoksulları soyabiliyordu. Gene de bana iki bira ısmarladı. Yoksulluk sadece ceplerindeydi. Ben de onlara zor da olsa ısmarlayabildim. Birlikte içtik, güldük ve bilardoda yenildik. "O aldırmaz pek," diyordu kadın, "esas biz kadınların üstüne kalır her şey." Bir taraftan da pencereden çocuklarını ve böbreklerini denetliyordu.



Bir kadın vardı. Siyah teninden daha siyah gözleri, pırıl pırıldı. Pencereden çocuklarını kontrol ediyordu ikide bir.

Otostopçular İçin El Kılavuzu, 2

İngiltere'deydik. Bir yılbaşı ertesi, kuzeye doğru yola çıkmıştık. Hiçbir şey otostopa uygun değildi. Hava çok geç aydınlanıyor, çok geç kararıyordu. Sürekli yağmur yağıyordu. Bir otostopçu için yağmurda ıslanmak kadar kötü bir şey yoktur. Kimse arabasına ıslak birilerini almaz. Tabii eskiden böyle değildi bu durum. Yağmurda, ayazda kalmasın diye alanlar daha çok olurdu ama şimdi dünyayı makineler ele geçirdiğinden insanlar bu kadar duygusal davranmıyor. İnsanlar hastalandıklarında doktora gitmeyebilir ancak arabalarını mutlaka tamire götürürler. Evlerde bütün düzen televizyona göre yapılır. Önce bir köşeye bir televizyon sonra da onu saygı ve huşu içinde takip edebilmek için koltuklar konur. Yeni nesilde bilgisayar fiziği vardır. Bilgisayarın ekranı hizasında kamburlaşan bir sırt ve öne uzanan kollar paralelinde bir küçük göbek. Asansörler, yürüyen merdivenler ve buna rağmen hiçbir yere ulaşamayan zavallı jimnastik bisikletleri arasında geçen bir hayat çizgimiz vardır. Hâkimiyet makinelerindir. Onları kullanmak için, bir daha geri alamayacağımız yaşamımızın yirmi yılını, okul, sınav ve teneffüsler arasında tüketiriz. 'Teneffüs' ile cezaevindeki 'havalandırmaya çıkma', sözcüklerin eşanlamlılığı gibi tamamıyla aynıdır. Okullar ile cezaevleri arasındaki tek fark, müebbet hapis yediğinde on üç yıl yatarsın, okuldaysa üniversite filan da dersen on beş yıldan önce kurtulamazsın ki mahkûmiyetin makine başına ulaşabilme ön koşulundan başka bir şey değildir. Ayrıca tuhaftır; satın alabilmek için günler,

aylar, yıllar harcayıp sonra da makinelerin bizlere zaman kazandırdığına dair bir düşünceye sahibizdir... Yani hiç kimse arabasının koltuklarının ıslanmasını göze almaz. Bu nedenle yanınızda geniş bir şemsiye taşımanız tavsiye edilir. Bunu iyice yukarda tutup, yüzünüzü açıkta tutmanız gerekir. Çünkü hiçbir sürücü, yüzünü görmediği birini arabasına almaz.

Şemsiyemiz yoktu ama şansımız vardı. Genellikle on dakika kadar bekleyip, bir arabaya biniyorduk. Kısa mesafeler de olsa bizi yağmur dışına taşıyabileceğinden hiçbirini reddetmiyorduk. Klasik tepkiler alıyorduk. "Bu yollar çok tehlikelidir. Nasıl otostop yapıyorsunuz? Sizi hiç kimse almaz. Nerelisiniz?" ile başlayan sohbetler yapıyorduk. Konu erken biterse, sessizliğin gerginliğini yaşamamak için her zaman arabayla ilgili konular açıyorduk. Kendi aramızda hiç Türkçe konuşmuyorduk. Çünkü bu hemen onların kaygılanmasına neden oluyordu. Günler sonra İskoçya'dan dönüşte Kuzey Buz Denizi'nin kıyılarındaydık. Metcezir vardı. Deniz çekilirken ya da gelirken sanki koştura koştura geliyordu. Büyük bir hızla, her yeri kaplıyor ya da aynı hızla karnında kocaman boşluk bırakarak orayı terk ediyordu. Kilometrelerce uzunluğundaki alanda denizden geriye tuz ve yengeçler kalıyordu. Holly Adası'nın sahillerindeydik. Haftada iki gün adaya arabayla gidilebiliyordu. Öbür günlerse yolu deniz kapladığından ancak tekneyle ulaşılabiliyordu. Kabuklu deniz hayvanlarının yanı başında otostopa başladık. Hava griydi ve deniz kokuyordu. Yağmur dinleniyordu. İlk araba durdu. Yaşlı bir İngilizdi. Arabada bir uyku tulumu, bir olta ve yaşama sevinci vardı. Neşeyle konuşuyordu: "Bu adayı çok seviyorum. En güzel tarafı da deniz yükselince polisler gelemiyor. Bu yüzden pub'lar gece on birde kapanmak zorunda değil, yani sabaha kadar içki içebiliyoruz." Haklıydı. Güzel bir adaydı.

Don José

Kosta Rika'nın başkenti San José'den ayrılıyorduk. Aslında Kosta Rika'dan da ayrılıyorduk. Pek sevmemiştik. Bütün büyük kentler gibi kalabalıktı. Otel odası bütün otel odaları gibiydi. O kadar zevksizdi ki sevmeye başlıyordum. Kötü televizyon programlarına benziyordu. Seyrede seyrede alışılıyordu. Bir çeşit kötü kokulu tütün bağımlısı olmak gibiydi. Sokaklar, kalabalık otobüsler, pahalı ve tatsız yemeklerle doluydu San José.

Arka sokaklarında bıçaklanmış bir adam yerde yatıyordu. Kanı çekilmiş, yüzü sararmıştı. Kimse dönüp bakmıyordu. Bıçaklayan adam bile işini yarım bırakmış gitmişti. Polis nedense bir iki adım ötede seyrediyordu. Herkes, her şeyin öyle olması gerektiği hissi uyandırıyordu insanda. Yapacak bir şeyimiz yoktu. Savaşa sessiz kalan herkes gibi yaptık. Kaldırım değiştirip başımızı ona çevirmeden uzaklaştık. Ülkeyi terk etmeye karar verdik. Otobüsle sınıra gidiyorduk. Nehir kıyısındaki bir kasabada kalıp tekneyle Nikaragua'ya gitmeyi planlıyorduk. Bütün turist rehber kitapları Atlantik ve Pasifik kıyısını övüp duruyordu. Deniz kıyıları artık bizi hiç çekmiyordu. Zaten bayağı kalmıştık ve Nikaragua'da da karides avcıları bizi bekliyordu.

Otobüste yaşlı bir kadın vardı. Konuşmak için can atıyordu. Konuşmaya başladık. "Niçin gidiyorsunuz," diye bize kızdı. Bir yanardağ tarif etti. "Hâlâ yanıyor," dedi, "gidin onun hâlâ yaşayan sularına girin, size ömür boyu enerji verir." "Peki,"

dedik. Tesadüflere inanıyorduk. Otobüsten indik. İlk gelen arabaya otostop yaptık. Sonra bir tane daha. Bizi bir doğal parka götürdüler. Çok şaşırmadık. Zaten Kosta Rika'nin yüzde sekseni doğal parktı. İçeri girdik. Metrelerce yüksekten akan şelalenin altında yüzdük. Turistler tahta köprülerle fotoğraf üstüne fotoğraf çekerek, şelaleye yaklaşıyordu. İlginçti, Japon olmamalarına rağmen defalarca fotoğraf çekiyorlardı. Yeşili, havayı, şelaleyi kadraja sığdırıp yanlarına alarak götürmek istiyorlardı. Biz kalmaya karar verdik. Yürüyerek aşağıya indik. Bir köy evi vardı. Avokado ağaçlarının arasındaydı. Dört beş metre genişliğinde ahşap bir kulübeydi ve tepesinde iki metrelik küçük yer vardı. Şehre indik. Evin sahibini bulduk. Senyor José ile böyle tanıştık. "Tamam" deyip, eşini ve gitarını alıp geldi. Onlar alt kata yerleşti, bizeyse üst odayı verdiler. Günde sadece 1,5 dolar ödüyorduk. Senyor José bize para vermeden doğal parka girilecek yolu gösterdi. Yetmiş yaşından fazlaydı. Bizim için avokado ve adını bilmediğimiz otlar topluyordu. Gece, karanlıkta patlayan yanardağın ateş parçacıkları içinde karısına gitar çalıyordu. Biz üst odada dağdan akan kızıl lavları seyredip avokado yiyorduk. Gökyüzü yıldızdan geçilmiyordu. Senyor José her gün önümüze düşüp bizi yeni bir yere götürüyordu. Macheta'sı ve köpeği bizle geliyordu. Bir gün yolumuzun üstündeki bir bambuyu çekmek için macheta'sını savurdu. Bambunun içindeki küçük bir yılan ikiye bölünüp önümüze düştü. Çok morali bozuldu. Kendisine kızdı. "Ben sizinle bugün gelmeyeyim," dedi. "Ormanın canını yaktım."

MST-Topraksızlar

MST, dünyanın en önemli devrimci halk hareketlerinden biridir. Topraksızlar, büyük toprak sahiplerinin topraklarını işgal eder, işgal ettikleri yerlerde kolektif tarım yaparlar. Alternatif eğitim ve alternatif tıp yöntemlerini uygularlar. Ürünlerini küçük çiftçilerle birlikte kurdukları kooperatiflerde işlerler. Kendi topluluklarında, dört ya da beş yılda oy atma ile yetinilen sahte demokrasi oyunları yerine, doğrudan söz ve karar hakkına sahiptirler. İşgal ettikleri toprağın toplamı Belçika'dan büyüktür ve yaklaşık iki milyon insan bu 'başka dünya'da yaşar.

Uzun yürüyüşteydik. 12.807 topraksız delegeyle 278 km yürüyorduk. Bir gece konakladığımız yerlerden birinde konuştuk. MST'nin yirmi iki kolektif liderinden biriydi. Ellili yaşlarda bir kadındı. Hareketin baştan beri içinde olan sembollerindendi. Çok sakin ve yumuşak bir konuşma biçimi vardı. Sanki büyük toprak ağalarının koca koca toprağını işgal eden servet düşmanlarının liderlerinden biri değildi. Konuştuğumuz toprağı da o gün işgal etmiştik...

"Biz başka bir yaşam istiyoruz. Bir başka yaşam mümkün. Ekonomik ve tarımsal bir model olarak toprağın değerinin anlaşıldığı bir ülke mümkün. Biz başka bir toplum için mücadele ediyoruz. Bu yürüyüş Topraksızların nesnel durumunu da yansıtıyor. Biz yaşamın önemli olduğu başka bir toplum ve ihtiyaçların farklı olduğu bir yaşam istiyoruz. Yani yaşamak için

toprak, yaşamak için su ve yaşamın doğal olarak sürdürülmesinin öncelikli olduğu bir yaşam istiyoruz. Bize birçok kez, 'MST toprağa çok ideolojik bakıyor' dendi. Ancak sadece toprak yeterli değil. Hükümet diyor ki, 'Toprak reformu yeter.' Toprak reformu daha iyi bir konjonktürdür ama kapitalist modelde esas olarak bu da mümkün değildir. Öteki tür bir yaşamın kurulması, inşa edilmesidir asıl olan; eğitim de sağlık da çok önemlidir. Biz yaşadığımız bu ülkede çok zengin bir toprağımızın var olduğunu ve bu toprağın ülkedeki 170 milyon insanın hepsinin ve hatta daha fazlasının ihtiyacını karşılayabileceğini biliyoruz..."

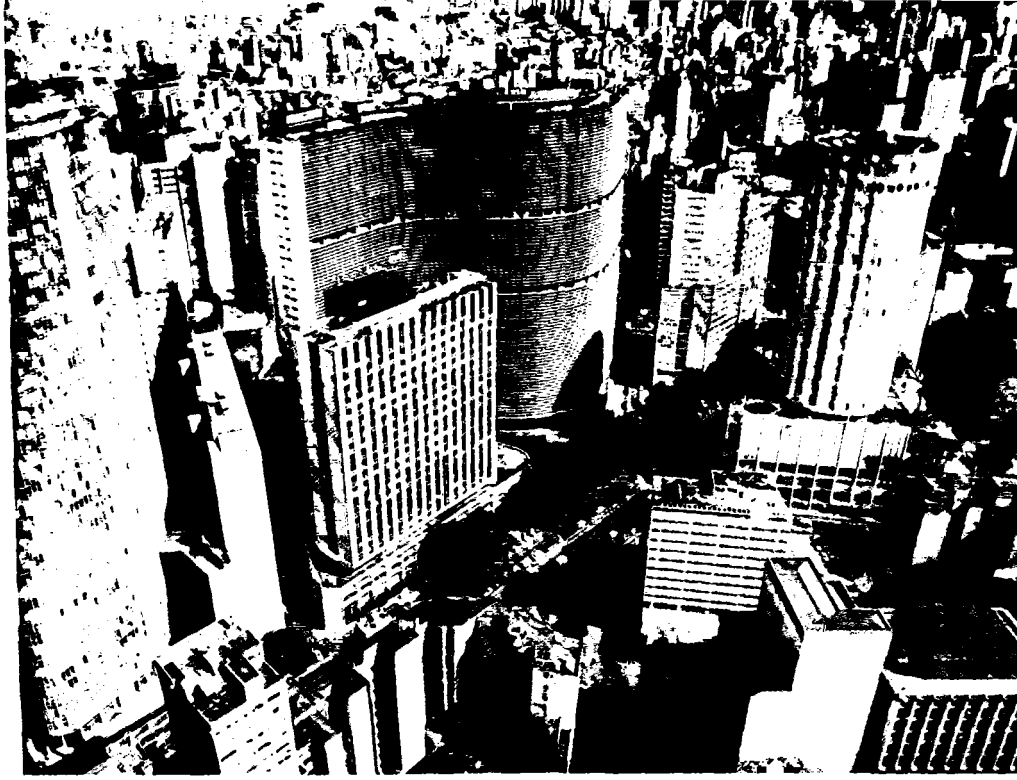


MST-Topraksızların kamp şarkıları kitapçığı.

São Paulo'da Bir Öğleden Sonra

São Paulo'nun finans merkezi, görkemli eski gökdelenlerle dünyanın en çirkin büyük binalarının bir arada olduğu bir yer. Bu yüksek binaların içinde, klavyenin tuşlarına vurulan tek darbeyle, milyonlarca dolar dünyanın bir başka ucuna koşuyor. Dışarda bir adam, iki gün sonra yapacağı bir televizyon şovu için yüz metreden yüksek bir binaya tırmanma antremanları yapıyor. Kalın bir iple orta katlardan birine, belinden bağlı. Caddenin ortasını, radyo, televizyon işçileri kesmiş. Büyük umutlarla iktidara getirdikleri sosyalist Lula hükümetini, IMF politikalarını uygulamaya koyup özelleştirmeler yaptığı için protesto ediyorlar. Ağacı kesen baltanın sapının aynı ağaçtan olmasının acısı var suratlarında. Ellerinde pankartlarla uzakta başka bir kalabalık var. Metronun çıkışında toplanmışlar. Hoparlörlerden bazı sesler geliyor. Kırmızı, sarı pankartlar aşağı yukarı sallanıyor. O tarafa gidiyorum. Hoparlörlerden gelen ses, kök satan bir yerliye ait. Kalın bir telle mikrofonu boynuna bağlamış, küçük çuvallardaki köklerin sağaltıcı etkilerini sayıyor. Bu köklerin de patentlerini uluslararası ilaç, gıda ve kozmetik tekelleri satın aldı. Yüzyıllardır yerlilerin kullanması önemli değil. Yerlileri nasıl yok ettilerse, büyükçe bir hayvanat bahçesini andıran, tam olarak doğal park denebilecek yerlerdeki son kalanları da birkaç sürek avında öldürürler olur biter.

Binaya tırmanan adam İrlanda'dan gelmiş. Dünyanın birçok yerinde benzer binalara tırmanıyor. Üstündeki çıkıntılara



Bu yüksek binaların içinde, klavyenin tuşlarına vurulan tek darbeyle, milyonlarca dolar dünyanın bir başka ucuna koşuyor.

ayaklarını peş peşe basarak yukarıya koşuyor. İşsizler aşağıda merakla bekliyor. Mitingdekilerin pek umurunda değil. Metro çıkışındaki dövizler satış ilanlarıymış. En az elli kişi üstünde ucuz telefon, parfümeri, internet kafe fiyatı ve adresi yazan kartonları aşağı yukarı sallayıp duruyor.

İrlandalı tırmanamadı. On ikinci kattan sonraki dışa doğru çıkıntıyı aşamıyor. Havada sallanıp duruyor. Ellerinde karton tutanlar aşağı yukarı sallayıp duruyor kartonları. Üstünde "Internet 1 real" yani 600 kuruş yazan dövizi taşıyan adam ne kadar para kazanıyor ve şu anda tırmanılan binanın içinde tuşlar ne kadar para taşıyor?

Sokak miting alanı gibi. Ellerinde dövizlerle her yaştan insan bir şeyler satmaya çalışıyor. Dükkânların önünde elleri

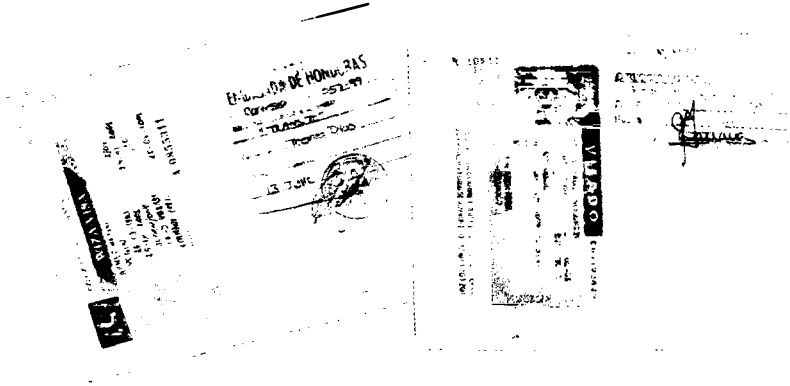
mikrofonlu adamlar içerideki binlerce ürünün adını, fiyatını, özelliklerini sayıyor. İrlandalının yüzünü görüyorum. Korkmuş. Bu beni şaşırtıyor. Üstü naylon reklamlı yaşlı bir siyah, kırık bir meyve kasasını dik yerleştirip üstüne oturuyor. Karşısındaki kadınla konuşuyor. İkisi de aynı zamanda ellerindeki kartonları aşağı yukarı sallıyor.

Akşamüstü olmaya başladı. Miting devam ediyor. Arada "özelleştirmeye hayır" sloganı atıyorlar. İrlandalı inmeye başladı. Onun yanındaki adama, "Çıkabilecek mi?" diye soruyorum. "Tabii ki," diyor. Finans dünyasından kimseyle konuşamıyorum. Yüksekte onlar. Et kızartması yapan amca geliyor. Her akşamki yerini alıyor. Kömürleri tutuşturuyor. Yanına bir sandık içinde ucuz rom yerleştiriyor. Şişlere yerleştirdiği etleri, tavuk parçalarını, domuz sosislerini ateşe sürüyor. Etin mikroplarını öldürmek için rom içiyorum. Romun acılığını gidersin diye et yiyorum. 1 real. İrlandalı tekrar tırmanıyor ama adımları daha korkakça, kesinlikle bugün çıkamaz. Sokağa bir banka arabası girdi. Sarı ve çirkin. Çelikten yapılmış zırhıyla ellerinde karton taşıyanları yardı, et kızartan amcayı kenara itti. İrlandalının altından geçti. Sokaktakilerin, bütün ömürlerinde kazanamayacakları paranın gücüyle yüksek binaların karnına içini kusmaya gitti.

Sınır Maceraları, 2

Kosta Rika'dan nehir teknesiyle Nikaragua'ya doğru yola çıktık. Son tekneydi. Hava kararıyordu. Şen şakrak maymunlar nehir kıyısındaki ağaçları terk etmişti. Garip garip öten su kuşlarına kalmıştı ortalık. Tekne yine eve dönen Nikaragualı tarım işçileriyle doluydu. Gelen gecenin hüznü ve sis üstümüze çökmüştü. Kimse konuşmuyordu. Sis dağıldı. Sessizlik kendisini korudu.

Nehrin kıyısında evler vardı. Yaşayanların hepsi siyahtı. Sanırım Kosta Rikalı değil, Nikaragualıydılar. Çünkü hepsinin sallanan sandalyeleri vardı. Uzun direklerin üstüne kurulmuş evlerdi. Uzun bacaklı su kuşlarına benziyorlardı. Hepsinde Amerikan köle filmlerinden bildiğimiz verandalar vardı –sallanan sandalye koymak için imal edilmiş olmalıydılar. Her evin önünde oltalar nehre sallanmıştı. Akşam yemeği bekleniyordu. Akşam yemeklerinin üstünde yaşıyorlardı. Bir çocuk koşturuyordu olta ile sallanan sandalyeler arasında. Elinde kolu



kadar büyük bir muz vardı. Hepsinin üstünde sadece kısa şortlar... Gelen gecenin içinde siyah çıplak bedenleri parlıyordu.

Tekne Nikaragua sınır kapısına varmıştı. Sınır kapısı şehre uzanan beş altı metrelik bir iskeleydi. Herkes elindeki kâğıdı üstünkörü gösterip geçiverdi. İskelenin üstünde bir tek Ö. ile ben kalmıştık. Bir de nehirde özel yatlarıyla balık tutmak için ayrı bir izin almayı bekleyen iki Amerikalı vardı. Nehir kıyısında gördüğüm insanların akşam yemeğine sulanan, dünyada her şeyi kendilerine ait sanan ABD'lilerden hoşlanmıyordum. Sayamadığım kadar para ödeyip bir belge aldılar ve her zamanki gibi öldürmeye yola çıktılar. Biz vizeyi gösterip hemen geçmek istiyorduk. Sınır memurlarından hiç hoşlanmıyordum. Üstlerinde üniformalar vardı. Vizelere baktılar: "12'şer dolardan 24 dolar ödemeniz gerek." "Niçin? Vizemiz var." "Bunu herkesin ödemesi gerekiyor." "Biz konsolosa 25 dolardan 50 dolar ödedik." "O ayrı. Buraya 24 dolar daha vermek zorundasınız." "Ama konsolos başka para ödemeyeceksiniz, dedi."

Tabii ki yalan söylüyordum. İçerden daha yüksek rütbeli biri geldi: "Tamam. Hiç para almıyoruz ama sizi bilgisayara kaydetmeyeceğiz. Çünkü eğer kaydedersek o parayı bizim ödememiz gerek." "Pasaporta mühür vuracak mısınız?" "Evet ama kaydınız olmayacak." "Tamam önemli değil."

Sanal dünyada girmedik. Gerçek dünyada, sınır kapısı iskelenin üstünden içeri sızdık, Nikaragua'ya...

Pepe, 1

Çocukluğumun sıcak günleriydi. Dünyayı değiştirmek istiyorduk. Duvarlara yazı yazıyor ve banka soyuyorduk. Yeşil parkalarımız, küçük kalibreli Laz yapımı silahlarımız ve güzel günler ütopyalarımız vardı. Bugün lanet olası dünyanın kanıtladığı gibi dünyayı değiştirme isteğimizde çok haklıydık. Tupamaros gerillalarını ve Pepe lakaplı önderleri José Mujica'yı o günlerde cezaevlerinde okumuştum. Bir gün idare elimizden alır diye pelür kâğıda tabii ki el yazısıyla kopyaladığımız kitaplardandı. Dört ranzanın birleştiği yerde yaptığımız sohbetlerin esas konularındandı. Öbürleriyse Nikaragua ve El Salvador gerillaları, Baader-Meinhof, filtreli sigara içip içemeyeceğimiz ve yemekte ne çıkacağıydı. Tupamaros gerillaları şehirde bin kaplan gücündeydi. Askeri kışlaları basıp silahlarına el koyuyorlardı. Büyük tekellerin yiyecek kamyonlarını sessizce ele geçirip yoksul mahallelerde dağıtıyorlardı. Üç milyon nüfuslu Uruguay'ın bir buçuk milyonluk kenti Montevideo'da bir türlü ele geçmiyorlardı. Dünya Kupası finalinde Uruguay-Brezilya maçı sırasında radyo istasyonunu ele geçirdiler. Maçın yayınını kesmeyip devre arasını beklediler. Sonra devrimci bildirilerini okudular. Daha sonra işçi mahallerinde mate içerek maçın ikinci yarısını ve devrimci bildirinin etkisini dinlediler. Uruguay finalde yenildi. Yoksulların ağzında geriye tek güzel tat Tupamaros bildirisi kaldı.

Montevideo'da Pepe ile konuşuyordum. Uruguay tarım bakanı ve parlamento başkanıydı. Dilek Çolak ile büyük bir ma-

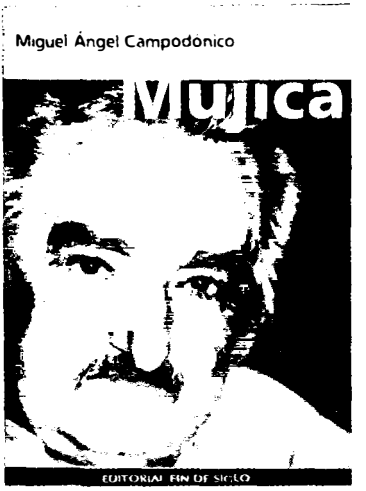
sanın etrafına oturmuştuk. Pepe'nin ceketi, kravatı ve ağzında iki dişi yoktu. Masanın yanında küçük yaşlı kocaman bir efsaneydi benim için.

Siz Tupamaros hareketinin liderisiniz. Tupamaros hareketinin şehir gerillasından bugünkü Uruguay tarihinin ilk sol hükümetine kadar gelişen ilginç bir süreci var...

– Çok uzun bir süreç bu, kırk yıldan fazla. Bir ülke düşünün çok fazla değişimler yaşayan... Askeri cunta sırasında geçen on dört, on beş yıllık bir cezaevi süreci... Sonrasında anayasal demokrasiyle yaşayan bir ülke. Bu süreçteki sol cephenin kökeni otuz yıl önceye dayanır. Biz sürekli birlikte hareket etme çabası içindeydik, onların ataklarına karşı sosyalistler, komünistler ve sosyal demokratlarla birlikte sistem karşıtı bir cephe meydana getirdik. Bir reform programı etrafında toplandık; sistemin içinde ama halkçı bir programdı bu. Hep yoldaşça ilişkiler kurduk. Bizim ilkemiz ulusal bağımsızlıktır, kültürel olarak yeniden ulusal bağımsızlık düşüncesine geri dönmektir. Başka türlü yoksullar için özgür olabilmek ya da eşitlik mümkün değildir. Eğer siz kültürel olarak özgür değilseniz mahkûmiyetten kurtulamamışsınız demektir. Bu, Marksist ve Leninist görüşlere çok yakın bir görüştür. Biz Che Guevara çizgisinde çok önemli bir dönem yaşadık, ama şu anda başka bir dönem var. Bu reform programı aslında çok küçük; önemli sosyal değişiklikler yaratacak olması açısındansa büyük bir program.

Konuşurken her cümlenin sonunda duraksıyordu. Uzun yıllar hücrede yanlız yaşamanın etkisiydi. Sesini duyduğumuza emin olmak istiyordu. Uzun yıllar tecritte yaşayanlar gibi bazen sadece düşündüğü şeyi söylediğini zannedebiliyordu. Buna karşı bir önlemdi.

"Yaşım yetmişten fazla olmasına rağmen söyleyebilirim, biz mücadeleye devam edeceğiz..."



Pepe Mujica, 2009 seçimlerinde Uruguay Devlet Başkanı seçildi.

Türkiye'den bahsettim. Ve tabii ki tecrite karşı cezaevlerindeki direnişten de. Yitirdiğimiz 123 kişiden ve Dilek'in kardeşi Lale'yi de ölüm orucunda 240 günden sonra kaybettiğimizden. Pepe durdu. Yüzündeki, hiç olamadığı parlamento başkanı ifadesinin ufak kırıntıları kayboldu. Gözleri yaşardı. Dilek'e bir kez daha sarıldı. On dört yıl mahpustaki tecritine karşı direnen Lale'ye sarıldı...

Rakunlar Coca-Cola Sevmez

Amazon kıyısında bir işgal toprağı. On yedi gün, 267 km süren yürüyüş, polisle çatışma, üç gün otobüs yolculuğu, dokuz kez lastik patlaması, her benzincide herkesin banyo yapması ve çamaşır yıkaması, ormanın içinde dokuz kilometre daha yürüme, uykuyla yorgunluktan ölme arası bir gece. Sabah, garip garip öten Amazon kuşları... Üstleri yalnızca siyah naylonla kaplı Topraksız evleri. Yetmiş aile, bir yıl önce burayı işgal eden bin aileden geriye kalan. Bütün MST kamplarındaki gibi bir okul. Yanında ağaç kütüklerinden inşa edilen daha büyük bir kulübe var; kütüphane yapılıyor. Kitaplar mı? Bir kısmı yürüyüş sırasında her katılan delegeye verdikleri Expresso Popular yayınlarından olacak. Yürürken de okuyorlardı. Bitince aralarında değiştiriyorlardı. Paulo Freire var. Clara Zetkin, Rosa Luxemburg ve başkaları da. Amazon'un kıyısındaki bu kütüphanede yer alacak bu kitaplar gibi, Ulusal Yürüyüş'te her delegeye verilen kitap şimdi ülkenin dört bir yanına ulaştı.

Ağaç çok. Su da. Her evin kenarında kuyu var. Yemek güzeldi. Pilav üstüne haşlanmış bal kabağı, sonra kahve. Ne yazık ki her zaman şekerli hem de bal gibi. Tepemde Lula'nın afişi asılı, "Bir gün başkan olduğumda hiçbir gerekçe tarım reformunu engellemek için bahane olamaz" diyor. Ama bugün nedenler ileri sürüyor. Afişe şaşkın bir halini koymuşlar. Kafasında "Reform Agraria"-Tarım Reformu şapkası, kucağında MST baskılı bir futbol topu. IMF'nin ve ALCA'nın dediğini yapıp aynı zamanda halkın isteklerini gerçekleştirebileceğine



MST-Topraksızlar hareketi. "Toprak işgali aynı zamanda yeni bir kültürün başlangıcıdır."

inanan, sosyalist görünümlü sol liberal şaşkınlığı. –Üç gün önce ofisinin önünde Topraksızlar bağırıyordu: "Ey Lula, Coca Cola'yı değil, bizi dinle!"

Bir ayna var. Kütükten sallanan bir ipe bağlanmış sarı çerçeveli. Yağmur hızlanınca ev sahibim önce üstümüze su damlatan siyah naylonun deliklerinin altına yemek kaplarını koyuyor. Sonra aynayı korumak için üstünü bir şeyle örtüyor. Bir rakun yavrusu bağlı. Köpek yerine besliyorlar, çok sevimli bir uzun burun. Bir hindistan cevizi uzatıyorlar. Macheta ile hindistan cevizinin dibi kesiliyor. Suyu serinletiyor. Kahvenin şekerini silip atıyor. Yağmur başladı. Mevsimi geldi. Rakun bacaklarımın arasında koşuyor.

İnsan Haklarından Akraba Oluruz

Arjantin'deydik. Hüseyin Karabey ile birlikte aynı festivale davet edilmiştik. Bu festivalde birer de ödül almıştık. Keyfimiz yerindeydi. Festivalin bize sağladığı otelde kalıp Buenos Aires'in en lüks restoranlarında, beş dolara porsiyonu 800 gr olan pirzolalar yiyip, yanında kolesterolü alsın diye kırmızı şaraplar içiyorduk. Ben sağlığıma çok düşkün olduğumdan yemekten sonra da kırmızı şarap içiyordum.

Bir yandan da sokakların, isyanın filmini yapıyorduk. İsyancılardan bir sürü arkadaşımız vardı. Her perşembe kayıp annelerinin evinde yapılan cezaevi komisyonunun toplantılarına da gidiyorduk. Yalnızca dört politik mahkûm vardı o sırada ve serbest bırakılmaları için büyük bir kampanya yürütülüyordu. Bizle görüşmek istedi mahkûmlar. Onlar gelemediği için bizim gitmemiz gerekti.

Bir salonda beklemeye başladık. Pasaportlar, kimlikler alındı. "Niçin ziyaret edeceksiniz?" sorusuna karşılık, "Teyzesinin oğluyuz" diyemedik. "İnsan hakları" diye başka bir akrabalık bağı ileri sürdük. Öyle dememizi söylemişlerdi. Fabián'ı içeri almadılar. Ben, Hüseyin ve Alberto koridorun ucunda demir parmaklıkların açılmasını bekledik. Kilit sesleri kulaklarımızı tırmaladı. Duvarlardan seke seke gelip, "Seni içeri alıyorum" diye bağırıyordu.

Bir de yanımızda benim vefakâr kameram vardı. Çantanın içinde açık duruyordu. Kontrol için röntgen cihazına soktuk,

farkına varmadılar. Kamera sokarken yakalansaydık şaşırmış gibi davranacaktık: "Türkiye'de biz hep kamerayla gireriz cezaevlerine. Hatta kantinde çeşit çeşit film satarlar" diyecektik. Kilitler bizim üstümüze ve kameranın üstüne kapandı. Demir parmaklıkların arasından, yanından, önünden geçerek ilerledik. Tecrit hücreleri yoktu ama ne zaman sessiz kalınırsa her an tecrit hücrelerine dönüşebilecek bir yapısı vardı cezaevinin. İhtiyaçları kadar kapı kilidine, duvara, üniformaya ve rutubete sahiptiler.

Bir odaya getirdiler bizi. Carlos ve Diego geldi. İsyanın en hareketli günlerinde Diego'nun kolunu bir bomba koparmıştı. Carlos başka bir örgüttendi ama yan yanaydılar. Diego'yu hastaneye taşıyan oydu. Dokuz aydır cezaevindeydiler. Sarıldık birbirimize. Mate içtik. Yemeklerimizi ve düşüncelerimizi paylaştık. Güzel günler düşleri kurduk. Kamera yerleştirdiğimiz yerden bizi çekmeye devam etti. Kenarda bir masanın üstünde kazaklarımızın altında bizi izledi durdu. Yakalansaydık, "Türkiye'de biz hep böyle yaparız" diyecektik.

Şenlikli Dinamit Lokumları

Neoliberal rüzgâr burada çoktan ortalığı süpürmüş. Tayyip Erdoğan'ın yaptığını Menem 1992'de Arjantin'de yaptı. Ortada satılmadık bir şey bırakmadı. Neoliberalizm western filmlerinin kötü kovboyları gibi; geldiği yerde, sokaklarında sürüklenen diken toplarından başka bir şey bırakmadı. Arjantin'de petrol şirketi özelleşince 55.000 çalışan sayısı 5.000'e indi. Petrolün ve doğalgazın çıktığı yerlerde, yerlilerin tarlalarının ortasından borular yükseliyordu. Birbirine dolanarak çıkan borular, başlarında kimsenin durmasına gerek kalmadan her gün bu bölgeden, 33 milyon dolarlık gazı alıp uluslararası kapitalist tekellerin aç, doymaz karınlarına pompalıyordu. Bu boruların üstünde yaşayan toprakların binlerce yıllık sahipleri Indian'lar, ot damlı kulübelerinde elektriksiz ve susuz yaşıyordu. Toprağa oturunca, gazın, milyon dolarların akışının uğultusu duyuluyordu, eğer bu aç karınlarının sesi değilse...

Bolivya'da madenciler şenlikli dinamit lokumlarıyla durdurdu bunları.

Brezilya işgal fabrikaları konseyinin sorumlusu Sergio, "Eski sömürgeciler daha iyiydi," diyordu. "Onlar hiç değilse demiryolları, limanlar yapıyordu. Neoliberalizm, olanları da elimizden alıyor..."

Bolivya El Alto'da bir madenci, avucunun içine küçük bir dinamit lokumu daha alıyordu.

Devrim Sorumluları

Karakas'ta bir gecekondunun ikinci katında toplantı vardı. Bağımsızlık yanlısı yirmi Katalan, bir yıl kadar burada kalıp Bolivar devrimine yardımcı olmak istiyordu. Genç ve heyecanlıydılar. Bir proje gerçekleştirebileceklerini ve bunun için de finansman bulacaklarını düşünüyorlardı. Gençlik festivali için buraya gelmişlerdi. "Enternasyonalist dayanışma" diyorlardı. (Bu tür buluşmalar iyi oluyor aslında. Kendimize benzer insanlarla buluşup konuşabiliyoruz. Dünyada yalnız olmadığımızı hissediyoruz. Tek sorun, böylesi bir etkinlik sonrası bütün ülkeyi, bütün dünyayı aynı sanmak... Sözgelimi Katalanlar, bir hafta kaldıktan sonra ülke hakkında her şeyi öğrendikleri inancıyla ahkâm kesip "pembe rüya yayıcısı" oluyor bir anda. Oysaki bu tür buluşmalarda misafir odasında oturulur. Koltukların altına süpürülmüş tozların bile farkına varmazsınız. Bir an için mutfakta olduğunuzu sandığınızda yine sizin için temizlenmiş bir yer bulursunuz karşınızda.) Katalan yoldaşlar, festivalin büyüsünden kurtulmak ve gecekondu mahallelerini görmek için biraz daha kalmıştı. La Vega direnişin en güçlü olduğu yerdi; Venezüella Komünist Partisi'nin, gerilla hareketinin ya da cuntaya karşı mücadelenin odağı olmuştu her zaman.

"Peki niçin?" sorusuyla başladı La Vega'lılar. "Enternasyonalist dayanışma adına," dedi gençler. "Hayır hayır niçin burada?" Geceydi. Sıvasız duvarlarla kaplı, koca bir kale gibiydi burası. Cam ve çerçeve yoktu. Ortak mutfak olarak kullanılı-

yordu aynı zamanda. Gecekondu halkı işi aralarında paylaşmıştı. Her gün ortak yemek yapıyorlardı. Duvarlara dayanmış bir sürü döşek vardı. Gece duvardan alıyor, yere serip yatıyorduk... "Niçin gidip kendi ülkenizde İspanyol kapitalizmine karşı mücadele etmiyorsunuz? Burasını biz hallederiz."



Karakas'tan bir duvar resmi.

Örgütlü Motosiklet

Bolivar Caddesi'nden geliyorlardı. Beş yüz kişi kadardılar. Büyük bir Venezüella bayrağı taşıyorlardı. Seçimde bir bölgede hile olduğunu söylüyorlardı. Ellerindeki büyük dövizlerde bu yazıyordu. Kentin zengin kesiminden yürüyüşe başlamışlardı. Chavez karşıtlarının yoğun olduğu bölgeydi burası. Polisler biraz ilerde bekliyordu. Bütün dünya polisleri gibiydiler. Kalın kaskları, uzun kalkanları vardı. Çirkindiler. Gösterinin ön sırasına yaklaştım. Çekmeye başladım. Birisi geldi. "Niye çekiyorsun?" diye sordu. Başkası geldi. "Chavist misin?" diye sordu. Çekmekten vazgeçtim. Onları benden mahrum ettim. Yanımızda gaz bombası patladı. Kim attı bilmiyorum ama polis olmadığına emindim. Gözlerim ve boğazım yanmaya başladı. Hayatımda ilk kez sağcılara atılan bir gaz bombası yutuyordum. Tadı aynıydı. Etrafımızda motorlar dolaşıyordu. Gözyaşları içinde zor seçiyordum.

Chavez taraftarları olabilirdi. Muhtemelen Frente Bolivariano de Motorizados üyesiydiler. Devrimci bir motosiklet hareketiydi. Devrimci önderleri Che Guevara ve Harley Davidson'du. Şehirde motosiklet taksiciliği ve kuryelik yapıyorlardı. Tabii ki çoğunluğu gecekondularda oturuyordu.

Polisin olduğu yerin arkasına doğru yürüdüm. İlk defa polisin arkasından çekim yapıyordum. Sırtları dönüktü, bana küsmüş gibiydiler. Daha insan görünüyorlardı. Yürüyüşçüler yaklaşırken etrafta insanlar toplanıyordu. Bir kadın polislere niçin müdahele etmediklerini sordu. "Onlar cuntacı! Viva

Chavez!" diye bağırdı. Kenarda toplanmaya başladılar. Kaldırımdan büyük taşlar söküp yerde parçaladılar. Polis sakince seyrediyordu. Yürüyüşçüler yaklaşınca barikatı biraz daha geri aldılar. Barikatsa uzun kırmızı bir kurdeleden ibaretti. Kurdelenin arkasında uzun kalkanlarıyla komik duruyorlardı. Motosikletler caddeye yeni insanlar taşıyordu. İnenler yerden aldıkları parçalanmış taşları yürüyüşçülere fırlatıyordu. Yürüyüşçüler daha kalabalıktı. Taş ve şişe savuruyorlardı. Ortalık şişe kırıkları, taş parçaları ve kanayan kafalarla doldu. Herkes bir yandan apartmanların üstüne bakıyor, çatılardan bakanlara küfür ediyordu. Daha önce defalarca çatılardan üstlerine ateş açılmıştı. Çöp tenekelerinde kimin koyduğunu anlamadığım ses bombaları patlıyordu.

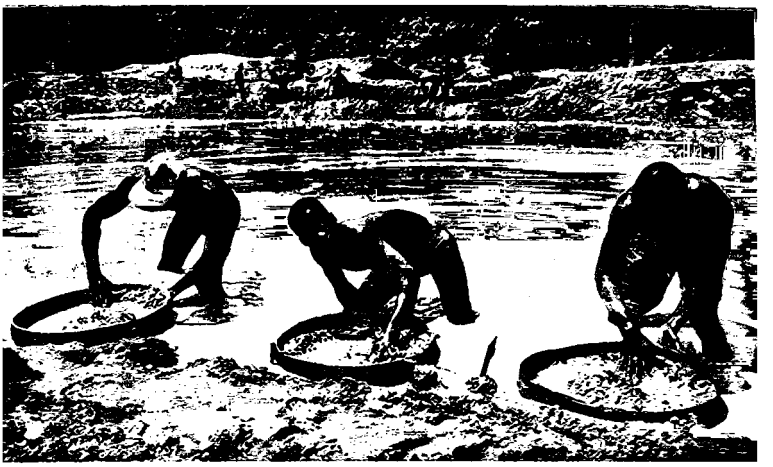
Bolivar Meydanı'ndan da Chavez taraftarları geldi. Yürüyüşçülerin sağ kanadından hücum ettiler. Ellerinde taşlar ve şişeler vardı. Daha az sayıdaydılar ama yürüyüşçüleri geri püskürttüler. Motorlar durmadan ortada dolaşıyordu. Birileri ateş ediyordu. Polisler yürüyüşçülerin geri püskürtüldüğü yere doğru sakince yürüdü. Yanına barikatlarını da aldılar. Arkadan ulusal muhafızlar geldi ve polisler geri çekildi. Onların da motorları vardı ve otomotik silahları. Chavez taraftarları küfür ederek onlara güvenmediklerini, hiçbir politikacıya güvenmediklerini söylüyorlardı. Yolun kenarında bir kadın Chavez'i çok sevdiğini ama mitingi dağıtmalarının doğru olmadığını söylüyordu. "Bütün gazeteler şimdi bunu yazar," diyordu. Frente Bolivariano de Motorizados'un liderleri geldi. Harley Davidson motorları vardı. Kırmızı montlarında Chavez sloganları yazıyordu. Onlara ulusal muhafızları şikâyet ettiler. Bir motoru durdurarak, "Seni tanımıyoruz," dediler. Öbür bölgenin polisi olduğunu anlayınca yakalamaya çalıştılar. "Provokasyon yapıyorlar!" diyorlardı.

Yürüyüşçüler dağıldı. Chavistler o gün çocuklar gibi şendi.

Altın Neden Yapılır?

Yerli toplulukların altın madenlerindeydim. Yan yana açılmış kuyulardan altın çıkarıyorlardı. Yüz metrelik bir alan içinde onlarca kuyu vardı. Hepsinin üstünde tahta çıkrıklar işliyordu. Kalın halatlar aşağıya madencileri indiriyor, yukarıya altın kayalarını çıkarıyordu. İpin ucuna küçük bir ağaç dalı bağlıydı. Bunu bacaklarımın arasına yerleştirip üstüne oturdum. Onlar çıkrığı çevirmeye başladı. Çıkrığın kendine özgü bir sesi vardı. Sanki konuşuyor gibiydi. Gergin halat, tahtaya her sürtünüşünde bir sözcük söylüyordu. Kuyunun yüksekliği için elli metre kadar demişlerdi. Bacaklarımın arasından, aşağıda yanan ışığı görüyordum, başımın üstünden de kuyuya uzanıp beni seyreden madenci yerli kızlarını. Gülüşüyorlardı. Ne dediklerini anlamıyordum. Çıkrığın dediklerini dinliyordum. Aşağı yukarı bir metre genişliğinde dar bir kuyuydu. Arada bir kenarlarına sürtünüyordum. Altın tozları ve çamur üstüme bulaşıyordu.

Aşağıda iki kişi çalışıyordu. Biri elindeki uzun kargıyla duvardan kayaları, altınları söküyordu. Her kayanın içinde altın zerrecikleri parlıyordu. Kayayı ortadan ikiye böldüklerinde, altın çirkin bir ağızda parlayan altın diş gibi sırıtıyordu. Öteki onları çuvallara dolduruyordu. Küçük kalın saplı küreği olan madenci yerli bir kızdı. Şaşkınca bakıyordu. Kara saçları altın tozu olmuştu ya da toprak. Zaten her şey iç içeydi. Çuvalları çıkrığın yanına taşıyordu. İpe çuvalı bağlıyor ve ipi çekiştiriyordu. Çıkrık yukarı doğru işlemeye başlıyordu. Tepeden aşa-



"Sizin için sadece bir takı olabilir, benim içinse ekmek parası," diyordu El Dorado'lu altın arayıcısı bir kadın.

ğıya sarkan plastik boru içeri hava basıyordu. Yukarıda görmüştüm, ucuna oda aspiratörlerinden birkaç tane bağlıydı. Her kuyunun başında birkaç tane vardı. Cezaevinde kazılan tünellerin körükleri gibiydi.

Venezüella'da, El Dorado'nun yerli topluluklarında, bu kuyuda ne yaptığımı anlatmaya çalıştım. Geleceğimden haberleri yoktu. Benden hiç haberleri yoktu. Kendimi yeryüzü yerine yeraltına inen salak bir elçi gibi hissediyordum. Kuyuya kadar indiğime göre dost olduğumu düşündüler. Yoksa yalnızca "Indian reserve" alanına girmek bile mümkün değildi.

Kaç saat çalışıyorsunuz?
– On iki saat. Bazen yirmi dört, işe bağlı.
Nasıl, bu kuyu iyi mi?
– Yok. Bak çok fazla altın yok.
Şu siyah yerler de platin mi?
– Bilmem biz sadece altın arıyoruz.
Kaç yaşındasın?

– Ben yirmi yedi.
– Bense on dokuz.

Kayaları, içindeki altın tozlarını takip ediyordum. Önce onlar çıktı. Peşlerinden ben. İki sefer yaptı çıkrık, bizim için. Kayaları söken yerli, altınları taşıyan kız ve altına bulanmış saçları kuyuda kaldı. Yukarıda onlarca çıkrık sesi vardı. Ağaçların altında, kuyudan çıkan çuvallar taşınıyordu. Sırtlarında çuvallar tepenin öte yanına yol alıyorlardı. Karşıda siyah naylon çardakların altında çalışılıyordu. Bazı yerlerde çekiçle kayalar parçalanıyordu; un ufak edilip suya katılıyor ya da bir makineye atılıyordu. Küçük bir kırma makinesiydi. Kayaları, altını ve başka ne varsa hepsini kırıp akan suyun içine atıyordu. Su bir olukta akıyordu. Altına halı döşenmişti. Su akıp gidiyor, altın orada kalıyordu. Tabii ki iş bitmiyordu. Oradan tekrar alınıyor, sadece altın çökertiliyor, sonra bir başka siyah naylon atölyeye yol alıyordu. Sadece beş on adım ötedeydi orası. Yanı başında onlarca metrelik ağaçlar için için yanıyordu. Ağaçların közlerinin üstüne kürek içinde bir avuç toz konuyordu. Yavaşça eriyordu. Sonunda altın oluyordu...

Parmağınızda ya da kolunuzdaki altını her gördüğünüzde içinde saklı emeği, yerli kara saçlı kızı hatırlamanız için küçük bir yazı bu...

Tugay Leonardo

Arjantin uluslararası terörizm cezaevindeydim. İtalyan Kızıl Tugayların liderlerinden biri olan, ancak yirmi iki yıl sonra yakalanabilen Leonardo Bertulazzi'nin hücresinde. Bütün hücreler gibiydi; karanlık, rutubetli, iki metreye üç metre. Kapının karşısında, iki karış genişliğinde beton bir kerevet vardı. Üstündeki Leonardo'nun yatağını kaldırıp duvara yaslamıştık. Küçük bir masa vardı. Üstünde bir sürü kitap, kahve, sigara tablası, tütün, kalem, kâğıt, mate kabı, bir termos ve Betina'nın getirdiği bir çiçek duruyordu. Betina yanımda oturuyordu. Leonardo'nun Alman kız arkadaşı. Kırklı yaşlardaydı. Leonardo ile birlikte motosikletle El Salvador'dan yola çıkıp Arjantin'e gelmişti. Kıtanın diğer ucundan binlerce kilometre öteye. Muhtemelen eski bir Baader-Meinhof'cuydu. Ya da ben öyle yakıştırdım. Ama yakışıyordu. Tuvalet deliğinin üstüne var olan tek sandalyeyi yerleştirmiştik. Düşmemek için kıpırdamadan oturmak gerekiyordu. Arjantinli anarşist yönetmen arkadaşım Fabián da vardı. Yani çok zengin bir hücreydi.

Açık hücre kapısının önünden Meksikalı mafya üyeleri geçiyordu. Selam verip hal hatır soruyorlardı. Komşu hücrelerde kalıyorlardı. Hücrede olabilmemizi onlara ve verdikleri rüşvetlere borçluyduk. Gardiyanlar, arada bir kafayı uzatıp ne var ne yok diye ortalığı kolaçan ediyordu. Kamerayı iyice köşede tutuyordum. Verilen rüşvet miktarı muhtemelen kamerayı kapsamıyordu. Leonardo Akdeniz'in sıcaklığını taşıyordu. Takvim yaşı ellinin üstündeydi. Yüreğiyse, Arjantin sokaklarının baş-

kaldırısından heyecanlanıp, bir şeylere katılabilmek için binlerce kilometre kat edecek kadar gençti. CIA tarafından izlenip yakalanmıştı. Yirmi iki yıldır aranıyordu. Kızıl Tugayların lider kadrosunda olmak ve İtalya'nın en zengin sanayicilerinden birini kaçırmak gibi eylemlerden sorumlu tutuluyordu. İtalya'da müebbete ya da otuz-kırk yıl kadar hapse mahkûm olmuştu. –Kızıl Tugaylarla ilgili iyi hatırladığım iki şey vardı. Cezaevindeki arkadaşlarının serbest bırakılması için, İtalya başbakanı ve Hıristiyan Demokrat Partisi başkanı Aldo Moro'yu 1978'de kaçırmış ve isteklerine cevap verilmeyince de öldürmek zorunda kalmışlardı. Bu, bugüne kadar bildiğim bu tür eylemliliklerin en büyüğüdür. Hatırladığım ikinci şey çok daha farklı ve ilginçti. Yargılamaları sırasında kapatıldıkları kafesin içinde arkadaşları etten bir duvar yaparak, sevgili olan yoldaşlarının etrafını sararak kapatmış ve iki sevgili, biraraya gelebildikleri tek yer ve zaman olan duruşma esnasında sevişmiş, hatta çocuk sahibi olmuştu.

Leonardo yedi yıl Fransa'da kaldıktan sonra Yunanistan'a kaçmış, orada iki Kürt ve iki Türk devrimciyle kalmıştı. Heyecanla anlatıyordu: "Her gün saatlerce tartışıyorlardı. Sonra Yunanlılar geliyordu. Bu sefer, bir araya gelip Yunanlılara karşı tartışıyorlardı. Türkler, Kürtler ve Yunanlılar hepsi birbirine benziyordu." Leonardo, aynı bizimkilere benziyordu. Elleri dar hücrede hareket edecek yer arıyordu. Hücre; kahve, tütün ve coşkuyla doluyordu. Sonra El Salvador'a geçmişti. On yedi yıldır orada yaşıyordu. Ta ki Arjantin sokakları iktidarlara karşı, "Hepiniz çöpe!" sloganlarıyla sarsılana dek.

Bir de Chavez Gerekiyor

Corina'daydım, Venezüella'nın başkenti Karakas'tan dört saat kadar uzak bir kentte. Bir kâğıt fabrikası olan Invepal, esas olarak petrole dayalı Venezüella ekonomisinin önemli fabrikalarından biriydi. Sadece bir fabrika da değildi. İçinde, çalışanların evleri de vardı. Okulu, basketbol sahaları, futbol takımı ve kazandıkları kupaları vardı. (Yok yok, SEKA diye bir fabrikayı anlatmıyorum. Zaten artık öyle bir fabrika da yok. Yanında kendisiyle büyüttüğü şehirden, İzmit'ten de bahsetmiyorum. SEKA'nın iki bine yakın çalışanı fabrikanın durumu kötüleştikçe işten çıkarıldı.) Sözünü etmediğim SEKA fabrikasından farklı olarak Corina'daki fabrika özel sektöründü. Yani etiyle buduyla bir patronu vardı. Devlet gibi büyük bir holdingti. Venezüella oligarşisinin önemli ailelerindendi. Hani ağızlara pelesenk olmuş deyimle, 'partizanlık yapmadılar', yani fazla işçi alıp çalıştırmadılar. Nedense gene de battılar. Fabrikayı işgal eden işçilere sorduk, "Türkiye'deki işçilere bir şey söylemek ister misiniz?" diye. "Birleşmek ve mücadele etmek lazım. Haa bir de Chavez lazım," dediler.

Kalyani Menon-Sen, 2

Kalyani Hindistan'ı anlatmaya devam ediyordu. Aslında başımıza gelecekleri anlatıyordu. Elektriğin ve suyun özelleştirilmesini. Son anlattığını dinledikten sonra artık kendi çöplerimi ayrı ayrı koymaktan vazgeçtim.

"Suyun özelleştirilmesi de hızla ilerliyor. Ancak Delhi'de büyük bir skandal patlak verdi: Delhi'ye su sağlanması için Fransız şirketleriyle bir anlaşma imzalanmış ve bu durum belediye meclisinde bile tartışılmamış. Hükümet bu kentsel yenilenme görevi çerçevesinde elektrik ve su dağıtımı haklarını özel şirketlere veriyor ve bunu seçilmiş yerel temsilcilerle bile tartışmıyor. İşte demokrasi bu kadar alaya alınıyor. Bu açığa çıkar çıkmaz Dünya Bankası bir açıklama yaptı, 'Biz hükümetten böyle bir özelleştirme istemedik, hükümetin kendi kararıdır' dedi. Bu işler ortaya çıkarıldığı zaman ittifakın nasıl parçalandığını görmek ilginç, ama bizim için daha önemli olan Delhi'de elektriğe son beş yılda on kez zam yapılması... Ve yoksulların yerleşim bölgeleri için bir enerji taban fiyatı biçtiler. Yani bütün haneler, ne kadar kullanıp kullanmadıklarına bakılmaksızın, belirlenen bu taban ücretini ödüyor. Bu miktarın üstünde kullandıklarının parasını ödemezlerse de himet kesiliyor. Böylece yoksullar hizmetler için zenginlerden daha fazla para ödüyor.

"Bir başka rahatsız edici gelişme: Perakende sermayesinin büyük bir kısmı çöpleri yeniden kullanıma sokma işine giriyor

ve ülkemizde de eskiden beri, satabilmek için atıkları sokaktan toplayanlar var. Ama perakende şirketleri büyük hiper marketlerde artık şöyle yapıyor: Örneğin otoparka bir tezgâh koyup, 'Eski gazete, şişe ve kutularınızı bize verin, size alışveriş kuponu verelim' diyorlar. Orta sınıftan insanlar da bu tür çöpleriyle marketlerden kuponla sebze alıyor. Yani bu süreçte, çöp toplayanlar, sokaklarda sebze satanlar eleniyor. Büyük şirketler yeniden kullanıma sokma ekonomisinin potansiyelinin farkında. Oysaki sokaklarda çöp toplayanlar yıllardır hükümetle mücadele ediyor. Ne kadar büyük bir ekonomik katkıda bulunduklarını anlatmaya çalışıyor, haklarının tanınmasını ve kentte kendilerine bir alan açılmasını talep ediyorlar."

Affedilmeyen Tarih

Kendi kucağında birleşmiş iki yaşlı el. Bembeyaz giysilerinin arasında, iki bacağının ortasında kavuşmuş bu eller, yaşanmış, hatta acıları hâlâ yaşanan, çok büyük bir trajedinin simge fotoğrafı. Bu fotoğraf, Hak Soon Kim Halmoni'ye ait. Yani Korelilerin deyimiyle Hak Soon Kim Büyükanne'ye. Hak Soon Kim, Japon ordusunun, işgal sırasında seks kölesi olarak kullandığı binlerce kadından biri. İlk olarak 1991 yılında televizyonda, Japon işgali sırasında yaşadıklarını açıkça anlattı ve Japon hükümetinden "kendilerinden özür dilenmesini" talep etti. Onun açıklamasından cesaret bulan öteki Koreli "seks kö-



Koreli büyükanneler "kendilerinden özür dilenmesini" istiyor.

lesi olarak kullanılan kadınların" da katılımıyla, 1992'den itibaren her hafta çarşamba günü Japon konsolosluğunun önünde protesto gösterilerine başladılar.

Güney Kore'nin başkenti Seul'un yaklaşık bir saat uzağındaki Nanumui Jipi'de, yani onların birlikte yaşadıkları evdeydim. Hemen yandaki, bu trajediyi anlatmak için kurulmuş müze de bu evlerin odalarından birine inşa edilmişti. Âdeta bir hücreye benzeyen bu ahşap odalarda, seks kölesi olarak kullanılan küçük kızlar, her gün en az on askerle cinsel ilişkiye giriyordu. Bu sayı bazı günler, özellikle hafta sonları otuza kadar yükseliyordu. Subaylarsa isterlerse geceyi de burada geçiriyordu. Karşı duvara yaslanmış bir ahşap karyola, üstünde ince bir şilte, köşede askerlerin işlerini bitirdikten sonra isterlerse kullandıkları derin bir çinko leğen, pencereye asılı kirli bir havlu ve binlerce asker. Savaşın onlara yaşattıkları...

Onlara, "O sırada neler hissediyordunuz?" diye sormak çok güçtü. Mun Pilgi, "Her gün ölmek istiyordum. Her gün defalarca ölmek," diye cevap veriyordu. Güzel bir anı olarak çocukluğunda babasıyla birlikte söylediği şarkıları söylüyordu. 1925 doğumlu Mun Pilgi için "mutluluk" ancak çok çok uzun yıllar önceye uzanıyordu.

Savaş bittikten sonra da trajedi sona ermedi. Japon ordusuyla birlikte müttefiklerin bombardımanında birçoğu öldü. Sağ kalanlar yaşadıklarından dolayı utanarak geri dönemedi. Yüzlercesi intihar etti.

Büyükanneler eylemlerini sürdürüyor. Onlara göre Japon hükümeti sessizce kurbanlarının kaybolmasını bekliyor, onlarsa tüm yaşadıklarından dolayı kendilerinden özür dilenmesini. Bunun için bu evde on bir tanesi bir arada yaşıyor, eylemlerini sürdürüyorlar. Seslerini birleştiriyorlar, dünyada başkalarının benzer trajedileri yaşamaması için.

Rosaira, 2

Rosaira, Oaxaca'da sokakları anlatırken sanki bir okuldan bahsediyordu. Soluk soluğa kalıyor, gözleri parlıyor, yaşarıyor ve tekrar yaşıyordu.

"Bu mücadele içinde yeni bir kimlik oluştu. Her ölen kardeşimizdi, çünkü hükümetin saldırısına karşıydık. Halk meclisleri tarihi oluştu. Daha çok örgütlenmeyi sağlamak bu direnişin sorumluluğundaydı ve halkın inisiyatifinin altında gelişiyordu, herhangi bir sol örgütlenmenin değil. Yani halk sürüklüyordu. Büyük bir değişim gerçekleşti. Bu durum pratik, entelektüel ve stratejik olarak inanılmaz bir açılımdı. Hiçbir hükümet bunu Oaxaca'dan silemez. Aydınlığa çıkışın uzun zaman aldığını düşünüyorum. Şu anda Oaxaca halkı için, adalet için, bütün sosyal alanlar için değişime ihtiyaç var ve hiçbir şey durmadı. Şimdi her şey uyuyor ve yeni gün için tartışıyor, enerji topluyor.

"... Sağcı gazetelerin sahibi sağcı işletmeciler, öğretmenleri direnişi başlatan tek örgütlenme olarak görüyor. Bu yüzden, 'Öğretmenler boykot yapamasın, grev yapamasın' diye yazıyorlar. Anlayamadıkları bir şey de direnişin sadece ücretler için olmadığı. Başta böyle başlamış olabilir ama sonra değişti. Mesela alternatif eğitim verilmeye başlandı. Amaç sadece ücret, üniforma ya da sınavların değil, bütün düşünce sisteminin değiştirilmesiydi."

El Turco'dan Trueque'a

IMF'nin uslu çocuğu Arjantin, uzmanların ve çok satan gazetelerinin ekonomi yazarlarının coşkulu önerilerine dayanarak her şeyini satmıştı. Bizim egemenlerin bugünkü haleti ruhiyesiyle, sevinçli bir telaş içinde ülkeyi pazarlamışlardı. Adı Carlos Menem olan, maalesef ki "El Turco" denen pazarlamacı bir başbakan tarafından küçük küçük paketler halinde satışa sunulmuştu. El Turco neoliberal teorinin parlak çocuğuydu.

Ancak Arjantin ekonomisinin bütün dünyaya örnek gösterildiği günlerde sokaklar bütün anlatılanların aksine başka bir dünyayı yaşıyordu. Sıkı para politikaları, işçilerin gittikçe düşürülen ücretleri ve sürekli dolara eşitlenip gizlenmeye çalışılan enflasyon ortamında insanlar yaşamak için alternatif ekonomiler yarattı. Bunların en yaygın biçimi olan takas pazarlarının ortaya çıkmasının en bilinen öyküsü, iki arkadaşın, "Bu pazar biz buluşacağız, ben bahçemde yetiştirdiğim meyveleri arkadaşım da kendi ürettiği sütü getirecek, takas yapacağız, isteyen katılsın" diye duyuru yapmasıyla başladı. İnsanlar önce bire bir takas yaptı. Sonra bir deftere yazmaya başladılar. Alışveriş çoğaldıkça, "kredi" adıyla kâğıtlar basıldı. Yani aslında kendi paralarını bastılar.

Bir süre sonra kredilerin sahtesi ortaya çıktığı için "filigranlı kredi"lerin basılmasına kadar uzayan bir alternatif ekonomi öyküsü. (Bunu yine anlatmak istiyorum. Yakında işimize yarayabilir.)

2002 Eylül ayında çok büyük sorunlara rağmen büyük takas pazarı hâlâ yaşıyordu. Büyük bir depoda kurulan pazarda yok yoktu. Bir süre sonra hizmet takası da başlamıştı. Sözgelimi ben sizin evinizin damını tamir ediyordum, siz benim televizyonumu yapıyordunuz. Ancak büyük takas pazarının sonu gelmek üzereydi. Sistemin yöneticileri ortada endişeli yüzlerle dolaşıyordu. Yine de sistemi savunuyorlardı. Sosyologların tanımlamasına göre, trueque Arjantin'de iç savaşı önledi ve ancak bu şekilde insanlar yaşamlarını sürdürdü. Bazı aylarda yapılan alışveriş milyon dolarlara eşit. Otomobilden gıdaya, avukatlıktan fahişeliğe her şeyi bu pazarda bulabilirsiniz...

Başka küçük bir trueque daha sevimliydi. Evlerden taşınmış masaların ardında gülümseyerek oturuyorlardı. Ev reçelleri, turşular, tarot falı bakan teyze, resim çizen adam vardı. "Aslında işler fena değil. Krizden ilk olarak biz sanatçılar etkilendik ve yaşamımızı sürdürememeye başladık. Eğer trueque olmasaydı tam anlamıyla aç kalabilirdik. Şu anda kazandığım krediyle, buradan aldıklarımla rahatça karnımı doyurabilirim..."

Trueque'lerin küçükleri hâlâ varlığını sürdürüyor. Arjantin'de, Uruguay'da, İtalya'da, İsviçre'de ve birçok ülkede. Herkesin birbirini aşağı yukarı tanıdığı, kredilerin karşılığının olduğu küçük pazarlar. Öte yandaysa bankalar, borsalar, faiz hesaplamaları, tüfe ve tefe.

Yani petrolden, otomotivden ve insan kanından oluşan gerçek paralar.

Devrimin Sarayı Olsa

Başkan Chavez'i bekliyordum. Karakas'ta "Beyaz ev"in içindeki ofislerden birinde. Bolivar Devrimi'nin (!) yazıldığı yerlerdi. Bakanlar, bürokratlar, danışmanlar, memurlar dolaşıp duruyordu. Havada başka bir duygu vardı. Ne denirse densin öbür devletlerin ofislerinden farklıydı. Kravatsız adam sayısı, kravatlılardan çok çok fazlaydı. Hepsi bizim arkadaşlara benziyordu. Ben bile, boynunda bir bandanayla koridorlarda dolaşan saçı sakalı birbirine karışmış ben bile, hiç garip görünmüyordum. Sol bir partinin büyük merkez binası gibiydi. Birlikte geldiğimiz Şilili devrimci bir arkadaşım vardı. Uzun yıllardır burada yaşıyordu. Hemen hemen bütün Venezüella halk hareketleriyle ilişkisi vardı. Başkanlık sarayının her köşesinden bir tanıdığı çıkıyordu. Koridorlarda oturuyorduk. İki kahve söyleyip, sigaralar eşliğinde devrimden söz ediyorduk. Başkanlık sarayından çok üniversite koridorları gibiydi. Güzeldi.

On iki saat geçti. Başkan Chavez geldi. Katılacağı BM toplantısı için görüşmüşlerdi. Ertesi gün BM'de elindeki kâğıtları yere fırlattı. "Bush ne kadar konuştuysa ben de o kadar konuşacağım!" diye bağırdı. Başında halesi vardı.

Keçua Vizontelesi

Meydanın ortasında bir hindi büstü vardı. Çocuklar ona doğru yürüyordu, yirmi kişi kadardılar. Düzenli olmaya çalışıyorlardı. Yırtık ayakkabılar ya da çıplak ayaklar birbirine uymak için didinip duruyordu. Ne güzel ki başarısızdılar. Üstlerine beyaz önlük giymişlerdi. Önlüklerin düğmeleri bile aynı değildi, büyük, küçük ve başka renkteydiler. Ayakların düzensizliğine uyuyorlardı. Önlüklerin aynı renk olması da önemli değildi. Farklı kirlilikte olduklarından değişik renkler gibi görünüyordu. Bembeyaz olan zaten yoktu.

Bolivya'nın Şili sınırında, çölün ortasında yer alan bir köydeki ilkokul bandosuydu. Köy susuz bir kanyonun sonuna kurulmuştu. Çok yüksek bir kayanın dibine. Kaya western filmlerinde Kızılderililerin pusu kurduğu yerler gibiydi. Bir de kayanın tepesinde tellerle tutturulmuş iki kişilik bir uçak vardı. Bir kanadı kopuktu ve öbür kanadı aşağıya sarkıyordu. Kayanın tepesinden eğilmiş, hindi büstünü selamlıyor gibiydi. Kanyonun üstüne tırmandık. Uçak yakından daha gerçek görünüyordu. Ortasından kâğıt gibi yırtılmıştı. Uçağı kayaya tutturmak için bu yarıktan faydalanmışlardı. Sanki kaçmasın diye belinden bağlanmıştı. Koltuklarından biri kopmuştu, ikincisinin yayları fırlamıştı. Akbabalar koltuğu parçalamıştır, diye düşündürüyordu. (Böyle düşünmek, çölde, bir kayanın tepesinde tünemiş bir uçak için çok uygundu.) Zil sesleri hâlâ geliyordu. Onlara Keçuaca direktif veren öğretmenin sesi bile

duyuluyordu. Direktifler önemli değildi. Biz anlamıyorduk, çocuklar da zaten pek uymuyordu. Dedim ya bando bu yüzden güzeldi.

Köyün öte yakasında lama sürülerinin otladığı alçak bir dağ vardı. Oraya gitmeye karar verdim. Kimse benimle gelmedi. Güneş batmaya yüz tutmuştu. Serindi. Çok çok ince akan bir dere bile vardı, etrafı dağ ve çöl çiçekleri doluydu. Lamalar yüzlerini bana çevirip koşarak uzaklaşıyordu. Birkaç yüz metre ilerde yine durup, otları seçiyorlardı. Sadece büyük otları. İnsana benzemezdi lamalar, yok edici değillerdi. İki saat sonra alçak dağın zirvesine vardım. Dağın tepesinde uçağın öteki kanadını buldum. Keşfetmenin tadını yaşadım. Uçak buraya düşmüştü. Muhtemelen dağa çarpmıştı. Sonra onu köye taşımışlardı. Aşağıya inince bunu bütün beyaz adamlara anlattım. Bana hak verdiler. Nokta gibi görünen uçak kanadını onlara gösterdim.

Akşam öğretmen ve bandodan dört çocuk geldi. Keçuaca şarkılar söylediler. Onlara uçağı sordum. "Beş yıl önce düştü, biz de köy belli olsun diye kayanın üstüne çıkardık..." "Dağa çarptı değil mi? Orada kanadını gördüm..." "Yok yok köye düştü. Onu televizyon anteni olsun diye biz taşıdık oraya. Alüminyum ya."

Morales'in Kokaları

Saat sabahın beşiydi. Evo Morales ile La Paz'daki evinde konuşuyorduk. Çok uykuluydu; kamera karşısında esnememek için kendisini tutuyordu ama bazen durduramıyor, konuşmasını esneyerek bölüyordu. Oda sadenin de ötesindeydi. İki sandalye, bir büyük masa ve duvarda asılı rengârenk bir Aymara bayrağından oluşuyordu.

Bolivya, Latin Amerika'nın kaynayan kazanıdır. Hemen hemen bütün tarihi boyunca da böyleydi. 180 yıldır bağımsız bir ülke olan Bolivya'da, bu süre içinde 195 hükümet darbesi oldu. Daha sonra hareketli sokaklarıyla yine dünyanın gündemine oturdu. Temel sorun, 1999'da sadece 0,2 trilyon metreküpten 1,9 trilyon metreküpe fırlayan ülkenin müthiş doğalgaz rezervlerini kimin kontrol edeceğiydi. Tabii daha önemlisi, politikleşmiş ve örgütlü hale gelmiş yerli halkın daha vahşi bir yoksulluk içinde yaşamak istememesiydi. Evo da konuşmasında yerli kültürüne sık sık değiniyordu. Sözgelimi "Pachamama"dan, yani yerlilerin tanrısı "Toprak ana"dan söz ediyordu: "Bizim kültürümüzde toprak, anadır. Biz ona çok büyük saygı gösteririz. Ona eski itibarını tekrar kazandırmak istiyoruz. Bunun için madenleri, ormanları 'natüralize' edeceğiz," diyordu.

Bolivya'nın madencilerine, "Evo böyle dedi," diyordum. İnanmıyorlardı. Yaptığım röportajı seyrettiriyordum. "Yalan söylüyor," diyorlardı, "daha önce de böyle yapmıştı."

Morales'e, "ABD sizin eski bir koka işçisi olduğunuzu, bu

nedenle de başkanlığınıza tahammül edilemeyeceğinden söz ediyordu," diyordum. "Hayır ben eski bir koka işçisi değilim; hâlâ bir koka çiftçisiyim. Koka doğal bir üründür. Bizim kültürümüzdür ve insanlık için üretilen bir şeydir. Farklı kullanımıysa başka konu; koka ticaretini zaten ABD kontrol ediyor. Ayrıca uyuşturucu terörü yaratıyor. Bu şekilde Kolombiya ile ABD, Latin Amerika'da yeni sömürgeciliği, yeni bağımlılığı dayatıyor," diyordu. Sokakta da, "Kokadan iki kötü şey yapılır. Biri Coca-Cola, öbürü kokain. İkisini de biz yapmıyoruz," deniyordu.

"Bakın," diyordum madencilere, "ABD, Evo'yu destekleyemez. Siz onu desteklerseniz Chavez gibi olamaz mı?" "Yok," diyorlardı, "o seçimci bir parti. Biz devrim istiyoruz." Küçük dinamit lokumları patlatarak sokaklarda yürüyorlardı.



"Hayır ben eski bir koka işçisi değilim; hâlâ bir koka çiftçisiyim," diyordu Evo Morales.

Douglas Bravo, 1

Douglas Amca'yla Karakas'ın merkezinde yüksek bir apartmanın 14. katında konuşuyorduk. Koca bir cezvede kahve yapmıştı. Peş peşe içiyorduk. Üç neslin gerilla komutanıydı, ama yaşını hiç göstermiyordu. İlk gençliğimde kitaplarını okumuştum. Fidel'in ona gönderdiği mektubu iyi hatırlıyordum. Chavez'i soldan eleştiriyordu.

"ABD burada büyük bir krizin eşiğine gelebilir. Çünkü burası bütün dünyanın sahip olduğu petrolün yüzde ellisine sahip. Durum böyleyken bile, uluslararası şirketlerle sözleşmelere imza atıldığında bir tane protesto gösterisi yapılmadı. Ama Bolivya'daki sosyal hareketlerin tavrı beni etkiliyor. Bolivya'da bir devlet başkanı böyle bir antlaşmayı gaz için imzalamaya kalktığında, otuz günden fazla grev yapıldı ve o antlaşma imzalatılmadı. Ama burada uluslararası tekellerle çok daha kapsamlı bir antlaşma oldu; hiç ses çıkmadı. 'Sosyalist devrim yolunda yürüyoruz! Emperyalist şirketlere karşı mücadele ediyoruz! Emperyalizmi kovacağız!' Hayır hayır bu bir yalan. Emperyalizm burada. Burada ve hammaddeleri alıp götürüyor. Her gün yaşanan bu. Emperyalizm bütün enerji hammaddesini buradan alıyor. Emperyalist şirketler hangi hükümeti daha fazla ister; halkın gerçekte hiçbir protesto hareketi yapmadığı bir halk hükümeti görüntüsünü mü, yoksa sosyal mücadelenin, halk hareketlerinin baskısı altında bir hükümeti mi?

"Bir hükümet için iki yol vardır. Birinci yol, ki biz ona dev-

rimci vatan hükümeti diyoruz, marjinalliğe sürüklenmiş yoksullarla dayanışanların, yoksul köylülerle hareket edenlerin yüzde seksenini oluşturduğu bir hükümet. Sözünü ettiğim böyle bir hükümetin ancak yüzde sekseni devrimci olabilir, ama şimdiki kötü kabinenin yüzde sekseni devrimci değil. Yani bu kabinenin devrimci yolda yürüyebilmesi için gerekli olan insanlar ortada yok zaten. Böyle bir durumda yürüyebilecek bir hat gerçek olabilseydi, bu, Fransa'da, Çin'de, Türkiye'de ve Venezüella'da da olabilirdi. Şu andaki gibi devrimcilerin ancak yüzde yirmiyi oluşturduğu azınlıktaki bir hükümet nasıl bir şeyler yapabilir? Tabii ki o zaman petrolün, doğalgazın, uluslararası şirketlere satıldığı sözleşmelerin altına imza atmak zorunda kalırlar. İşte hükümetin sorunu budur.

"Bir seferinde biz dedik ki, 'Chavez'in petrolü mutlaka kamulaştırması gerekir.' Ancak o zaman ona, bizim için dost hükümet diyebiliriz. Ya da tersinden, 'Bu hükümet bizim dostumuzdur çünkü petrolü kamulaştırdı' diyebiliriz."

Veda Yemeği

Arjantin'de son gecemdi. Diego'nun evinde kalıyordum. Elinde patlayan bir bomba nedeniyle tek kolu kopmuştu Diego'nun. Üç yıl önce hapishanede ziyaret ettiğimizde, Diego ve Carlos'u, görüşmemizi gizlediğimiz kamerayla çekmiştik. Sonra o filmi Carlos ve Diego'ya özgürlük kampanyasında meydanlarda gösterdiler. Üç yıl sonra Diego ve Carlos özgür bırakıldı. Diego Küba'dan yeni dönmüştü. Kübalı doktorlar bir protez kol taktı. Hastanede para alınmadı. Öteki masrafları da dayanışma için arkadaşları karşıladı.

Yemeğe Leonardo Bertulazzi'yi çağırmıştık. Arjantin uluslararası terörizm cezaevinde ziyaret ettiğim Leonardo'yu. İtalyan Kızıl Tugaylarının lider kadrosundandı. Arjantin'den iltica talep ediyordu ama bir batılının iltica hakkı alması her zaman zordu. Solcular destekliyordu. –Yılmaz Güney aklıma geldi.

Kuzey Arjantin'de yaptığım bir belgeseli o hapishanedeyken birlikte yapmaya başladık. Leonardo özgür olsun kampanyasında artık Leonardo ve *Para Pachamama* filmim de vardı. Toplantılarda, işgal fabrikalarında gösterildi. Yönetmen Leonardo Bertulazzi özgür kaldı. Belki de özgürlüğün küçük kıvrımında film de vardı. Betina her zamanki gibi Leonardo'nun yanındaydı. Nedense onu görünce aklıma hep Baader-Meinhof, Alman Kızıl Ordusu geliyordu.

Kumandan Salvador vardı. Şili FPMR'nin lideriydi. Şili'de Pinochet toplama kamplarından çıkıp Küba'ya kaçmıştı. Küba



Buenos Aires'te veda yemeği.

ordusuna katılıp subay olmuştu. Küba Komünist Partisi üyesiydi. Orada uluslararası tugayları örgütleyip Nikaragua devrimine katılmıştı. 1984'de Şili'ye illegal olarak gidip FPMR'yi kurmuştu. Pinochet'in yakın arkadaşı medya patronu senatörün, bakanın öldürülmesi gibi eylemlerden aranıyordu. Arjantin'de yakalanmış ve iltica istemişti. Darbecileri yargılamada korkak Şili'nin sözde sosyalist Lagos hükümeti iadesini istiyordu.

Özgürlük gecesinde ETA'dan Basklı bir sığınmacı, Leonardo ve Kumandan Salvador birlikte fotoğraf çektirdiğinde 'üç silahşörler' espirisi yapıldı. Oradayken bilmiyordum. Sonra Türkiye'de bir İsviçreli kızla tanıştım. Kocası FPMR militanıymış, onu ve üç arkadaşını Şili'deki cezaevinden Kumandan Salvador helikopterle kaçırmış.

Kumandan Salvador otuz yıl sonra ilk defa kendi adıyla dolaşıyordu. "Yorgunum ama mücadeleye devam," diyordu. Filistinli eşi de vardı. Nereden tanıştıklarını sormadım. Çocukları ise birisine bırakmışlardı.

Diego'nun annesi ve babası vardı. Biri Komünist Parti'den-

di, öbürüyse sol peronistti. Üç Arjantinli, bir İtalyan, bir Alman, bir Şilili, bir Filistinli ve bir Türk, kırmızı şarap içiyor, dünyanın sokaklarından konuşuyorduk. Ben de bir yandan veda gecemde onlara yemek hazırlıyordum. Mönüde ise patlıcan salatası ve kısır vardı. Bir de mümkün olan bir başka dünya...

Viva Primero Mayo

1 Mayıs'ta Küba. Sokakların kızıla boyandığı kent Havana. Kentin içindeki resmi havayı, Küba'ya okumaya gelen öteki Latin Amerikalılar dağıtıyor. Brezilya'dan, Bolivya'dan, Meksika'dan, Nikaragua'dan, Ekvador'dan gelen öğrenciler kendi aralarında sloganlarla, şarkılarla yürüyor. Genç ve neşeliler. Durdukları zamanlarda erkekler birbirinin üstüne çıkıp kuleler yapıyor. Yedi sekiz kişi en altta, üstte dört beş kişi ve en üstte bir kişi daha. En üsttekinin eline bayrak veriliyor, Küba ya da kendi ülkelerinin bayrağı. Güçlükle ayağa kalkıp sallamaya çalışıyor. Sonra birden çöküyor kule. Birbirlerinin üstüne yığılıyorlar. Bir tarafları kırılacak derken, onlar gülüyor. (Endişelendiğime göre artık daha da yaşlandım demektir. Endişe, sanırım, tecrübelerin toplamı ve hareketsiz kalmanın iyi bir nedeni. Ve boyun eğmenin, sessiz kalmanın, bu katlanılmaz dünyaya tahammül etmenin lanet olası gerekçesi.) Ortak Latin Amerika sloganları bağırıyorlar.

Şarkı söyleyen Brezilyalılara, "Türkiye için mesajınız var mı?" diye sorduğumda, bir erkek, "Sizi Dünya Kupası'nda nasıl yendik!" derken kızlar hep beraber, "Fidel, Fidel!" diye bağırıyor. Çocuk da katılıyor: "Fidel, Fidel!" Sonra çığlıklar atıyorlar. Eğleniyorlar. –Cep telefonuma mesajlar geliyor. Ülkemde arkadaşlar gaz bombalarının altında Taksim'e çıkmak istiyor. Hastanelere otobüslerle yaralı öğrenciler, kamu emekçileri ve işçiler taşınıyor işçi bayramında.

Evsizler Hareketi

Luis karşıladı Sâo Paulo'da beni, işgal fabrikasından bir işçi. İşçiler maaşlarını alamayınca fabrikayı işgal etti. Dört yıldır kendileri işletiyor. Artık günde altı saat çalışıyorlar. Öyle karar verdiler. "Patron için çalıştığımız zamanda bira içiyoruz," diyorlar. Eskisinden biraz daha iyi para alıyorlar. "Ekonomik krizi biz yaratmadık, fabrikayı da biz yönetmiyorduk, bir patron vardı." Fabrika iflas edip makinelere haciz geldiğinde barikatlar kurdular. Makineleri, ekmeklerini vermediler. Fabrikada boş durmadılar. Kendileri için üretiyorlar artık. "Sizde fabrikaları hâlâ işgal etmediler mi?" diye sordu Luis.

Fabrikanın arka bahçesini de evsizler işgal etmişti. Evler sıralanmış yan yana. "Sen de istemez misin?" demişlerdi. Herkes heyecanlıydı. Bir adam yaklaştı yanıma, "İste iste. Çok değerlenecek burası," dedi. "Yok," dedim. –Herkes çocuklarına, "Burayı al dediler, almadım" diye anlatır ya beş nesil, ben de, "İşgal et dediler etmedim" diyeceğim bir sürü yer için. Meksika'da bir gecekondu, Buenos Aires'de barrio'da küçük bir ev, bahçe içinde... İyi ki almamışım, göz kulak olmak zorunda kalacağım bir yer olacaktı. Sadece sırt çantasına sahip olmak güzel. Hafif ve ucuz. Elektrik ve su parası da ödemiyorum.

Yeni bir hareket kurmuşlar: MTST-Movimento Trahabodores Sem Tetas, yani evsizler hareketi. Toprak işgal edip kendilerine ev yapıyorlar. 3200 ev yapmışlar yan yana. Evler şimdilik tahtadan ve gelecek umutlarından kurulu. "Evlerin ticaretini yapmak yasak," diyorlar. Evin içindeki çıplak beton

tertemiz. Bir metre genişliğinde bir salonu var. Abartmıyorum, hatta bir buçuk metre. İki kişilik bir koltuk, karşısında bir televizyon sehpası ve geniş arkalı bir televizyon var. Koltuk ve televizyon sehpasının arasından yan dönüp geçiyorsun. Evleri hakkında konuşurken çok mutlular. Çocuklarından konuşan anneler gibi evi seyrederek anlatıyorlar.

Kamu çalışanları mitinginde konuştum. Bir kamyonun üstünden ve fena olmayan bir ses düzeninde. Türkiye'de söylediklerimin aynısını söyledim. Tek farkı Portekizceydi. Coştu grevciler. Kardeşim duymaz eloğlu duyar oldu. Sevindim.

Topraksızlar yeni bir toprak işgal edecek. Son toplantılarına katıldım. Onlara kadastro dağıttık. Arada kahve içiyorduk. On sekiz aile daha toprak işgal etmeye karar verdi. Anayasada bir yasa maddesi vardı toprak reformu için. Devlet reformu beceremeyince MST-Topraksızlar hareketi yapıyordu. Ev yapmak için, siyah naylonları, tahta ve bambu ayakları ve macheta'larıyla bir gece yola çıkacaklar. Hangi gece ve neresi olacağını bilmiyorlar henüz. Bir büyük toprak daha insanlarına kavuşacak.

Sérgio Goulart, 1

Brezilya işgal fabrikasının koordinatörü Sérgio ile CIPLA işgal fabrikasında konuşuyorduk. Fabrika işçi denetimindeydi. Yıllardır alamadıkları maaşı her ay alabiliyorlardı. Daha az çalışıp benzer fabrikalardan daha yüksek ücret alıyorlardı. Buna kendileri karar veriyordu. Sérgio ile bu konuşmayı yaparken işçiler işgale ve üretime devam ediyordu. Tek şikâyetleri çok fazla toplantı yapmaktı. 2008'de sabahın saat altısında helikopterler, zırhlı araçlar, polisler, komiserler ve polis köpekleri topyekûn bir saldırı düzenleyip işçileri attı.

"2002'nin Kasım ayında başlayan mücadeleyle işgal ettiğimiz bu fabrika, işçilerin kontrolünde üretime devam ediyor. Aslında özellikle sermaye olmadan üretime nasıl devam edileceği meselesi çok zordu. Başka bir önemli nokta da hammaddeydi tabii ki. Hammaddeyi sağlayıp fabrikayı işler hale getirmek ve işçilerin parasını da ödemek gerekiyordu. Bunu örgütlemek için genel bir toplantı yaptık. Her bölümde işçi konseyleri, bir de finans komitesi oluşturduk. Bu şekilde finansal durumu da herkes tarafından denetlenebilir hale getirdik. Böylece bütün ödemeler, gelen paralar, işçilere ödenecek paralar, hepsi herkesin gözü önünde belirlendi. Bu ilk başta çok zordu tabii ki, çünkü polisin büyük baskısı vardı. Polis tutuklamalar yaptı, hareketi durdurmaya çalıştı. Çünkü bu etkinliği milyonlarca insan izliyordu, bir örnek oluşturabilirdi. Herkes bizi dinliyordu. Federal hükümet için de çok

önemli bir konuydu bu; ne olacaktı bu kadar makine ve bu kadar işçi? Makinelere haciz koymaya geldiklerinde barikatlar kurduk, onları vermemeye kararlıydık. Makineler olmazsa fabrika ne işe yarayacaktı? Makinelerin haczedilmesi demek işçilerin işsiz kalması demek zaten. Bu nedenle sosyal ve hukuksal anlamda mücadeleye giriştik. Polis ve adalet üstünde baskı kurduk. Bu durum Joinville'de hayatın devamı anlamında da çok önemliydi; federal hükümete karşı da baskı oluşturduk. Bunun sonuçlarını federal hükümet ödemeliydi zaten; çünkü bu durum onların politikasının eseri. Aynı zamanda Lula hükümeti bütün Brezilya'nın sorumluluğunu taşıyor. Lula'nın IMF ile imzaladığı uluslararası anlaşmaların sonucunda bu durum ortaya çıkıyor. Yani ekonomik durumun sorumlusu onlar. Bu, hükümetin kendi yaşamını sürdürebilmesi açısından da çok önemli. Bu nedenle bizim talebimiz; üretimin, işçilerden oluşan bir koordinasyon komitesinin de kontrolü altında olması koşuluyla, kamulaştırılması..."



Sérgio Goulart, CIPLA'da işçilerle konuşurken, 2004.

Hırsız Polis

Karakas sokaklarında yürüyordum. Geceydi ve polisler vardı. Güvenlik için yeni polisler koymuşlardı. Tek pantolonumu yıkamıştım ve şort giymiştim. (Çok çok az eşya taşıyorum her zamanki gibi. Bir pantolon, bir şort, üç dört tişört, birkaç tane çamaşır ve çorap. Bir tane de polar kazak. Aylar sürse de, gezilerde gerekli olan sadece bunlar. Eğer çok soğuk olursa tişörtleri üst üste giyersin. Kalın bir kazaktan daha iyidir.) Polislerden biri yabancı olduğumu anladı. Çardaktan içeri soktu. Bütün dünyanın polisleri gibiydi yüz ifadesi. Amir ve memur. Uyuşturucu kullanıp kullanmadığımı soruyorlardı. O kadar çok kullanmamı istiyorlardı ki boşa olta atmış olmamak için. Bu arada çantamı boşaltıyorlardı. Paralarımı sımsıkı elimde tutuyordum. Vermeye hiç niyetim yoktu. Hırsızlara verebilirdim ama polislere asla. (Brezilya'da bir favela'da, hiphop grubu Familia ile konuşuyordum. "Polisin mafya ile ilişkisi var mı?" diye sorduğumda, "Polis zaten mafyadır. Bütün işi suç olan bir iş, nasıl olur da suçla ilişkisiz olabilir ki? Polis zaten suçtur," demişlerdi. "Gelecek için ne istiyorsunuz?" diye sorduğumda, "Polislerin ve bankerlerin olmadığı bir düzen," demişlerdi. Delikanlı çocuklardı. Haklıydılar.)

Sonra çantayı boşalttılar. Kitaplarıma baktılar. Tabii ki anlamadılar. Bir yandan konuşuyorduk. Uzaktan bizi gören başka polisler geliyordu. Örümcek ağında sinek gibiydim. Kanatlarım iğrenç ve yapışık ağa bulaşıyordu. Sonra aklıma geldi; bir kâğıdın içinde yüz dolar vardı. Hemen kâğıda baktım. Boş-

tu. Çalmışlardı. "Para nerede?" dedim. "Bana hemen geri verin." "Yok," dediler, "ne parası?" Ben de ülkemdeki gibi davrandım. Cüzdandan Chavez'in bakanlarının kartlarını gösterdim. "Görürsünüz siz," dedim. Hemen buldular. "Buraya düşmüş," dediler. Geri aldım bir sonraki gece arkadaşlara bira ısmarlamak için. Paranın üstünde yapışmış ağlar ancak böyle temizlendi. "Dikkatli ol burada çok hırsız var," dediler. "Doğru," dedim.

Polislerin ve bankerlerin olmadığı bir düzen istiyorum.



Bir teyze var sahafların olduğu meydanda. Ağzında kalın purosuyla turistlere fotoğraf pozu vererek geçiniyor.

Hep Beraber Batak

Havana kadar sokakları müziğe batmış bir yer yoktur. Barlarındaki tüm gruplar harika çalar. Yedi ya da sekiz kişi kontrbas, saksafon, davullar ve Küba'nın kendine özgü müzik aletleri. Afrika'dan köleler getirdi kültürlerini yanlarında. Şimdi olsa ancak beyaz diziler gelebilirdi, 21. yüzyılın tanrısı televizyonla birlikte. Küba hâlâ sokaklarıyla yaşıyor. Gece gündüz dışarı taşan kalabalık. Kaldırım kenarlarında içki içenler. Pet şişe kapağı ve bir çıta parçasıyla beyzbol oynayan çocuklar. Sadece bir adım içeride oturma odaları ve sallanan sandalyeler. Barlar turistikse eğer; sokaklar onların, dans etmek ve dinlemek için.

Çalan grup dans ediyor. Birlikte bu dansa çalıştıklarını hiç sanmıyorum. Genlerinde salsa var ya da bolero, merengi. Bir

trompet ya da flüt, iki gitar, bir kontrbas, davullar... Ben kontrbas hayranıyım. O kadar eski olanları var ki... Herkes sanki onun etrafında dans ediyor. Bir Kızılderili ikonu gibi.

Bir teyze var sahafların olduğu meydanda. Ağzında kalın purosuyla turistlere fotoğraf pozu vererek geçiniyor. Bazen yakıyor puroyu. Bütün gün yaksa meslek hastalığından ölür. Üstünde renkli giysileri var. Bir karikatürden çıkmış gibi ya da çizgi filmden. Purosunu yaktığında ancak dumandan gerçek olduğu anlaşılıyor. Her gün değiştiriyor giysilerini ve şapkasını.

Arkadaşım bir zooloji kitabına göz koydu sahaflarda. Her gün gelip kontrol ediyoruz kitap duruyor mu diye. Henüz fiyatını bile sormadık. Dönerken parası kalırsa satın alacak. Ne kadar bira içtiğimize bağlı zooloji kitabının Türkiye yolculuğu. Bugün geniş kenarlı şapkası, parçalı eteği ve çok kalın bir puroyla duruyor meydanın kenarında fotomodel teyze...

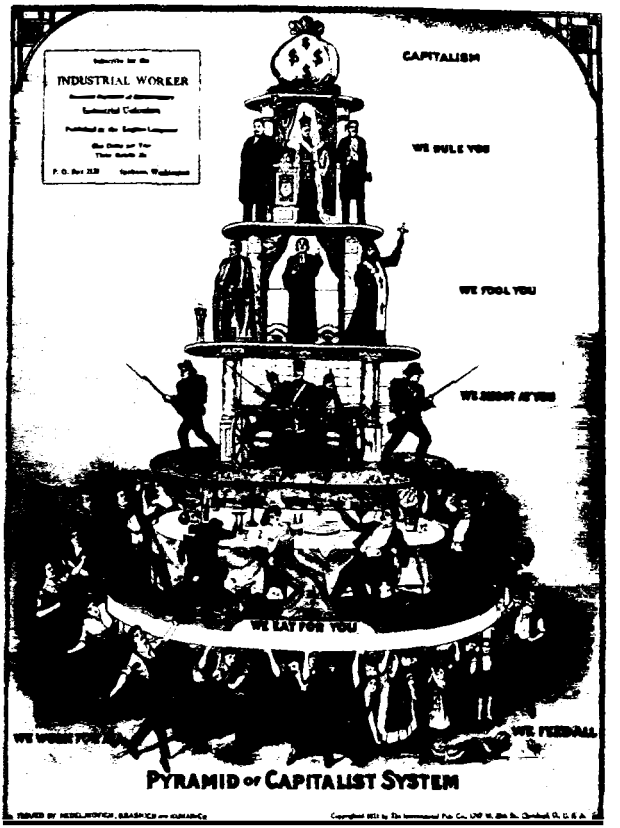
Kentsel Dönüşüm

"Üretimin sürekli altüst oluşu, bütün toplumsal koşulların kesintisiz bir sarsıntı geçirmesi, sonu gelmez bir belirsizlik ve hareketlilik, burjuva çağını bir öncekinden ayırt etmektedir. Bütün sabit, donmuş ilişkiler beraberlerinde getirdiği eski ve saygıdeğer zanlar ve görüşlerle birlikte çözülüyor. Bütün yeni oluşmaya başlamış daha yerleşmeye bile fırsat bulamadan eskiyor. Katı olan her şey buharlaşıyor."

– Karl Marx, Friedrich Engels, *Komünist Manifesto*

Bugüne çok daha fazla uyuyor dedikleri, bugünün neoliberal cehennemine. Şehirler yeniden inşa ediliyor egemenlerin talepleriyle. Yoksullar onlarca yıldır oturdukları gecekondularından, evlerinden kovulup şehir dışına sürükleniyor. Yerlerine camdan penisleri andıran gökdelenler yerleşiyor. Neoliberal düzenin neoliberal şatoları bunlar, etrafları kamera hendekleriyle çevrili. Biz yeşil adamlar kovuluyoruz İstanbul'un sokaklarından. Yerimize finans dünyasının hisse senetleri, rakamları ve 'labor' faizleri taşınıyor. İşte Havana bütün dünyadaki bu değişime inatla direniyor. Buharlaşmadan kendi halkını koruyor. Kolonyal evlerin bölünmüş avluları sallanan sandalyeli Kübalı işçilerin oturma odaları. İstanbul ise kendi sakinlerini dışarı tükürüyor her gün. Geçen yüzyılda topraklarındaki tilki avı yüzünden yurtsuz kalan İskoçya ve İrlandalılar gibiyiz. Dünya finans tekelleri dışarı süpürüyor bizi. İstanbul halkı buharlaşıyor. Peşimizden haykırıyor gökdelenlerin-

den finans dünyası. Hadi dışarı! Defolun kredi kartsızlar ya da gold ya da platinum kartı olmayanlar! Hadi dışarı yetersiz bakiyeler...



Kapitalist sistem piramidi.

Özgür Lamalar Hareketi

Titikaka Gölü değişmişti. Gelmeyeli on yıl oldu. Otobüsler aynı. Biraz kalın bacak arasında sıkışır, giremez. Girse de çıkamaz. Yine de çantalar koltuk altına konmalı, eğer tekrar bulunmak isteniyorsa. Aynı koltuk üç kişiye satılabilir ya da üç saat kadar otobüsün içinde oturduktan sonra otobüsün gitmeyeceği öğrenilebilir. İner ve yarına ertelersin. İş yapılması için yarın iyi bir zamandır ve her zaman yine ertelenebilir bir yarın vardır.

Titikaka Gölü bu yükseklikte dünyanın en büyük gölü ve Peru'yla sınır aynı zamanda. Bolivya tarafında Isla del Sol (Güneş Adası) ve hemen karşısında Isla de la Luna (Ay Adası). Copacabana ada teknelerin kalktığı yer. Çok fazla değişmemiş. Birkaç çirkin otel o kadar. Burası meşhur Copacabana ile karıştırılmasın. O Brezilya'da. –Bir de Beyoğlu'nda vardı. Copacabana gece kulübü ya da pavyonu. 12 Eylül'den önce nezaretlerde duvarlar yazıyla dolu olurdu. Bostancı Dev-Genç, Halkalı Halkın Kurtuluşu, Kartal Meslek Dev-Lis ya da Maltepe İGD gibi. Biri de Kulüp 12 yazmıştı. Beyoğlu'ndan almışlardı. Şimdi arka sokaklara kaçtı bu gibi yerler. Birkaç tanesi hâlâ yaşamaya çalışıyor.

Sol Adası çok değişmişti. Eskiden kalacak birkaç yer vardı sadece. Şimdi her ev pansiyona dönüşmüş ve her oda kalınabilecek bir yere. Sıcak su bile var diyorlar. (Tabii ki bu doğru değil.) Fotoğraf çektirmek için yerli kadın lamalarıyla duruyor.

Bir Bolivya bolivyanosu, doların onda biri. Fotoğraf çektirmek için gülümsüyor lama. Dişinde yeşil bir şey var.

Su akar iz bırakır, turist döviz bırakır. Böyle yazıp üst geçitlere astı 12 Eylül faşist cuntası. 'Bağımsız Türkiye' pankartlarını asan devrimcileri yargılarken.

Bir Fransız şirketi Kuzey Arjantin'de bir milyon hektarlık bir yer satın aldı. Turizm yapıp orada yaşayan yerlilere de istihdam sağlayacaktı. Ama yerliler istemediler. "Biz lamalarımızla mutlu mutlu yaşıyoruz" dediler. Bu bir milyon hektar içinde koca bir çöl, bu çölde de tek bir göl ve yerli köyleri vardı. Yerlilerin de inandıkları öyküleri vardı. Mesela çölde yaşayan özgür lamalar otları küçükken yemezler. Yerliler de özgür lamaları öldürmez. Eğer özgür lamaları öldürürsen, Lama tanrı gelir seni öldürür. Bununla ilgili öyküler anlatıyorlardı. Buna inan. Zira özgür lamaları öldürürsen çölde hiçbir şey bir yerden bir yere bitkilerin tohumunu taşıyamaz, onları gübreleyemez. Yani sen de ölürsün. *Para Pachamama* filmimde bunu ve tepemize inen turizm endüstrisini anlatıyordum. Filmin sonunda lamanın suratı görünüyordu. Lama geviş getiriyor ve kameraya tükürüyordu. Kameraya, bana, seyredene, suratımıza...

Komşudaki Yangın

Komşumuz Yunanistan neredeyse tamamıyla yandı 2007'nin yazında. Bu, haberlerde, orman yangını mevsiminde alışılmış yangınlar olarak son sıralarda verildi ilk önce. Ardından yangın o kadar büyüdü ki altmıştan fazla insan yaşamını yitirdi. Yunanistan'ın en büyük ormanlık kesimi olan Mora Yarımadası'nın neredeyse tamamı yandı. Köyler, kasabalar yangına terk edildi. Hükümet sarsıldı, seçimler yangından etkilendi. Karamanlis hükümeti hemen bir komplo teorisi üreterek orman yangınları karşısındaki beceriksizliğini örtmeye çalıştı. Anarşistleri ve düzen muhaliflerini suçladı. Arazi mafyasının büyük planlarından bahsetti, ama onların ormanları yakmasına izin veren yasal düzenlemelerin esas sorumlularından biri de hükümetti. Karamanlis komplolardan ve Yunanistan'ın düşmanlarından o kadar çok bahsetti ki, bu paranoyak hava içinde seçimlerden ve yangından kazançlı çıkabildi. Bu arada esas yananlar, yani halk bir toplantı yaptı. Bütün Yunan solu ve biz oradaydık. Onlarla konuştuk.

– Bu toplantı Peloponnesos'taki herkesin katılabildiği, örgütlendiğimiz bir toplantı. Ormanlar için ne yapabiliriz? Sermaye turizm için ihtiyacı olan yeri çeviriyor. Bu, özellikle bizim yaşadığımız yer için çok büyük bir sorun. Tek çare insanların örgütlenmesi. Bizim istediğimiz bütün yanan yerlerin eski durumuna getirilmesi. İnsanların yangından doğan zararlarının giderilmesi ve yaşamlarını sürdürübilmesi. Bu yerlerin



"Hükümetteki ve belediyelerdeki gelişmelerden korkuyoruz. Burayı turistik bir yer haline getirmek istiyorlar. Sermaye devleri, toprakları Kuzey Avrupalılara pazarlamak istiyor."

satılmasını istemiyoruz, çünkü bu çok tehlikeli. Ayrıca yangında ağaçlarımızı kaybettiğimiz için bundan sonra sel sorunu da ortaya çıkabilir.

Bu isteğinizi gerçekleştirebilecek misiniz?

– Hükümetteki ve belediyelerdeki gelişmelerden korkuyoruz. Burayı turistik bir yer haline getirmek istiyorlar. Sermaye devleri, toprakları Kuzey Avrupalılara pazarlamak istiyor. Burayı satın alıp özel alanlar şeklinde çevirip izole edecekler. Mesela büyük inşaat şirketleri, yüz elli hektar yer alıp büyük turistik köyler inşa edecek ve burada esas yaşayanları kovacaklar.

Bütün bunlar devam ederken dünyanın her yerinde 'küresel ısınma' toplantıları yapılıyordu. Yıllardır anlatılmaya çalışılan küresel ısınmanın etkilerinden birinin orman yangınları olmasıysa bu yangında göz ardı ediliyordu. Hava sıcaklığının mevsim normallerinin bir derece bile üstüne çıkmasının doğal yaşama etkisi, uzmanların sofralarında bir konu olmaktan çı-

karak sokaklara düştü. Orman yangınları, kuraklık, endüstri ve turizm yıkımları bir sarmal merdiven gibi büyüyor. İnsanların ve dünyanın geleceğini yakarak...

Şimdi Bütün Venezüella Victor Hugo Okuyor

Chavez ve kendi tabiriyle "Bolivarcı Devrim" bütün Venezüella'ya kitap dağıtıyor. Bolivarcı hükümetin kültür bakanlığının, "İnsanların ekmeğe ihtiyaçları olduğu kadar, kitaba da ihtiyacı var" sloganıyla başlattığı kampanyanın ilk aşaması Cervantes'in *Don Kişot* adlı eseriydi. Bu kitaba kampanya için özel olarak Nobel ödüllü ünlü yazar José Saramago önsöz yazmıştı. İkinci aşama olarak da Victor Hugo'nun klasik romanı *Sefiller* 1.500.000 adet özel olarak basıldı.

Her on aileye bir kitap düşüyor. Bir kitap elden ele dolaşıyor. Bazı mahallelerde toplu okuma akşamları düzenlenip okuma yazma bilmeyenlerin de katılımı sağlanıyor. Kitap dağıtımı kampanyası Kolombiya sınırının sadece on kilometre ötesinde bile gerçekleştirildi. Kilisenin hemen önüne kurulan küçük bir stantta gelip Viktor Hugolarını alanlar, 4. Gezici Şiir Festivali'ne de katıldı ve ayrıca bir şiir antolojisi kitabı sahibi de oldu. Seksen yaşında bir kadın, "Elime ekmeğimi almış gibi oldum," diyerek duygularını anlatıyordu.

Şimdi bütün Venezüella Victor Hugo okuyor. Bakalım bu, bütün duvarlara görkemli harflerle yazılmış Bolivar devriminin dinamiği, Venezüella halkının kendi kaderini yazmasına ne kadar yardımcı olacak?

Satılık Sokak

Karina aldı beni bu sefer, Şilili bir kız arkadaş. Bolivya'da madenciler tanıştırmıştı dört yıl önce. Madenciler, miting sırasında sürekli dinamit atıyordu. Polislere ve yoksulluklarına karşı. İki dinamit arası tanıştık.

Şili'de bütün sokakları satmışlar. Arabada giderken her iki ya da dört kilometrede bir dıt dıt sesi duyuyorsun, para ödüyorsun. Süpermarkette kasadan geçirilen dondurulmuş tavuklar gibiyiz. Dı dııt. Dı dıt. Günün her saati ayrı para. İş gidişi ve çıkışı daha pahalı. Bir de Türkiye'deki gibi gişeli olanlar var. Onlar başka şirketin. O yüzden nakit ödüyoruz. İyi bir iş. Eğer babandan kalma bir yolun varsa. Kulakların çınlasın Deli Dumrul! On sekizinci yüzyılın sonunda İskoçya'da da vardı, 'Monica'nın Kızları' diye örgütlenen halk para toplayan yol bekçilerini dövüyordu.

Bizim de evimiz olsun diye 'Mortgage'a girdiler. On altı yıl kadar ödediler. Üç ay ödeyemediler. Evlerinden atıldılar. Rio Mapuche Nehri'nin yanına çadırlar kurmuşlar. Koltuk takımı nehrin kıyısında. Bir misafir odası vitrini. Tek kanadı kırılmış bir uçan at, bir İsa, onun da gerildiği çarmıh kırılmış ve hiç kullanılmamış iki garip vazo. Komik ve nedensizler. Küçük burjuvazinin gizli çekiciliği. Santiago'nun ortasından akıyor nehir. Şehrin, üç beş fabrikasının, şimdilik evlerinden atılmayanların ve on yedi yıllık Pinochet diktatörlüğünün utançlarını taşıyor. Bok ve kan kokuyor.

Lise öğrencileri nehrin ve evsizlerin yanında pankart yazı-

yor. İki lise binası öğrencilerin işgali altında. Evsizler, iki gündür açlık grevinde. Tahtadan yaptıkları koğuşta, sıraladıkları karyolada yatıyorlar. Ellerinde kitapları ve sessizler. Konuştuktan sonra Türkiye'deki açlık grevlerinden bahsettim. İnsanların, 200-250 gün kesintisiz açlık grevinden sonra öldüklerinden. "Hiç kimse bilmiyor burada bunu," dediler. "Biliyorum," dedim, "bizde de bilmiyor." Gözümüzü kapadık. Unuttuk. 122 kişi öldü. Hatırlıyor musunuz? Moralleri bozuldu. Önlerinde daha yüzlerce gün olabileceği ihtimali. Kendime kızdım ve nehrin kokusunu içime çekip cezalandırdım kendimi.

İşgal edilen liseye gittik. Sıralar ve sandalyelerle barikatlar kurmuşlar. Öteki gazeteler ve televizyonları yaklaştırmıyorlardı. "Toplantıda öyle karar aldık," dediler. Bizi içeri aldılar. Sıraların ve sandalyelerin, kenarlarına tutuşturdukları ince kravatlarının, dışardan gelen anne ve babalarının yakarmaları ara-



İşgal edilen liseye gittik. Sıralar ve sandalyelerle barikatlar kurmuşlar. Öteki gazeteler ve televizyonları yaklaştırmıyorlardı.

sında konuştuk. "Her şeye para ödemelisin burada. Bu lise parasız ama eğitim de çok kötü. Hoca yok. Olanlar da yetişemiyor. Üniversitede zaten her ay 2000 peso-400 dolar ödemelisin." "Her ay mı?" "Evet her ay, yani on iki ay." "Ne istiyorsunuz?" "Parasız eğitim." Birisi şapkayı kafasına ters geçirmiş. Öbürü hâlâ tertemiz okul önlüğüyle, kravatı bile üstünde. Ama hepsinin sözcükleri cüretli, taze ve yenilmemiş. Kapının önünde diktatörlük nesli. Kafamızın üstünde uçan polis helikopteri.

Saat sabahın altısında gittiğimiz bir işçi grevi. Gene konuştum, bu sefer bir megafonla ve İspanyolca. İki sendika toplantısı, bir üniversite işgali, bir dayanışma gecesinde Nâzım'dan şiir okudum. O sırada çevirdim ayaküstü. Günahı boynuma:

Vida mismo arbol, solo y libre
Vida mismo bosque todos hermanos.*

*"Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür / Ve bir orman gibi kardeşçesine."

Miguel Zubieta

Maden sendikası başkanı Miguel Zubieta ile konuşuyordum. Henüz Evo Morales seçilmemişti. Sokakları şenlikli dinamit lokumlarıyla yürüyen madenciler, koka çiftçileri, yerliler dolduruyordu. Yıllarca süren özelleştirmelerden sonra en son bulunan doğalgazı da ulusötesi tekellere satmak isteyen Bolivya parlamentosunu da bu yürüyüşlerle iki defa dağıtmışlardı.

Sizce özelleştirmenin anlamı nedir?

– Özelleştirmenin anlamı daha çok açlık, daha çok sefalet, yabancı şirketlerin işgalidir. Onlar üretecek ve bizim daha fazla işsizimiz olacak. Şu anda zaten iş yok, ücretler çok düşük ve onlar daha da düşürecek. Hepsi yanlış. Bu yoksullar için daha da yoksullaşma ve çocuklar içinse her şeyin sonu anlamına geliyor. Çünkü bir yandan tarım kayboluyor, öte yandan madenciliği bitiriyorlar. Bütün anlaşmalar, bütün sözleşmeler son buldu. Özelleştirmenin bizim için hiç mi hiç yararı yok. Kardeşlerimiz için madenleri tekrar çalıştırmak istiyoruz. Natüralize ederek üretmek ve aynı zamanda da endüstrileşmek istiyoruz; sadece hammadde olarak satmak değil isteğimiz.

Evo Morales bunu gerçekleştiremez mi?

– Evo Morales daha önceki hükümet olan Carlos Messa ile bir anlaşma yapmıştı ve bu anlaşmada ulusallaştırmayı, natüralizasyonu savunmadı, kafası karışıktı. Yani bu adamın güvenilirliği yok. Ayrıca net bir ideali de yok. İlk başta, Temmuz-

daki mücadeleden önce, onlarla birlikte hareket ediyordu. Oysaki Evo Morales daha önceki hükümetlerden ders almalıydı, ama onlara benzedi. Sokaktaki mücadeleyi gördükten sonraysa geri dönüş yaptı. Bizim esas ihtiyacımız ekonomik ve politik olarak bütünsel bir değişikliktir. Evo Morales'in partisi bir seçim partisidir, Brezilya'daki Lula partisi gibi. Bu nedenle hiçbir şey yapamaz.

Peki siz ne istiyorsunuz? Devrim mi?

– Biz sosyal değişiklik talep ediyoruz. Kapitalist sistemi değiştirmek istiyoruz. Bolivya'da uluslararası şirketlerin egemen olduğu bir sistem var. Bütünüyle bunu değiştirmek istiyoruz; ekonomik, politik, ideolojik olarak. Biz devrim istiyoruz. Başka bir düzen istiyoruz; bir Bolivya ekonomisi, bir Bolivya sistemi. Bolivya'nın alınyazısını değiştirmek istiyoruz. Neoliberalizmi istemiyoruz, kapitalizmi istemiyoruz.

Koçan

Aylardır Güney Amerika'da dolaşıyorduk. Cebimizde çok az paramız vardı. Sokaklardaki ucuzun en ucuzu mısırlardan yiyorduk. Ekmek yerine satılıyordu. Kızartılıyor ve haşlanıyordu. Ayrıca yemeklere de konuyordu ama o kadar paramız kalmamıştı. Ö. çok zayıflamıştı. Sanki sırtındaki çanta onu taşıyor gibiydi. Aslında o çanta toplayıcısı, ben taşıyıcısıydım. Aramızda işbirliği yapmıştık. Çantada da fazla toplanacak ve taşınacak şey yoktu. Tanıdıklarımıza küçük hediyeler topluyorduk: Pasifik sahilinden bir çakıl taşı, Bolivya çölünden bir kaktüs dikeni, Kosta Rika'da yanardağdan sönmüş bir lav parçası... Bir de avokado çekirdeğimiz vardı. Avokadoyu çok seven bir arkadaş için, Nikaragua'da gölün ortasındaki adadan koparmıştık. Çok aç kaldığımız bir gün yemeye karar verip, yedik. Zaten çürüyecekti diye düşündük. Niçin daha fazla avokado hediye almadığımıza üzülüyorduk.

Honduras'ta mısır satıcılarının tezgâhında mayonez ve ketçap da vardı. Mısırı alıp üstüne döküyorduk. Biraz yedikten sonra yine döküyorduk. Ö. ketçap ve mayonez arasından gülümsüyordu. Ben artık dönmemiz gerektiğini düşünüp gülümsüyordum. Dudaklarımızın kenarına bulaşmış ketçap ve mayonezi daha sonra dilimizle yalamak için silmeden bırakıyorduk. Mısır koçanını eme eme dolaşıyorduk...

Plaza de Mayo Anneleri, 2

Casa del Madre'de, yani annelerin evinde Juanita'yı dinliyorduk.

"Çocuklarımızın ölümleri üstüne konuşmayacağız. Biliyoruz ki onlar toplama kamplarında şiddete, dehşet verici işkencelere maruz kaldı; onları öldürdüler, uçaklardan denize attılar. Ne zaman uçaklar havalansa, kilise bütün bu yapılanlar için, 'Tanrı günahlarımızı affetsin' diyordu. Biz de bu yapılanları öğrenmeye başladık. Bu nedenle hiçbir zaman kişisel öykülerimizle ilgili konuşmadık, çünkü çocuklarımızın hepsi benzer şeylere maruz kaldı. Hepimiz direnmeliydik, çünkü onları unutmak istemiyoruz. Çocuklarımızın adları için mutlaka mücadele etmeliydik. Onların hepsi tutsaktı. Bu nedenle ne özür dilenmesini istiyoruz, ne de onların unutulmasını. Bir baba aç çocuklarını doyurmak için ekmek çalıyor ve hapse atılıyor, ama otuz bin çocuğumuzu öldürenler hâlâ serbest. Dolayısıyla bizim mücadelemiz bitmedi. Otuz yıldır mücadeleyi sürdürüyoruz ve sürdüreceğimize de ant içiyoruz. Soruyoruz; madem hapishaneler var, madem hücreler var, niçin onlar hapishaneye gitmiyor? Şiddet kullananlar niçin bugün hâlâ serbest?

"Hiçbir zaman korkmadık, hiçbir zaman. Çünkü biz çocuklarımızı dokuz ay karnımızda büyüttük. İşte bizim gücümüz bu. Onları eğittik. Kültür kazandılar, âşık oldular. Çocuklarımızın fotoğraflarıyla çok önemli kampanyalar düzenle-

dik. Hiçbir zaman korkmadık. Bence bizim kardeşlerimiz de mücadele edecek. Çocuklarımızın ideali olan ülke için yoldaşça, boyun eğmeden ve militanca mücadele edecekler, çünkü bu yaşamaktan daha önemli. Bunun için anneler arasında kardeşlik olmalı. Yoldaşça yönlendirecek bir komisyon olmalı. Ne renk önemli, ne de din. Hangi parti ya da politik gruptan oldukları da önemli değil. Biz bu mücadele içinde politikayı da öğrendik. Hiçbir zaman korkmadık. Çünkü bütün yaşamımızı bu direnişe adadık. İlk önceleri dediler ki, 'Çılgınlık bu, ne yapmak istiyor bu anneler? Nasıl olur da anneler tek başlarına yürüyecek, gösteri yapacaklar çocukları için? Kimin çocukları bunlar, ne istiyorlar, ne için haykırıyorlar?' Kimi insanlar biz yürürken yakınımızdan bile geçmiyordu. Korkuyorlardı, kenara çekiliyorlardı. Ama biz anneler öyle değildik. Çocuklarımıza ne olduğunu bilmiyorduk. Ölüp ölmediklerini, yaşıyorlarsa bile nerede olduklarını bilmiyorduk. Ancak onların ideallerini biliyorduk. Onları tamamlamalıydık. Mücadelelerini sürdürmeliydik, onlar için.

"Hepimiz öğrendik. Hepimiz birleştik. Biz hepimiz kardeşiz. Çocuklarımız bize bunu gösterdi. Onların mücadelesini sürdürmek için birleştik. Şunu demek istiyorum. Ölene kadar bizden geri çekilen olmayacak. Ben 91 yaşındayım. Ve hâlâ devam ediyorum. Bütün anneler devam ediyor. Hep birlikte mücadele ediyoruz. Başka türlü davranamayız. Biz bu ülkenin değişmesini istiyoruz, çocuklarımızın isimlerinin yaşaması için..."

"91 yaşında nasıl da mücadeleci," dedim Alberto'ya. Alberto her anne eyleminde onların hoparlörlerini taşır, pankartlarını yazardı. Bunu neredeyse yirmi beş yıldır yapıyordu. "91 mi? Yok aslında 93 yaşında, yaşını küçültüyor," dedi.

"Gümüş Olmak İstiyorum"

Bolivya'daki, dünyanın en yüksek şehri Potosi'de gümüş madenine iniyordum. Tek güvenlik önlemi olan kafamdaki kaskı durmadan çarpıyordum. Küçük bir girintiye giriyorduk. Kaska iliştirilmiş zayıf bir ışık beliriyordu. Karanlığın içinde vagonu çeken madencinin ışığı... Peşinden gümüş yüklü vagon geliyordu. İki madenci de arkadan itiyordu. Hepsinin yanakları şiş. Koka yapraklarıyla dolu. Tükürülmüş koka yaprakları, çamurlu suyun üstünü kaplamıştı. Ayağıma göre çizme bulamamıştık. Kasktaki sönük ışıkta bile duvarlar parlıyordu. Duvarlar gümüşle kaplıydı.

On beş yaşındaki Julio bana Tio'yu gösteriyordu. Benim boyumda, oturmuş bir heykel. Tio, madencilerin başına bir şey gelmesin diye onları koruyordu. Ayaklarının dibi, koka yaprakları ve sigaralarla doluydu. Madenciler kendilerini koruması karşılığında ona mütemadiyen sigara ve koka yaprağı sunuyor. Tio'dan önce bir de Katolik Aziz için bir girinti var. Aziz heykelinin etrafıysa mumlarla kaplı. Tio ve Aziz güvenlik için yalnızlar. Yeterli olup olmadıkları pek bilinemiyor. Kimse kazalarda kaç kişinin öldüğünü söyleyemez. Çünkü hiçbir kayıtları yok.

Şehir 3.800 m. Madene girmek için 200 m daha tırmanılıyor. Julio, 1.800 m toprağın dibine indiğimizi söyledi. Yanağımdaki koka yaprakları iyice birikmişti. Küçük delikler açtılar. İçine dinamit lokumları yerleştirdiler. Çok karanlıktı. Filme çekemiyordum. Çaresizce yeni yapraklar çiğniyordum.

Hep beraber yere tükürüyorduk. Tükürükler parlıyordu. Kenarlara daha küçük tüneller gidiyordu. Kazmalar sallanıyordu başlarının üstüne. Parçalanmış gümüşlü topraklar, yere düşüp dağılıyordu. Küreklerle, kovalara ve ciğerlere dolduruluyordu. Küçük delikler açılıyordu. İçine yarım dinamit lokumları yerleştiriliyordu. Sonra küçük bir ateş parlıyordu. Bir gümbürtü kopuyordu. Ayaklarımızın altı sallanıyordu. Tepemizdeki çatı direkleri sallanıyordu. Yanağımdaki koka yaprakları, belki Tio da sallanıyordu. Kalın bir toz dumanı sakince aşağıya iniyordu. Dinamit karanlığı aydınlatan kalın bir damar ortaya çıkarıyordu.

Dağın yarısını yabancılar çalıp götürmüştü. Şimdi yine toprağın altındaki gazı, hidrokarbonu götürmek istiyorlardı. Madenciler, yerin altında ellerinde yarım dinamit lokumları yeryüzüne çıkıyordu. "Artık yeter!" diyorlardı. Emeklerinden, gümüşlü ciğerlerinden, koka yapraklarından ve ölülerinden oluşan topraklarını artık vermek istemiyorlardı.

Yeryüzüne çıktım. Ayaklarım gümüş şimdi.

Marcos'la Kim Dans Etmez?

Subkumandan Marcos bize gelmişti. Evimiz iki metreye dört metre, boyum kadar tahtaların birbirine bağlanmasıyla yapılmıştı. Chiapas'ta Zapatista komünündeydik. Gecenin yıldızları kulübenin her tarafından içeri sızıyordu. Marcos bu sefer İngilizce konuşuyordu. Her dili az bilenin iddiasının aksine, "Konuşurum ama pek iyi anlamam," diyordu. Maskesinin altından gülümsemesini gözlerinden okuyabiliyorduk. Köşedeki küçük taşın üstüne oturdu. Biz de, Ö. ile evimizin tek eşyası, yatağımızın üstüne tünedik. Yan yana sarmaşıklarla bağlanmış iki kalastan bir kerevetti bu. Rahattı. Hamaktaki gibi belimiz bükülmüyordu. Hava toprak kokuyordu. Sanki gökyüzü bile yeşildi. Geceydi ama yeşildi.

Biz anlatmaya başladık biraz. "Hiçbir şey bilmiyorum," demişti, "siz anlatın." Sadece, "Öcalan idam edilecek mi?" diye sormuştu. Henüz yargılanıyordu. "Hiç sanmıyoruz," dedik. Ülkeden söz ettik. Bayağı olmuştu ayrılalı. Sevgiliden söz eder gibiydi sesimiz. Sokaklardan, geçmişten ve Terzi Fikri'den söz ettik. O piposunu yaktı. Tek bir mumumuz vardı komünden aldığımız. Aydınlığına pipo da katıldı. (Daha beş gece önce Marcos yokken ortalarda, Amerikalı arkadaş koşa koşa gelmişti yanımıza, "Gördünüz mü nehirden bir Zapatista geçti. Piposundan alevler fışkırıyordu," diyerek.) Her nefes çekişinde ateşböcekleri sardı etrafı. Ve sonra sorular sormaya başladık.

Bütün güzel günler sohbetleri gibi, uzun sürdü. Sabah uluslararası barış gözlemcisi olarak asker saymaya zor yetiştik.

Komünün önüne varır varmaz Meksika ordusu, her günkü gibi askerleri, tankları, mitralyözleri ve zırhlılarıyla geçmeye başladı. Hemen arkamıza toplantı için gelmiş Zapatista öğretim üyeleri, öğretmenler toplandı. Sloganlar atmaya başladılar. "Savaşa değil eğitime bütçe!", "Tank, tüfek değil okul istiyoruz!" diye haykırdılar. Her günkünden farklı olarak tepemizde bir askeri uçak pike yapıp duruyordu. Kafamızı sıyırıp yükseliyor, tekrar kafamıza doğru iniyordu. Tanklar ve zırhlılar geçip gitti. Uçak pikesine devam etti. Sloganlar uçağa daha fazla bir hınçla atıldı. Sonra aralarından biri dedi ki: "Boşuna bağırmayalım. Bizi duymuyor ki! Yalnızca yumruklarımızı sanki slogan atıyormuş gibi yukarı sallasak yeter." Hepsi hemen buna uydu. Sıkılı yumruklarını uçağa sallayıp ağızlarını açıp kapadılar. Uçak tepemizden gidene kadar... Sonra dans etmeye döndüler.

"Biz iktidarı değil, dans edecek bir bölge istiyoruz," dedi Subkumandan Marcos.

Mate, Şarap ve Çöl

Buenos Aires'teydim. Ekmek almaya Congreso Meydanı'na indim. Meydanın ortasındaki büyük duvarda Troçkistlerin yazısı vardı. Dün gece bira almak için buradan geçtiğimde sol Peronistlerin yazısını görmüştüm. Boyumdan büyük harflerle gölgeli yazmışlardı. Bazen bir gecede aynı duvarda dört ayrı yazı görüyordum. Bu kaç kere bira almaya gittiğime de bağlıydı. Geçen gece birileri yazarken öbürleri kaldırımın kenarına oturmuş mate içerek sıralarını bekliyordu. Kayıp annelerinin üniversitesine uğramadan geçemedim. Bugünün gazetelerine ve fotokopici kıza göz atmayı düşünüyordum. İlk masada hararetli bir tartışma vardı. Sovyet devriminden söz ediliyordu. Katılamayacak kadar ayıktım. Pablo bana bir not bırakmış: "Kuzey Arjantin'de yapacağım arkeoloji belgeseli için toplantı var." Ben notu okurken onlar 1917'ye geri dönmüştü. Karşı duvardaki yazı gene değişiyordu.

Pablo'ya gittim. Otistik yanımla hemen saydım. On yedi kişi. Teker teker herkesle öpüştük. Arjantin geleneği. Birbirine dokunmaktan korkan İngilizlerden sonra insana iyi geliyor. Vitrinli büfenin yanındaki abartılı işlemeli koltuğa iliştim. (Ah küçük burjuvazi dünyanın her yerinde aynısın.) Pablo kendisinden beklemediğim bir hâkimiyet altında konuşuyordu. Yaklaşık 1.600 km ötede bir yere gidecektik. Keçua yerlilerine ait bu bölgede ilk kez yapılacak bir kazıya katılıp belgesel filmini yapacaktık. Biri 16 mm olmak üzere dört kameramız, bunları kullanacak dört elemanımız, dört cipimiz vb. olacaktı.

Herkes Pablo'yu dinliyor ve mate içiyordu. Annesi, Pablo üstüne dayandığı koltuğun kolunu ne zaman kıncak diye endişe içinde, kendini sigaraya vermişti. Bense kim kimin sevgilisidir acaba diye düşünüyordum. Toplantı dağıldı. Herkes yine öpüşerek evi terk etti. Biz; Pablo, annesi ve abartılı eşyalarla yalnız kaldık. "Henüz cipleri ayarlayamadım," dedi Pablo. 16 mm kamerayı, filmlerini ve benzin parasını da ayarlayamamış. Eğer geriye bir şey kaldıysa onları da.

Bir hafta sonra biri kız dört kişi yola çıktık. Dört bilet ayarlayabilmişti Pablo. Onlar da yalnızca gidiş biletleriydi. Kameralar tamamdı, 16 mm yerine 8 mm kamera olması gibi bir değişikliği önemsemezsek. Bin kilometre falan sonra bir kasabaya indik. Stephan bizi karşıladı. Amerikan ordusunda iki yıl askerlik yaptığını anlattı. Yanında kendi yaptığı yirmi litre ev şarabı vardı. Bir başka kasabaya gittik. Galiba birkaç yüz kilometre kadar sonraydı. Oradan cip alabileceğimizi söylüyordu Pablo. Yolun kenarına oturup cip istemek için belediye başkanı-vali karışımı adamı beklemeye başladık. Bir yandan Stephan'ın ev şarabını içerken bir yandan önümüzden geçen resmi plakalı cipleri sayarak olasılık hesapları yapıyorduk. İkinci şişeden sonra olasılık arttı bize göre. Belediye başkanı-vali karışımı adamın ofisinin önünde isteme kuyruğuna girdik. Bizden başka dört iş isteyen, çocuğunun açlıktan öleceğini söyleyen çok şişman bir kadın ve yardım talebinde olan iki sakat vardı. İçeri kâğıtları gönderdik. Beni uzaklardan gelen ünlü yönetmen diye adama göstermek için işsizlerle şişman kadının arasına oturttular. Yarım saat sonra içerden sekreter çıkıp adamın gittiğini söyledi. Sakat adamlar ve işsizler buna aldırmadı. Şişman kadın çocuğuna verdiğim bisküviyi yiyerek beklemeye devam etti. Yanlızca bizim için gitmiş olmalıydı.

Beş litre Stephan şarabı karşılığı bir araba tutup yüz kilometre gittik. Çölün ortasında toplam yedi sekiz ev vardı. Yo-

lun kenarına eşyaları indirip otobüsün geçmesini bekledik. Yanaklarımızda biriktirerek koka yaprağı çiğnedik. Beş altı saat kadar sonra, arkamızdaki evin önünde oturanlara otobüsün ne zaman geçeceğini sorduk. "Bugün yok ki, haftada iki kez geçer," dediler. Güneş batarken bütün çöl kızıla çalıyordu.



La Rioja, Arjantin.

İncir

Cambridge'de evin önündeki kortta tenis oynuyorduk. F. dişime göre bir rakipti. Beni sürekli yeniyordu. Türkiye'de de çalışmış bir İrlandalıydı. İki maç arası kahve ve sandviçle, muhabbet ediyorduk. Üniversiteden sonra sabit bir işte çalışmak yerine İngilizce öğretmenliği yaparak dolaşmıştı. Ankara'da da dört yıl çalışmıştı ve Türkçesi de fena değildi. O anlattı. Eski ve küçük kiliseleri dolaşıyormuş tek başına. Artvin'in tepelerinde bir yere gitmiş. Yoldan yürüyerek dağa çıkmış. Bir köylüye rastlamış. Köylü onu ısrarla evine davet etmiş. Ayıp olmasın diye eve gitmiş. Köylü çok yoksulmuş; yiyecek olarak bir kapta pilav varmış sadece. F.'ye ikram etmiş ve yemesi için ısrar etmiş. Mecburen yemiş pilavı F. Köylü çok mutlu olmuş. Beraber kiliseye gitmişler. Köylü çevreyi dolaştırmış. Her şeyden konuşmuşlar. Sonra köy minibüsüne binmişler. İneceklerı yere gelince F. yol parasını vermeye kalkmış. Zorla engellemiş köylü. Minibüs şoförü de para almamış ondan. Köylü koşa koşa gitmiş, yakındaki incir ağacından bir kucak incir toplamış. Şoföre vermiş.

Belgesel

Görüntü gerçekliği aştı. Eğer birisi kendi ölümünü akşam televizyondan seyretmezse ölmeyecekmiş gibi geliyor bana. Yaşadıklarımı anlattığımda dinleyenler bile bir gün sonra beni televizyonda seyrettikten sonra yanıma gelip, "Neler yaşamışsın!" diyerek şaşırıyor. Televizyonda görünmezsem yokmuşum hissi uyanıyor. Bu yüzden 21. yüzyılın tanrısı televizyonun kanma girdiği sunucular, oyuncular, şarkıcılar her ne pahasına olursa olsun orda var olmak için her şeyi yapıyor. Yabancılaştırıcı endüstriyel sistem karşısında tek varoluş durumu 21. yüzyılın tanrısının karnında görünebilmek.

Discovery'de bir belgesel vardı. Irak'ta üç ABD'li askere kamera bağlamışlardı. Nereye giderlerse çekiyordu. ABD üssüne yemek taşıyan konvoyu koruyorlardı. Hatta askerin biri, "Hayatımda ilk kez kek koruyorum" diye espri yapıyordu. Sonra yolda direnişçiler saldırdı. Kamyonun biri havaya uçtu. Öbürü yara aldı. Askerler ve ilintilenmiş kameralar koşa koşa o tarafa gitti. Kamyon şoförü yaralanmıştı. Ayağının altına şarapnel girmişti. Askerler aralarında konuşarak ayağına bakıyordu. Şarapnel ayağının altında parlıyordu. Kanamıyordu, ete gömülmüştü. Dışardan seçilebiliyordu. Askerler kendi aralarında bunun çok ilginç olduğunu konuşuyordu. Tabii ki İngilizce. Kamera parçalanmış kamyonu, şoförün ayağını, şarapneli gösteriyordu. Arkadan ayağın sahibi ve şarapnelin yeni sahibi şoförün sesi geliyordu. Türkçe, "Kameraya çekiyorsanız para verin para!" diyordu.

Alí Rodríguez Araque, 2

Latin Amerika'da halk hareketleri, direnişler hiçbir şey yapamasa bile ALCA'yı, yani neoliberalizmin ayaklarından birini yıktı. Venezüella, Küba ile birlikte ALCA'nın karşıtı olan ALBA'yı örgütlüyordu. Bunu ilk baştan beri çok önemsiyordum. Birçok kişi ALBA'ya sadece sembolik ve kültürel bir işlev yüklerken bunun farkına varmış olmam hoşuma gidiyordu. Tutmuş, bir politik tahlil hanesine güçlü bir çentik atmıştım. Eski gerilla, eski ve yeni bakan Alí Rodríguez'e de sordum.

Bu süreç bizim için iyi bir örnek, çünkü neoliberalizm biliyorsunuz ki öncelikle Güney Amerika'da başladı. Şu anda da bizim hükümet her şeyi satıyor, fabrikaları, okulları, hastaneleri bile. Sizin buna karşı bir alternatifiniz de var; ABD'nin ALCA'sına karşı bir alternatif: ALBA. Nedir bu ALBA?

– Latin Amerika'da özgürlükçü Simón de Bolivar, İspanyol emperyalizmine karşı savaştı. Bütün Latin Amerika'nın birleşmesi ve özgürlüğü için mücadele etti. Çünkü biz bir ulusuz, Latin Amerika bir ulustur. Bir bölgemiz var ve aynı dili konuşuyoruz, ki buna Brezilya da dahildir. Portekizce konuşsalar da birbirimizi mükemmel anlıyoruz. Zaten Brezilya'da şu anda tüm okullarda İspanyolca okutuluyor. Benzer bir tarihimiz, benzer bir kültürümüz ve dinimiz var. Bunların hepsi bir ulusun biçimidir; tek fark parçalanmış olmasıdır. Parçalanmış bir ulus. Bolivar, Jamaika için de bir bayraktır. Bağımsızlığının ve birliğinin simgesidir. 1828'de Panama ile de bir cumhuriyet



Eski gerilla, yeni finans bakanı Alí Rodrígez.

konfederasyonu, bir ulusal konfederasyon kurulmuştu. İşte bu, tüm Latin Amerika kıtasında ve Karayiplerde bir ulusun inşası demektir. ABD ise Monreo doktirinine göre bir Pan-Amerika oluşturmaya çalışıyor. Burayı Kuzey Amerika yapmak istiyor. İşte Bolivarcılık, bu Pan-Amerikacılığa, bütün bölgedeki Kuzey Amerika emperyalizmine, kolonileştirme çabalarına karşı mücadeledir. ALCA bir serbest pazar projesidir, ABD'nin ticaret alanıdır. ABD'nin, neoliberalizmin sınırları yok eden, kapıları ve marketleri ele geçiren yeni politikasıdır. ABD'nin ve Avrupa'nın eylemde bütün her şeyi ele geçirmesidir. Yani Venezüella'nın petrolünü ele geçirmesi, sınırsız olarak gaspetmesidir. Bu, ulusal sermaye için üretilmesinden tamamen farklıdır. ALCA teorik olarak serbest pazar, serbest ticarettir ama bu bizim potansiyelimizi artıran bir durum yaratmamaktadır. ALCA bütün her şeyi elimizden alacak ve bu da bizi geçmişten de daha kötü bir hale sokacaktır. Peki biz bu anlaşmanın neresindeyiz? Bütün belgeler göstermiştir ki serbest pazar her zaman tekellerin işine gelmiştir. Mesela ben

Türkiyeli bir teşebbüsle işbirliği yapıp bir şey alıp satamam. Hiçbir şey yapamam. Benzer konumdaki bir arkadaşımla da yapamam, çünkü serbest pazar her şeyi bozar. Bütün potansiyel, bütün güç tekellere gider. Bu, uluslararası bir kuraldır. Daha önce burada petrol sektörü, telekomünikasyon, enformasyon hepsi uluslararası finans tekellerine satılarak terk edilmiştir.

Bu politikaların cephesi ALCA. Bizse buna karşı ALBA'yı, Bolivarcı alternatifi ileri sürüyoruz. Bizle eşit durumdakilerle birçok alanda işbirliği yapıyoruz. Bu alanlardan biri ekonomik bütünleşme. Öbürüyse ülkeler arasında dayanışma ve karşılıklı sorumluluk, çünkü bizim kıtamızda yapılabilecek çok şey var. Venezüella bir enerji potansiyeline sahip, çok büyük bir enerji ihracatçısı. Ama aynı zamanda üretim için tarımsal maddeye ihtiyacı var. Bunu nereden sağlayacak? Arjantin'deyse çok miktarda tarımsal madde var. Bu noktada ne yapmalı? Biz onlara petrol ve enerji verip onlardan tarım için mamul madde, teknoloji alacağız. Yani iki ülke arasında karşılıklı bir işbirliği yapılacak. Önceden Arjantin'le 140 milyon dolarlık bir ticari işlemimiz vardı. Bu, 2004'de 2,5 milyar dolar durumuna geldi, 2008'deyse 4 milyar dolara ulaşacak. Üç milyar dolar artış olacak bir ticaret bu. Burada ticareti ya neoliberal politika prensiplerine göre yapacaksın ya da ALBA'ya göre karşılıklı örgütleyeceksin. Hangisini tercih ediyorsun? ALCA güçlünün kazandığı Darvinizmin ekonomik uygulamasıdır.

Başka bir Amerika mümkün, başka bir dünya mümkün diyebilir misiniz?

– Bu gerçekleşiyor, bunun programı da var. Görülüyor ki mükemmel bir şekilde mümkün. Sadece mümkün değil aynı zamanda gerekli de. Yoksa açıkça görünüyor ki dünya mahvoluyor.

Eski Politik Mahkûmlar Sendikası

Çocuklar atlarıyla nehirleri geçti
Biz onları yalnız bırakmanın acısını
Yalnız kalarak yaşadık...



Miguel Angel Olivera'nın derlediği kitap, Uruguay Eski Politik Mahkûmlar yayını.

Uruguay'daydım. Montevideo'da. Taksiyle Eski Politik Mahkûmlar Sendikası'na gidiyordum. Şoförle benim bulunduğum arka koltuk arasında kalın fiberden bir bölme vardı. Bu, taksicinin boğazını kesmemem için yapılmıştı. Bütün taksilerde yer alan bu bölme bende taksicinin boğazını kesme isteği uyandırıyordu. Burası, köşesine araba koltuğu konmuş bir hücre gibiydi. Adresi alttaki, kül tablası yerinde bulunan mazgal deliğinden şoföre verdim. Gözlerinde, benim için taşıdığı kuşkuyu izledim. Zaten ben de, onun önden bir manivelayla kapadığı ve benim istesem bile açamayacağım kapıların arasında kendimi yalnız ve çaresiz hissediyordum.

Margrit Schiller'de kalmıştım dün akşam. Baader-Meinhof diye bilinen ünlü Alman Kızıl Ordusu'nun (RAF) ilk yakalanan militanı ve tecrit hücrelerini dünyaya öğreten Almanya'nın ilk tecrit mahkûmlarından biri. İlk kez kamera karşısına çıkıyordu. Almanca anlamadığım için İspanyolca konuşmuştu ama hücreyi anlatırken yüzündeki ifade için dil bilmeye gerek yoktu. Margrit hayal ettiğim bütün Baader-Meinhof'cular gibi iriyarıydı. Güzeldi. Çocukluğu gözlerindeydi. Hücredeki yalnızlığını gözlerindeki çocukla paylaştığı belliydi. İkide bir kapımız açılıyor, çocukları içeri giriyordu. Küba'da mülteci olarak yaşarken Kübalı bir eşi ve ikizleri olmuştu. Bembeyaz Margrit'in aksine kapkaraydılar ve o kadar güzeldiler.

Parayı şoföre mazgaldan uzatınca beni serbest bıraktı. Mahkûmlar Sendikası'nın binası üç katlı bir yer. Miguel Angel Olivera ile tanıştık. Sendikanın başkanı ve ünlü bir şair. Eski bir Tupamaros gerillası, on dört yıl kadar içeride kalmış. Özgürlük Gününün fotoğraflarını bana gösteriyor. Sokaklarda onları karşılayan binlerce kişi. Mutluluk resmi gibi. Eskiden on beş bin politik mahkûm varmış. Bu, nüfusu üç milyon olan bir ülkede çok önemli bir sayı. Şimdiyse hiç politik mahkûm yok. Sendikanınsa 13.500 üyesi var. Yani neredeyse bütün eski politik mahkûmlar. Ülkede demokratik haklar için mücadelenin yanı sıra esas olarak eski mahkûmlara iş sağlamaya çalışıyorlar. Kendisine özel sağlık sistemi oluşturmuş ve bütün eski mahkûmlar da bundan yararlanıyor. Ayrıca trueque (takas) pazarı var.

Konuşma bitti. Kamerayı toparlıyordum. Eski bir politik mahkûm olduğumu biliyordu. "Sizde kaç eski politik mahkûm var?" diye sordu. "Galiba yetmiş bin kadar," dedim. "Peki kaç mahkûm sendikası var?" "Yok," dedim. Hiç yok...

İktidardaki Sol

Brezilya'da bir işgal fabrikasında Brezilya İşçi Partisi'nin (Partido dos Trabalhadores, PT) sol kanat parlamenterlerinden Luciano Zico ile konuşuyordum. Kahve içiyorduk. İşgal fabrikası işçileri bizi dinliyordu. Onu sıkıştırmam hoşlarına gidiyordu.

"Öncelikle kendimizi tanımlamamız gerekir. Ben bu hükümetin parlamenteriyim. Bu hükümet de devrimci bir hükümet değil, bir değişim hükümeti. Yani başka deyişle aşağı yukarı demokratik değişim hükümetiyiz diyebilirim. Ne kadar değişim yapılabildi? Burada hükümetin konumu önemli, hükümet devrimci bir süreçten değil bir seçim sürecinden geldi. Bir parlamentoya bağlı ve bu parlamento da verilen oylarla oluştu. Bunun dağılımı da önemli. Eğer Lula hükümeti olmasaydı, seçimlerde mesela öteki sağcı aday kazansaydı, ben inanıyorum ki her şey daha da kötü olacak, onların istediği gerçekleşecekti ve bu moral bozukluğu da yaratacaktı.Bu durum, öbür tarafı da etkileyecekti. Çünkü bu projenin, yani Lula hükümetinin daha solunda da iktidar olabilecek bir başka seçenek yok. Fernende Lici'nin kazanması sermaye için daha büyük kazanç olacaktı. Yani aslında PT'nin varlığından çok daha büyük bir felaket olacaktı. Çünkü eğer Lula kazanamazsa, uluslararası finans cephesinin istekleri gerçekleşecekti. Ah bu gerekçeler ve kötünün iyisi senaryoların altında kalan biz."



"Ey Lula, IMF'yi değil, işçileri dinle!"

Topraksız hareketi liderlerinden Stedile, "Lula hükümeti arkadaşımızdı ama artık değil," diyor ve devam ediyordu: "Seçimsel demokrasi herkesi kendine benzetir. Milyonlarca dolar harcanan kampanyanızı sürdürmek için yolsuzluklar yaparsınız. Kendinize gerekli sözcükler seçerek açıklamalarda bulunursunuz. Onların, sermayenin gücüne karşı yoksullar için, daha iyi bir ülke için, bir dönem daha halka hizmet edebilmek için, kenarları gerekçelerle yaldızlanmış çerçeveler içinde bir bakarsınız aslında mücadele ettiklerinize benzemişsiniz. Çünkü bu oyun böyle oynanır. Bu oyuna katılıyorsanız, onunla sürüklenir, oyunu değiştiremezsiniz. Oyun sizi değiştirir. Bu nedenle dünyanın en dürüst adamlarından biri olan Lula bu hale gelmiştir. Onların parlamento çatısında, onların yönetim biçimiyle, onların politikalarını uygular olursunuz."

Lula hükümetini protesto etmek için binlerce kişiyle başkente yürürken tanıştığımız fabrika işgalcilerinden biriyle konuşuyorduk. Itapevi kentindeki fabrikalarından öteki eyaletlerden getirilmiş polisler tarafından çıkarılmışlardı.

"Herkes farkına vardı. Yalnızca Başkan Lula duymadı. Biz işçiydik, Brezilya'nın başkanı da İşçi Partisi başkanıydı. On iki defa görüşmeye çalıştık, başaramadık. Başkan Lula'ya oy veren bizdik, işçiler. Ona oy veren kapitalistler değildi. Bu ülkede milyonlarca işsiz var, milyonlarca. İşsizler için kıllarını bile kıpırdatmadılar, değil mi? Biz ödüyoruz hükümete paralarını, biz, değil mi? Onlarsa uluslararası bankalara para ödüyor, işçilere gelince para yok. Lula Kuzey Amerika emperyalizminin dediklerini yapıyor, işçiye kulağı kapalı. Onlar Brezilya için çalışmıyor, öteki ülkelerin dediklerini yapıyorlar. İnsan biraz yiyeceği varsa, önce kendi evindekilerle paylaşır. Onlar bizi aç bırakıyor, bankalara veriyorlar... Biliyor musun işsiz kalan işçilere çalışma bakanlığı ne kadar ödedi? Otuz real, sadece otuz real! Ne ülke değil mi? Demokrasiymiş hah! Diktatörlük bu, diktatörlük. Poo..."

Topraksızların sloganıydı: Ey Lula, IMF'yi değil, işçileri dinle!

Yürümek

MST'nin uzun yürüyüşünün akşamları bir okulda, spor salonunda ya da Topraksızların işgal topraklarındaki Topraksız evlerinde kalıyorduk. Hiçbir yer yoksa, o akşam için bir toprak işgal ediyorduk. Bir yere vardığımızda herkes önce koşa koşa suyun başına gidiyordu. İçmek, yıkanmak, çamaşırlarını yıkamak için. Akşam mutlaka dans edileceğinden kadınlar giysilerini değiştiriyordu. Sonra herkes kamyondan kendi yatağını alıp yan yana seriyordu. Spor salonunda tribünler, basket potasının altı, okullarda sınıfların sıra araları yataklarla doluyordu. İşgal ettiğimiz topraklar, hızlı çalışan macheta'larla yapılmış direklerin üstüne çekilen siyah naylonlarla, Topraksızların yatakhanesi oluyordu.

Bense her zamanki gibi yalnızca küçük bir sırt çantasıyla gezdiğimden, ne yatağım ne battaniyem vardı. İlk günlerde birileri bir yatak ayarlıyor ve orada yatıveriyordum ya da bir kenara kıvrılıyordum. Sonra Fellini filmlerinin kahramanlarını aratmayan Senyora Donna, iri göğüslerinin yanına eşini de sığdırıp öteki yatağını bana verdi. Ben de her gün yürüdüğümüz otuz kilometre, zorla ettirildiğim üç saatlik dans, fırsat buldukça ikram ettikleri romun etkisiyle bir yerlerde yığılıp misafir kalmamışsam, orada yatıyordum.

Yemek için tabak çanağım da yoktu. Yemeğini hızlı yiyen birisinin tabağını kullanıyor ya da birisiyle yemeğini paylaşıveriyordum. Sonra Lusiana bana her gün tabağını vermeye başladı. Otuz yaşlarında, siyah bir kızdı. Başının üstünde hiç do-

kunmadan su şişesi taşıyabiliyordu. İtiraz etmeme rağmen yemeğini yer yemez kuyruğun başına girip benim için tabağına yemek koydurup geliyordu. Yürüyüşün onuncu günü falandı. Tabağını almaya gittiğimde Lusiana'nın ilaç içtiğini gördüm. "Hasta mısın?" diye sordum. "Evet," dedi, "sekiz yıl dört aydır hastayım. HIV virüsü taşıyorum." Uzandım tabağını aldım, yarım kalan yukasını yemek için...



MST'nin uzun yürüyüşünün akşamları bir okulda, spor salonunda ya da Topraksızların işgal topraklarındaki Topraksız evlerinde kalıyorduk.

Küba Kent Tarımı, 2

Çardakta bir de küçük bir çömlek tezgâhı vardı. Başkanın yanında oturan biri kurumuş toprak saksılara resimler çiziyordu. Tabii ki çiçek resimleri ya da yeni yeşillenmiş filizler, sarmalayan yapraklar. Kooperatif başkanı kentin ortasındaki çiftliği anlatmaya devam ediyordu.

– Kent tarımcısı olarak son on iki yıldır bayağı güçlüyüz. 170.000 çalışan var bütün ülkede, üstelik bu sadece bizim sayımız, geleneksel ve büyük işletmeler dahil değil. Oralardaki kooperatifçilerin sayısını bilmiyorum, ama çok fazla insan vardır genel olarak tarımda ve ormanlarda çalışan. Kaç tane kooperatif var, bilemiyorum. Havana'da farklı yıllarda kurulan, farklı insanlardan oluşan, farklı karakteristiği içinde meyve üreten ya da daha değişik üretimde bulunan birçok kooperatif var.

Nasıl organize ediliyor kooperatif?

– Bir başkanı var, burada benim. Beş yıl için toplantıyla seçiliyor. Başkan, bir taraftan da bakanlığın denetimine bağlı. Eğer iyi çalışıyorsa devam edebilir, yoksa seçilemez. Kooperatifler küçük bir ülke gibidir. Bir grup, hukuksal işleri sürdürür. Aynı zamanda sürekli ve düzenli olarak ekonomik durumu, etkinlikleri iletme zorunluluğu vardır. Bütün hesaplar kongrede topluluğa iletilir. Çok demokratik bir işleyiştir.

Aynı kişi yeniden seçilebilir mi?

– Ben üç dönemdir seçiliyorum, on birinci yılım. Kurucu-

yum aynı zamanda. İlk sefer dört yıl, sonra bir daha bir daha.

Mesela başkan seçildikten bir yıl sonra, eğer topluluk isterse başkanı değiştirebilir mi?

– Ötekini seçer, ötekini her zaman seçebilir. Her şey topluluğun inisiyatifindedir. Ben seçimle başa geldim ama korunan bir durumum yok. Mesela sendika istediği zaman görevi geri alabilir benden. Yani her şeyi topluluk belirler... Mesela bir işçi toplanılmasını isterse toplantı yapılır.



Küba, kent tarımı açısından son on iki yıldır bayağı güçlü. 170.000 çalışanı var.

AIDS'le Mücadele İktidara Karşı Mücadeledir

Prag'daydım. Jeden Svêt-One World Film Festivali'nde. Şehir merkezindeki büyük bir sinemanın lobisinde Çek televizyonunun benimle söyleşi yapmasını bekliyordum. Her zamanki gibi kameranın önüne geçecek olmak beni geriyordu. Kameramanlar hazırlık yapıyordu. Yüzümün yanındaki boşluğa festivalin afişini denk getirip daha etkileyici bir görüntü yakalamaya çalışıyorlardı. Arada bir dönüp geciktikleri için özür diliyorlar, sonra aralarında yalnızca üç beş sözcüğünü anladığım Çekçe bir şeyler konuşuyorlardı. Beklemek hiç umrumda değildi. Aksine aniden çağırılıp gitmelerini ümit ediyordum.

Yanımda Zackie Achmat vardı. Güney Afrikalı insan hakları savunucusu. Geçen yıl kazandığı, festivalin en önemli ödülünü bu yıl almaya gelmişti. Yıllardır ilaç tekellerine karşı mücadele ediyordu. AIDS için kullanılan ilaçların ucuzlatılması, yoksullara ücretsiz verilmesi için savaşıyordu. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde HIV virüsü taşıyan beş milyon insan vardı. Bunların çoğunluğu da egemenlerin her fırsatta söylediği gibi eşcinseller değil, çocuklardı. Her gün HIV taşıyan iki yüz çocuk doğuyordu.

Benden sonra Zackie Ahcmat konuşmaya başladı. Aslında çok ucuza mal edilen ilaçların çok pahalı satılmasına karşı nasıl protesto gösterileri yaptıklarını anlattı. Bu haklarını hukuki yollardan savunularını, eğer ucuz ilaç vermeyeceklerse, patent

hakkını yok sayıp kendilerinin bu ilaçları üretebileğini nasıl haykırdıklarını anlattı. "Hangisi daha önemli?" diyordu. "Bir ilaç tekelinin kâr payı yani patent hakkı mı, yoksa insanların yaşam hakkı mı?"

Yıllarca sürdürdükleri mücadeleyi kazandılar. İlaç tekelleri ilk defa Güney Afrika Cumhuriyeti için büyük kârlarından vazgeçerek, ama yine de kâr ederek ilaç satmak zorunda kaldı. Bu mücadeleyi örnek alan bir başka HIV virüsü mağduru ülke Brezilya'da, hükümet benzer bir yöntem ileri sürdü. "Ucuz vermezsen, patentsiz üretirim" diye savunup aynı hakkı kazandı. Zackie Achmat bu mücadelesiyle 2001 'Homo Homini' ödülünü aldı. Vücudunu ve ülkesini saran HIV virüsüne karşı bir zafer kazandı. "AIDS'e karşı sürdürülen mücadele iktidarlara karşı sürdürülen bir mücadeledir. İlaç tekellerine, kapitalizme karşı sürdürülen bir savaştır... Şimdi işimiz öncelikle bütün sağlık hizmetlerinin ücretsiz verilmesi için çalışmak olmalı," diyordu.

Ben ne mi anlattım? Hepimizin bildiği şeyleri... 19 Aralık operasyonunda katledilenleri, tecrit hücrelerine karşı, yaşamın tecritine karşı ölüm oruçlarında ölenleri, sakat kalanları...

Zackie Achmat en son bana, "Güney Afrika'da hiçbir şey değişmedi" diye yazdı. Yalnızca o çok hastaydı. HIV bütün bedenini sarmıştı. Ölüyordu. Ben de öyle yazdım, "Burada da hiçbir şey değişmedi, tecrit devam ediyor ve tutsaklar hâlâ ölüyor."

La Realidad

Chiapas'da uluslararası barış gözlemcisi olarak asker sayıyorduk. Her gün Zapatista komünlerinin önünden saat sekizi beş geçe gibi geçiyorlardı. Yaklaşık yüz civarında tank, zırhlı araç şimdi unuttuğum kadar tüfek, makinalı tüfek, bomba, asker, subay ve komutanları... Her gün saat onu beş geçe civarında geri dönüyorlardı. Biz yine sayıyorduk. Eğer aralarından bir tank, zırhlı araç ya da asker eksikse bunu uluslararası kamuoyuna bildiriyorduk. Ateşkes anlaşmasına aykırı davrandıklarını duyurmaktan başka bir şey yapmıyorduk aslında ama bu o kadar önemliydi ki. Bir ara uluslararası gözlemcilerin kalmadığı bir komüne askerler o gün baskın yapmış ve köylüleri sürmüştü. Yani dış mihraktık! Onları o kadar yakından sayıyorduk ki bizi öldürme istekleri gözlerini kaplıyordu. Bir böcek gibi ezip kenara atmak istiyorlardı. Ellerinde saniyede binlerce mermi atan tüfeklerinin tetiklerine şöyle bir dokunmayı, belki ete giren son merminin gömülüşünü görmeyi ya da sadece vurup geçmeyi düşünüyorlardı.

Bizi koruyansa sadece bir yanlış anlamaydı. Ö. ile beni Avrupalı zannediyorlardı. Ölülerimizin başlarına hiç dert açmayacağından haberleri yoktu. Biz de bu yanlış anlamaya kapılmış kendimizi ve bedenlerimizi çok önemli hissediyorduk. Onların silahlarına karşı, elimizde kâğıt kalemle önlerinde duruyor, dahil oldukları kategoriye bir çizgi ekliyorduk. Rütbeleri, unvanları, emir komuta zincirleri, kahramanlık ve yüce duyguları, vatanseverlikleri ve maaş çekleri, bizim için çizelge-



Meksika Chiapas'ta EZLN Kamplarından bir duvar desmi. Fotoğraf: Sami Kızıltan

de bir çizgiydi. Ayrıca ben, cezaevinde sayılmalarımın intikamını aldığım için, işimi büyük bir zevkle yapıyordum. Aramızda iş paylaşıyorduk. Araçları, silahları, askerleri ayrı ayrı arkadaşlar sayıyordu. Sonra yabancılar komününde, içine mısır katılmış kahvemizi içerken bütün bu bilgileri topluyor, onları donlarına kadar saymış oluyorduk.

Ö. fotoğraflarını çekiyordu. Tropik yeşilin içindeki yok edici yeşilin, ordunun fotoğraflarını. (Yeşil kadar kendine ihanet eden bir renk yoktur.) Onlar da baştan dördüncü arabadaki komutanın yanında yer alan bir fotoğrafçı ve bir kameramanla bizi kaydediyordu. Artık her gün Meksika emniyetinde de vizyondaydık. Ayrıca yaklaşık yüz arabalık konvoyda, her gün başka bir araca gizlenmiş bir fotoğrafçı oluyordu. Bir gün tankın üstündeki makineli tüfeğin yanından başını aniden çıkarıyor, zırhlı aracın içinde köşeye siniyor ya da iki askerin

koltuğunun arasından bizim fotoğrafımızı çekiyordu. Onun hangi arabada olduğunu tespit etmek ayrı bir eğlenceydi bizim için. Ben de onların fotoğraf ve film sevgilerini geliştirmek için, başıma sabah kırmızı bere takıp gözlerime kadar indiriyor, dönüşlerinde kenarları güneşlikli Meksika şapkası giyip bıyıklarımı yukarı doğru buruyordum.

Son gece komünden ayrılıyorduk. Bir kamyonun kasasında on üç Meksikalı, ben, Ö. ve Salvador asıllı Kanada pasaportlu İrma vardı. Hepimiz Meksikalılara benziyorduk. Bize uyuma taklidi yapın demişlerdi. Geldiler. Hepimizin yüzüne fener tutup üçümüzü seçtiler. İrma, ben ve Ö.'yü. Ö. kamyondan atlarken, "Fotoğrafçı kız geliyor," dediler. Bizse, onların resmi ordu askerleri mi yoksa paramiliter mi olduğunu anlamaya çalışıyorduk. Paramiliterler ırkçı değildi: Avrupalı, Amerikalı ayrımı yapmadan herkesi öldürebiliyorlardı. Her gün dördüncü arabada geçen resmi ordu komutanını gördük. O esnada askerin, "Buraya niçin geldiniz?" sorusuna komutan alayla cevap verdi: "Turist bunlar turist!" Bu samimiyete karşılık, askerin pasaporttan okuyup adımız yerine 'İstanbul Emniyet Amirliği' yazmasına hiç ses çıkarmadık.

Astériks

Fransız çiftçi lideri José Bové ile Kore'de konuşuyorduk. Adını ilk duyduğumda Fransa'da traktörle bir McDonalds'a dalmıştı. En son evini bastıklarında helikopterle damdan halatlarla inmişti antiterör timleri. Korkmalarına gerek yoktu. Traktörüyle yatmıyordu oysaki. Askeri havaalanı yapmak için topraklarını elinden almak istediklerinde başladı mücadeleye, sonra da Avrupa'nın ortasında yok edilen küçük çiftçilerin sesi oldu. Çiftçiler ya da basın, bıyıklarından dolayı çizgi roman kahramanı Astériks adını verdi ona. O da adına yakışır bir şekilde direndi egemenlere...

Astériks Kore'de ne yapıyor?

– Via Campesina Delegasyonu ile birlikte Koreli çiftçilerin yanındayız, sınırlarının korunması için. Bu, çok büyük bir kavga. Kore'de ülkenin tamamına yetecek kadar pirinç yetişiyor. Devlet, bu pirincin yüzde kırkı için destek ve koruma sağlıyor. Ancak bu kalkarsa yurtdışından ithal edilecek pirinç çok daha ucuza satılacak. Fiyatların gitgide ucuzlaması sonunda çiftçiler çiftliklerini kaybedecek. İşte buna karşı, DTÖ'ye karşı sembolik bir savaş içindeyiz.

DTÖ'nün dışında siz GDO'lu ürünlere de karşısınız değil mi?

– Bu iki savaş birbiriyle paralel gidiyor. Mesela büyük Amerikan şirketi Cargill, ABD'de pirinç ihraç ediyor, Monsanto da bunu burada pazarlıyor. Böylece sadece kendi tohumlarını sattırmak marifetiyle çiftçilerin neler üreteceğine karar ve-

recekler. Bu sadece burada değil, dünyanın her yerinde yaptıkları bir şey.

Büyük ve zengin bir ülkeden geliyorsun, buna rağmen bu kararlara karşı çıkıyorsun...

– Büyük ülkelerde bile küçük çiftçiler özellikle zarar görüyor. Bundan dolayı AB'nin kararları küçük çiftçiler için iyi değil. Her yıl Avrupa'da 200 binden fazla küçük çiftçi yok oluyor. Biz çiftçi örgütleri bir araya gelerek, buna karşı, DTÖ politikalarına karşı mücadele ediyoruz ki küçük çiftlikler yaşasın, çiftçiler korunsun ve Avrupa'da her ülke, kendi kendine, halkını doyurabilirsin.



GDO'ya hayır!

Devrimci Hıristiyanlar

Büyük toprak sahiplerine karşı ve dünya barışı için yapılan Belo Horizonte'ye yaptığımız 293 km'lik uzun yürüyüşteydim. Bu yürüyüşte iki bin Topraksız vardı.

Bir gece bir spor salonunda geceliyorduk. Tribünlerin basamakları, basket potasının altı yataklarla doluydu. Hentbol kalesinin direkleri arasına hamak geriliydi. O gün çok sıcak olmuştu. Yürünen yirmi kilometreden sonra dinleniliyor ve yarın bekleniyordu. Basket sahasının yarısı boş bırakılmıştı. Sadece hentbol kalesinin direklerinin arasında boş bir hamak sallanıyordu. Onun hemen yanına iki büyük kolon yerleştirdiler. Bir ses düzeni kurdular. Tribünün üçüncü basamağında, tahta sıranın üstünde, yattığım yerden yapılanları çekiyordum. Oturmak bile yorucu geliyordu.

Önce bir kadın geldi mikrofonun yanına, ünlü bir tiyatrocuydu. Üstünde omuzunu ortadan bölen bir elbise vardı. Işık, çıplak omuzuna vuruyordu. Topraksızlara aydınların desteğini sundu. Ardından bir şiir okudu. Sesi bir süre havada asılı kalıyordu. Sonra sözcükler toprak işgalcilerine koşuyordu. Sanki 'Nâzım' okuyordu. Arkasından mikrofonu Hıristiyan devrimcilerin liderlerinden Leonardo Boff aldı. Özgürlük teolojisinin rahiplerinden biriydi, yoksulların kilisesinden. *İncil*'den yaptığı alıntıyla ABD'nin Irak işgalini lanetledi.

Sonra Leonardo Boff, ünlü tiyatro oyuncusu ve Topraksızlarla her gece yapılanı yaptık; hep beraber bütün gece dans ettik.

Uruguay İşgal Fabrikaları

Liliana Pertuy ile Uruguay işgal fabrikalarını konuşuyorduk. Üniversitede öğretim görevlisiydi. Sendika, fabrikalar peş peşe iflas edip kapanmaya başladığında işçisiz kalacağını anlayıp asıl olması gereken yerde işçilerin yanında yer aldı. Onlara üretimin bütünsel yapısı hakkında bilgi sağladı. Hammadde için finans buldu. Liliana da, başından beri Uruguay'daki bu sürecin içinde yer aldı.

"1990-95'ten beri gelişen bir süreç bu. Uygulanan politikalar sonucu Uruguay'da yaşanan finansal kriz ülkeyi hiçbir şey üretemez duruma sokmuştur. Uruguay'a finans merkezi rolü biçtikleri için fabrikaların yaşamını sürdürmesi mümkün olmamıştır. Fabrikalar kapanınca da, binlerce işçi işsiz kalmıştır. Finans sektörü ilke olarak yalnızca hizmet sektörüyle beslenir ve gerçek üretimi dışlar. Kapanan fabrikalarda sendikalar, işçi federasyonları işgallere başladı. Tüm fabrikalar, tüm teşebbüsler iflas halindeydi. Ayrıca çok sayıda işçi sözleşmesiz çalışıyordu, ücretleri ödenmiyordu. Üreticilerin de ödenmiyordu. Yarın işe devam edilip edilmeyeceği belli değildi, her an yeni bir kapanma olabilirdi. Böylece işgaller başladı..

"İlk başlarda, işçilerin birleşmesinin ikinci günü fabrika hemen kapanıyordu. Korkunç değil mi? Yani makineler dahil hiçbir şey kullanılamıyordu. Ama sonra işçiler de öğrenmeye başladı ki öteki durumda tazminatlar alınamıyor, sigorta ve benzeri sosyal haklar kayboluyordu. Dolayısıyla işçiler fabri-

kayı işgal ederek hiçbir şeyin kaçırılmasına izin vermiyor ve üretime devam ediyorlardı. Makineleri alınmış bir fabrika zaten hiçbir şeydir. İşte bu şekilde işgal süreci başladı. Sendikalarla yürütülen uzun süreçlerdi bunlar. Yoldaşların, gecekonduların, sendikaların bir araya gelerek ortak hareket ettikleri bir zamandı. Özellikle makinelerin götürülmesine karşı direnmek gerekiyordu. Hemen hemen bütün işgaller benzer bir süreçte gelişerek yeni bir üretim biçimi doğurdu. Çünkü çok zordu; ücretler nasıl alınacaktı, üretim nasıl örgütlenecekti. Köklü değişiklikler oldu kapanan fabrikalarda. Bunun için tüm kooperatifler örgütlenmeye başladı."

Çalışmak Özgürleştirir

Polonya'daydım, Auschwitz'de toplama kamplarında. Girişteki takın üzerinde koskocaman 'Çalışmak Özgürleştirir' yazıyordu. Altından geçip giriyordunuz özgürleşmeye. Düzgün bir sokak başlıyordu. Tertemiz. O günlerde de böyleymiş. Girişin hemen sağ tarafında orkestra yeri vardı, gelen mahkûmları karşılamak için yine mahkûmların çaldığı bir orkestra. Tabii ki klasik müzik. Seçkinlerin müziği. Düzenli notaların düzenli yürüyüşü! Sıralar halinde içeri girmişlerdi. Önce Çingeneleri getirdiler. Hemen hemen herkes yola getirilecek Çingenelere sevindi. Hatta kimisi kayıtlara Türk diye geçti (ya da gerçekten Türkler de vardı ve bugün Guantanamo'dakiler gibi kimse ilgilenmedi.) Sonra komünistleri ve eşcinselleri getirdiler. Daha sonra o güne kadar pek de seslerini çıkarmayan Yahudileri. Hepsi, kendilerinden meydana getirilen orkestranın önünden geçip toplama kampına girdi.

Dörder katlı koğuşlar sıralanmıştı yan yana. Yolların kenarında ağaçlar vardı. Kuşlar sarmıştı ağaçları. İdam sehpası vardı yine kuşların tepesine konduğu. (Gidip boyumu ölçtüm, ölüm nereme geliyor diye.) Her şey düzen içindeydi. Yollar eşit aralıklarla birbirini kesiyordu. Yolların kenarlarında çöp tenekeleri bile vardı. Yeraltında işkencehaneleri ve hücreleri de. Gri renkliydiler. Görünüşleri tamamen okul binası gibiydi. (Daha önce toplama kamplarında esir olarak yaşamış Louis Althusser'e, Catherine Clement, "Niçin Sorbonne'da bir üniversitede yaşıyorsunuz?" diye sorduğunda, Althusser, "Bana



"Çalışmak özgürleştirir."

toplama kampını en çok burası hatırlatıyor," diye cevaplamıştı.)

Gaz odası, kalın beton blokların ortasındaydı. Tepesinden borular sarkıyordu. Boruların iki karış altında duş başlıklarına benzer başlıklar vardı. Zaten herkes buraya, "Yıkanacaksınız" diye çırılçıplak soyulup sokuluyordu. Sonra iki kapı kapatılıp gaz veriliyordu. Betona gaz kokusu sinmişti. Katledilen binlerce kişi de... Öbür kapıdan fırına taşınıyorlardı. Krup firmasının övünerek yaptığı fırına. Çok dayanıklıydı bunlar, binlerce insanı aralıksız yakabiliyordu.

Çoğunluk sessiz kaldı olanlara. Bu toplama kampı onlara yetmedi. Şehrin öteki ucuna daha büyüğünü yaptılar. Tamamen bilimseldiler. Yapısı, aynı bir fabrika binası gibiydi. Kapısının üstü yönetim yeriydi ve bütün alan buradan denetleniyordu. Tam tepesinde bir saat vardı. Altından içeri tren gi-

riyordu. Malları getiriyordu. Tren, yolunun sonuna vardığında mallar indirilip seçiliyordu. Doktorlar sağlam olup olmadıklarına karar veriyordu. Kategorize ediliyorlardı. Üstlerinden ne çıktıysa ayrı ayrı yerlere toplanıyordu. Çalışmada verimli olamayacakları uzun bir kuyruğa sokuyorlardı. Gaz odasına doğru... Saçları kesiliyordu. Elbiselerini dezenfekte ediyorlardı. Sonra çok daha büyük gaz odalarında, fırın için hazırlanıyorlardı. Hiçbir şeyi ziyan etmiyorlardı.

Toplama kamplarıyla ilgili bu kadar çok kitap okuyup bu kadar çok film seyrettiğimden yıllarca sonra, hâlâ o vahşeti hissedebilecek miyim diye düşünüyordum. Bana gaz odaları ya da fırınlardan daha çok dehşet veren toplanmış bu eşyaların küçük bir kısmıydı. Binlerce gözlük gördüm. Bir küçük tepe oluşturmuştu. Milyonlarca düğme, kazaklar, şapkalar ve tahta bacaklar. Bilim adamıydılar. İnsan saçından tekstil yapmışlardı. Her şey kusursuz organize edilmişti.

Şimdi ülkemde tecrit cezaevleri yetmedi, tecritte ölenler yetmedi, çalışmanın zorunlu olduğu benzer toplama kampları inşa ettiler. Şimdi bizim tutsaklarımızı, toplama kamplarındaki gibi özgürleştirecekler. Sessiz kalma... Ben kendi adıma onları ölüme yolculuyan orkestrada olmayacağım asla.

Familia, 1

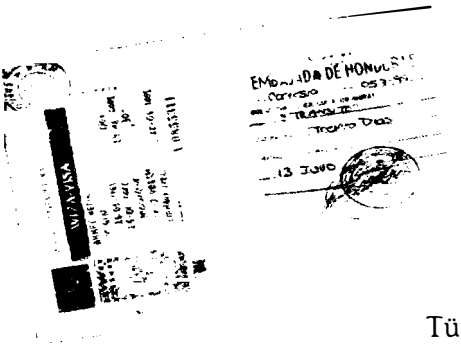
Campinas'da buluştuk Familia grubuyla. São Paulo'ya yakın bir milyon nüfuslu bir kentti. Gecekondular arasında belediye otobüsünden indiğimizde bisikletli beş çocuk bekliyordu bizi. Gecekonduların dar yollarında kaybolmamamız ve sağ salim buluşabilmemiz için. Müzik yapmak için inşa ettikleri bir gecekonduda konuştuk. En son şarkıları buradaki tuvaletin inşasını anlatıyordu.



Campinas'ta hiphop grubu Familia ile müzik yapmak için inşa ettikleri bir gecekonduda konuştuk.

"Hiphop hareketi yalnızca Brezilya'ya değil bütün Latin Amerika'ya özgüdür. Ama devrimci hiphop hareketinin kaynağı Brezilya'dır. Brezilya hiphop hareketinde sosyal sorunların işlendiği görülür; gecekonduların, Brezilya toplumunun, siyahların sorunları... Biz bir familyayız. Biz sosyal alanda müzik yapan işçileriz, çünkü inanıyoruz ki hiphop sadece şarkı değildir. Hiphop hareketi grafiti, break dans, DJ ve tabii ki rap müzik gibi dört elementten meydana geliyor. Hiphop bütün olarak bir kültürdür; tarihsel ve yaratıcıdır. Objektif anlamda gerçeği anlatan bir yaratıcılık. Kendisini medyaya tanıtmaz. Gerçi Familia medyada yer alıyor ama medyada görünmek için yaratmıyor. Aslında kökenimiz hakkındaki bilgi önemsizdir, önemli olan hangi yönde hareket ettiğimiz, ne istediğimizdir. Biz halkın kültürel savaşı içinde bir noktayız. Bizimle ilgili yeterince bilgi yoktur. Olmayabilir de, altı yıl, on yıl, on beş yıl... Biz bu süreç içinde parasal anlamda da bir değişiklik yaşamayacağız; kariyer elde etmek gibi bir derdimiz yok. Bu, şarkılarımızın konularının da değişmeyeceği anlamına gelir. Değişmeyeceğimiz için şarkılarımızda yine ağaçtan inşa ettiğimiz bu gecekonduyu, inşasına devam ettiğimiz tuvaleti anlatacağız. Yani biz sınıf atlamayı düşünmüyoruz..."

Sınır Maceraları, 3



Managua'daydık. Honduras vizesi almaya çalışıyorduk. Bir kadın konsolos vardı. Küçük bir masanın arkasında, konsolos gibi bakmıyordu. Daha çok kibirli bir daktilo gibiydi. Türkiye Cumhuriyeti pasaportlarımızı görünce yüzü ekşidi. O yüzün daha fazla ekşiyebilmesi şaşırtıcıydı. Gözlükleri bile buruştu: "En az bir ay beklemeniz gerek, araştırmaya gireceksiniz." "Ama biz avukatız." (Ne ilgisi var demeyin. Etiketler çatışmasıdır resmi dünya. Diplomaları ve adları ve elinizden ne gelirse saymalısınız.)

Günlerce sonra, Honduras'a doğru yola çıktık. Nikaragua sınırından çıkarken ülkeye girişimizi bilgisayarda bulamadılar. Aldırmadık. Nikaragua'ya girerken on iki dolar veremediğimiz için bilgisayar girişimizi yapamamışlardı. Yalnızca giriş mühürlerimiz vardı. Tabii ki bunu anlatmadık. Sadece boş gözlerle onlara baktık. Onlar da pek aldırmadı. Yanına bir başka mühür vurup aralarında konuşmaya devam ettiler. Akşamüstü

dört sıralarıydı. Saat beşte, iki sınır da kapanıyordu. Daha çok zamanımız vardı. Rahat rahat Honduras kapısına vardık. Sınır görevlisi suratlı sınır görevlisine pasaportları uzattık. Ötekiler gibi evirip çevirdi. Yüzümüze baktığında gülümsedik. Vize sayfalarını gösterdik. "Giremezsiniz!" "Niçin?" "Araştırmaya girmeniz gerek ve bir ay beklemeniz." "Ama vizemiz var." "Ama siz büyükelçiden vize almışsınız. Konsolostan vize almanız gerekirdi."

Geri döndük. Nikaragua sınır kapısı kapanmıştı. İçeri giremedik. Sınır görevlileri bizi sakince dinleyip, bütün Latinler gibi, "Mañana mañana," dedi. Beni kumar oynamaya davet ettiler. Yanık oynuyorlardı. Kapının önüne çıkıp, iki bankı birleştirip uyku tulumlarını üstüne serdik. Çantaları da altına bağladık. Ağaçtan kopardığımız avokadoları yedik. İki parti arasında ikram ettikleri kahvelerden içtik ve iyi bir uyku çektik. Nikaragua ile Honduras sınırı arasında, vatansız topraklarda.

Sérgio Goulart, 2

Sérgio ile yaptığım bu konuşmadan sonra Venezüella'da buluştuk. Tanıyamadım. Kırk beş kilo vermişti. Yanlış yazmadım: kırk beş kilo. İşgal fabrikası CIPLA'yı polis ele geçirmişti, ama Brezilya işgal fabrikası düşüncesi Venezüella'da Bolivarcı hükümete bulaşmıştı. Ticaret bakanı Samos ile konuşurken beraberdik Sérgio ile. Chavez'i de birlikte Türkiye'ye davet ettik.

Bu konuşma sırasındaysa CIPLA'da Brezilya işgal fabrikasındaydık.



CIPLA işgal fabrikası broşürü: "İşsizliğe karşı tek çözüm kamulaştırma."

Fabrika işgali tehlikeli değil mi sizin için?

– Tehlikeli tabii ki. Hukuksal anlamda kesinlikle tehlikeli. Polislerin saldırısı muhtemel. Ayrıca büyük kapitalistlerin de. Çünkü öteki fabrikalar bizi örnek alıyor. Bu fabrika iflas etmişti ve işçiler maaşlarını alamıyordu. Şimdiyse bizim fabrikalarımızda işçilerin hepsi maaşlarını almaya başladı, hem de sendikanın garantisi altında. Bundan sonra tabii ki büyük fabrikalar gösteriler yapıyor. Eğer maaşlarını almazlarsa akıllarına bugüne kadar parazit olan patronların çöpe atılması geliyor ve görüyorlar ki işçiler fabrikayı mükemmel bir şekilde işletiyor. Biz hem ekonomik anlamda hem de sosyal konjonktür olarak patronsuzuz. Yoksul işçiler de hem ekonomik anlamda bütün her şeyi kontrol ediyor hem de gerçekçi, yoldaşça bir şekilde örgütleniyorlar. Çekirdek bir örgütlenme var. Şiddet uygulanması olasılığında böyle bir örgütlenmeyle karşı çıkmak söz konusu. Bu çok zor ama bunu gerçekleştiriyoruz.

Sınır Maceraları, 4

Nikaragua-Honduras sınırındaydık, vatansız topraklarda. Kulaklarımda hâlâ arkada kumar oynayan sınır görevlilerinin kahkahaları çınlıyordu. Güzel bir sabahtı. Birileri kahve verdi. Bankın altındaki çantalar yerinde duruyordu. Kenardan iki avokado kopardım ve bir limon. Biraz tuz istedim. Kahvaltı için her şey vardı. Ö.'yü her zamanki gibi güçlükle uyandırdım. Kahvaltı ettik. Odayı topladık. Yani birleştirdiğimiz iki bankı yerine yasladık. Dışarıda yatmanın dinginliği ve bankın izi vardı yüzümüzde. Honduras sınırı henüz açılmamıştı. Gidip sınırın önünde oturmaya başladık. Nikaragua kapısı da açılmadığından sıra yalnızca bizden ibaretti.

Kavga ettiğimiz adam yerine başkasını karşımızda bulmayı umuyorduk. Ama gene aynı adam açtı pasaport gişesini. O da bizi gördüğüne bizim kadar memnun değildi. Hemen uzattık. Bakmadan, "Gidip konsolostan vize alın," dedi. "Telefon et büyükelçiye o zaman," dedik. Kalktı. Arka taraflara gitti. Bir yerlere telefon etti. Ne konuştuğunu duyamıyorduk. Sonra Honduras sınırından üç polis geldi. En öndeki öküz gibi bir adamdı. Üniformasının sağ üst cebinde soyadı yazıyordu. Soyadı Öküz'dü. Bizi Honduras topraklarından atıp Nikaragua'ya sürdü. Mesafe zaten yirmi metre kadardı. Nikaragua sınır görevlileri bizi görünce eski bir dost görür gibi mutlu oldu. Honduras polisleri ayrılır ayrılmaz onlara küfür etmeye başladılar. Bizi ülkeye hemen kabul ettiler. Aslında Nikaragua vizemiz de

bitmişti ama önemsemediler. Dün geceden beri birlikte defalarca kahve içmiştik ve memur dün gece arkadaşlarından iyi para kazanmıştı. Bizim ona şans getirdiğimizi düşünüyordu.

Managua'ya geri dönüyorduk. Büyükelçiye gidip, vizesini takmayan sınır görevlisini şikâyet edecektik. Elçinin sınıra telefon edip adamı bir güzel haşlayacağını düşünüyorduk. Büyükelçiyi tanıdığımızı o kadar çok söylemiştik ki bunu gerçek sanıyorduk. Sınır Managua'ya yakındı. Otobüs, ne kadar yavaş gitse de ve motora yağ eklemek için defalarca dursa da yine de iki üç saatte vardı. Hemen büyükelçiye olanları anlattık. Başöğretmene haklı şikâyette bulunan şişman subay çocukları gibi mızmız görünüyorduk. O sakince dinledi. Başını sürekli sallayarak, "Evet bu sınır görevlileri hep böyle olur. Siz öbür sınır kapısına gidin. Orada benim amcamın oğlu var. Bir sorun çıkarsa o size yardımcı olur," dedi. Başka bir Honduras sınırına, benzer otobüslerle yola çıktık. Nikaragua'da yeterince kalmıştık. Daha fazla kalmak için paramız yoktu. Honduras'ı uçakla aşmak için hiç paramız yoktu. Bir kez daha Nikaragua'dan çıktık. İlk girişimiz bilgisayarda olmadığından, ikincisinde de resmi olarak görünmediğinden Nikaragua'ya hiç girmemiş görünüyorduk. Buna rağmen iki kez çıkışımız görünüyordu. Artık kâğıtlar da bize aldırmıyordu. Sınıra vardık. Sakince pasaportları uzattık. İncelediler ve hemen, "Hayır," dediler. Büyükelçinin amcasının oğlunu çağırttık. Bir başka ofisten kasılarak geldi. Büyükelçinin selamlarını ilettik. Amca oğlu şöyle evire çevire baktı pasaportlara ve eline alıp içeri yollandı. Üç dört masa dolaştırıp geri geldi: "Merkezden telefon etmişler, olmuyor. Başkentte konsolostan almalısınız." Sakince çıktık. Kavga falan etmedik. Honduras'a doğru yürüdük. İki ofise girip biraz tur attık. Oradan çıkan birilerinin peşine takıldık. Hep gülümsedik ve yürüyerek polislerin yanından geçip Honduras'a girdik.

Kosova

Ne kadar depresif bir şehirdi. Festival davetlisi olarak gitmiştim. Uçaktan indiğimde bir BM Mercedes'i ve bir tercüman beni karşıladı. Kendimi çok önemsedim. Sonra gördüm ki bütün kent BM Mercedes'leriyle dolu. Hiçbir şey yapmamak adına yanıma kamera almamıştım. Bir gün sonraysa en çok kaybın olduğu köydeydim, önceki gece tanıştığım bir kameraman arkadaş, bir kamera ve bir tercümanla birlikte. Evin duvarlarında kayıpların fotoğrafları asılıydı. Konuşmaya başlamadan önce bütün aile, fotoğrafları duvardan indirip kucağına aldı. Dünyanın tüm kayıp ailelerinin yaptığı gibi. Yaşlı kadın konuşuyordu.

"Çocuklarımdan ve damatlarımdan biri öldürüldü, üçü kayıp. Biz şimdi dokuz çocuk sahibiyiz. Çocuklardan hiçbirinin babası yok. Birisini traktörle başka köye giderken öldürdüler. Ötekileri de askerler yanımızdan aldı ve bir daha haber alamadık. Allah bilir nerede olduklarını! Bilmiyorum ne yaptılar onlara?

"... Unutulması mümkün değil elbette. Nerede olduklarını bilmiyoruz. Aslında biliyoruz öldürüldüler ama buna inanamıyoruz. Bilmemek başka bir acı. Her yeri aradık, uluslararası kurumlara sorduk ama hiç kimse onları görmemiş. Sırpları protesto ettik, arkadaşlarla birlikte uluslararası eylemler yaptık. Ama hiçbir sonuç alamadık suçluların yakalanmasıyla ilgili.

"Uluslararası eylemleri sürdürmemiz gerekiyor, bu şart. Bi-

liyoruz başka ülkelerde de benzer şekilde acı çeken analar ve çocuklar var. Bu acıya karşı hiçbir şey yapamayanlar var. Hep düşünüyoruz, belki gelirler bir gün diye. Sanki seslerini duyuyoruz. Hep geleceklermiş gibi hissediyoruz, ellerinde çiçeklerle..."

Bütün ev ağlamaya başladı.

Egemenlere Açık Mektup

Sayın egemenler, sizi hayatım boyunca hiç sevmedim. Muhtemelen siz de beni, farkında olduğunuz zamanlarda hiç sevmediniz ama bugün size bu mektubu yazmayı zorunlu buldum. Mektubuma 'sayın' diye başlamamın nedeni de size saygımdan kaynaklanmıyor. Ne yazık ki içimize işleyen terbiye kuralları, okullarınızda yaptırdığınız talimler sonucunda şekillenen bir benliğim var. Ama bütün bunlara rağmen inanın, bütün bu yazdıklarımda son derece samimiyim.

Öncelikle kendi hatamı itiraf ederek başlamak istiyorum. Ben sizi büyük stratejiler belirleyen, bunun için uğraş veren, sizin deyiminizle 'geniş vizyonlu' sanırdım. Bir kısmınızın bitirdiği okulların adları karşısında kuzuların sessizliğine kapılmamak elde değildi. O okulları da bir bok sanırdım. Ya da gerek imzaladığınız milyar dolarlı kontratlar, gerekse kararlarınızla milyonlarca insanı ölüme sürükleyebilme gücünüz ürpertirdi. Ancak şimdi inanıyorum ki siz de çok çok safsınız. Diplomalarınız, paralarınız ya da hisse senetleriniz saflığınız üstüne serpilmiş karamel izlenimi yaratıyor.

Sayın Bush, Irak'a saldırdınız. Bunu demokrasi, özgürlük teraneleri içinde yaparken petrol tekellerinin ağırlıklı isteği üstüne gerçekleştirdiniz ama ne oldu? Belki kısmi olarak Irak'ı kontrol altına aldınız ancak arka bahçeniz Güney Amerika avuçlarınız arasından düştü düşecek. Venezüella'dan sonra Bolivya bakalım hangi sularda yüzecek? Irak'taki gerçek başarısızlığınızın göstergesi Amerika serbest pazarı ALCA'yı kur-

mayı beceremememizdir. Petrolün Irak'tan ABD'ye varması kırk gündür, Venezüella'dan ABD'ye varmasıysa sadece dört gün! Siz şimdi Venezüella'yı kaybetme riskiyle karşı karşıyasınız. Bu yüzden jelatininiz sıyrıldı. Bütün yedek askerleriniz Irak'tayken Katrina fırtınasında okyanustaki petrol rafinelerinizi battı. Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldunuz. Gökdelenden düşerken, "İnsan serinliyor" der gibisiniz.

Sayın uluslararası tekel yöneticileri, varili 70 dolara çıkmış petrole rağmen henüz araba satışlarınızı devam ettirebiliyorsunuz, ama 100 dolara vardığında artık ne kadar satabileceksiniz? Kime satabileceksiniz? Otomobiller Paris sokaklarında olduğu gibi şenlikli koca meşaleler halinde yanabilmekten başka ne işe yarayacak? Sigorta şirketlerinizin sahte güvenliği nereye kadar tahammül edebilecek buna?

Ülkemin egemenleri, kendinize dönün. Her gün yatmadan önce, "Bugün özelleştirme için ne yaptım?" diye düşündükten sonra, "Peki niçin?" diye sorun kendinize: "Niçin?" Sizin bugün yaptığınızı on yıldan daha önce Arjantin yaptı. Sizin bugün aldığınız övgüler içinde battılar. Özelleştirmenin yarattığı işsizliğin, pahalı hayatın isyanından Miami'ye kaçıp zor kurtuldular. Tarımdan tasfiye edeceğiniz on beş milyon kişiyi, fabrikalardan atılanları ne yapacaksınız? Zekice buluşunuzla, "Nasıl olsa TOKİ konutlarında amele olarak istihdam edebiliriz" düşüncesinde olmanıza rağmen, üstün pazarlama yeteneğinizle bile onları satamayacaksınız. Milyonlarca işsiz nasıl alacak? Satsanız bile kimse ödeyemeyecek. Herkesi işsiz bıraktığınız için kimse ödeyemeyecek. Yarım kalmış inşaatlardan yükselen beddualar kulaklarınızı çınlatacak.

Ey IMF, sen neye güvenip Türkiye'ye krediler açıyorsun? Ey Dünya Bankası, sen neye güvenip sözde yatırım yapıyorsun? Hepiniz ama hepiniz bugünü kurtarmak için hareket ediyorsunuz. Elinizdeki paraları bir an önce satmak için geldiği-

niz bu ülke, verdiğiniz paraları geri ödeyebilecek mi sanıyorsunuz? Ne kadar salaksınız. Daha önce Arjantin'de de böyle olmadı mı? Ülkenin bütün kaynaklarını sattırıyorsunuz, sonra biz nasıl para kazanıp size geri ödeyebileceğiz? Verdiğiniz anaparayı bile geri alamayacaksınız. Eh işte Arjantin'de alamadınız. Arjantin'e övgüler düzen koca koca uzmanlarınız nerede şimdi?

Valla yanlış yapıyorsunuz. Altın yumurtlayan tavuğu, yani bizi kesiyorsunuz. Bütün bunların sonunda ya dünyayı yok edecekseniz ya da devrim olacak. Bizim için hava hoş. Battı balık yan gider...

Ama siz, ekmek musaf çarpsın ki çok salaksınız!*

* Bu yazı 2008 ekonomik krizinden üç yıl önce yayımlanmıştır.

Eşsiz Güneşin Altında Ne Kadar Güzelsin

Haritada İberya Yarımadası'na baktığınızda, alt kenarındaki ince uzun bir yer olarak görünür Portekiz. 88.684 km²'de, Avrupanın en yoksul ülkelerinden birini görürsünüz. Lizbon, bu toprakların başkentidir. İçinde hüznü, aynı zamanda coşkuyu ve isyanı barındıran bir kent. Aynı Fado ezgileri gibidir. Bilgiden çok hüznün birikmesinden öğrenmiş gibidir.

Rua Garrett'teki A Brasileira kahvesinde oturuyordum. Uzun süren kasvetli Londra günlerinden sonra güneş, başka hiçbir şeye ihtiyaç duyurmadan mutluluk veriyordu. İnsanın içine sızıyor, bahar temizliği yapıyordu. Yalnızca oturmak bile güzeldi. Meydana girenleri seyrediyordum. Sabah işe koşuşturanları ya da okula gidenleri. Güneş onlara da bulaşmış gibi geliyordu. Sanki sevinçli bir telaş halindeydiler. Belki de yalnızca ben öyleydim.

Kahve içiyordum. Gariptir ama güneşin yanına da yakışır kahve. Bunun farkına Kolombiya'da varmıştım. Küçük termoslara doldurulmuş şekerli kahve satıyorlardı. Mango satıcılarının yanında mutlaka olurdu. Kilise önlerinde, otobüs duraklarında ve sokak çalgıcılarının peşinde. Bir iki sokak şekersiz kahve arayıp başarısız olmuştum. Sonra her zamanki gibi gezginlik ilkeleriyle hareket edip ne varsa onu içmiştim. Sıcağı yok ediyordu. Burada da bana eşlik ediyor. Başka bir eşlik eden de karşımdaki ünlü Lizbonlu şair Fernando Pessoa'nun heykeli. (Lizbonlu diyorum. Portekizli olmasından daha önce söylemek gerek bence. Sait Faik'in İstanbullu olması gibi.) Ay-

nı kafeye takılıyoruz. Sadece ben seksen yıl kadar geç gelmişim.

Yedi tepeli bir şehirdir Lizbon, aynı İstanbul gibi. İçinde hiç yokuş olmayan öteki Avrupa kentlerinin aksine iniş çıkışlarla doludur. Bu iniş çıkışlar şehri parçalara böler ve şehir her tepesinden farklı görünür. Atlas Okyanusu'na ulaşan yedi ırmak var gibidir. Yedi farklı gökyüzü. Yedi farklı gece.

Geceydi. Chiado Sokağı'na varmak için dar sokaklardan yukarı tırmanıyordum. Evlerin arasında boydan boya gerili ipler toplanmamış çamaşırlarla doluydu. Pencerelerden dışarı vuran televizyon ışığı, asılı çamaşırların renklerini değiştiriyordu. Karanlığı bölen ışıklarla sokak yazlık sinemaya benziyordu. Evlerin tüm sesi sokaktaydı. Sanki seslerin üstünden yürüyordum. Kızarmış balık kokuyordu. Biraz da şarap. (Şarap bu kadar kokabilir mi? Belki balığın yanına ben yakıştırıyordum.) Çocuklar bir evin içinden fırlıyor öbürüne dalıyordu. Evlerin kapıları kilitli değildi. Balkondan balkona muhabbetler ediyorlardı. Televizyonun sesini kısmadıkları için bağıra çağıra konuşuyorlardı. Aynı anda televizyonu da dinledikleri için sesini biraz daha açıyorlardı. Brezilya Portekizcesinden farklı olduğu için balkondan balkona uçuşan sözcükleri yakalayamıyordum. Balkonlarda sardunyaların yanında çiftler oturuyordu. Bir sevişme sonrasını yaşıyor gibiydiler. Yorgun, mutlu ve yaşamı çok sever görünüyorlardı. Önlerindeki şarabı –bu sefer emindim, gördüm– yudumluyorlardı. Gökyüzü maviydi. Geceydi ama maviydi.

Alfama Mahallesi'ndeydim. Boş gezerlerin arasında boş geziyordum. "Bir meydanı tanımak için dört ayrı yerinden tekrar tekrar gezmek gerekir" diyen Walter Benjamin'in öğüdüne uyuyordum. Aynı bizim Beyoğlu'na benziyordu. Sokaklarında, biz boş gezerlerin dışında muhtemel ki bilgisayar programcıları, bankacılar, kadın satıcıları, siyahlar, öğretmenler, öğ-

renciler yani herkes dolaşıyordu. Geleneksel yas kıyafetinde dolaşanlar bile vardı. Siyah onları çekici kılıyordu. Sokağa yakışıyorlardı. Balık lokantalarının önünde kediler dolaşıyordu. Uzun bıyıklı ve şişkoydular. Yağmur yağıyordu. Hava soğuktu ve gökyüzü açıktı. Hüzün almıştı güneşin yerini. Fado daha çok bugünlere yakışıyordu... Vapurlar yine kıyıdan kıyıya salınarak yolcu taşıyordu. Mavi hâlâ gerçek maviydi. Turistler otobüslerle şehri dolaşıyor, asansörlerle tepeden kenti izlemeye çıkıyorlardı. Bense José Saramago kitabıyla dolaşıyordum. Nereyi anlatırsa orayı bulmaya çalışıyordum. İlk kez gittiğim bir yeri bile tanıyor gibiydim. "Gökyüzü sonunda açılmıştı, artık yağmur yağmıyor, sürüklenen bulutların arasından yer yer mavi gökyüzü bir görünüp, bir kayboluyor" diyordu. Aynı gökyüzünü, aynı bulutları görüyordum. "Beyaz saçlı, emekli subay kılıklı bir adam gazete okuyor" dediğinde adamı arıyordum. Dar sokaklar, limon bahçeleri, balıkçılar, sardunyalar, kırmızı şarap, zeytinlikler, begonviller ve José Saramago. Lizbon hâlâ güzel.

Abhazya

Kafkas halklarından biridir Abhazya. Herkes sadece çok estetik olan danslarını bilir ve havada uçuşan insanlardan oluşur zanneder bu kültürü. Oysaki yüzyıllardan gelen güçlü kültürü yaşatır içinde. Hatta devletin yasal silah tekelinin dışına taşarlar her zaman. Bu yüzden daha özgürdürler.

Abhazya'daydık. Herkesin silahı vardı. Direnişi de böyle örgütlediler. Her evin duvarında kalaşnikoflar asılı duruyordu. Bir arkadaşın evindeydik. Çok kızmıştı, "Arkadaş olacak bir de," diyordu, "bazukamın mermisini almış." Halk demokrasisini konuşuyorduk, Türkiye'den kaçmak zorunda kalmış komünist bir Abhaz ve bir Abhaz parlamenterle. Modern dünyanın karikatür demokrasisinin yanı başında...

– Bizimki bir halk demokrasisidir. Mesela önemli bir durumda bütün Abhazya köy toplulukları davet edilir. Önde gelenlerle önemli konularda ne yapılacağı tartışılır. Köylerde toplantılar yapılır ve soruna çözüm aranır. Tabii ki bütün insanlar tartışır. Herkesin bu tartışmaya katılma hakkı, düşüncesini belirtme hakkı vardır. Bu tartışmadan bir uzlaşma yaratılmaya çalışılır. Mesela savaş sırasında böyle oldu. Kimse dışardan bir şey beklemedi, halk toplandı ve karar verdi. Sonra ülkeyi savunmak için örgütlendik, dışardan herhangi bir müdahale olmadan. Bu, topluluğun kendi karar alma mekanizmasıdır. Tarihsel, geleneksel bir Abhazya kültürüdür. Prensler, soylular dahil herkes için geçerlidir ve topluluğun kendisini

savunması ve öteki topluluklarla ilişkilerini belirler.

Peki kadınların durumu nedir?

– Kadınların durumu, öteki ülkelerden çok farklı kuşkusuz. Mesela misafir geldiğinde kadınlar ortadan kaybolmaz, kaç-göç yoktur. Toplantılara, mitinglere katılır, oy kullanır, düşüncelerini ileri sürerler. Düşünce olarak erkeklerle aynı seviyededirler. Genç kızlar ata biner, yani sadece evde oturmazlar. Abhazya patriarkal bir topluluktur, ama kadınların geleneksel olarak çok önemli rolü vardır.



Herkes sadece çok estetik olan danslarını bilir ve havada uçuşan insanlardan oluşur zanneder Kafkas kültürünü.

Heykeller

Rusya'ya indim, havaalanında gözaltına aldılar. Nedeni çantamın içinden kendi kitaplarımın çıkmasıydı. Hiçbir şey demeden kenara çektiler. Sonra alıp bir başka binaya götürdüler. Gene hiç kimse bir şey demedi. Kalın, sürgülü bir kapının arkasına attılar. Cep telefonuyla konuşabiliyordum. Hücredeki tek şey olan banka oturup sağa sola haber vermeye başladım. Uçakta tanıştığım çocuk gitmiş olmalıydı. Beni Soçi'ye bırakmaya razı olmuştu. Uçuş sabahın sekizindeydi. Çantasından çıkardığı bir şişe viskiyi bitirmiştik. Sahibi olduğu koli fabrikasının ve koli sektörünün sorunlarını dinlemiştim. Rusya'da bir hücrede muhtemel İslami terörist kanaatiyle bankta oturuyordum. Kafam viski ve kutu koli sektörü meseleleriyle doluydu. Rusçam yoktu ve kimse de bir başka dil konuşmuyordu. Beş saat sonra iki adamın karşısına çıkardılar. Ellerinde benim kitaplarım vardı. KGB'lilere benziyorlardı. Oysaki KGB'nin yerine geçen kurumdu. Zaten herkes onlara hâlâ KGB diyordu. Biri çok az Türkçe konuşuyordu. Biri hiç konuşmuyordu ama daha iyi anladığına emindim. Niçin geldiğimi, ne kadar kalacağımı ve nereye gideceğimi sordular. Hemen peşinden Çeçenistan hakkında ne düşündüğümü. Ne cevap verilmesi gerektiğini biliyordum. "ABD'nin oyunu," dedim. Sevdiler cevabı. Biraz politika konuştuk. İstedikleri cevapları aldılar. Zaten kitaplara bakmışlardı. İslamcı terörist olmadığım anlaşıldı. Bıraktılar.

Gece trenine bilet aldım. Bir küçük bara oturdum. İnsan-

ların votka içişini seyrettim. Onları dinledim. Anlamıyordum ama paradan söz ediyorlardı. Bu sefer de hücreden kurtulduğumu herkese bildirdim. Votka içip bunu kutladım.

Akşama tren istasyonuna gittim. Bir opera binasını andırıyordu, görkemliydi. Girişinde bir Marx, bir Lenin heykeli vardı. Arasından üst kata tırmandım. Koca bir salon tıklım tıklımdı. Gazete ve kitap okuyanlar çoktu. Yan salona geçtim. Koca bir televizyon vardı. Sadece iki üç kişi seyrediyordu. Ne de olsa sosyalizm vardı diye düşündüm. Bir priz gördüm. Yanlarına oturup telefonu şarja taktım. Biraz sonra resmi görevli bir kadın geldi. Bir şeyler söyledi, anlamadım. Bana karşıdaki tabelayı gösterdi. Anladım. Televizyon seyretmek 20 ruble, telefonu şarja takmak 25 rubleydi. O yüzden herkes öbür salonda oturuyordu. Marx ve Lenin heykelinin arasından dışarı çıktım. Treni votka içerek bekledim.

Amfi

Arjantin Buenos Aires Üniversitesi siyasal bilgiler fakültesinde, Brezilya İşçi Partisi'nin anlatıldığı derslere katılıyordum. Hoca hoş bir adamdı. Sınıfa her zaman elinde kasetçalarıyla gelirdi. Derse başlamadan önce mutlaka bir şarkı çalardı. "Brezilya'yı anlamanız için özellikle melodi ne anlama gelir bilmeniz gerekir" derdi. Sonra Marx'ın erken dönemlerini anlatmaya başlardı. Sonra Engels, Kautsky, Lenin, Troçki, Rosa, Gramschi, Mao, Marighella ve tabii ki Che ve başkaları:

"Brezilya İşçi Partisi bunların hepsidir; MST yani Topraksızlar, bunların hepsidir ve ayrıca Topraksızların savunduğu en önemli ilkeyi unutmayın: 'Hayat sizin teorilerinizden her zaman daha yaratıcıdır.'"

Sonra kasetçalarını alır, duvarda asılı bin bir çeşit afişin önünden, yerde pankartların yazıldığı öğrenci kantinine kahve içmeye giderdi.

Sınır Maceraları, 5

Honduras'ın sınırını yürüyerek kaçak geçmiştik. Vizeyi kabul etmeyen sınır görevlileri sadece yirmi metre ileride dolanıp duruyordu.

Sınır kapısının önünde duran tek minibüse bindik. Arabada beş altı kişilik yer boştu. Onları bekliyorduk. Pek işleyen bir sınır kapısı değildi. Minibüs hareket ederse yırtacağımızı düşünüyorduk. Aksi gibi kimse gelmiyordu. Sınırı geçen birkaç kişi yanımızdan geçerek tahta barakanın önüne oturup bira içmeye başladı. Bütün Güney Amerika birahaneleri gibi masaya tek bir şişe ve üç dört bardak geldi. Arabadan inip boş bardaklara bira doldurmaya başladılar. Hemen bir yenisini söylediler. Yenisiyle birkaç bardak daha geldi. Bizim şoför ve kalan birkaç yolcu da arabadan indi. Hava sıcak ve nemliydi. Bira şişelerinin soğukluğunu görüyordum. Araba daha da sıcak geliyordu. Dördüncü ile beşinci bira şişesi arasında iki sınır görevlisi karşıdan karşıya geçti. Altıncı ile yedinci bira arasında bir yolcu gelip doğrudan onlara katıldı. Dokuzuncu bira şişesiyle birlikte ofisten çıkan bir sınır görevlisini masaya davet ettiler. O üzülerek reddetti. İçinde tutsak olduğu üniforması, tutsaklığını sürdürmek zorunda bırakan muhtemel kredi kartı borçları, memuriyet ezikliğiyle küçük iktidar sahibi minyatür otorite arası suratı ve elinde muhakkak ki gereksiz evraklarıyla, bir ofisten ötekine sürdü kendini. Biz sinmiş olduğumuz arabanın içinde, her gerilim filminde yaşanan yaklaşık yirmi saniyelik gerilmelerden birini daha atlatmanın sevin-

ciyle yeni bir gerilimi beklemeye başladık.

Birden hep birlikte arabaya doldular. Hatta şoför bile son şişedeki son birayı acımasız sıcaktan ve nemden kurtarıp yerine oturdu. Artık gideceğimizi umuyorduk. Sadece iki kişilik yer kalmıştı. İki kişi geldi. Yan yana oturamayacakları için bir sonraki arabayı bekleyip bekleyemeyeceklerini konuşuyorlardı. Nasıl olsa Latin Amerika saatine sahiptiler. Modern dünyanın mesai saatleriyle pek alakaları yoktu. (Ben de hiç sevmezdim. Fransa'da 1848 devrimcileri birbirlerinden habersiz saat kulelerine ateş etmişti. Kendilerini sınırlayan zamanı parçalıyorlardı. Zaten ilk mekanik saati yapan da bir rahipti. Tek tanrılı dinlerin hiyerarşik dünyası, fabrika saatleri ve teneffüs bitiş zilleri. Gittikçe saniyelere bölünmüş yaşamlarımız ama şu anda peşimizde sınır görevlileri...) İki tanesi ofisten çıkıp bize doğru geliyordu. Ya araba giderken kontrol edecekler ya da bira içeceklerdi. İki kişi binmeye karar verdi. İyice köşede kalmasak yer verecektik. Saygı ve sevgiyle. Onlarsa ayrı yerlere oturup bağıra çağıra konuşmaya başladı. Şoför arabayı çalıştırdı. Sınır görevlilerinin arabaya varmasına bir iki adım kaldı. Belki de üçüncü kez Nikaragua'ya iade edilmemize bir iki adım kaldı.

Minibüs hareket etti. Sınır görevlileri, tahta baraka birahane, boş bira şişeleri ve Nikaragua sınır kapısı geride kaldı. Pasaportlarımızda Honduras elçisinin verdiği ama sınır görevlilerine göre geçersiz vizelerimizle Honduras topraklarında başkente doğru yol almaya başladık. Minibüsün içindeki neşeli muhabbete tavana bağlı kümeslerdeki tavukların gıdaklamaları eşlik ediyordu. Ormanların arasında incecik bir yoldan gidiyorduk. Aradan yaklaşık kırk beş dakika geçmişti. Her şeyi atlatmanın, sınırları aşmanın coşkusu yüzümüzü aydınlatıyordu.

Haritalar

Rápidos de Kamoiran'da yazıyorum. Briketten yapılmış dokuz odadan, börek ve kahve yapan bir yerden ve tek bir benzin pompasından ibaret olan Venezüella'nın güneyindeki Indian yerleşim yerinde. Sabah otobüsten indiğimizde adını bilmiyordum. Yanlış bir yerde indirdiler. Bir şelale varmış üç kilometre ilerde. Cascadas de Manacachi. (Tesadüfen buldum. Sevmiyorum haritaları ve rehber kitaplarını. Hayata ve tesadüflere inanıyorum. Belki yararlıdırlar ama heyecanı öldürüyorlar.) Şelalede donlarımızla yüzdük. Bizden başka kimse yoktu zaten. Küçük bir şelaleydi ama yıkadı yorgunluğu.

Venezüella'ya geleli dört gün oldu. Bir gün ofiste, bir gün Marco'nun evinde kaldık ve iki gün otobüste uyuduk. Karakas'a her gelişte bu ofiste kalıyorum. ANMCLA, Plaza Venezuela'da yüksek bir apartmanın tepesine yerleştirilmiş koca bir Nescafe fincanın arkasında bir yerde. (Havaalanından taksiye binerken hep böyle tarif ediyorum. Meydanın adı aklıma gelmiyor. Ülkeleri ve caddeleri karıştırıyorum.) ANMCLA (Asociación Nacional de Medios Comunitarios Libres y Alternativos), Venezüella'da küçük radyo ve televizyonların örgütlenmesi. Buraya yerleşmesine yardımcı olduğum bir arkadaşım ofisinde kalıyor bir yıldır. Üst üste duran ince sünger yatakları çekip uyuyoruz. Tepemizde kalan camdan görünen Nescafe fincanı manzarasıyla.

Sidor, Venezüella'nın en büyük fabrikası. Petrolü bir tarafa koyarsan fabrika pek var sayılmaz zaten. Toplam yirmi bin ki-

şi çalışıyor. İşçiler geçen yıl işgal etti burayı. Nasyonalizasyon, yani ulusallaştırma talep ettiler; daha önce öyleydi ve sonra özelleştirildi zaten. Büyük fırınlarda közlenmiş çeliklerle birlikteydiler bütün gün. Bir bakan istifa ettirdiler. Ve Chavez fabrikayı kamulaştırınca işçilerin maaşı iki katına çıktı. "Farklı bir taktik uyguladık. 'Gerilla grev' diyorduk biz buna. Bütünüyle grev yapmadık. Polis ve asker saldırmak için bekliyordu. Her gün ayrı bir bölümde yapıyorduk; bir gün kazanlarda, bir gün yüklemede, bir gün bantta. Böylece üretimi durduruyorduk ve saldıramıyorlardı," diye anlatıyordu sendikanın delegesi. Vardiya değişimiydi. İşçileri yutan koca bir kazan gibiydi fabrika.

Her şey güllük gülistanlık değil. İlk artıştan sonra üretim düşmüş. Hatta iş kazaları da var. Bunun nedeni fabrikanın ulusallaşması ama yönetimin hâlâ eskisi gibi olması. Yani işçi yönetiminde değil fabrika, sadece devletin olmuş. "Bir şey fark etmedi; patron ha uluslararası bir şirket, ha devlet," diyor solcu işçiler. Yumruklarını sıkıyorlar. Sözcükler bütün görkemleriyle uçuşuyor havada. Toplantıdan geçilmiyor burada. İşçiler durmadan toplanıp ne yapacaklarını konuşuyor. Dinledim. Konuştum. Sordum. Bizim 1 Mayıs'ı seyrettik birlikte. Sonra bir başka odadaki toplantıya geçtik. Sonra bir başkasına. Devrimden sonra Mayakovski'nin bir şiiri vardı Sovyetler Birliği'ni anlatan: "Son bir toplantı yapalım bir daha toplantı yapmamak üstüne." •

Piqueteros-Barikatçılar Hareketi, 2

Piqueteros hareketi yolları kesip iş programları kabul ettirdi. Onlarca okul, klinik inşa ettiler. Ancak bunları inşa etmek için malzeme gerekiyordu. O zamanda mesela Texas Oil'in önünü kesiyorlardı. "700 ton demir, 250 ton çimento gerek" diyorlardı. Teksas Oil istediklerini vermezse yolu açmıyorlardı. Vermek zorunda kalıyordu. İnşa ettikleri yapının kapısına 'Texas Oil'e teşekkürler' yazıp gülüyorlardı. Bu âdeta kolektif bir Robin Hood öyküsüydü.

Hareketin öncülerinden Hippi ile evinde konuşuyorduk. Arkamızda, tüm ailelerin evlerinde görülen, büyük olasılıkla da ev kadınlarının seçimiyle alınmış abartılı oymalarıyla bir büfe duruyordu. Hippi çekmecelerinden projeler çıkarıyordu durmadan.

Gelecek için ne istiyorsunuz?

– Biz büyük bir işsizlik yaşıyoruz. Bunun için geçmişe dönmek bile daha bir sükûnet getirebilir. Devrimci değiliz, savaşçı değiliz; biz basit işçileriz ve sükûnet içinde evimizde çocuklarımızla yaşamak istiyoruz. Ancak süregelen durum, bunun çok yakında olacağını düşündürmüyor. Bizim ihtiyacımız olan sakin bir yaşam, ama bu çok zor görünüyor. Bu nedenle sınıf mücadelemiz henüz bitmiş değil. Bir gün bütün kartların masaya serildiği, gerekirse silah satın alındığı bir duruma bile varabilir bu durum. Yaşamımızı sürdürmek için iş istiyoruz. Çocuklarımızı düşünmek zorundayız; gelecek için kesinlikle sos-

yal mücadele vermeliyiz. Genç arkadaşlar için tabii ki iş güvencesi yok. Yani bir iki ay çalış, sonra yine sokakta kal. Bence onlar için daha zor ve daha sert bir mücadele olacak. Projelerimiz var. Mesela su projemizi gerçekleştirebilirsek bütün şehir yirmi dört saat su kullanabilecek. Ancak bu projeyi elli bin dolara mal edebiliyoruz.

Projede mühendis filan var mı?

– Yok. Babam çalışıyor; o yıllardır bu projeyi düşünüyordu. Ayrıca biz bu projeyi üniversiteye gönderdik ve onlar da onayladı. Ofis çalışmaları filan yapmadan, uzmanlar kullanmadan hayatın içinden çıkan sonuçları yaratıyoruz. Eğer hükümet bu projeye destek vermezse dört yıl sürer. Eğer destek verirse, evler için sadece iki hafta yeter. Gerekli olan borular beş milyon peso tutuyor. Borular olsaydı hemen halledebilirdik. Şu anda üç yüz tane ev inşa ediyoruz; bu inşaatlarda birçok insan çalışıyor. Mühendisimiz yok ama UTD'ye (The University of Texas at Dallas) sorup onay alıyoruz. Zaten bu durumu değiştirdik; teoriden kurtardık yaşamı, eyleme geçiriyoruz. Elektronik gibi işleri bilmiyoruz ama bildiğimizi yapıyoruz zaten. Biz burayı biliyoruz, düşünüyoruz, yapıyoruz. Bum bum bum.

Traveler

Bir büyük festival vardı La Paz sokaklarında. Her biri en az yetmiş kişiden oluşan en az yüz tane grup, sabahtan geceye kadar dans ederek önümüzden geçiyordu. Yol kenarındaki portatif tribünden yer kiralamıştık. Ö. ile birlikteydik. La Paz'ın ana caddesinin üstünde dans ediliyordu. Cadde boydan boya portatif tribünlerle kaplıydı. Tuvalete gitmek isteyenler tahtaların arasından tribünin altına inip işiyor ve tekrar yerlerine tırmanıyorlardı. Bolivyalı kadınlar geniş çemberli eteklerinden yararlanıyordu. Etekleri neredeyse yere değene kadar çömelip işiyorlardı. Dans sabahtan akşama dek sürüyordu. Bazen dansçılar tribün altına kaçıp sonra geri dönüyordu. Biri bir an durmaya kalksa kafasına bira kutuları yağıyordu. Dondurulmuş meyve konsantresinden dondurmaların yenmemiş kısımları fırlatılıyordu. İnce çubuklarıyla kadmların şapkalarının kenarına takılıp kalıyorlar ve eriyorlardı. İnce topuklu ayakkabıların üstünde geniş kalçalı kadınlar, rengârenk giysili teyzeler ve şapkalar... Şapkalar yani dünyanın en çok şapkası, trompetler, her boydan davullar önümüzden akıyordu.

Ö. ve iki Hollandalıyla birlikteydim. Hollandalılar tam bir 'traveler' çiftti. İki yıl Asya'da dolaşmışlardı. Sonra dönüp Hollanda'da iki yıl daha çalışmış ve tekrar yola düşmüşlerdi. Türkiye'yi dünyanın en kolay otostop yapılan yeri olarak anlatıyorlardı. (Bence de doğruydu. Türkiye'de yarım saatten fazla beklediğimi hatırlamıyordum.) İznik'te gittikleri bir rock barı çok sevmişlerdi. Adam bana caddenin adını verdi. Tarif etti.

Eliyle boşluğa çiziyordu. Ellerinin arasından fırfırlı etekli yerli kadınların kendi etraflarında dönüşünü görüyordum. Trompetçiler, trompetleri hep birlikte kafalarına geçirerek yürüyordu. O İznik'i tarif ediyordu. En az üç yıl geçmişti İznik'i göreli (İznik'ten sonra da İran, Pakistan, Hindistan ve Çin'i gezdiğini biliyordum, Peru'dan beri de birlikte geliyorduk), ama nasıl bu kadar iyi hatırlayabildiğini bilmiyordum. İki dans grubu arası, "Hollanda'da ne iş yapıyorsun?" diye sordum. "Postacıyım," dedi. Sokakları bu kadar iyi hatırlamak da bir meslek hastalığıydı.



Bolivyalı kadınlar geniş çemberli eteklerinden yararlanıyordu. Etekleri neredeyse yere değene kadar çömelip işiyorlardı.

Pepe, 2

Sosyalistler, komünistler ve eski gerilla hareketi Tupamaros suyun özelleştirilmesine karşı birlikte mücadele edip referandum düzenledi ve kazandılar. Uruguay tarihinde ilk defa iktidara geldiler. Parlamentonun başkanı Pepe ile konuşuyordum.

Türkiye solu çok farklı gruplardan oluşuyor ama hiçbir zaman bir araya gelemedi. Uruguay'da da farklı gruplar var. Peki siz nasıl bir araya gelebildiniz?

– Bunun için Uruguay tarihine bakmak gerek. Yüz elli yıldan fazladır Uruguay'da iktidara sadece iki parti gelmiştir. İlk defa biz geldik farklı olarak. Aslında bu iki parti de cepheydi. Farklı kesimlere sesleniyorlardı. Dolayısıyla kapasiteleri büyüktü. Bizde farklı politik grupların bir araya gelme kültürü var zaten. Çok değişik parçalar var Latin Amerika'da. Uruguay solu da bunu, ortak asgari bir program üstünde birleştirebilmeyi öğrendi. Aslında biz bunu çok uzun zamanda öğrendik. İlk olarak işçilerin meydana getirdiği bir birliktelik vardı. Yani bu sadece seçimden öncesini değil, otuz yıllık bir süreci kapsıyor. Herkes bölüm bölüm etkilendi bu süreçten. Önce bir taraf, daha sonra öteki taraf katılarak cepheyi oluşturdu. Ayrıca en önemlisi bizim yaşamak için birlikte olmaya ihtiyacımız vardı, buna zorunluyduk. Bu çok önemli bir nedendir. Uruguay için, politik olarak yaşamak için, bir araya gelmek zorundaydık.

Saman

Ekvador'a geleli bir hafta olmuştu. Marangozluk yapıyordum. İsa'dan dolayı herkesin marangoz olduğuna inanıyordum. Bir de yeni kesilmiş tahta kokusu hoşuma gidiyordu. En güzeli de yaptığın şeyin karşısına geçip seyretmekti.

Quito'da Rosa Mary'nın dükkânını dekore ediyordum. Bir büyücü dükkânı açıyordu. Kurutulmuş yarasa kanatlarının, kıvrık ağaç köklerinin ve bir sürü yağmur ormanı bitkilerinin duracağı raflar yapmam gerekiyordu. Bunu ucuza mal etmek istiyordum. Rosa Mary arkadaşımdı. Zaten bütün parayı birlikte yiyorduk. Venezüellalı bir kızdı. On iki yaşındayken ünlü bir Güney Amerika sirkine katılmıştı. "Güney Amerika'da erkeklerin rüyası futbolcu olmak, güzel kızlarınki de sirke katılmaktır," diyordu. Güzel olduğu doğruydu. Gerisini bilmiyordum. Sirkte aslanlarla trapezciler arasında, sahnede dans ettiklerini söyledi. On beş yaşındayken trapezciden çocuğu olmuştu. Aslanlarca parçalanmaktan daha iyiydi bu. "Sirkte en önemli olanlar trapezcilerdir," diyordu. Kesilmiş tahtaların, elektrikli testerenin ve kurutulmuş yarasa kanatlarının arasında, nasıl dans ettiklerini gösteriyordu. Duvarda delik açmak için tırmandığım seyyar merdivenden onu seyrediyordum. Trapezciyi haklı buluyordum. Sonra işimin başına dönüyordum. O kendisi için kokain satın almaya gidiyordu.

Dükkânın penceresini vitrin yapacaktım. Çarpıcı olmasını istiyordum. Saman kullanmak aklıma geldi. Ucuzdu ve rengi büyü malzemelerine çok uygundu. Kesilmiş tavuk ayaklarını

üstüne dizilmiş düşündüm. Yuka, hindiba tohumu ve tabii ki kurutulmuş yarasa kanatlarını. Sözlükten saman sözcüğünü buldum, 'paja' idi. Rosa Mary kapının önünde bir başka kızla konuşuyordu. Yanına gittim. Düşüncem güzeldi. Gözlerim parlıyordu. "Yo nececita paja –Benim samana ihtiyacım var," dedim. Rosa Mary bana bir şeyler işaret etti. Anlamadıklarını düşünüp tekrar ettim. "Yo nececita paja," dedim. Katılarak gülmeye başladılar. Ve sonra bana 'paja'nın aynı zamanda, argoda mastürbasyon anlamına geldiğini anlattılar.

Fidel

"Kendi kendime, 'Kapitalizm ve neoliberal küreselleşme neyin mirasçısıdır?' diye sorduğumda, ulaştığım birtakım gerçeklere dikkatinizi çekmek istiyorum. Kapitalizmin 300 yılının sonunda, dünyada bugün 800 milyon aç insan var. Şimdi şu anda, dünyada 1 milyar okuma yazma bilmeyen kişi, 4 milyar yoksul, 250 milyon çalışan çocuk ve 130 milyon eğitim imkânı olamayan insan var. 100 milyon evsiz var ve her yıl 11 milyon çocuk kötü beslenme, yoksulluk ve gerçekte önlenebilir ya da tedavi edilebilir hastalıklar nedeniyle beş yaşına ulaşmadan ölüyor..."

– Fidel Castro'nun Güney Zirvesi konuşmasından



"Kapitalizm ve neoliberal küreselleşme neyin mirasçısıdır?"

Cezaevi

Arjantin'de cezaevi ziyaretlerine devam ediyordum. Diego, Carlos, Leonardo Bertulazzi... Bir gelenek olmuştu; her geldiğimde cezaevine uğruyordum. İşgal oteli Bauen'de bir dayanışma toplantısı vardı. D. ile birlikte gittik. Yaklaşık yirmi kişi vardı toplantıda. Artık klasik politik tutuklu kalmamıştı. Sosyal mahkûmlar diyebilirdik. Özellikle turistik mahalle San Telmo'da işportacılık yapan satıcılar polis saldırısına karşı örgütlenmiş, direnmişlerdi. Çünkü ekmeklerini öyle kazanıyorlardı. Bir sokak müzisyeni, iki sokak ressamı ve bir seks işçisi travesti tutukluydu. İşgal matbaası Chilavert'ten tanıdığımız Amerikalı yazar Marina Sitrin de oradaydı. Dayanışma için cezaevine gidecek dört kişi seçildi. D. ve ben, Marina ve yine Amerikalı bir kız arkadaşı. Ziyareti Clodia ayarlıyordu. Arjantinli tanınmış bir insan hakları savunucusu, yazar ve gazeteciydi. Bakana telefon etti. Bizim için randevu aldı. Biz o sırada onun evinde kırmızı şarapla kahvaltı ediyorduk. Çok estetik, çok güzel bir evi vardı. En ufak ayrıntısı bile bir incelik taşıyordu. Tam bir burjuva entelektüel eviydi. Arabasıyla cezaevine bıraktı bizi. Dört beş katlı bir binaydı. Üst koğuşların hepsi sokağa bakıyordu. Demir parmaklıkların arasından ranzaların üst katları, kurusun diye asılan pantolonlar, gömlekler, donlar ve dışarıdakilerle bağırarak konuşan mahkûmlar görünüyordu. Bir soğan hevengi asılıydı. Pencerelerden yoğun bir sigara dumanı, insan soluğu ve yoksulluk yükseliyordu.

Müdüriyet kapısından girdik. Böyle demişti Clodia. Tam

bir sivil cezaevi görünümü vardı. Ziyaretçiler bağıra bağıra konuşarak kuyrukta ilerliyordu. Birkaç tanesi dışında, öbürleri bu duruma alışık görünüyordu. Gardiyanlarla gülüşerek muhabbet ediyorlardı. Arama kapılarından geçtik. Bütün cezaevleri gibiydi. Rutubet ve erkek kokuyordu. Kimlikleri alıp gittiler. Yarım saat sonra çıktılar. "Sizi içeri almıyoruz," dediler. "Adalet bakanını ararız," dedik. Clodia'yı aradık. Hışımla cezaevine geldi. Cezaevi müdürü ayakta onun telefon etmesini seyrediyordu. Kimliklerimizi alıp yanımıza geldi. "Senin yüzünden almıyorlar. Senin avukatlık yapmadığını, film çektiğini biliyorlar," dedi. Müdür geldi. Bende kamera aradı. Diego'da olduğu gibi kamera sokacağımı düşündüler. Sabıkalıydım Arjantin cezaevlerinde. İçeri girdik. Görüşme yerine almadılar. Görüşeceğimiz arkadaşları bahçeye çıkardılar. Sanki öğle tatilinde bir resmi dairenin ortasında görüşüyorduk. Hepsi sokakta çalışıyordu ve tabii ki polise rüşvet veriyorlardı. Hükümet hepsini ortadan kaldırma kararı aldığında direnmeye başladılar. Bu sefer aynı polisler, direnişin liderlerini, karşı çıktılar diye yakalayıp tutuklattı. Travesti, "Bazıları benim müşterimdi aynı zamanda," diyordu. Travesti olduğu için cezaevinde olduğunu ve kendisini öldürmek istediklerini söylüyordu. Dışarı çıkmak için her türlü yolu deniyordu. Bize bir mektup verdi. İngiltere kraliçesine yazılmıştı. İngiltere'nin, Malvinas Adaları'nı yani Fakland Adaları'nı geri almaya gelip Arjantin'deki diktatörlüğü yıktığını, demokrasi getirdiğini yazıyordu. Kendisini de ancak İngiltere kraliçesinin kurtaracağını düşünüyordu.

Yedi aydır yargılanmadan yatıyorlardı. Gözlerinde umutsuzluk vardı. Üç dört yıldır hiç mahkemeye çıkmadan yatanlar vardı. Travesti seks işçisi muhtemelen Malvinas'a benzer bir atak bekliyordu kraliçeden.

DTO

Kolombiya'da bir sahil kasabasıydı. Toprak sokaklar boydan boya tahta baraka barlarla doluydu. Ö. ile birlikte Panama'ya kaçak geçmek için buraya gelmiştik. Panama vize için en az bir ay bekletiyordu ve bu kadar süre için paramız yoktu. Panama'dan da Kosta Rika'ya devam edecektik. Kasaba gemiciler, fahişeler ve bar çalışanlarından oluşuyordu. Tepesindeki koca pervaneyle serinleyen, sadece porno film gösteren bir televizyonu olan bir otelde kalıp, bizi karşıya geçirebilecek bir tekne arıyorduk. Barlara gidip gemiciler ve onları bekleyen fahişelerle muhabbet ediyorduk. O kadar değişik görünüyorduk ki bu bize saçma bir dokunulmazlık tanıyordu. Dostlar edinmeye başladık. Yanlış söylediğimiz İspanyolca sözcüklere gülmek için bize bira ısmarlıyorlardı. Tropik yağmuru seyrederken daha fazla yanlış sözcük söyleyip daha fazla bira içiyorduk. Fahişeler o günkü müşterileriyle ayrılırken biz de otele gidiyor, televizyonu açıp uyuyorduk. Otelin sesiyle televizyonun sesi zaten aynıydı.

Her şey her an sökülüp gidebilecekmiş izlenimi veriyordu. Hiçbir şey yerleşik değil gibiydi. Bu çingene ruhumuza çok uyuyordu. Bu yüzden durumumuzu pek umursamıyorduk. Niçin orda olduğumuzu unutuyorduk. Porno kanalındaki oyuncular bile artık tanıdık geliyordu. Her gün gittiğimiz lokantadaki garson kadın da bize yardım etmek istiyordu. Neden sonra hangi ülkeden geldiğimizi sordu. "Türküz," dedik. "Aa niye söylemediniz! Burada çok Türk var," dedi. Biz buna

alışıktık. Latin Amerika'da 1900 yıllarında Osmanlı pasaportuyla göç eden herkese Türk deniyordu. Bütün Araplar, Türk diye anılıyordu. "Gerçek Türk mü?" diye sorduk. "Tabii ki gerçek Türk," dedi. "Burada Çinli Türk var, Filipinli Türk var, Hintli Türk var..." Sayıp durdu. Yıllar sonra ülkemin duvarlarında 'Dünya Türk Olsun' sloganlarını okuyunca aklıma hep o kadın geldi. Bütün dünya Türk olsun. Sonra onun gibi tarif ederiz. Çinli Türk, Filipinli Türk, Alman Türk, Rus Türk, Kürt Türk...

Kalyani Menon-Sen, 3

Kalyani Menon-Sen altta kalanları anlatıyordu. Steril yeni kentlerimizin altında kalanlardan söz ediyordu.

"Delhi'yi ziyaret ettiğinizde önemli olan kimin yanında kaldığınızdır. Delhi'de bir ay boyunca dolaşıp da tek bir işçi yüzü görmemek de mümkün. Korunaklı bölgelerde, özel muhafızların, özel su kaynaklarının ve özel elektrik jeneratörlerinin olduğu bölgelerde yaşayabilir, yükseltilmiş yollarda, air condition'lı kulüplerde, alışveriş ve kültür merkezlerinde dolaşabilirsiniz. Tek bir işçi yüzü bile görmeden çok zengin bir kültürel hayat sürebilirsiniz. Az önce Ankara'da dolaşırken de aynı sistemi gördüm, işaret ettiğiniz köprülü kavşaklar gibi. Bunlar yükseltilmiş yollar. Aslında Delhi şu anda iki katlı bir kent gibi, bir kent zemin katta, öteki birinci katta. Yukarıda yaşayanlar aşağıda neler olup bittiğini görmüyor.

"Bütün bu süreç çalışan yoksulları kriminalize etmeye dayanıyor. Büyük bir gürültüyle bu insanların göçmen oldukları söylemi yaratıldı. Bir tür milliyetçilik inşa edildi Müslüman oldukları için. Yasadışı göçmenler oldukları, kirli işlerde çalıştıkları söyleniyor. Onları uyuşturucu tüccarı, yarı suçlu olarak damgalamak son derece kolay... Eskiden de dinsel önyargılar vardı. Şimdiyse bunların milliyetçilik sopasıyla yeniden karıştırılmasıyla, çalışan yoksullara karşı büyük bir korku yaratıldı. Mutlaka yok edilmeleri ve kentin dışına atılmaları gerektiği görüşü yaratıldı. Çok tuhaf bir durum, çünkü orta sınıf evlere

temizlik için gelen kadınların çoğu evi yıkılan göçmen toplulukların üyesi. Ama evlerinde çalıştıkları insanlar yardım etmek istemiyor, 'Bu polisiye vaka, karışmak istemiyoruz' diyorlar."



Delhi'yi ziyaret ettiğinizde önemli olan kimin yanında kaldığınızdır. Delhi'de bir ay boyunca dolaşıp da tek bir işçi yüzü görmemek de mümkün.

Keskin Bıçak

"Evimizi, masumiyetimizi, çocukluğumuzu
kaybettik ama sokakları asla!"
– Borchert

Brezilya'daydım. Geceydi. İki otobüs dolusu Topraksız aile vardı. Güneyde, Rio Grande do Sul'da toprak işgaline, yeni bir yaşama doğru yola çıkıyorlardı. Yetmiş, seksen yaşında kadınlar, erkekler vardı. Kucaklarında torunları ile macheta'ları vardı.

Brezilya'da o kadar büyük bir toprak eşitsizliği vardır ki, Danimarka'dan büyük toprağı olan bile vardır. Bir karayolu şirketi Türkiye'nin yarısı kadar toprağa sahiptir. Buna rağmen milyonlarca insanın hiç toprağı yoktur ve ayrıca başka hiçbir şeyi. 85 milyon insan açlık sınırı altında yaşar.

Onlar Topraksızlar hareketine katılmak üzereydi. Çünkü toprak işgal etmeden MST'ye dahil olamazlardı. Büyük toprak sahibinin arazisinin etrafını çeviren çitleri büyük bir zevkle kırdılar. Çürümüş, içi boş çitler, keskin ve neşeli macheta'lara fazla dayanamadı. Kamyonlardan yataklarını indirdiler. Çocuklarını yatırdılar. Çocuklar muhtemelen ilk kez kendi topraklarında uyuyordu. Aylar önce bir başka işgal yerinde bir kadınla konuşuyordum. Hamileydi. Birkaç ayı kalmıştı. "Çocuğumu bu topraklarda doğuracağız, bu gökyüzünün altında," diyordu. Bambu ve siyah naylondan yapılmış evleri vardı. Kapısının önünde kahve içiyorduk. Toprak sahibi, paralı adam-

lar tutup saldırtıyordu. Bu nedenle bir şey ekemiyorlardı. Bir kısmı toprağı koruyor, bir kısmı dışarı gidip çalışıyor, işgali yaşatıyordu. Bebeğe hazırlık yapıyorlardı.

Siyah naylonları gecenin içine serdiler. Evlerini yapmaya başladılar. Çocukların uyudukları yatakların yanına bambuları çakıp, üstlerini kapadılar. Yeni dünyayı bambuların üstüne yerleştirdiler.



Siyah naylonları gecenin içine serdiler. Evlerini yapmaya başladılar.

Chilavert-Arjantin İşgal Matbaası, 1

İşgal matbaasının makineleri oldukça yeniydi. "Öteki ulusötesi şirketlerle başa çıkmak için yenilemek zorundayız." Toplanıp kararlar alıyor, uyguluyorlardı. Patronsuzdular.

Bir nesil işçinin senin gibi patronsuz çalışması çok ilginç.

– Doğru. Mesela bir arkadaşım patronlu işlerde çalışıyor, birçok iş değiştirdi. Bense burada on yıl, yirmi yıl çalışabilirim, hatta ömrüm boyunca. Burası başka bir kültür benim için. Aslında başka türlü çalışma mümkün. Arkadaşlarımızdan kimisi diyor ki, "Kooperatif deneyimi Arjantin için iki yola çıkar." Birincisi, "Fabrika kapandı, iflas etti" diyerek eve çekilip kenarda oturmak yerine üretmek. Üç beş ya da on yirmi yıl işgal edersin, direnirsin ve üretirsin. İkincisiyse, işçi sınıfı olarak düşünmek ve işçi sınıfı için mücadele vermektir. İflas eden fabrikada bir şey yapmazsan hiçbir şey elde edemezsin. Bu demektir ki, patronsuz



Chilavert-Arjantin işgal matbaası broşürü.

olmak iyidir. Daha iyi olandır yaşam için, değil mi? Kooperatif toplantısında tartışırsın; ne üreteceksin, hangi üretimde daha iyi organize olabilirsin? Bu toplantılara sadece işçiler değil, işçilerin aileleri, tanıdıkları da katılır. Benim babam da katılır mesela, "Benim çocuğum kaç saat çalışıyor" diye. Çocuklar da katılır. Herkes karar verir. Bir babanın da söz hakkına sahip olması katılım adına en önemli deneyimdir bence. Bu fabrikanın tarihçesi direnişle başlar. Çünkü fabrika kapandığında, işsiz kalırsın ve artık fabrikanın tarihi filan da yoktur. Tarih, mücadele olmazsa unutulur. Ben çok zengin olmaktansa bu deneyime sahip olmayı tercih ederim. Bu, sadece üretim değil aynı zamanda yaşam deneyimi, onurumuz için direniş deneyimidir.

Kapkaraduvar

Bir gün birileri gelecek, oturma odanızda bacaklarınızı kenara çekmenizi söyleyip sehpayla koltuk arasından bir petrol boru hattı geçirecek. Dedelerinizin dedelerinden beri ektiğiniz bahçelerinizi ham petrolle sulamaya başlayacaklar. Mutfağınızdaki soğan kokusuna fosiller bulaşacak. Petrol çocuklarınızın taze tenine sinecek. Denizin mavisi petrol mavisine dönecek.

Mersin Karaduvar'da böyle yaptılar. Denizin kıyısına devlet, 1962 yılında ATAŞ rafinerisini kurdu. Önce Petrol Ofisi geldi, sonra da ötekiler gelmeye başladı. Bugün şehirde 57 tane dağıtım şirketi var. Muasır ve obez medeniyetlerden İngiltere ve Almanya gibi otomotiv cumhuriyetlerinde bile 3.500 araç başına bir petrol istasyonu düşerken, Mersin'de 300 araç başına bir tane düşüyor. ATAŞ'ın kısmi güvenlikli yapısının dışında öbür dolum tesisleri akşam iş çıkışı halk otobüsleri gibi. Sınır tanımayan kapitalistler sahip oldukları her yeri dolum tesisleriyle doldurdu. Son çıkan yangın, Allah'tan ATAŞ'ta çıktı da Karaduvar, belki de Mersin, küçük, kısa, anlık bir patlama sonucu içindekilerle birlikte yok olmadı. Neyse ki her yerden geçirdikleri borularla, oturma odaları, mutfaklar, tarlalar tabii ki insanlar da petrolün yakıcılığında fosilleşmediler. Kanserle ölebilme şansına sahip oldular. Sadece kuyularından motorin çıkıyor o kadar.

Petrolün dünyada molotof kokteylinden başka hiçbir yararlı işlevi yoktur. İçinde güç taşır molotof kokteyli ve her güç

taşıyan şey gibi ölümü de taşır.

Petrol kuyuları açılır açılmaz insanlar önce ortaklarını öldürmeye başladı. Dünya savaşlarını besledi. Irak Savaşı'nın en büyük destekçileri petrol tekelleridir. Suudi Arabistan diktatörlüğünün nedeni ve yaşatıcısıdır. O kadar kirlidir ki hangi ülkeye bulaşırsa parlamentodan kirli ortaklar bulur. Her ihalesinde, kapitalizmin kendisinin bile katlanamadığı kişiler yargılanır. En son bizde eski bir başbakan, bir bakan, yeni bir milletvekilinin elleri petrole bulandı. Otomotiv sanayisinin, Vietnam Savaşı'ndan bile çok insanı öldüren trafik kazalarının besinidir. Dünya katillerinin destekçisi, dünyanın katili, dünyaya çektirdiklerimizin intikam meleğidir.

Mersin'de Karaduvar, yani büyükçe bir mahalle, dünya petrol tekellerinin dolum tesislerine, petrol boru hattına, evlerinin, bahçelerinin, bütün yaşamlarının yok olmasına karşı mücadele ediyor. İstedikleri, yüzyıllardır yaptıkları gibi bahçelerinde domates, biber yetiştirmek, bir de henüz ölmemiş Akdeniz balıkları...

Rosaira, 3

Latin Amerika bir pembe masal gibi anlatılır. Dans ve direnişler kıtası! Orayı ne zaman anlatsam kimilerinin çok hoşuna gider ama sonra derler ki, "Orası Latin Amerika, orada olur böyle şeyler." Oysaki orada da her şey tek tek kişilerle başlar. Bu durumda hep Rosaira'nın bu öyküsünü anlatırım masalın simini sıyırmak için...

"Bir anı çok iyi hatırlıyorum. Bir barikatta delege olarak bulunuyordum. Arkadaşlarımın da orada olması gerekiyordu. Bir baktım hiç kimse yok; tek başımayım. Kocaman bir caddenin girişinde... Öteki barikatlarda macheta'larla, demir sopalarla bekleniyor. Yoldaşlar barikatlarda oturmuş. Benim bir elimde transistorlu bir radyo, öbür elimde bir macheta var ve koca barikatta yalnızım. Bir macheta kendimi korumak için! (Gülüyor.) Akşam sekiz, dokuz oldu saat. Macheta ile ne yapabileceksem? Normalde benimle beraber yetmiş kişi olmalıydı. Hepsi okuldan öğretmenler ama hiçbiri yok. Birkaç kişi geldi, 'Kahve ister misin? Neredensin?' diye sordular. 'Öğretmenim,' dedim. Toplanmaya başladılar; farklı yaşlardan on beş yoldaş olduk barikatta. Gece saat birde on beş kişiydik. Sonra üstümüzden bir ışık yaklaşmaya başladı. Bir uçak, çok alçakta... Biz barikattayız, kadınlar ve çocuklar; hiç ayrılmadık. Ne okuduklarım, ne Marx, ne de başka bir şey; burada yaşadıklarım önemliydi. Onlar yürekleriyle oradaydı. 'Hocam

biz hiç korkmadık çünkü sen vardın,' dediler. Gözlerim yaşardı. Yıllarca bu konuda çalıştım, birçok şey okudum, ama o an bana bir hediyeydi. Her şey devam ediyordu, değişim sürüyordu. Başlarsan hemen terk etmemelisin. Oturmalısın. Yarını beklemelisin. Yalnız oturmalısın. Ölüm her an gelebilir. Polisler dışında kamyonetleriyle paramiliterler dolaşıyor, saldırıyorlar. Öğretmenleri, direnişçileri öldürüyorlar. Ne zaman bir kamyonet gelse, geçmesine izin vermiyorsun. Burada büyük değişim var. Birçok öğretmen daha önce hükümetten ve bir sürü şeyden söz ediyordu. Arkadaşlarım, yoldaşlarım kampta vardı, ama barikatta yoklar. Neredeler? Niçin yoklar? Birçoğu kayboldu. İşte bu direniş, her şeyiyle gerçek bir direniş. Düşünülen direnişle yaşanan arasında büyük fark var. Biz öğretmenler –yüzde yüz oranında olmasa da– katıldık ve değiştik. Şimdi kendi imzamızı da tartışıyoruz. Her şeyi anlatıyoruz, biyolojiyi, coğrafyayı ama aynı zamanda mücadeleyi. Biz diyoruz ki, 'Şimdi gösteriye gidiyoruz, çünkü adaleti arıyoruz. Hadi dans edin, hadi...'"

Kafa Tamircileri

Giyotin, burjuvazinin bugüne kadar kendisini en iyi anlatan icadı. Emniyetinden kurtulan keskin bıçak, hızlı bir şekilde yuvalarından kayarak enseden doğru kelleyi sepete yuvarlar. Seri ve görkemli bir ölüm aracıdır. İtinayla yürütülen bir iştir. Başından ayrılan gövdenin son bir hamleyle gönderdiği kan tutamı dışında etrafı pek kirletmez. Bu kan tutamı da zaten su verilmiş çelik bıçağın üstüne yakışır, bıçağın zaferini renklendirir. Geriye kalan iş, sıcak ve sabunlu suyla bıçağın hemen silinmesi ve paslanmasının engellenmesidir. Burjuvazinin imzası, seri, itinalı ve temiz gerçekleştirmesidir ölümü. Peş peşe ölüm imal edebilme yeteneğidir. Burjuvazi için çok önemlidir bu.

Macar bir şairin şiiri vardı. Giyotinden kopan kafaları diken bir adamın yaşamını anlatıyordu; 'kafa tamircisinin' yaşamını. Muhtemelen iyi bir adamdı. Kafası koparılmışların yakınlarını teselli eden bir işi vardı. Eğer boyunlarındaki çuvaldız izlerini, kalın bir sicimle atılmış dikişleri görmezseniz gayet güzel görünüyorlardı. Katolik cenaze törenlerinde, kafası tamir edilmiş ve özenle giydirilmiş bir ceset huzur veriyordu. Kafa tamircisi işini iyi yapıyordu. Burjuvazinin vicdanıydı. Burjuvazinin inceliği, estetik anlayışı ve kenar süsüydü. Kafa tamircisi bugünün STK'ları idi. STK'lar gibi –kaideyi bozmayan istisnalar dışında– kafanın koparılmasına hiç ses çıkarmayıp onu özenle dikiyordu. Savaşları yaratan ulusötesi tekellerin vicdanlarından kopanlarla ölmüşlerimizin canına su içiri-

yordu. Yok edici petrol tekeli Shell'in fonuyla Amazon'daki soyu tükenen mavi kelebeği kurtarıyordu. Tarım tekellerinin topraklarından kopardığı gecekondulara ve suça sürükledikleri, aç bıraktıkları köylülere yemek dağıtıyordu. Sözde Müslüman belediyelerin ramazan çadırları gibiydiler. Aç bıraktıkları yetmiyormuş gibi bir de dilenci yapıyorlardı.

Bir farkla: STK daha yetenekli bir kafa tamircisidir. Sadece ceseti yakışıklı göstermekle kalmaz aynı zamanda muhalefeti de dizginler ve besler. Bunun için zora başvurmaz. Baskıya karşı her zaman direnecek olanlara küçük imkânlar sunar. Bunu dayatmaz. Önündeki misinayı sallar durur. Uygun projelerle solucan kapılır. Yedikçe acıkılır. Yeni projeler bulunur. Peş peşe koparılmış kafalar bedene dikilir. Onları kullanalım diye düşünülürken onların vicdanlarının küçük aparatları olunur. Burjuvazi seri ve itinalı ölüm imal ederken, bir yandan işsiz, topraksız bırakırken, öte yandan eğitimi, sağlığı paralı kılarken, tohumlarımızı bile sinkaf edip ele geçirirken, gülümseyen, doyurulmuş çocuk fotoğrafları altında hep beraber hayat bayram olsa şarkıları mırıldanılır.

Kafa tamircileri, bu lanet olası hayata çuvaldızla teyellemeye çalışıyor kendilerini...

Nelson Guevara

Nelson Guevara ile konuşuyordum. La Paz'daki Bolivya Madenciler Sendikası Federasyonu'ndaydık. Sendikanın örgütlenme sorumlusuydu. Bir gün önce şenlikli dinamit lokumlarıyla yürümüştük. Dinamit kullanmayı sordum.

"Bu bizim mücadelemizin bir biçimi. Tarihsel bir savaş yöntemi olan dinamitin önemli etkileri oldu. Kardeşlerimiz dinamitle hükümetleri durdurdu. Öteki hükümet de istediğimizi, doğalgazın ulusallaştırılmasını gerçekleştirecek. Biz maden işçileri, maden sendikası olarak sosyal politik bir çizgiye sahibiz. Ayrıca ulusal bir çizgide ve hep beraber kapitalizmin baskısına karşı mücadele ediyoruz. Diyoruz ki, 'Petrol özelleştirilemez, telekomünikasyon özelleştirilemez, su özelleştirilemez.' Bu, Bolivya madencileri için çok önemli bir konudur. Biz bu duruma karşı maden işçileri olarak mücadele ediyoruz. Bütün sistemi değiştirmek için de mücadele ediyoruz. Sosyalist bir düzen istiyoruz, çünkü kapitalist sistem bütün ülkeleri açlığa ve yoksulluğa sürüklüyor, özellikle yoksul Bolivya'yı."

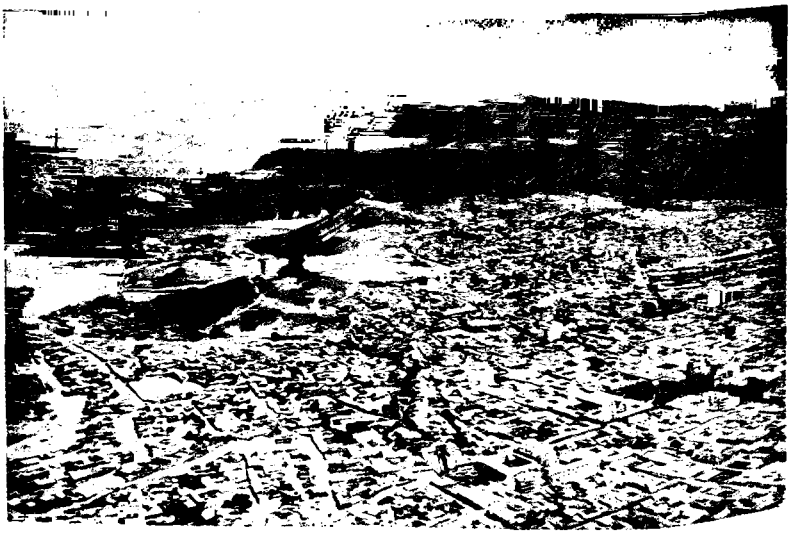
Potosi'de, 4.500 m yükselikte, gümüş madeninin içindeydim. Arkadaşım on beş yaşında bir işçiydi. Yanımızdan gümüş cevherleriyle dolu vagonlar geçiyordu. Kenara çekiliyorduk. Konuşurken daha da bağırıyorduk. Kuyuların tahta çarmıhlarının dönüşünü kafa fenerlerimiz aydınlatıyordu. İçlerinden,

gümüş tozlarıyla parlamış yüzleri ve koka yaprağıyla şişkin yanaklarıyla madenciler çıkıyordu. Arkadaşımla konuşuyorduk.

– Bir buçuk yıldır çalışıyorum. İşçiler çalışmaya sabah saat onda geliyor, akşamüstü dörtte yorgun argın dönüyorlar.

Peki ne yapacaksın gelecekte?

– Gelecek... Ne yapılabilir ki?



Potosi'de, 4.500 m yükselikte, gümüş madeninin içindeydim.

Kameranın Seyahati

Fabián anlatmıştı. İsyan günlerinde sokakta çekim yapıyormuş. Gecekondu mahallerinin arka taraflarındaymış. Birileri silahla gelip kamerayı gasp etmiş. Fabián da kendisini tanıyan mahalle komitesine gitmiş. Bir saat sonra kamerayı bulup getirmişler. Bana bunu seyrettirdi. Kameranın önünde aniden bir silah beliriyordu. Namlusu objektife neredeyse çarpacaktı. Sonra kamera el değiştiriyordu. Bir an Fabián görünüyordu. Kamerasına bakıyordu. Tabii ki kapamadan vermişti. Kamerayı gasp eden önce yavaşça uzaklaşıyor, sonra koşuyordu. Aşağı yukarı sallanan görüntüde gecekondu evleri, mavi gökyüzü, soyguncunun kot pantolonu vardı. Hızlı hızlı soluk alması, arkadaşıyla konuşmaları duyuluyordu. Bir eve giriyordu. Yerde bile yoksulluk izleri vardı. Başka hiçbir şey yoktu. Bir masanın üstüne konuyordu kamera. Kameranın yanına öteki rol arkadaşı Walter marka silah geliyordu. Kapı zili sesi geliyordu. Biraz sonra arkadan bir ses duyuluyordu. "Bir yoldaşın kamerasını almışsın onu geri vereceksin" diyordu. Kamera sokakların yönetmenine doğru gerisin geri yola çıkıyordu.

James Petras, 2



Petras Amca ile neoliberalizmi konuşmaya devam ediyorduk. Dünyanın ortak kaderinden söz ediyorduk. Bu yüzden kesin akrabaydık. Zaten ailesi de Ayvalık asıllı Rumlardandı. Anadolu'dandı.

Neoliberalizm, fakirler ve işçi sınıfı için ne ifade ediyor?

– İşsizliğin ve sosyal güvencesizliğin büyümesini ifade ediyor, çünkü neoliberalizm bir devletin yasal koruması olmadan, işverenlere işçi alımı ve işten çıkarma hakkı veriyor. Bu, herkesin geçici sözleşmeli olacağı anlamına geliyor. Fabrikalar herhangi bir kısıtlama olmadan taşınabilecek, planları değiştirilebilecek, toplu sözleşmeleri dondurulabilecek, sendikalaşma reddedebilecek. Yani önemli ölçüde işverenin gücünü ve kârını artıracak. İşveren işçiye karşı bir sorumluluk duymadan sermayesini bir sektörden öbürüne taşıyabilecek. Neoliberalizmin bir sonucu olarak, özellikle Çin, Hindistan, Rusya ve Latin Amerika'da milyarderler türedi. Çünkü şu anda, finans ve emlak sektöründe spekülasyonlar yapabiliyorlar ve çok büyük miktarlarda kârlar elde ediyorlar. Bir tarafta çoğalan milyarderler öteki taraftaysa artan yoksulluk. Zenginliğin milyarderler tarafından ele geçirilmesi tartışılmadan, halkın yoksulluğu

tartışılamaz. Bunlar madalyonun iki yüzü gibidir.

Amerika'dan geliyorsunuz. Birçok insan Amerikan halkının iyi şartlara sahip olduğunu düşünüyor.

– Yirmi beş yıl öncesini düşünürsek şu an çok kötü durumdayız, yaşam standartlarında çok büyük düşüş var. Daha uzun çalışma saatleri, daha az tatil, daha az emeklilik yardımı, daha az sağlık sigortası... Bugün işçiler sosyal güvenlik için kendi ceplerinden ödeme yapmak zorunda kalıyor. Birçok insanın sağlık sigortası yok. Emekli maaşı alabilmeleri için, 67-70 yaşlarında olmak zorundalar. Amerika'da iki yıllık bir çalışmanın ardından bir hafta tatil yapıyorsunuz. Fransa ve Almanya'da yılda altı hafta tatil yapılıyorken Amerika'da ortalama bir buçuk hafta tatil yapılıyor. Yani dört buçuk hafta daha fazla çalışıyoruz. Geçmişe göre çok büyük bir kaybımız var. En önemlisi de bugün daha fazla çalışıyoruz, ama yirmi yıl öncesine göre daha az ücret alıyoruz. Nispeten daha yüksek bir düzeyden daha düşük bir düzeye indik. 450 milyarderin toplam geliri, 50 milyon Amerikalının gelirine eşit, yani bu 450 milyarder 50 milyon Amerikalının alacağını alıyor da diyebiliriz.

Kanlı Elmas

Güney Afrika Cumhuriyeti, kara kıtanın zengin ülkesi. Ama sahip olduğu bu zenginlik ülkenin esas sahipleri için her zaman zulmün nedeni oldu. Özellikle sömürgecilerin ülkenin karnından söküp götürdükleri elmas ve altın onların kara talihi oldu. Dünyada yasal olarak köleliği son uygulayan ülkelerden biri olan Güney Afrika Cumhuriyeti'nde siyahlar bu düzene, 'Aparteheid' ayrımcılık düzenine karşı yıllarca mücadele etti. Nelson Mandela önderliğinde yürütülen bu uzun mücadele sonucu haklarını elde ettiklerinde, ülkenin siyah halkı geleceğe daha umutlu bakıyordu. Ancak yoksulluk ve sefalet sadece yasal köleliğin kaldırılmasıyla ortadan kalkmadı. Uzun yıllar köleci düzene maruz kalan siyah halk, bu sefer de modern kölelikle neoliberalist politikaların mağduru ve kurbanı oldu. Yasalara göre eşit yurttaş sayılan yoksullar yaşadıkları gecekondularda yine sefaletle baş başa bırakıldı. Ayrıca geçmişin direnişçileri olan yeni hükümetler bile, dünyanın bütün yoksullarına yapıldığı gibi, onların karar alma sürecine katılmasını uygun görmüyordu. Bu yüzden gecekondu halkı içinde direnişler yükseldi. Bu direniş esas olarak barınma ve sağlıklı yaşam hakkı çerçevesinde gelişti. Ancak sadece bununla yetinilmedi. Bu sorunun ortadan kalkabilmesinin tek çözümü olan, 'karar alma haklarını' talep ettiler. Kendi aralarında birleştiler, demokratik ilişkiler kurdular.

Güney Amerika'da Abahlali baseMjondolo gecekondu hareketinin lideri S'bu Zikode gecekondunun bir mezar

olduğunu söylüyordu:

"Ve bu mezarların içinde ölü insanlar yaşar. Niçin mezar diyoruz? Çünkü insanlar aslında buralarda ölüyor. Gecekondu mahallelerinde yayılan hastalıklar yüzünden ve çıkan yangınlarda yanarak ölüyorlar. Bunu birçok şehirde gördük; Durban'da, Kennedy Yolu'nda da gördük. İnsanlar alevler içinde gerçekten mezara gidiyor. Gecekondu insanın yaşayacağı yerlerden değildir. Yoksulluk, bizi buralarda yaşamaya zorunlu kılıyor. Saniyelerimizi, dakikalarımızı, saatlerimizi böyle bir yoksulluk içinde geçiriyoruz."



Dünyada yasal olarak köleliği son uygulayan ülkelerden biri olan Güney Afrika Cumhuriyeti'nde siyahlar bu düzene, 'Aparteheid' ayrımcılık düzenine karşı yıllarca mücadele etti.

Sınır Maceraları, 6

Honduras sokaklarında kaçak dolaşıyorduk. Bizi defalarca topraklarından attığı için de, 'muz cumhuriyeti' diye küçümsüyorduk. Zaten muz cumhuriyetiydi. Nikaragua devrimine karşı ABD'nin en fazla kontrgerilla topladığı ülkelerdendi. Devrimi yaralayıp etkisizleştirdikten sonra, hepsini, Honduras sokaklarına yeniden salmışlardı. El Salvador'daki devrimcileri de öldürmüşlerdi. Yedi milyonluk bir ülkede öldürülen 150 bin kişide önemli payları vardı. Başlarında kendilerini yaratan ve katliamları yöneten ABD'li subaylar ve dünyanın en iyi katliam organizatörü CIA olmayınca, kişisel işlerine dönmüşlerdi. Sokaklardaki küçük soygunlarla insanları öldürüp vakit geçiriyorlardı. Yoksulları, güçsüzleri, benzerlerini ve kendilerini yok ediyorlardı. Onlara öğretildiği gibi yaşıyorlardı.

Honduras'tan ayrılmaya karar verene kadar ülkede kaçak olduğumuzu unutmuştuk ama sırada ülkeden çıkmak da vardı. El Salvador'a geçecektik. El Salvador Türkiye için vizeyi yeni kaldırmıştı. Eğer çıkarken yakalanırsak tek amacımız El Salvador'a sınır dışı edilmekti. Normali, hangi ülkeden geçerek kaçak girdiysek o ülkeye iade edilmemizdi. Dördüncü kez Nikaragua'ya sınır dışı edilmek istemiyorduk. Ayrıca oradan yola devam edecek uçak paramız da yoktu. Başkenti kendi haline bırakıp yola çıktık.

Honduras'ın El Salvador sınırı öteki sınırlara benziyordu. Küçük bir kargaşa, sınır ticareti yapanlar, elleri kesiklerle dolu mevsimlik işçiler ve muz hevenkleri vardı. Sınır görevlileri,

uzun tahta coplu polislerin, eski model otomatik silahlı askerlerin gölgesinde görevlerini icra ediyordu. Otobüsten iner inmez herkesin gitmesi gereken ofise doğru yürüdük. Kuyruğa girdik. Pasaport işlemlerini yaptıranları seyrettik. Sıra bize geldikçe durduk. Suratımıza aptal gülümsemeler yerleştirip sıramızı başkalarına verdik. Aramızda Türkçe bile konuşmadan, işlemlerini bitirenlerin ardına takıldık. Kontrol görevlilerinin önüne onlarla birlikte gittik. Bir iki adım geride kalıp anlamsızca sağa sola ilerledik. Sonra yavaş yavaş yürüdük. Sınırı geçtik.

El Salvador topraklarındaydık. Sınır görevlisi bile gözümüze hoş geldi. Mühürü eline alıp sayfaları çevirdi; tam vuracakken, eli havada bir an durdu: "Siz Honduras'tan çıkışınızı yaptırmamışsınız. Gidin şurada yaptırıverin."

Girişimiz yoktu. Çıkışımızı nasıl yaptırabilirdik? Onlar istedi. El Salvador'a da kaçak girdik.

Que se Vayan Todos!

İzmit'teki SEKA'yı, selüloz ve kâğıt fabrikasını kapattılar. İşçilerse terk etmiyor fabrikayı. 'Salam taktiği' diyordu James Petras Amca, İstanbul'a geldiğinde yaptığı bir konuşmada. Daha önce Paşabahçe Cam Fabrikası dilimi, Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası dilimi ve Tekel'in içki dilimi benim hemen aklıma gelen koca dilimler. İnce ince dilimleyerek özelleştirirler, sonra parça parça işçileri işten atarlar, ellerinde kalan son dilimi yer ve yenisine yönelirler. Aynı salamdan, mesela sırf ülkeye hizmet için, Albayraklar tarafından satın alınan Balıkesir SEKA'dan işçi atılırken de, İzmit SEKA fabrikası işçileri (biz, öteki salam dilimleri) kendilerine hiçbir şey kondurmadan bekliyordu. Sadece tesadüf müdür sizce, bu fedakârca yapılmış özelleştirmeden sonra aynı sektördeki rakip fabrikanın kapatılması? Ülkemizdeki salam dilimlerinden SEK'in kaç tane fabrikası bu nedenle satın alınıp kapatıldı? Bu örnekte özelleştirmeyle uğraşmayıp fabrikayı doğrudan kapatarak hem Albayrak'ları hem de bizi bir sürü uğraştan kurtardılar. Yolsuzluk olduğunu söylemiyorum. Çünkü yolsuzluklara karşı mücadele etmek, kapitalizmi meşru kılar.

"Kârlı değildi ve sizin vergilerinizi onlara veremezdik." Bu yalandır! Madem kârlı olmayanlar yok edilecek, o zaman daha önce kapatılması gerekenler var. Önce kaymakamlıkları kapatsınlar. Hiç kâr getirmezler. Bütün kaymakamlıklarda tek üreten olan ve kâr getirenler çaycılardır. Valilikler, tüm yaşamları boyunca insanlık adına yapacakları tek yararlı hizmet olan

kaymakamlıkların kapatılmasının ardından kendilerini kapatsınlar. Rüzgârlara savursunlar antetli kâğıtlarını, önlerini iliklemelerini, unvanlarını ve yasaklama emirnamelerini. Parlamentoya gelsin sıra. Frakları, seramonileri ve yalanlarıyla birlikte...

Fabrikalarsa işçilere, kalanların *que se vayan todos!**

* Hepsi çöpe.

Familia, 2

Küçük bir gecekondunun içinde otuz iki kişi konuşuyorduk. Çocuklar koşturuyordu. Bizi getiren bisikletli gençler bisikletlerini duvara yaslamıştı. Kapkaranlıktan biraz daha az karanlıktı içerisi ama hayatımın en iyi röportajlarından biriydi.

Gelecek için ne istiyorsunuz?

– Ne mi istiyoruz gelecek için? Şimdi, şu an gelecektir. Gelecek zaten şimdinin inşa edilmesidir. Eğer yarını düşünürsek... Yanna kadar zamanımız var mı ki? Biz devrimciyiz. Nasıl deneyimlerimiz olursa olsun, kalbimize dokunan ne varsa hepsiyle devrimi inşa ediyoruz. Bir başka şekilde düşünürsek bunu, birileri bu favela nasıl bir yer diye sorarsa, "Depresif bir yer" deriz. Çok küçük, çok zor bir yerde yapılan müziği düşünün. Ama aslında bu bizim kişisel gücümüz. Televizyon yok, politikacılar yok; polisler hiç yok değil, yoksulluk hiç yok değil. Biz bütün yoksulların yarın uyanıp uyanamayacağı endişesinden söz ediyoruz, yaşamlarını sürdürüp sürdüremeyeceklerinden.

Bu Fabrika Bizim

Arjantin'de gene bir fabrika iflas etti. Kapandı. İşçiler önce kapının önünde toplandı. Ellerine, daha önce kendilerinin döktüğü uzun bir boru aldılar; yaşamlarını aldılar. Kapalı kapının üstündeki kilidin arkasına soktular, şöyle bir kanırttılar kilidi. Kilit dayanır gibi olduğunda birkaç işçi eli daha yardıma uzandı. Parçaladılar kilidi ve ilk defa fabrikalarına girdiler. İki kişiyi, muhtemelen gelebilecek faiz alacaklıları için kendi döktükleri ve kapıyı parçalayan boruyla kapıda bıraktılar. Büyük bir presin etrafına oturup ne yapacaklarına karar vermeye çalıştılar. Yavaş yavaş öteki vardiyalardan işçiler de geldi. Acil kararlar alabilmek için bir işgal komitesi seçtiler. "Ya yürütemezsek" diye endişelenen komite üyelerine, "O zaman sizin görevinizi hemen geri alırız," dediler. Kadınlar geldi. Yalnız fabrikada çalışanlar değil, onlar zaten oradaydı. "Artık evde oturup kimseyi beklemeyeceğiz. Biz de varız," dediler. Büyük presin yanında onlara da yer vardı. Kadınlardan iki kişi komiteye seçildi. Hep beraber kararlar aldılar: Bu fabrika bizim.

Douglas Bravo, 2

Douglas Amca ile Venezüella, sosyalizm ve devrim hakkında konuşuyorduk ve tabii ki gerilla savaşı hakkında da.

– Latin Amerika'nın hatta bütün dünyanın sorunu; bir yerde devlet var ama öbür tarafta da özel mülkiyet var. Eğer özel mülkiyet varsa orada kapitalizm de vardır kesinlikle ve kesinlikle. AB, Venezüella'da sosyalizm olduğunu söylüyor ama bir yerde özel mülkiyet varsa nasıl sosyalizm de olabilir ki? Esas önemli olan petrolün kamulaştırılmasıdır; onu da kamulaştırmadan nasıl sosyalist olabilirsin ki? Herkes bana soruyor, "ABD niçin Venezüella'ya saldırmıyor?" diye. Niçin saldırsın ki? Şu anki durum stratejik ve politik olarak daha çok işine geliyor. Mesela diktatörlük olsaydı Venezüella'da, ABD petrol politikası olarak aynı şeyleri yapacaktı ve bir tepki oluşacaktı. Şimdiyse bir burjuva demokrasisi var ki adına sosyalizm deniyor ve ABD politikasına muhalefet bile edilmiyor. Hangisi daha iyi? Bu, politik ve stratejik açıdan ABD için daha iyi. Çünkü sosyalist devrimciler sesini hiç çıkaramıyor.

Yakın bir gelecekte tekrar gerilla savaşı mümkün mü Venezüella için?

– Şimdiki gerçeklikte bu yol çok büyük bir olasılık. Şöyle düşünelim, petrolü kontrol altına almak istiyorsun. Petrol her yıl daha da değerlenecek, beş yıl sonra kırk milyon dolara, gazsa yirmi milyon dolara ulaşacak. Petrolü ve gazı özel olarak tutarsan olmaz, zaten senin elinde de değiller. Kamulaştırdığın

takdirde de mutlaka saldıracaklar.

İki ay önce Pepe Mujika'yla da röportaj yaptım. Çok ilginç bir deneyimdi, aynı şimdi sizinle yaşadığım gibi. Onun Tupamaros hareketine ilişkin kitaplarını da yıllarca önce okumuştum. Biliyorsunuz Mujika uzun yıllar cezaevinde yattı, şimdiyse tarım bakanı ve parlamento başkanı. Ona sordum, "Hâlâ devrimci misiniz?" diye. "Evet devrimciyim ama Che Guevara zamanı yok," dedi. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda? Ne fark var şimdiyle Che Guvera zamanı arasında?

– Bence bir sürü şey aynı; militanca mücadeleyi hâlâ sürdürmek, bir bütün olarak, ekolojik, ruhsal, kültürel, ekonomik olarak direnmek, aynı zamanda gerillayla da direnmek gibi. Gerilla hareketinin parlamentoya dahil olmasını kesinlikle istemeyiz, bu gerilla hareketi için tüketici bir durumdur. Che Guevara'nın sosyalizminde başka türlü hareket edilmesi gerekir, yeni bir uygarlık yaratılmalıdır, yeni bir yol inşa edilmelidir. Sadece kapitalist kültürü reforme etmek değildir mesele; bir bütün olarak değiştirmek önemlidir. Mesela Sovyetler Birliği'nde yoksullar hareketi (toprağın en yoksulları, dünyanın en yoksulları), işçiler, köylüler ve aydınlar kapitalizmi ortadan kaldırdı; reform bir seçimle gerçekleşmedi. Oysaki daha basitti ama devrimci şiddet köklü bir değişikliğin yaratıcısı olarak kullanıldı. Biz Zapatista hareketini çok önemsiyoruz, çünkü yeni bir uygarlık yaratıyorlar. Kapitalizmi de bir bütün olarak, kültürel, dinsel, ekonomik, ekolojik anlamda eleştiriyorlar. Düşünsel olarak kapitalist değerlere karşılar. Çünkü kapitalizm güçlüdür, onu bir bütün olarak değiştirmezsen o kendini restore eder.

Yaşasın İşsizlik

Arjantin'de Congreso Meydanı'nda Julio Cortázar'ın oturduğu bir evde kalıyordum. Üç katlı eski kolonyal bir evdi. Sekiz tane büyük odası vardı. Her biri kiraya verilmişti. Ben Alexandra'nın yanında kalıyordum. Bir ranza vardı. Bir masa ve iki plastik sandalye. Yüksek tavandan aşağı kadar inen koca balkon kapısı, bazı tahtaları kırılmış panjurlarla kaplıydı. Güneş odaya vurunca panjurları kapatıyordum. Kırık yerlerinden ışık, ahşap tabana vuruyordu. Işığın kırılışını seyredip mate içiyordum. Cortázar'ın *Sek Sek* adlı romanının bir bölümünde burayı anlattığına emindim. Ale'nin eve gelen arkadaşlarından biri, ben söylemeden hangi bölümü olduğunu hemen buldu. Aynı anda kalkıp, "Güneşin dondurucu soğuğu" dedik.

Caddenin tam karşısında bizimkine benzer bir odada on dört kişi kalıyordu. Bunu, farklı zamanlarda balkona çıktıklarında çalışma kâğıdıma attığım çentiklerden biliyordum. Yaşlı bir çift vardı ve onların çocukları, gelinleri ya da damatları ve ayrıca torunları. Her sabah dokuzda balkona su dolu mavi bir leğen konuyordu. Üç yaşlarındaki odanın en küçüğü içine oturtuluyordu. Bütün gün suyun içinde oynayıp duruyordu. Kimse onunla ilgilenmiyordu. Yalnızca birkaç yaş büyük ağbisi arada bir gelip çaktırmadan leğene işiyordu.

Ale bu odaya ayda otuz dolar veriyordu. Tuvaleti bütün apartman ortak kullanıyorduk. Karşı balkondakiler gibi fazla leğenimiz yoktu. Sabahları bütün apartman tuvalet kapmaca oynuyorduk. Bizim odanın yanında ortak buzdolabı vardı; ga-

liba hepimiz yoksulduk, hep bomboş oluyordu. Buzdolabının hemen yanında bir sıcak ve soğuk su aleti vardı. Mate için her evde bulunurdu.

Bir akşam çok sıcaktı. Bütün kapıları açıp litrelik cerveza'ların ısınmasına fırsat vermeden hızlı hızlı içiyorduk. Buzdolabı, bizi, alt kattaki komşuyla tanıştırdı. Köylerdeki çeşme görevini yaptı. Alt kattaki komşu aktris bir kızdı. Bütün oyuncular gibi kafede çalışıyordu. Güzeldi. Gözlerinde panjur arasından sızan güneşten vardı. Masaya yeni bir bardak ekledik. Karşı odadan gitar sesi geliyordu. Onları da çağırdık. Hemen geldiler. Aramızdan en ufağını seçip alışverişe yolladık. Dönerken öteki odaların kapısını çalmasını istedik. Herkes yukarı çıktı.

Üç gün sonra, Kuzey Arjantin'de çöllere gittim. Geri döndüğümde apartmanın içine ışık tesisatı kurulmuştu. Fabián film yapıyordu. Bizim kız başroldeydi. Zaten altı ve yedi numarada kalanlar ışıkçıymış. Dört numara sesçi. Bana da filmde aksi bir turist rolü verdiler.

Evo Morales, 1

Bu görüşmeyi yapmak için iki şansım vardı. Ya gece saat birde ya da sabah beşte. Ama gece Uyuni'deydim, gümüş madenlerine iniyordum. Bu yüzden sabah beşi tercih ettim. Moroles muhtemelen en erken gece birde yatmış ve yeni kalkmıştı. Uyanmaya çalışıyordu.

Bolivya şu anda ne durumda ve Bolivya için ne istiyorsunuz ?

– Bolivya şu anda kesinlikle bir Indian mücadelesi içindedir. Bolivya'nın yüzde 70'inden fazlası orijinal olarak Indian'dır. Aslında bir yurt mücadelesidir bu. Bolivya, çoğunluğu Keçua, Aymara ve Guaraní'lerden meydana gelen, otuzdan fazla ulustan oluşan bir ülkedir. Bu bir kültürel devrim mücadelesidir, üretici bir Bolivya yaratma ve bu Bolivya için dayanışma mücadelesidir. Bu mücadele halkın selameti için, yaşamını sürdürebilmesi için ve en önemlisi bu kimlik için önemlidir. Bu kimlik mücadelesi aynı zamanda eşitliği ve adaleti bulma, eski İspanyol kolonizasyonun devamı olan düzene ve kolonyal düzenin devamı olan oligarşiye karşı bir normu yapılandırmanın mücadelesidir. Bir bütün olarak politikayı, ekonomik rejimi kesinlikle 'natürelleştirmeye' çalışan bir yapıdır. Her şeyi natürel hale getireceğiz; madenleri, doğalgazı, ormanları. Beş yüz yıldan daha fazla bir zamandır her şeyimiz çalınıyor. Doğalgazın satışında hiçbir payı olmayan bir ülkeye dönüşüyoruz. Bolivya dışarıya hammadde satan bir ülkedir, ancak hammaddesini işleyecek endüstriye sahip değildir. Bunun

nedeni uluslararası şirketlerin kötü etkileridir. İşte bu noktada Indian'lar toprağı kesinlikle yeniden bağımsızlaştıran bir inşa süreci yaratmalıdır Bolivya için. Bütün kardeşlerimiz için, Bolivya devletinin halkın kontrolüne geçmesi için bağımsızlığı yeniden kazanmak, natürel bir Bolivya inşa etmek gereklidir. Ayrımcılığın ortadan kalktığı, adaletli, üretici, marjinallikten kurtulmuş bir Bolivya. Biz Bolivya için unutulmayan bir politik ilkeler bütünü inşa etmek istiyoruz. Yeni bir yaşam ligi kurmak için herkesle birleşmeyi istiyoruz. Yerliler ayrımcılığın olmadığı, marjinal olarak görülmedikleri bir düzen istiyor. Bolivya, beş yüz yıldan fazladır süren bu düzenin değişmesi için yaptığı mücadelede, bütün insanlık için yeni bir kültürün oluşturulması, demokratik bir uzlaşma sağlanması ve neoliberal politikanın değişmesi için savaşıyor. Neoliberalizm kapitalizmin yeniden yapılandırılmasıdır ki bu Indian'lar için olduğu kadar insanlık için de felaket bir durumdur. Bu nedenle eşitlik mücadelesi yaşamak için, insanlık için yapılan bir mücadeledir aynı zamanda. Toprağı, 'Pachamama'yı* savunmak içindir ki bu aynı zamanda insanlığı ve dünyayı savunmak için birleşmek demektir. Toprak ana için mutlaka her şeyi 'natürelize' etmek gerekir. Natüralizasyon demek toprak ananın yaşamını sürdürmesi demektir. Batının kültürüne karşı, ölümün kültürüne karşı yerli kültürünü, yaşam kültürünü biz inşa edeceğiz. Indian hareketi kapitalizmle birleşmek istemiyor. Yaşamak istiyor. Sorumlulukla, dayanışma ilişkileri içinde yaşamak istiyor. Eşitlik istiyor ki bu insanlığın temelidir bizce.

* Güney Amerika kültürüne özgü yerel bir tanrı. Pachamama sözcüğü "Toprak Ana" anlamına gelir ve doğayla birlikte ve dengeli yaşamayı ifade eder.

Sınır Maceraları, 7

Honduras'a kaçak girdiğimiz ve kaçak çıktığımız için, El Salvador'a da kaçak girmek zorunda kalmıştık. Bizden vize istemiyorlardı ama Honduras 'çıkışını' görmek istiyorlardı.

Artık alışmıştık, yürüyerek El Salvador'a girdik. Bir otobüs vardı. Herkes ona biniyordu. Bindik. Biraz sonra kalktı. Sonra durdu. Bir kafa uzanıp şöyle bir kontrol etti içeriyi. O kadar uzaktan bakıyordu ki, gözlerinde sınır görevlilerinin hepsinin gözlerinde olan, 'bak seni almam' bakışı bile seçilmiyordu. (Meslek bakışları vardır. Sahibinin meslek kartı gibidir. Polis bakışı vardır mesela: Gözünün önünden fotoğraflar geçirir ve sizi tespit eder. Bu yüzden ilk konuşmayı yapmadan önce bir an mutlaka duraksar. Daha önce görmediyse bile geleceğe kaydeder. Birinci şubenin fiş çekmecesi gibidirler. Kimliklerini ne kadar gizleseler de bu bakışlarından kurtulamazlar. Öğretmen bakışı vardır. Size mutlaka bir not verir. Devrimci öğretmenlerse farklıdır. Onların notu boldur. Kameraman, 'yüzün iyi ışık alıyor mu' diye bakar. Işık kötü geliyorsa, senin yerini değiştirmeye çalışır. Her mesleğin bir bakışı vardır.) Biz sakince ona baktık. O bütün memurların yaptığı tek mükemmel hareket olan 'umursamazlık edası'yla otobüse binmeden kontrolünü tamamladı. El Salvador'daydık.

Sokaklar vize sormuyordu. San Salvador'da, FMLN'li arkadaşlar ve seyyar satıcılardan aldığımız, üstüne ketçap ve mayonez sürülmüş haşlanmış mısırla geçti zaman. Artık El Salva-

dor'dan çıkmalıydık. Guatemala vizemiz vardı. Çıkışımız yok diye yine sorun çıkarsa, yürüyerek sınır aşılabilirdi. Meksika'ya da yürünebilirdi. Yalnız Meksika'dan İngiltere'ye yürümek zor olacaktı.

San Salvador'da göçmen ofisine gittik. Yüzümüze saf bir gülücük yerleştirip, "Dün gece geldik," dedik. "Nikaragua'dan İngiliz arkadaşlar, yatlarıyla bizi sizin sahillerinize bıraktı. İndiğimiz yerde sınır kapısı var zannediyorduk. Yokmuş. İşte geldik. Bizi kaydedin." El Salvador vize istemiyordu. Kaçak girmemiz için bir neden yoktu. Ne Honduras'tan ne de El Salvador günlerinden hiç bahsetmedik. Bizi alıp başka bir odaya götürdüler. Oradan alıp başka odaya. Bir banka oturttular. Kendi aralarında sessizce konuştular. Arada birileri başını uzatıp şöyle bir bakıyordu. Üç dört saat odadan odaya geçtik. Hakkımızda yazılan kâğıtlar çoğalmaya başladı. Gene Nikaragua'ya iade edilecek gibiydik. Sonra tekrar yürüyerek buraya gelmemiz gerekecekti. İstesek bile uçak paramız yoktu.

Sonunda bir adamın karşısına çıkardılar. Biz yeniden anlattık. Adam dinledi. "Siz yasadışısınız," dedi. "Ama nasıl olur, biz avukatız ve hayatımızda böyle şey görmedik. Kabahat sizin. İndiğimiz yerde sınır kapısı yoktu," dedik. "Bütün sahile nasıl sınır kapısı yapalım?" dedi adam. Biz gene saçmaladık. Masum masum bakmaya çalıştık, bu benim için mümkün olmasa bile. "Ama," dedi adam, "siz iyi insanlarsınız. Sınıra telefon edeceğim. Çıkabilirsiniz." "Ah," dedik içimizden, "bunu biz zaten yapıyorduk." "Peki teşekkürler ama Guatemala, El Salvador 'çıkışı' yok diye sorun çıkarmaz mı acaba?" Şirin ve sevimli. "Doğru" dediler. Kendi aralarında konuştular. Birkaç kişi odaya girip çıktı. Sonra bir mühür getirdiler. Pasaportlara vurdular. Birer de kahve ısmarladılar.

El Salvador için üç gün ek vize ve 'yasallık' verdiler.

Bastıkları Yerde Ot Bitmez

Kosova'ya yeni inmiştim. Bütün ülkelerdeki gibi suratsız sınır görevlileri pasaportuma bakar bakmaz beni bir odada bekleyen Türk polisine emanet etti. Böylece BM denetimindeki Türk polislerinden de küçük bir sorgu yemiş oldum. Pasaportumdaki öbür Avrupa ülkelerinin vizeleri görülür görülmez, "Bu normal bir adam" diye salıverildim. Dışarı çıktığımda üstünde adım yazılı bir karton vardı. Kartonu elinde tutan Türkçe konuşuyordu.

Güzelce bir genç kızdı. Bize unutturulan güzel eski sözcüklerle konuşuyordu. Bir Arnavut şoför ve üstünde BM arması olan bir Mercedes beni bekliyordu. Kendimi önemli hissettim. Açılan kapıyla arabaya kuruldum. Rehberimin açıklamalarıyla Priştina'ya doğru yol aldım. Otele bırakılacağım, sonra festivalin açılış saatinde otelden alınacağım söylendi. Bir isteğim olup olmadığı soruldu. "Yok yok," dedim. Mercedes'in içinden, dünya güzel görünüyordu.

Lüks ve kişiliksiz bir otel odasıydı. Penceresinden karlı tepeler görünüyordu. Sıcaktı ve televizyon vardı. Oda servisi zili, banyo köpürtücülerinin kenarında durduğu jakuzili bir küveti, bir sürü havlusu vardı. Bu kadar çok şey canımı sıktı. Koridor, üniformalarıyla dolaşan ve suratlarına rütbeleri sinmiş eşofmanlı subaylarla doluydu. Onlara mal satmaya gelmiş beşinci sınıf tacirlerin beşinci sınıf adamları birbirlerine nezaketle yol veriyordu. Her yer vıcık vıcık nezaket doluydu.

Sokağa çıktım. Erimiş kar suları asfalttaki bomba çukurla-

rını doldurmuştu. Üstlerinde BM armalı yüzlerce Mercedes yolda sarsılmadan ilerliyordu. Arka koltuklarındaki yüzlerce kişi ayrıcalıklı metal kutularının içinde nazik, aptal ve mutlu görünüyordu. Ben arka koltukta nasıl dışarı bakıyorsam öyle bakıyorlardı. Şoförleri kırmızı ışıklarda kurallara uyup durduğunda, etraflarını sigara satıcıları, cep telefonu kabı satıcıları ve dilenciler dolduruyordu. Bazen satın alıyorlardı. Yüzlerinde kurtarıcıların, misyonerlerin, her şeye kadir ve kabil olanların gücü vardı.

Kamboçya'yla ilgili bir belgesel izlemiştim. BM ordusu gelmeden önce AIDS'li sayısı yalnızca üçken şimdi üç milyondu. Fahişelik yaparak hayatını sürdüren Kamboçyalıların sayısı milyonları bulmuştu. Daha önce, yalnızca bazı yerel bitkileri içeren ve pazarda serbestçe satılan uyuşturucuların yerini eroin, kokain ve haplar almıştı. Yani Kamboçyalılar ordular tarafından kurtarılmıştı. Kosova da kurtulmakta şu an.

Otostopçular İçin El Kılavuzu, 3

Dünya Kupası vardı. Bu bizim için kötüydü. Araba sayısı ve arabalarına otostopçu alacak insan sayısı azalıyordu. Kimisi macera duygusu için alıyordu. Bu futbol seyrederken heyecanlanmak gibiydi. Küçük bir gol sevinci gibiydik ya da daha çok bir gol kaçırma pozisyonu. Maç tutkunları olmayınca daha çok tırlar taşıyordu bizi.

Bindiğimiz bir tırda maç dinliyorduk. Dünya Kupası final maçı vardı. Fransa ile Brezilya oynuyordu. Şoför İtalyandı. Brezilya'yı tutuyordu. Bir Rus sevgili edinmişti. Tırla Avrupa'ya gelmişler. "Çok seviyordum," dedi şoför. "Paris'e gittik ve bir Fransız çocukla kaçtı." O gün finali Fransa kazandı.

Pepe, 3

Şu anda devrim istiyor musunuz aynı şekilde?

– Evet, kesinlikle. Devrim uzun bir süreçtir, öyle bir iki günde ya da birkaç yılda gerçekleşmesi mümkün değildir. Öbür türlüsü fantazi olur. Bir ülke kolay değişmez; teknolojik, sosyolojik bir değişim gerekir. Biz uzun zaman özgürlüğün bayrağını taşıdık. Ancak mesela şimdi milyar dolarlık sermaye güçleri karşısında kültürel olarak çok önemli bir değişiklik oluyor. Bu, niçin çok önemlidir? Bir dönem bitiyor, bir sürü şey değişiyor. Ben sadece bir kesimde değil bütün dünyada solun egemenliğini istiyorum. Bütünüyle bir devrim gerekli. Bürokrasiyi yok edecektir devrim... Benim devrim artık bitiyor, şimdi sıra senin devrin.

Küba Dağları

Sierra Maestra Dağları'ndaydım. Küba'nın öte ucunda. Fidel ve arkadaşlarının kampına gidiyorduk. Binbaşı Ernesto'nun dağlarına. Arabayla, ulusal park ilan edilmiş yerin kapısına kadar geldik. Arabanın, neredeyse bir duvar kadar dik yokuşu tırmanırken lastiği patlamıştı. Aldırmadık, kamp gezisi sonrasına bıraktık. Küba devriminin gerilla yatağında, tropik ormanın içinde yürümeye başladık. Yeşil hâlâ gerillaları korur gibi sarıyordu etrafı. İnce bir patikadan yürüyorduk. Küçük tabelalar vardı: "Gerilla kampına gider". Yanımızda Kübalı genç Felly de vardı. Biz "Commandante Che Guevera" şarkısını mırıldanıyorduk. Felly kötü bir Amerikan şarkısının, kötü İspanyol uyarlamasını söylüyordu.

Önemliydi bu dağlar benim için. Okumayı öğrenir öğrenmez, Che'nin *Savaş Anıları*'nı okumuştum. Babamın kitaplarından, saklanacaklar arasındaydı. 1971 cuntası bulamadı onu, çünkü ben saklıyordum. Çocukluğumun devrimci eylemleri arasındaydı bu. Ayrıca gazetede, ışıkları yakıp söndürerek anarşistlere işaret veren birisinin yakalandığını okuduktan sonra, her akşam ışıkları yakıp söndürerek onlara işaret vermeye çalışmıştım. O zaman herkes, "Deniz evine gelse saklar mıydın?" diye konuşuyordu. Ben işaret veriyordum.

İlk kampa ulaşıldı. Arabadan en fazla iki üç kilometre uzaktaydı. Öbür kampsa sekiz kilometre sonraydı. Biz, "Commandante Che Guevara"yı söyleyenler, yola devam ettik. Felly daha önce buraya hiç gelmemesine rağmen devam etmek iste-

medi. Kötü pop şarkısı uyarlamasıyla beraber orada kaldı. Kampın bekçisi müzenin anahtarını verdi. Yürümeye başladık. Yol güzeldi. Ağaçların arasında, yeşilde kayboluyorduk. Patika kıvrılarak aşağıya iniyor, sonra kıvrılarak yukarı çıkıyordu. Nem, bütün tropik ormanlarda olduğu gibi suratımızda bir maske gibiydi.



Uzaktan kampın kulübeleri görünmeye başladı. Güneş daha zayıf sızıyordu yaprakların arasından. Ağaç kulübelerin üstü dallarla kapalıydı. Kulübelere girdiğimizde gaz lambası yakıyorduk. Fidel'in karargâhı ortadaki kulübeydi. Buradaki Fidel'i severdim. İnatçı, asi ve Che'nin arkadaşını. Başkan olmayanı. Müzenin kilidini açıp girdik. Tüfekler vardı. Bir çıplak namlulu tabanca. Mataralar vardı. Yaraları sarmak için sargı bezleri. "Çok şükür, çok şükür bu günü de gördük gayrı"nın, devrimin izleri vardı hepsinin üstünde.

Toprak ve Özgürlük

MST'nin yirmi iki kolektif liderinden biriyle, Charles Troque ile konuşuyorduk. Topraksızların toprak işgalini anlatıyordu ve özgürlüğün kültürünü.

"Toprağın özgürleşmesi ve demokratikleşmesi büyük toprak sahiplerine karşı bir sonuçtur. Brezilya için toprağın tek elde toplanması önemlidir. Tarihsel olarak Brezilya'da toprağın tekelleşmesi demek aynı zamanda açlığın ve şiddetin kültürüdür. MST'nin her zaman uyguladığı, Paulo Freire'nin dediği gibi, 'İşgal aynı zamanda özgürlüğün kültürüdür' düşüncesidir. Bir işgalde herkes politik olarak yapabileceğini anlar, eğitim ve kültür inşa edilir. Bir toprak, politikanın ve kültürün kardeşliğini yansıtır. Bunu nasıl elle tutulur hale getiririz? Öncelikle bir kimliğin inşa edilmesi gerekir. MST ideolojisinde bu, 'Sem Terra,' Topraksızları demektir. Ancak Sem Terra toprak ile birlikte tarımı ve köylülerin toprakla birlikteliğini de içerir. Katılım kültürü ve kalıcı kültür için bir mücadeledir. Ve kalıcı kültür mücadelesinin birçok farklı etkisi vardır zafere. Bu uygarlık için, birliktelik için, toplum için bir kültür mücadelesidir. Bence bu mücadele aynı zamanda adalet için de önemlidir. Toprağın adaletle birlikte hareket etmesi demek olan bu mücadele, birçok insanın kişisel mutluluğudur ve politikanın da tanımıdır.

Venezüella-Brezilya

Paramız bitti. Yanımızda para var zannediyorduk. Bir banka makinesi bulmak için Brezilya'ya geçtik. Zaten yarım saat uzaklıktaydı Brezilya. Pasaport kontrolüne girmeden parayı çekip döndük. Kaçak geçtiğimiz sınırlar geldi aklıma. Honduras, El Salvador, eh biraz da Guatemala. Bir başka zaman Panama. Zaten sınırlara ihtiyaç yoktu. Onları sevmiyordum ve genellikle sınır görevlileri de beni sevmiyordu. Brezilya'nın sınır kasabası, beş bakkal, on bar, tabii ki bir futbol sahası ve dolar, real ve bolivar bozan yirmi adamdan oluşuyordu. Karakas bileti aldık. Zamanında yetiştik, ama şoför Karakas'a gitmeyeceğini söyledi. O gün başka otobüs yoktu. Yazıhaneciyle kavga ettik. Sadece üç kişiydik. Adam şoförü ikna etti. İki katlı otobüste en fazla beş kişi yata yata seyahat ettik. Yol yirmi dört saatti. İyice yatabiliyordu koltuklar ve öndeki koltuğun altından da yukarı doğru bir şey kalkıyordu. Yani neredeyse yatıyor gibi gidiyordunuz. Kimse ayrı ayrı oturtulmuyor, 'bayan yanı' da oluyordu yani. Venezüella'da bugüne kadar ne zaman şehirler arası otobüse binsem gece birileri sevişiyordu. "Bu kadar tesadüf olabilir mi! Otobüslerde seks işçisi olarak çalışan kadınlar var mı?" diye sordum. "Her ikisi de," dediler, "bazen de tanışıyor insanlar." Ama sakın efsaneye inanmayın, Latin Amerika'da bütün kadınların güzel olduklarına ve çok kolay sevişiklerine dair olana. Bir de otobüsler çok soğuk oluyor. Battaniye olmadan yolculuk zor. Belki de ondan. Biz de ne yolcu, ne çalışan vardı.

Karakas'ta Latin Amerika işgal fabrikaları toplantısı. Brezilya, Uruguay, Ekvador, Paraguay, Arjantin ve Venezüella'dan işgal fabrikası işçileri var. Bir de Kanada'dan. Dokuz fabrika işgal etmişler orada da. Ufak tefek değil, aralarında Chrysler fabrikası bile var. Arjantin'de işgal okulu, kliniği, matbaası, ayakkabı fabrikası. Üç yüzden fazla yani ne arasan. Bolivya'dakiler pasaport alıp gelememiş. Tek gezmediğim Paraguay. Yazın bana. Eğer sokakları, işgal fabrikalarını seviyorsanız belki birlikte gideriz. Davet ettiler, bekliyor Paraguaylı işçiler. Evlerinde çocuklarının odasında ya da dışarı attıkları patronun ofisinde uyuyabiliriz.

Bir garip ülke Venezüella. Çalışma bakanı katıldı toplantıya. Konuştuktan sonra da çekip gitmedi. Bütün gün işçileri dinledi. "Örgütlenin, işgal edin fabrikaları," dedi bakan. "İşgal edin, kamulaştıralım ve yeni bir üretim biçimi kuralım." Bırak işgal etmeyi örgütlenin diyen bir çalışma bakanı görmedim ülkemde. Bakan çok çok uzun boylu, bir işçi direnişinde polis ateş açtığında yaralanmış. İki bacağında ve gözünün yanında yara izleri. Hoşuna gidiyor insanın, işçinin yanında bir işçi bakanı. Sonra Türkiye'ye ilişkin konuştum onla. "Türkiye'de işçiler fabrika işgal ederse dayanışır mısınız?" diye sordum. "Niçin olmasın," dedi, "kapitalizm işçileri öldürüyor." İşçi denetimdeki Uruguay otomobil lastiği fabrikasına hammadde gönderip ürettikleri lastikleri satın alıyorlar. İşgal fabrikaları kendi aralarında adil ticaret yapma kararı aldı ve bir dahaki toplantıyı Dünya İşgal Fabrikaları olarak yapmaya.

Var mı ülkemde bir işgal fabrikası? Hadi birlikte gidelim dünyanın her yanından işçilerle birlikte Buenos Aires'e.

Honduras'ta darbe oldu. Sokaklara döküldü Venezüella. Kızıl tişörtleri, Chavez resimleri ve endişeli yüzleriyle. Bir kere onlar geri aldı başkanlarını cuntanın elinden. Şimdi sıra Honduras halkında. Alacaklar, göreceksiniz...

Bugün Sokaktan Ne Öğrendin?

Üsküdar'dan Kuzguncuk'a giderken eski tütün deposunun tam karşısında beton kıyı aniden biter. Betonun ortasında küçük bir kayıkhane vardır. Yoldan arabayla geçerken göremezsiniz, ancak yürürseniz farkına varırsınız. İşte burada, dört beş merdivenle denize doğru indim ve denizin dibindeki küçük çay bahçesinde öğrendim.

Yaşlı bir amca geldi. Elinde evraklar vardı. Üç beş kişi oturuyordu. Herkes birbirini tanıyordu. Hepsinin kayıkları buraya bağlıydı. "Vergi dairesinden geliyorum. İyi bir vatandaşım ya, vergimi ödemek istedim. Gazetelerde okudum Çukurova Holding'in borcunu düşük faizle ertelemişler. Ben de bir gideyim dedim. 'Bakın, geçen yıl bana 250 milyonluk vergi tarh etmişsiniz. Ben zamanında ödeyememişim ve bu yüzden 259 milyon ceza vermişim. Bu sene de 450 milyon lira vergi belirlemişsiniz. Gazeteden okudum ki Çukurova Holding'in 98 trilyonluk borcunu on beş yıl ertelemişsiniz. Ben emekli bir adamım. Bu 450 milyonu tek seferde ödeyemeyeceğim, iki taksit yapıverin' dedim. Yapamadılar. Yapmıyorlarmış," dedi yaşlı amca.

Ötekiler de güldü: "Sen de parayı rakıya yatırma, vergini öde. Hem sağlığına da zararlı." "Yok yok ne zararı var, eğer zararlı olsaydı üstüne, 'Rakı sağlığa zararlıdır' yazarlardı. Esas senin günde içtiğin üç paket sigara zararlı." Üç paket sigara içen balıkçı sigarasını yakıyordu. "Tamam varsa bile, zararı bana. Ona bakarsan otomobiller daha zararlı. Egzozları bütün şehri

kirletiyor. Yalnız sigaradaki gibi içeni değil, herkesi zehirliyor. Niçin otomobillerin üstüne, 'Otomobiller sağlığa zararlıdır' yazmıyorlar? Sonra bu hormonlu domatesler yüzünden herkes kanser oldu. Ortalık eşcinselden geçilmiyor. Esas hormonu yasaklasınlar. Herkesi, çocukları zehirleyen o."

Eşcinsellik üstüne söylediklerine gülüp geçtim. Öbür söyledikleri benim için hazırlanmış bir animasyon mu acaba diye kuşkulandım. Hiç kimseyi tanımadığım bu firari noktada.

Dikili'de çarşıda yürüyordum. Arkadan doğru geliyordu ses. Kimin söylediğini bile göremedim ama genç bir sesti:

"Ne diyordu Sakıp Sabancı? 'Çalışacağız. Çalışacağız. Çalışacağız.' Eee sonra ne oldu? Öldü."

Abahlali baseMjondolo, 1

Güney Afrika gecekondu hareketinin lideri S'bu Zikode ile konuşuyordum. Güney Afrika'da ırkçılığa karşı uzun bir mücadele yürütüldü ve sonra dünyanın son yasal ırk ayrımı rejimi ortadan kalktı. Bu mücadelenin önderleri iktidara geldi. Siyah siyah yöneticiler oldular. Gecekodulardaysa gene siyahlar oturuyordu. Gecekondular, birbirinin üstüne tutturulmuş tahta plakalardan, bulunabilmiş her renk naylondan ve yoksulluktan yapılmıştı. Sık sık yangınlar çıkıyordu. Tahta plakalar, naylonlar ve insanlar yanıyordu. Yoksulluksa baki kalıyordu.

– Açlık ve yoksulluktan ortaya çıkan bir harekettir Abahlali baseMjondolo. Böyle bir örgütlenme tarihte ilk defa gecekondu hareketinin haklarını savunmak ve barınma sorununa bir alternatif sunmak üzere ortaya çıkmıştır.

Nedir sunduğunuz alternatif?

– Bu, gecekonduda yaşayan halkın kendi kaderini belirlemesi olabilir. Hükümet gecekonducuları, yoksulları kendi kaderlerini tayin edemeyecek insanlar olarak görüyor. Onlara kendi alternatiflerini sunma şansının verilmesi gerekiyor. Kendi geleceğimizi belirleyebilmeliyiz. Anayasa aslında iyi bir anayasa ancak hükümete gelen insanlar tarafından kâğıt üstünde bırakılıyor. Mevcut hükümet tarafından televizyonda, gazetede güzel gösterilmesine rağmen yasaya saygı duyulmuyor. Biz de bu durumdan yola çıkarak, yasaya aykırı hareket eden be-

lediyeleri mahkemeye verdik ve yasayı iyi bir araç olarak kullanmaya çalıştık. Bazı belediyelerin bu konuda olumlu kararlar almasını sağlayarak yasayı kendimize kalkan yapmaya çalıştık. Ancak bu noktada da anladık ki yasa aynı zamanda bize karşı saldırının da amacı olabiliyor. Halkı, halk olmaksızın yönetmeye çalıştılar. Ancak demokrasi böyle bir şey değildir. Demokrasi insanların ortak bir duygu içinde tartışıp karar almasıdır. Hepimiz bu tartışmalara katılmalıyız. Bu toplumda sadece zenginlerin değil, yoksul da olsa herkesin oynayacağı bir rol var.

Hükümetlerin dinleyecek kulaklara sahip olmaları gerekiyor. Mutlaka iletişim kurmaları, insanlara danışmaları ve onların fikirlerini almaları gerek. Özellikle, halkın, kendisini ilgilendiren konularda kararlara katılıp katılmadığını saptamasına ve kendi alternatifini geliştirmesine izin vermeleri gerek. Mesela kimileri, toplulukları kendileri gibi düşünebilecek insanlar olarak görmüyor, hatta düşünebilecek insanlar olarak bile görmüyorlar. Yetkililere dönüp bir sürü olmadığımızı, hayvan olmadığımızı; bir halk olduğumuzu ve bize danışılması gerektiğini söylememiz gerek. Sorunun parçası olanların çözümün parçası olamayacağını söylüyorlar sürekli, ancak bu kesinlikle yanlış. Bu insanlar çözümün birer parçasıdır. Milletvekilleri, yöneticiler sadece ulak olduklarını bilmelidir ve bulundukları düzeyin avantajından yararlanmaya çalışmamalıdırlar.

Rosaira, 4

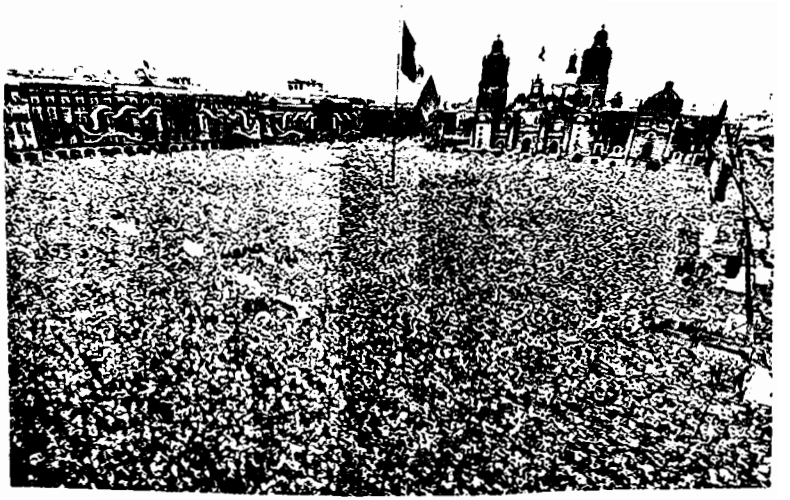
Rosaira direniş günlerini anlatmaya devam ediyordu. Nasıl bir araya gelebildiklerini, yani sokağı da.

"Oaxaca'da herkes ilk defa 14 Haziran'da açık bir şekilde bir araya geldi. Ölümlere karşı kendi aramızdaki ayrımları hesaba katmadan hükümete direndik. Gaz bombaları, tuz içeren biber gazı kullandılar. Sadece halkı dağıtmak için değil öldürmek için de. Hükümet çocuklara, kadınlara saldırdı. Adalet İçin Eğitimciler Komitesi kanıtladı ki şehirde yaşayanların çoğu protestoyu destekledi ve eylemlere katıldı. Oaxaca'da birçok sol örgütlenme vardı. Birlikte değillerdi, çünkü aralarında büyük farklılıklar vardı, ama önemli olan bu farklılıklara rağmen bir araya gelebilmekti."

Direnişe önce öğretmenler sendikası başladı. Sendikanın Oaxaca şubesi her zaman daha etkin bir mücadele taraftarı olmuştu. Oaxaca, Chiapas ile birlikte Meksika'nın en yoksul eyaletiydi. Sendika toplumsal mücadele dinamiği halini aldı.

"Biz öğretmenler bir değişimin sorumlusuyuz, çünkü bütün hareketler çok çok genç insanlardan oluşuyor artık. 1980'lerin başından sonuna kadar gençler hareketlerde pek yer almıyordu Meksika'da. Pasif bir durumdaydılar ve soğumuştu her şey, geçen yıla kadar. Bu süreçte aynı zamanda öğretmenler de değişti. Türkiye'deki öğretmen yoldaşlar, biz bu

değişimin, düşünce değişiminin sorumlularıyız. Bu sadece, 'Biz neoliberalizme karşıyız' demekle, pasif bir şekilde olmuyor. Birçok insan neoliberalizmin ne olduğunu bilmiyor. Biz solcuyuz ama birçok kişi anlamıyor solculuğun ne olduğunu. Dolayısıyla biz de geçen yıl anladık aslında hükümet ne demektir ve insanlarını nasıl katledebilir! Benim hükümete ilişkin düşüncelerim artık değişmeyecek."



Oaxaca'da ilk defa 14 Haziran'da herkes, açık bir şekilde bir araya geldi.

Che Guevara Niçin Bolivya'ya Gitti?

Bir Aymara ailesiydi. La Paz'da büyük kilisenin arkasındaki sokakta panflüt satıyorlardı. Baba, oğlu ve kızı, boy boy panflütler vardı. Bir tanesi en az bir metreydi. Adını söylediler. Unuttum. Oğlu benim için çaldı. Kalın, boğuk, içten gelen bir sesti. Kısa boylu Bolivyalıların kısa boylusuydu oğul. Üflerken yere değiyordu flüt. Hafifçe havaya kaldırıyor, kamışların içini nefesiyle dolduruyor, müziğiyle ciğerlerini yine doldurup yine üflüyordu. Babası yeni kamış yontuyordu, keskin bıçağı ve hünerli elleriyle. "Evo da sadece konuşuyor," diyordu. Seviyordu Evo'yu ama, "Zamana ihtiyacı var. 165 yıllık ırkçı tarihi değiştirmek için." Yanında kısa, uzun, ince, kalın kamışlar panflüt olmak için bekliyordu.

Cambridge'de Alberto'yla konuşuyordum. Bolivyalı bir siyasi mülteciydi. Bizim mülteci arkadaşlar, "Niye mülteci oldun?" diye sormamıştı. Çoğu dönerci dükkânı açmakla meşguldü. 1960'ta Alberto genç bir devrimciydi Bolivya'da. La Paz'daki büyük meydanda faşistler gösteri yapıyordu. Alberto ve altı yedi arkadaşı delikanlıydılar. Biraz da etraftaki polis ve askerlere de güvenerek, "Yaşasın Küba Devrimi!" diye slogan attılar. Binlerce insan onlara saldırdı. Polis ve asker neşeli bir telaş içinde saldıranlara yol verdi. Alberto ve arkadaşları kaçmaya başladı. Tesadüfen Sovyetler Birliği elçiliğinin olduğu yöne doğru kaçıyorlardı. Yolda birileri havai fişek fırlatıyordu. Alberto'nun arkadaşlarından biri havai fişeğin başına koştu. Kovalayanların üstüne ateşledi. Binlerce kişi şöyle bir durdu.

Peşlerinden gelenlerin iteklemesiyle biraz ilerlediler. Havai fişek, ışıltılarını aralarına saçtı. Hep beraber geri kaçtılar, birkaç ufak yanıkla ve birbirlerini ezmeleriyle oluşan yaralarla. Ertesi gün bütün sağcı gazeteler sekiz sütuna manşet attı: "Komünistler Sovyetler'den aldıkları roketatarla mitingde ateş etti."

Alberto her yerde aranmaya başladı. Bolivya'da aranan ünlü bir devrimci olarak saklanarak evden eve gezip durdu. Sonra Çin ardılı partililer tarafından Çin'e kaçırıldı. Orada Mao'nun da olduğu yemeklere katıldı. Çin devriminin ünlü generallerinden Lin Biao ile tanıştı. Gece kaldıkları yerden kaçıp sokaklarda dolaştı. Devrimde de her şeyin anlatıldığı gibi olmadığını gördü. Şili'ye döndü kendi devrimine katılmak için. Che haber gönderdi, "Bolivya'ya geleceğim" diye. Alberto heyecanlandı. Çin devrimi taraftarı Bolivyalı devrimciler Che'yi destekleyeceğini söyledi. Sovyet taraftarı Bolivyalı devrimciler de Che'yi destekleyeceğini söyledi. Che gelmeden bir ay önce Sovyetler Birliği'nden haber geldi: "Che'yi desteklemeyeceksiniz." Hemen sonra Çin'den haber geldi: "Che'yi desteklemeyeceksiniz."

Che tabii ki bunu öğrendi ama yine de geldi. Zaten bu yüzden Che idi. Sovyetleri ve Çin'i dinlemeyen devrimciler bir araya gelip yeniden örgütlenmeye kalktı. Zayıf ve dağınık kaldılar. Ayrıldıkları için bilinir oldular. Alberto ile Che'nin buluşmasının olduğu yere Che Guevara gelemedi. Bolivya dağlarında katledildi. Böyle anlattı Alberto, Cambridge'de. Ve sonra ben bu sorunun peşine düştüm; Che Guevara niçin Bolivya'ya gitti?

Fabrikanın En Güzel Yeri

Uruguay'da bir işgal fabrikası dolaşıyordum. Tekstil fabrikasıydı. Doksan dokuz kadın ve bir erkek çalışıyordu. Uzun uzun işgali, direnişi ve bugün fabrikayı nasıl işlettiklerini anlattılar. Sonra, "Gel seni fabrikanın en güzel yerine götürelim," dediler. Atölyenin en ucunda içeriye açılan camlarıyla ince uzun iki ofis odası vardı.

– Önceden burası özel personel ofisiydi, patronun bizi kontrol eden bir numaralı adamı dururdu burada.

Ya şimdi?

– Şimdi işletmenin en tatlı yeri; çocuklarımız için bir kreş.

İçerisi oyuncaklarla doluydu. Hemen hemen her kadının çocuğu vardı ve işe geldiklerinde onların bakılmasına ihtiyaçları da. Fabrikayı işçiler yönetince burayı kreş yaptılar. Her gün bir kadın nöbetleşe bütün çocuklara bakmaya başladı. Bir de sürekli çalışan biri vardı. "Çocuklarımızdan uzak kalmıyoruz, onlar da bizden," diyorlardı. "Zaten patronu da kovduk. Burası bir işe yaramıyordu," diyorlar ve gülüyorlardı.

Deri Adam

Uruguay'da işgal deri fabrikasındaydık. Uzun kesim masasında kahve fincanlarının, mate kaplarının ve mate içmek için sürekli sıcak suyun durduğu termosların arasında konuşuyorduk. Ekmek arası salam ve peynir sunmuşlardı. Konuşmanın sonuna geliyorduk, masanın üstünü boşaltmaya başladılar. Bir yandan da konuşmaya devam ettiler.

"Öncelikle tanıştığımıza çok sevindik. Sizin ülkeniz neresi, burası neresi! Türkiyeli işçilere söyleyebileceğim şu ki, ne zaman ki sosyal adalet için haklarımızı ilan edeceğiz işte o zaman yeni bir dünyadan söz ediyoruz demektir. Küreselleşmeden söz ediyorum ama paramnkinden değil işçi sınıfınınkinden. Biz şimdi bunu tek başımıza açıklıyoruz ama aslında yalnız değiliz. Bizim aramızda sınırlar yok. Ne Güney Amerika, ne Avrupa, hiçbir sınır yok. Sadece işçilerin birliği var. Bir kez daha öğrendik ki Türkiyeli işçiler de bizimdir. Biz de onların... Bence siz elçisiniz. Bunu sizin aracılığınızla içtenlikle sunuyoruz; Montevideo'daki işçilerden, Türkiyeli işçilerin çocukları için, bir hediye."

Arkadan aldığı koca bir deri parçasını masaya koydu. Hayatımda gördüğüm en büyük yekpare deriydi. Deriden hiç anlamam ama çok güzel bir parçaydı. İşgal fabrikasında her ürettikleri şeyden hediye ediyorlardı. Hediyelerimiz arasında Bre-

zilya'dan Mercedes otomobil arması, tuvalet sifonu iç düzeneği, otomobil lastiği takvimi filan vardı. Ayrılırken onları unutmaya çalışıyorduk bir şekilde, farkına varırlarsa kaldığımız yerde bırakıyorduk. Bu deriyi bir yerde unutamadık ama aylarca yanımızda taşıyıp Türkiyeli işçilerin çocuklarına ayakkabı yapılması için de getiremedik. Koskoca bir bizon derisiydi muhtemelen. Yine de Arjantin'e kadar taşıdık, orada çocukları için işlesinler diye Arjantinli işçilere verdik. O kadar büyüktü ki.

James Petras, 3

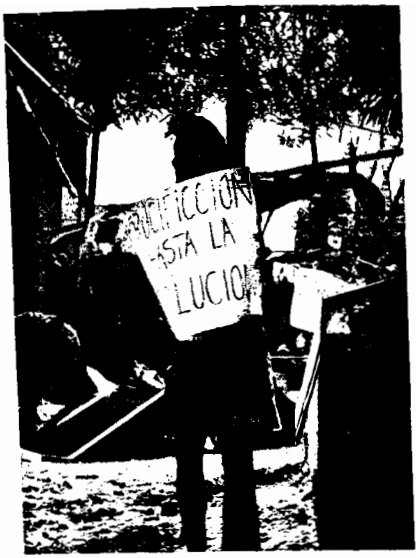
Petras Amca'nın bazı tahlillerine katılmıyordum. Her gittiği ülkede kendisini oraya davet edenler ve ulaşabildiği çevreler üstünden yorum yaptığını düşünüyordum. Mesela Arjantin'deki Piqueteros hareketinin eski işçilerin örgütlenmesinden oluştuğu düşüncesi doğru değildi bence. Bu konuda hep tartışıyorduk. Tabii ki işsiz işçilerdi, ama daha çok bütün hayatları boyunca düzenli işi olmayanlardan ya da belki fabrikada çalışmış olsalar bile en alt düzeyde ve geçici işçi olanlardan kurulmuştu. Piqueteros hareketi Arjantin isyanından sonra o kadar popülerleşti ki klasik sendikalar, siyasal hareketler hatta partiler bile kendilerini Piqueteros olarak tanımladı. Ancak Petras'ın dünyayı bütünsel olarak yorumlayan en iyi siyasal analistlerinden biri olduğu tartışılmaz.

Öteki ülkelerde, neoliberal politikalara karşı direniş var mı?

– Var ve dedikleri şu, neoliberalizm denendiği her yerde yıkımla sonuçlandı. Hiçbir ülkede neoliberalizmin yoksullar için daha iyi bir refah düzeyi yarattığını göremezsiniz. Aksine eşyaların fiyatı arttığı zaman yoksulluk da artmaktadır. Örneğin metalin, bakırın ve demirin fiyatı gittikçe artıyor. Bu ülkeler yüksek büyüme oranı gösterdiği için, bunun neoliberalizmin sonucu olduğuna inanılıyor. Ancak bu neoliberalizmin değil, sözünü ettiğim eşyaların fiyat talebinin sonucudur. Kim kontrol etmektedir giderek büyüyen bu sektörü? Büyük toprak sahipleri ve geniş ölçekli üreticiler. Yani büyüme, bu ülke-

deki küçük oligarşinin büyümesi anlamına gelmektedir. Büyümeden yarar sağlayan da oligarşidir. Birisi demişti ki, "Bu yukarıdan aşağıya doğru akacaktır." Yukarıdan aşağıya doğru akması için de güçlü bir işçi sendikası ve köylü sendikası gerekiyor. Ancak neoliberalizmin bir özelliği de yoksulların örgütlenmesini, pazarlık gücünü zayıflatmasıdır. Yani aşağıya doğru akmıyor, yukarıya doğru akıyor. Vergilerini de ödemiyorlar. Yabancı sermayenin yatırım koşullarından biri, on ya da yirmi yıllık vergilerden muaf tutulmasıdır. Böylelikle vergi daha az oranda oluyor. Daha çok işçiye daha az ödeniyor. Kamu çalışanları, tüm çalışanlar da neoliberalizmin etkisi altında daha düşük ücretli ve sosyal olarak da daha zayıf hale geliyor.

İşsizlerin Çilesi



Çok azdılar. Sadece 20 kişiydiler. Toplam 28 kişi açlık grevindeydi.

Bolivya Madenciler Sendikası'nda (Federación Sindical de Trabajadores Mineros de Bolivia, FSTMB) metal işçileri grev yapıyordu. İşsizlik canlarına tak demişti. Altıncı günündeydiler grevin. Avurtları çökmüştü. Sadece su içip koka yaprağı çiğniyorlardı. Hükümetten iş talep ediyorlardı. Özelleştirmeler sonucu sokağa atılmışlardı. Aileleri, çocukları vardı ve yaşamak zorundaydılar. Yanakları, koka yapraklarıyla doluyken iltihaplanmış diş gibi görünüyordu. Bir odaya kurdukları yer yataklarında yatıyor, kitap okuyor ve kâğıt oynuyorlardı.

Altı gün sanki bize azmış gibi geliyor. Oysaki oruç tutanlar bile bir günü geçirmekte zorlanıyor. Benim ülkemde devrimciler, dünyanın en uzun ölüm orucunu yaptı. 240 gün, 300 gün sadece şekerli su içtiler ve B1 vitamini kullandılar, bir de yüreklerini. Cezaevlerindeki tecrit sistemine karşı direndiler ve gözlerimizin önünde öldüler. 123 kişi öldü. 'Hayata Dönüş'

operasyonunda yakılanlar ve kurşunlananlar dahil. Egemenler, toplumda ne yapacaklarsa önce cezaevlerinde uygular. Şimdi kameralı hendeklerle çevrili koca gökdelenler, korumalı siteler, pencereleri ve kapıları sıkı sıkıya kapatılmış kendi hücrelerimizde, 21. yüzyılın tanrısı televizyonlar karşısında kendi mahpusluğumuzu çekiyoruz. Hamburg'da bir adam televizyon seyredip cips yerken öldü. Onu birkaç gün ya da birkaç hafta sonra değil, tam beş yıl sonra buldular. Hiç arkadaşı yoktu. Akraba zaten yoktur endüstriyel toplumun kitabında. Mahalle bakkalı bile yoktu, "Bu adam kaç gündür gazetesini ya da ekmeğini niçin almadı?" diyecek. Koca Almanya'da bir tecrit mahkûmuydu. İşin esas trajik kısmı onu evde beş yıl sonra bulduklarında televizyon hâlâ çalışıyordu. Eduardo Galeano, "Çocuklar doğarken sarılmak için kollarını açarak doğar" diyordu. Devrimciler sarılmayı, dokunmayı, insanlığı yok eden tecrite karşı günlerce direndi ve biz sessizliğimizle onları öldürdük.

Metal işçilerine Türkiye'deki ölüm oruçlarını anlattım. Her gün en az yarım saat güneşte gezmelerini, çok fazla su içmelerini, eğer çok uzun sürdüreceklerse B1 vitamini almalarını ve öbür bildiklerimi. Hükümet o gün temsilci gönderdi. Yalan da olsa belki çare bulacaklarını söylediler.

Üç gün sonra metal işçileri kendilerini elektrik direklerinde çarmıha gerdi. Bolivya İşçi Merkezi'nin (Centro Obrero Boliviana, COB) önündeki direkler çarmıha gerilmiş işsiz metal işçileriyle doldu. Sonra bir kısmı caddeye indi. Çok azdılar. Sadece 20 kişiydiler. Toplam 28 kişi açlık grevindeydi. 10 kişi de direklerde çarmıhta. Yolu tam olarak kesemediler. Otomobiller homurdanarak kaldırımlardan geçiyordu. İşçiler caddeye küçük bir dinamit lokumu salladı. Dinamit patladı. Tozu dumanı kalkar kalkmaz, her zaman bir yerlere yetişmek zorunda olan otomobiller hızla geçip gitti. Sürücüleri camdan

uzanıp küfürler etti. Muhtemelen birkaç zaman önce onlar da yol kesiyorlardı. ('Sürücü' başka bir insan biçimidir. 'Sürücü' isen babanı bile tanımazsın. Munis, sakin insanlar ellerine tutuşturulmuş direksiyonlarla, yani hızlanınca, gücü yönlendirince ve metal kutulara kapatılınca bütün iktidarlar gibi olur. Yok eder ve yıkar. Vites kolunun erki bu. Milan Kundera'nın *Yavaşlık* kitabı iyi anlatıyor bunu. Brezilya'da yerliler ve beyazlar birlikte yol alırken, yerliler birden durup oturuyor. "Niçin oturdunuz?" diye soruyor beyaz. "Yoruldunuz mu?" "Hayır," diyor yerliler, "çok hızlı geldik. Ruhumuz geride kaldı.")

Polis telsizleri yardım istiyordu. Kalkanları, copları, pompalı tüfekleri, biber gazlarıyla geldiler. İşçiler, "Bu demokratik hakkımız!" dedi. Ellerinde dinamit lokumları. (Bir gün önceydi. "Evo Morales hükümeti karşısında da mı dinamit kullanıyorsunuz? Bırakmadınız mı hâlâ?" diye sormuştum. "Kullanıyoruz," demişlerdi. "Polis ve ordu da silahlarını bırakmadı ki.") Polis nazikti. Bir terminatör nezaketi. Ne de olsa bu hükümeti de şenlikli dinamit lokumlarıyla gösteriler yapan işçiler taşımıştı oraya. "Bu demokratik hakkımız!" diye yineledi işçiler. "Cunta zamanı mı bu?" "Haklısınız ama azsınız," dedi polis şefi. "Yetmez mi bu kadar süre?" Çarmıhlara gerilmiş işçiler elektrik direklerinden polisleri, arkadaşlarını, biber gazlarını, silahları ve dinamit lokumlarını seyrediyordu. Yolu açtılar. Otomobiller hızla geçmeye başladı. Ruhlarımız geride kaldı.

Sınır Maceraları, 8

Guatemala sınırındaydık. Vize için yine 'autorizasyon' istemişlerdi. Bunun anlamı, hakkımızdaki soruların ve cevapların ABD'ye gidip gelmesi, yeni evraklar istenmesi ve sonuç olarak da bir ay beklenmesi demekti.

Managua'daki Guatemala konsolosunu, İngiltere ve Meksika vizelerini gösterip beş dakikada ikna etmiştik. Honduras'taki gibi vizeyi elçiden almak zorunda kalmamıştık. Olmazsa öteki sınırlarda yaptığımız gibi yürüyerek geçmeyi düşünüyorduk.

Biz kafamızda, sınırları zaten silmiştik. Sadece atlatılacak birkaç düzine memur ve üç dört tabur asker oluyordu. O kadar. Hepsi de birbirine benziyordu. Güçlüye karşı itaatkâr, zayıfa karşı zalimdiler. Küçük iktidarları kendileri yaratmış gibiydiler. Bu hisleri doğruydu. Bütün iktidarları onlar yaratıyordu. (Zaten devlet dediğiniz nedir ki? Bir koca memurlar ordusundan ve onları bir arada tutan bir ideolojiden ibarettir. İdeolojiyi kırdığınız zaman geriye, kaçışan küçük üniformalılar kalır. Ve paylaştırılıp ev olarak kullanılabilecek koca vergi binaları, tiyatro yapılabilecek tapu daireleri, çocukların kapılarına işeyebilecekleri evrak dolapları...)

Sahte bir gülümsemeyle pasaportları uzattık. O bize gerçek bir sınır memuru bakışıyla baktı. (Bu bakış insanı kaçakçı yapar. Hiçbir nedeni olmadan bir malı sınırdan öteki tarafa, öteki taraftan da buraya geçirtir. Suça teşvik eder. Onun ellerini kollarını bağlayıp gözünün önünde, sorumlu olduğu sınırdan,

göçmen kafileleri geçirmek geliyor insanın içinden.) Hemen vize sayfasını gösterdik. Bazen buna da kızarlar. Kendileri bulacaktır. Sonra da bulamazlar gene kızarlar. Siz kendinizi küçük ezilesi tahtakuruları gibi hissedersiniz. Onları memnun etmenin çarelerini ararsınız. Onlarsa tahtakurusunun bu tatlı kaşındırma hissini arar zaten.

Vizeye uzun uzun baktı. Meraklı bir kitap okuru gibiydi. Sonra başını kaldırıp beklenen cevabı verdi. "Olmaz." "Niçin?" "Autorizasyon gerekli." "Eee yani?" "Giremezsiniz." "Ama vizemiz var." Biraz sustu. İşte bu arada hemen hızla konuşmak gerekliydi. "Biz konsolosa anlattık. Meksika vizemiz var, oraya gidiyoruz. Bak bu da İngiltere vizesi, sonra da oraya gideceğiz. Zaten bu kadar ülke dolaştık. Bak bak! Hem de avukatız." "Niçin uçakla gitmiyorsunuz?" "Biz gezmek için çıktık yola. Gittiğimiz her ülkeyi geziyoruz. Turistiz yani." Birkaç kez telefon etmeyi denedi. Sonra vizenin üstünü karalayıp vizelerimizi sadece üç güne indirdi. Bize üstü tekrar karalanıp otuz güne çıkarma imkânı verdi.

Gişeden ayrılıp giderken yanımıza bir siyah geldi. İngilizce konuşmaya başladı. "Avukat olduğunuzu duydum." "Evet ama paramız yok." "Yok yok bana yardım eder misiniz?" "Nasıl?" "Hiçbir belgem yok. Benim kim olduğuma dair bir belge yazar mısınız?" "İşine yarar mı?" "Evet. Çok. Lütfen." "Yazarız, adın ne?" "John Philips. Yaş otuz iki. Louisiana."

Altını imzaladım. Verdim. O elinde belge, sevinçle koşa koşa gitti...

Fidel'den Sonra Ne Olacak?

Röportaj yapmak için bekliyoruz. Uluslararası basın merkezine uğruyoruz her gün ve aynı cevabı alıyoruz: "Mañana mañana." Her zamanki gibi kendi ellerimle yürümek daha iyi. Devrim Savunma Komiteleri'yle (CDR) görüşmek istiyordum. Daha önce geldiğimde kuruluş yıldönümleriydi. Sokaklarda kazanlarla yemek pişiriliyordu. İçine ne varsa konulmuş büyük çorbalar. CDR, ABD Domuzlar Körfezi çıkarması yaptığında kurulmuştu. Her sokakta vardı. Herkes CDR üyesiydi ve her şeylerine kendileri karar veriyorlardı. Başka bir demokrasi biçimi. Bir komşu evde konuştuk. Beş altı mahallenin CDR başkanı bir kadındı. Dört metreye üç metre bir odaydı. Bir de mutfak girintisi. Sanırım bir de yatmak için bu odanın yarısı kadar bir asma kat. CDR başkanı olmak pek bir şey getirmiyordu anlaşılan. (Bir yerde okumuştum, Küba'da Komünist Parti üyeleri eski ayakkabılarından tanınır, diye.) Eşya olarak sadece sallanan sandalyeler vardı ve bir televizyon. Eşi sandalyelerden birinde, üstünde bir şortla oturuyordu. Dayanamayıp konuşmalara katılıyordu. Arada bize kahve getiriyordu. İki saat konuştuk. CDR'den, Küba'dan, ABD'den ve Fidel'den. "Fidel'den sonra ne olacak?" diye sorduğumda çok rahattılar: "Raúl Castro var devrimin başından beri. Ama o da önemli değil, biz daha önce José Martí'yi, Camillo'yu, Che Guevara'yı kaybettik. Yerine birisi gelir. Önemli olan halkın örgütlü olmasıdır, CDR var. Biz varız."

Deli Miyiz Biz?

Sağlık bakanlığından bir yetkili anlattı: 8 milyon nüfuslu Küba'da 478 bin sağlık çalışanı vardı. 16 kişiye bir sağlık çalışanı düşüyordu. 108 bin tıp öğrencisi eğitime devam ediyordu. Küba'daki bütün kadınlar doğum ve ilk yardım eğitimi almıştı. Bütün sağlık hizmetleri bedavaydı.

"Benim ülkemde sağlık hizmetleri her gün daha pahalı oluyor," dedim bir başka evde konuşurken. Ampro, "Niçin?" diye sordu. Yaşlı siyah bir kadındı. Sallanan sandalyesinde purosunu içiyordu. Bir Havana Club rom almıştım, onu da birlikte içiyorduk. "Benim ülkemde şimdi hastaneleri bile satıyorlar," dedim. "Niye deli mi onlar?" dedi. "Hayır," dedim. "Onlar ortak, pazarlamacı ve müteşebbis. Yani bizim bedenlerimizi, sağlığımızı pazarda bir mal olarak uluslararası tekellere pazarlıyorlar. Biz 70 milyonluk koca bir pazarız. Muhtemelen diyabet, akciğer spazmı, verem, sarılık ya da herhangi bir hastalığa tutulduğumuzda veya tabii ki kanser olduğumuzda elimizde kalan son paralarımızı da alacaklar. Biz onların müşteri potansiyelleri, yükselen hisse senetleri ve kâr paylarıyız." "Hastaneler devletin değil miydi?" diye sordu. "Evet, hatta birçoğu doğrudan işçilerindi," dedim. "Asgari ücretle çalışan işçilerin sigorta ödemeleriyle yapılmıştı." Ampro anlamadı. Purosunun kalanını uzattı.

İstanbul'da Organik Devrim

Havana'da kent tarımı yapılıyordu. Neresi uygunsa bir şeyler ekmişlerdi. Tabii ki organik tarım yapıyorlardı. Zaten 1990'da Sovyetler'in yok olmasından sonra, ambargo nedeniyle tarım ilacı satın alamadıklarından, kullanma şansları da yoktu. ("Tanrı bana deha verdi ve geliştirmem için yoksulluk ekledi" diye yazar bir romanında Trevanian.)

Havana'nın kıyısında organik tarım yapılan bir çiftlikteydim. Etrafı apartmanlarla çevrili on hektarlık bir alana, domatesten bibere her şeyi ekiyorlardı. 108 kişi çalışıyordu. Günde sekiz saatten haftada sadece kırk saat, cumartesi, pazar tatil. Ürettiklerini, organik ve sağlıklı diye pahalı satmıyorlardı. Sadece zenginlerin değil herkesin sağlıklı yemek yemesi gerekir diye düşünüyorlardı.

Bu konu gelmeden aklımdaydı. Finans şatoları için evlerinden süpürülen İstanbulluların bir karşı hamlesi olarak. Nerede boş yer varsa hep beraber ekmek. Cadde aralarına, otoban kenarlarına ve müteahhit yeşili sözde peyzajlı yerlere. Hatta hiçbir çocuğun hiçbir zaman oynayamadığı çocuk bahçelerine. Domates ve biber, finans şatolarına karşı...

Dünyanın Göbeğinde Bir 1 Mayıs

Ekvador'da 1 Mayıs sabahı meydana gidiyorduk. Yerliler rengârenk elbiseleriyle yürüyordu. Yol kenarında aynı rengârenk elbiselerle, kızarmış ve haşlanmış muz satan öteki yerlilerin ortasında ilerliyorlardı. Polisler ve askerler, suratlarını kaskların arkasına gizlemişti. Niyetleriyse, ellerindeki pompalı tüfeklerle, eski model otomatik tabancalarla ve paslanmış çelikten tanklarla gayet açıktı. Yeni bir isyan bastırmışlardı. Yerliler bir sabah uyandığında, ceplerindeki parayla dört kat daha az şey satın alabilir olmuşlardı. Maaşları dört kat azalmış, işsizler ve yoksullar dört kat daha zor karınlarını doyurabilir olmuştu. (Bizde sık yaşandı bu durum ama isyan pek olmadı. Sadece dolarda kalmadığımıza üzüldük. Cebinde on doları olan bile sevindi. Kendisini zeki ve zengin hissetti.)

Meydanları zaptettik yine. Yerli bayrakları arasına serpilmiş birkaç kızıl bayrak, bir orak-çekiçli bayrak ve onu sallayan birkaç inançlı öğrenci vardı. Selamlaştık. Üniversiteden tanıyorduk. Bize geldiklerinde evde kısır yapmıştık. Pek beğenmediler sanırım biranın yanında, ama yine de dünyayı değiştirdik.

Bir stant kurulmuştu ortasına meydanın. Kısa bir konuşma oldu. 1 Mayıs kutlandı. Peşinden Ekvador'un muhtemelen en güzel kızlarından oluşan bir grup çıkıp şarkılar söylemeye başladı. Kısa kızıl bluzları ve çok kısa kızıl etekleri vardı. Bu stantı Coca-Cola sağlamıştı. 1 Mayıs'ı kutlarken aralarda Coca-Cola'ya teşekkür ediyorlardı. Buna kızıyorduk. Çünkü şarkı söy-

leyen ve dans eden kızların sahneye çıkmasını geciktiriyordu. Onlar dans ederken herkes dans ediyordu. Bizim çocuklar orak-çekiçli bayrağı sırtlarından boyunlarına düğümleyip salsa yapıyordu. Tek dans etmeyenler paslanmış çelikten tanklar, pompalı tüfekler ve onların tetikçileriydi.

Yerliler altı yedi ay sonra bize yazdı, "Devrim yapacağız, gelsenize" diye. Gidemedik. Yol paramız yoktu. Yaptılar. Üç gün için iktidarı ele geçirdiler. Bir anayasa mahkemesi yargıcını, yanlarında yer alan bir albayı ve bir sendikacıyı başa atadılar. Sonra o günlerin ABD başkanı Clinton telefon etti albaya ve yargıca. Onlar da yan çizip bıraktı. Yerlerine gelenler sendikacıyı tutukladı. Yerliler, yine bir gün geri gelmek için haşlanmış ve kızarmış muz tezgâhlarının arkasına geçti.

Polonya Film Okulu

Polonya'nın Alman sınırına yakın bir yerde inşaatta çalışıyorduk. Bir karşı sinema okulu yapıyorduk. Altmış beş odası olan eski bir Alman malikânesiydi burası, sosyalizm döneminde kolektif çiftlik olarak kullanılmıştı. A. burayı satın almıştı. Harvard hukuk mezunu bir Polonyalıydı. Sinemayı seviyordu ve malikâneyi ne yapacağını düşünüyordu. Biz de cebimizde ütopyalarımızla dolaşıyorduk. On hektarlık bir yerdi. Ayrıca ormanı, yirmi civarı evi, yüz metre uzunluğunda iki katlı bir hangarı ve küçük bir votka imalathanesi vardı. Türkiye'den bizim belgesel ekibiyle amelelik yapıyorduk. Her sinemacının mutlaka ellerini de kullanması gerektiğini savunuyorduk. Ellerimizi kullanabilecek kadar yetenekli olduğumuzu düşünüyorduk. Tuğla taşıyor, duvar kazıyor, pencere çerçevesi zımparalayıp boya yapıyorduk. Eski traktörle bahçede tur atıyor, malikânenin alt salonunda bilardo ve pinpon oynayıp her yemekte şarap içiyorduk. Çalışmak zorunlu değildi ama herkes her gün çalışıyordu. Hafta sonu arabaya atlayıp sağa sola gidiyorduk. Çalışmayı özgürleştirdiğimizi düşünüyorduk. Karşı sinema okulunda hocaları istemiyorduk. Anlatıcılar olacaktı ve her anlatıcı mutlaka başkasından ders almak zorundaydı. Bilginin iktidarını törpülemekti amacımız. (Polonya Film Okulu hâlâ açık. Hollywood'dan bir hoca ve London Film School ders veriyormuş yazları. Yani galiba sinema okulu ama karşı değil ve biz yokuz tabii ki.)

Bizle birlikte A., teyzesinin kocası M. ve üç tane Polonyalı işçi çalışıyordu. Onların filtresiz sigaralarını paylaşıyorduk. Birinci sigarasına benziyordu. ('İç birinci ol devrimci' lafını söylüyorduk.) Bir süre sonra votka alıp iş aralarında birlikte içmeye başladık. Sonra onların votkaya sabah saat sekizde başladığını görünce onlar gibi olmaya çalıştık. Anlaştığımız hiçbir dil yoktu. Yedi sekiz Polonyaca sözcük ve 'şerefe' demesini biliyorduk. Tuğla taşıyıp, votka içiyorduk ve küfretmesini öğretiyorduk birbirimize. Bir gün, "Saat kaç?" demesini de öğrendik ama cevapları bilmiyorduk. Her dilde sayılardan ve günlerden nefret ediyordum. İkinci kattaki evinde oturan M.'ye saati sorduk. Bir şeyler dedi. Anlamadık. Bir dakika, diye işaret etti. İçeri girdi. Biraz sonra koca bir duvar saatini pencereden dışarı çıkardı ve bize gösterdi. Saati içeri sokup kafasını çıkardı. Biz saatin kaç olduğunu biliyorduk, o da gülüyordu.



Önce bir Alman malikânesiydi, sonra kolektif çiftlik, şimdiyse sinema okulu – karşı olmasa da.

Leonardo Boff



MST-Topraksızlar hareketinin uzun yürüyüşünde Hıristiyan devrimcilerin liderlerinden ve teorisyenlerinden papaz, teolog ve Vatikan'ın aforoz ettiği Leonardo Boff'la konuşuyorduk. Hıristiyan devrimciler, "Yoksullara ekmek dağıttığımızda bize aziz diyorlar; yoksullar niçin ekmek bulamıyor dediğimizdeyse komünist" diyordu. Leonardo Amca'ya sosyalizmi ve Topraksızları sordum.

"MST ideolojik olarak sosyalisttir. Ama istenilen bu sosyalizm, demokrasi olmadan gerçekleşmez. Sosyalizm, fundamentalist anlamda demokratik olmalıdır. Ekonomide demokrasi, eğitimde demokrasi, köyde demokrasi. Demokrasi sosyal bir olgudur. Bunu kapitalizm nasıl yapabilir? Doğrudan toprak için, işçi için, özgürlük için, sağlık için; sosyalizm sosyal eşitliğin bir bayrağıdır. Ayrıca burada sosyalizmin değişik bir anlamı var. Bizim ülkemiz az gelişmiş bir ülke. Burada sosyalizm merkeziyetçi bir olgu değil. Bizim sosyalizmimizde en önemli öğe insandır. Bütün gücünü insandan alır ve bu noktada da zaten dinle ortaklaşır. Birlikte hareket etmek, dayanış-

mak, katılmak, yoksullar için mücadele etmek... Bu çok önemli bir bayraktır. Sosyalizmin tarihsel olarak bir rotası vardır. Biz yoksullar ve üçüncü dünya ülkeleri için çok büyük bir düşüncedir sosyalizm, hatta sadece Brezilya ya da Topraksızlar için değil bütün dünya için.

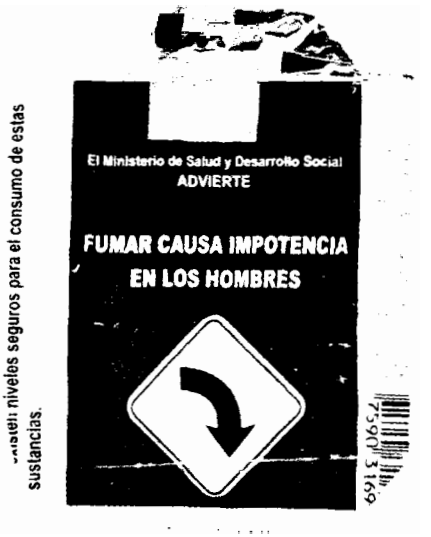
"Küresel açıdan baktığımız zaman MST aynı anlamda değerlidir. 'Başka türlü bir toprak mümkün, başka bir Brezilya da mümkün; başka bir dünya mümkün' düşüncesini göstermesi açısından önemlidir. Via Campesina'nın, aynı zamanda Dünya Sosyal Forumu'nun bir öğesidir, çünkü MST her zaman küresel açıdan düşünmektedir. Zaten bu nedenle dünyadaki sosyalizm ihtiyacını, 'Nasıl bir sosyalizm' sorusunu tartışıyoruz."

Sigara Erkekliği Öldürür

Sigaranın çok zararlı olduğuna karar verdiler. Endüstriyel sistem bütün günahlarını sigaraya yükledi ve her şeyden kurtuldu. Bütün kanserlerin nedeni; otomobiller, fabrika dumanları, yer altına tıkılmış insanlık, yoksulluk ve aç bırakılma, nükleer santraller ve bulaşık deterjanları, termik santraller ve bizzati tıp, lanetlenen sigaranın gölgesinde yaşayıp gidiyor. Günahın çocuğu sigara kapitalizmin hamam oğlanına döndü. Önüne gelen üstüne bir suç yüklüyor. Ayrıca faşizmin bir aracı olarak da kullanılıyor. Üstümüzde denetim ve gözetim nedeni ve sonucu halini aldı. Sigara içenler havaalanlarında camdan küçük bölmelere tıkılıp birbirlerinin üstüne hava kabarcıkları salan aptal kırmızı balıklar gibi sergileniyor. Kafede, barda hatta bazı ülkelerde sokakta bile içmek yasaklandı.

Brezilya'da satılan sigaraların üstüne sadece zararlı yazmakla kalmıyorlar, fotoğraflar da koyuyorlar. Sigaradan bacağı kesilmiş bir adam, kararmış bir ciğer, kanserli bir hücre... Gerçekten etkili fotoğraflar. Buna karşı sokaklar da hemen önlemini geliştirmiş. Sigara satılan yerlerin önünde işportadan bir 'sigara dış kabı' alınabiliyor, manzara, çıplak kadın ya da dağ ve deniz fotoğraflı. Sigara paketini onun içine koyuyorsunuz ve kararmış ciğerin üstünü çıplak bir güzelle örtüyorsunuz. Sigara paketlerinden iki tanesini Türkiye'ye getirdim. Birinin üstünde cenin vardı ve, "Sigara karnınızdaki çocuğu etkiler" diyordu. Ötekinde trafik işaretlerinden, 'tek yön' işareti

vardı. Bir yöne doğru bildiğiniz dik ok. Yalnız ok aşağı sarkmıştı ve altında, 'Sigara erkekliği öldürür' yazıyordu. Beyoğlu'nda kahvede arkadaşlara gösterdim. Güldük. Masada travesti arkadaş E. vardı, "Ay bir tane de ben içiyim," dedi.



Yalnız ok aşağı sarkmıştı ve üstünde, "Sigara erkekliği öldürür" yazıyordu.

FUNSA-Uruguay İşgal Fabrikası

Uruguay'da otomobil lastiği üreten FUNSA'daydım. İflastan sonra işçiler, fabrikayı işgal ettiler. Aylardır maaşları ödenmiyordu. Tazminatlarını da alabilme şansları yoktu ve zaten alabilseler bile nerede bir daha iş bulabileceklerdi ki? İşgal ettiler, direndiler ve tekrar ürettiler.

Fabrikanın ofisinde dört işçiyle konuşuyorduk. Biri bitirince öteki alıyordu sözü.

– Ben burada yirmi beş yıldır çalışıyorum, bu işi uzun yıllardır biliyorum. Bu örgütlenme fabrikaya ilk girdiğimizden beri var, sorumluluk içinde çalışıyoruz. Her şey şimdi daha iyi. Zaten niçin bir patrona ihtiyacımız olsun ki? Başka bir olasılık da yok zaten, çünkü dışarıda iş yok. Geleceğimiz için, çocuklarımız için bir sonuç, bir soluk bu.

– Bizimki aynı zamanda kültürel olarak da ayakta durabilme mücadelesiydi. Çünkü fabrikanın kapanması Uruguay için de bir kayıptı. Bütün fabrikalar iflas etmişti. Fabrikalar kapandığında aldığımız işsizlik parası yalnızca 30 pesoydu. Bizim bu güne ulaşabilmemizde sendikanın önemi büyüktü. Bilgisayardaki, fabrikanın kızıl bayrağının fotoğrafını görüyor musun; o sendikanın bayrağıdır. Fabrikaya girdiğimiz zaman önüne çektiğimiz bu bayrak, sendikal örgütlenmenin simgesiydi.

– Bu kritik sosyal durumun ilk meselesi girişimin hiç parasının olmamasıydı. Hepimizin ütopyası vardı ama paramız yoktu, nasıl yapacaktık? Parası olan kooperatif yoktu zaten.

Özellikle başlamak ve hammadde satın alabilmek için çok paraya ihtiyacımız vardı ve bu parayı bulabilme imkânımız da yoktu, üretime geçemeyecektik. Başka türlü hareket edebilme şansımız yoktu. Öbür türlü kapıya şöyle yazmamız gerekiyordu: "Burada FUNSA'nın kadın ve erkek işçileri var, ama işleri yok." Bu yüzden bu yol önemli.

Ahtapotla Son Düello

Kore'de köylerde dolaşıyordum. Çiftçi sendikasından biri istasyondan beni alıyor, sonra bir diğerine göndermek için tekrar trene bindiriyordu. Ortak bir dilimiz yoktu. Ortak kaygılarımız ve düşmanlarımız vardı. Yere serilen şiltelerde yatıp, götürdükleri yerlerde film çekiyordum. Bir kâğıda sorularımın Korecesini yazdırmıştım. Soruyu gösterip sonra kameraya kaydediyordum. Ülkemde bana yardımcı olacak bir Koreli bulacağımı umuyordum. Sessizlikten sorunun cevabının bittiğini anlayıp yeniden bir soru gösteriyordum. Sesin melodisinden söylenenleri çıkarmaya çalışıyordum.

Tarlalarda onlarla birlikte çalışıyordum. Uzun çizmeler giyip pirinç tarlalarında zararlı böcekleri yiyen bir salyangoz türünü ekinlerin arasına dağıtıyorduk. Çamurlu toprakta pirincin dibine bırakıyorduk. Bıraktığımız salyangoz yavaşça pirince tırmanıyor, işinin başına gidiyordu. Pirinçleri sökülmüş tarlalara lahana dikiyorduk. Üstlerine delikler açılmış uzun naylon örtülerin arasına fideleri dağıtıyorduk. Önümdeki kadın çiftçi toprağa küçük delikler açıyor, arkamdaki kadın çiftçi attığım fideleri dikiyordu. Göz göze geldiğimizde birbirimize gülüyorduk. Akşamları sofralarına misafir oluyordum. Ne olursa yiyordum. Benim için fark etmiyordu. Onlar için mutlaka fark ederdi. Bu yüzden sunulan yemek mutlaka yenmeliydi. Ben zaten 'hepçil'dim. Yani ne olsa yiyebiliyordum. Bu terimi *Bilim ve Teknik* dergisinde okumuştum. Çok acı da yiyebiliyordum ki bu sokaklarda çok önemliydi. Eğer sokaklarda

dolaşmak istiyorsan, iyi acı yiyebilmen, iyi içebilmen ve gerektiğinde polisle çatışabilmen gerekiyordu. Yani onlar gibi olursan sokaklar seni çok seviyordu.

Biraz parası olan bir çiftçi olursa hep beraber restorana gidiyorduk. Bana hiç para verdirmiyorlardı. Ellerinden geleni sunuyorlardı. Her yemekte pirinç geliyordu. Ekmek niyetine yağsız ve tuzsuz olarak veriliyordu. Pirincin yanında mutlaka lahana turşusu olurdu ve zenginliğine göre dokuz çeşitten otuz altı çeşide kadar bir sürü şey. Bazen et, tavuk bulunurdu. Deniz ürünleri her zaman vardı. Adlarını bilmiyordum, çoğuyla ilk defa karşılaşıyor ve yiyordum. Parçalanmış kocaman balıklardan, bir santim büyüklüğündeki küçük balıklara, denizanası ve yosunlara, denizatı, denizkestanesi ve deniz her şeyini yiyorduk. Gittiğimiz bir lokantada büyük akvaryumda balıklar ve ahtapotlar yüzüyordu. Biraz sonra bu ahtopatlardan bir tanesi soframızda oluyordu. Küçük parçalara ayrılmış, kolları hareket halinde, tabağın içinde birbirlerine sarılıp duruyordu. Bir tane yemeliyim, diye düşündüm. Tabağa uzandım. Elimde çatal yerine çubuklar vardı ve ben iyi kullanamıyordum. Almaya kalktığım ahtapot kolu parçası, vantuzlarıyla tabağa yapışıyordu ve ben kaldıramıyordum. Bunu gördüler ve bir tabağın içine beş altı tane koyup önüme uzattılar. Başımı eğdim. Teşekkür ettim. Beceriksiz çubuk hareketleriyle ahtapot bacaklarına saldırdım. Güçlü vantuzları vardı. Gene gelmedi. Tabaktan çıkarıp bir sosa batırmak gerekiyordu. Koyu salçalı ve çok acılı bir sostu. Sosu alıp tabağa döktüm. Çubuklarla almaya çalıştığımda kesilmiş ahtapot bacaklarının vantuzları sostan kaydı, tabağa tutunamadı. Alabildim. Çiğnemeden yutmayı düşünüyordum. Boğazıma yapışırlar diye korktum. Tadı güzeldi. Tabaktakileri bitirince bir tabak daha söylediler. Misafirdim...

Kuzey Çin Denizi'nde Bir Gün

"Kuzey Çin Denizi'nde bir gün..." diye başlıyordu Borges'in bir öyküsü. Hoşuma gidiyordu iç içe geçmiş gerçek ve fantastik dünya. Hayat gibiydi. Hoon Amca'yla Kuzey Çin Denizi'nde balığa çıktık. Orta boy bir tekneydi. Balıkçı, benim niçin balığa çıkmak istediğimi ve Borges'i bilmiyordu. Hoon Amca'yı tanıyor ve onu kırmıyordu. Sanırım Hoon Amca benim ne istediğimi balıkçıya anlatmış ama o da benim ne istediğimi bilmiyordu. Balık tutmamız gerektiğine karar verdiler. Keyfim yerindeydi. "Bir gün Kuzey Çin Denizi'ndeydik." Önce kıyıya bir ağ attı. Sonra adaların arasındaki dalyana doğru sürdü. Deniz, açılıp kapanan bulutların arasındaki güneş altında renkten renge giriyordu. Açık deniz ortasındaki dalyanın tahta bacakları, ağlar ve ağ ipleri burjuva romantizmine uygundu. Balıkçının uykusuzluğundan doğan vicdan azabımın üstünü kaplayan ekran koruyucusu gibiydiler. Geri döndük. Ağı çektik. Bir metre büyüklüğünde bir balık vardı. Ağa yapışan öbür şeyleri ayıklayıp suya attık. Balık güvertede hâlâ oynarken kıyıya vardık. Balıkçı uyumaya gitti. Ben, Hoon Amca ve balık, bir çiftçinin evine gittik. Yere sofra kuruldu. Haşlanmış asma yaprağı ve tabii ki pirinçle birlikte ince dilimlenmiş balığı yedik. Bol bol limon sıktım ve pirinç rakısı içtim. Limon ve rakı midemde balığı pişirir diye düşündüm.

Taşra kentlerinden birinde çiftçi sendikasında kalıyordum. Yerdeki tahta ızgaranın üstünde, şehre inen köylülerle birlikte uyuyordum. Hoon Amca'nın memleketiydi. O evinde kalıyor-

du. Gündüz buluşup birlikte çevre köyleri dolaşıyorduk. Damadının çift kabinli kamyonetini ödünç alıyordu. Ben kullanıyordum. Filmi onun üstünden kurgulamayı düşündüğümden kamerayı ona veriyordum. Onun bundan haberi yoktu. Araba kullanırken beni çekmeye çalışıyordu. Ben Türkçe olarak, bu fikrimi kameraya söylüyordum. O ise kamerayla muhtemelen arabanın tavanını çekiyordu. Yoldan çıkmadan kamerayı düzeltmeye çalışıyordum. Köy yollarında ilerlerken tarlaların kenarında çiftçi sendikasının bayrağını görünce inip, çiftçilerle sohbet ediyorduk. Dağın başında bile olsa sendikalı çiftçiler tarlalarının yanına sendika bayraklarını asıyordu. Kimliksizleştirilmeye karşı kendi örgütlenmelerini koyuyorlardı. Akşam yorgun argın şehre dönüyorduk. Bir İngilizce öğretmenin mutlaka katılmasıyla, bir bara gidiyorduk. Öğretmenleri, Hoon Amca, benle konuşsunlar diye ayarlıyordu. Pirinç rakısı içiyorduk. Gece yine çiftçi sendikasında uyuyordum. Tuvaletlerden birini banyo haline getirip yıkanıyordum. Bulaşık leğeni ve büyük kahve fincanını kullanıyordum. Hoon Amca evine kahvaltıya, öğle yemeğine ve akşam yemeğine davet ediyordu. Kısadan da kısa bir eşi vardı. Sürekli gülümseyerek bana yemeklerini sunuyordu. Bağdaş kurup yerde yiyorduk. Yerden yüksek olan sadece televizyon sehpasıydı. Odanın gerisi tamamen boştu. Bir sabah yeniden kahvaltıya çağırdılar. Hepsi birden odadan yok oldu. Hoon Amca'nın eşi önde elinde pastayla odaya girdi. "Happy birthday to you" diye şarkı söylüyordu. Hoon Amca, ağzını ona uydurmaya çalışıyordu. İngilizce öğretmenlerinin birinden doğum günüm olduğunu öğrenmişlerdi. Ev yapımı bir pastaydı. Üstünde bir mum yanıyordu. Gerçek bir sürpriz partiydi.

Küba Kent Tarımı, 3

Tarım ürünlerinin pahalı olmasının nedeni aracılardan ve taşıma masraflarından kaynaklıdır. Sözgelimi uzak bir mesafeden getirilen domatesin fiyatının en az üçte dördü taşıma masrafıdır. Uzaktan getirilmesi en az beş el değiştirmesi anlamına gelir. Kent tarımı işte bu önemli öğeyi ortadan kaldırır. Ayrıca her el değişimi sırasındaki vergiler ve benzeri giderler de domatesin fiyatına eklenir. Küba'da bu tür aracılar olmasa da, ambargo altındaki bir ülkede özellikle taşıma giderlerinin ortadan kalkmasında kent tarımı çok iyi bir yöntemdir. Evinizin hemen yanı başından alışveriş yaparsınız, topraktan ve dalından. Havana'da kent tarımı yapan kooperatiflerin durumunu konuşmaya devam ediyorduk kooperatif başkanıyla. Hiç farkında olmadığım yönleri ortaya koyuyordu söylediklerivle.

"Ürünlerimizi burada doğrudan satıyoruz insanlara. Biz burada yaşayanlar için üretim yapıyoruz aslında. Bu pazar çok dayanışmacı; bir aile gibiyiz. Biz bu ülkede, bu ülke için üretiyoruz. Öteki pazarlar biraz daha pahalı ve spekülatif. Ayrıca ürettiklerimizle onların üstünde de baskı yaratıyoruz. Bütün pazarda daha fazla ürün oluyor ve dolayısıyla yiyecek ucuzluyor. Bizim ürettiklerimiz öteki organik marketlerden de farklı, çünkü sertifikası yok. Evet organik, ama sertifikası yok. Bu yüzden ötekilerden daha ucuz. Dünyanın geçmişteki yapılanması gibi, değil mi?"

İşportadan Yemek

Carlos Fuentes yazmıştı: "Eğer sokaktan yemek yemezseniz kurtlu tekila içemezsiniz." Buna uyuyorduk zaten. Hep sokaktan yiyorduk. Ucuzdu ve tatları güzeldi. İşporta tezgâhından bizi seyreden bir domuz kellesinin yanındaki parçalanmış et parçalarının üstüne acı biber sosu ve avokado sosu döküyorduk. Üstüne bol bol limon sıkıyorduk. Kırmızı ve yeşil, limonla birbirine karışıyordu. Soslara zaten para alınmıyordu.

Peru köylerinden birindeydik. Yüksek dağların da yüksekteğindeydi köy. Hava kararmak üzereydi. Birbirlerine sırtını dayamış işportacılar köy meydanını kaplamıştı. Turistler buraya bir akbaba türü olan kondoru seyretmeye geliyordu. Kondorlar her sabah, etrafa oturmuş turistlere aldırmadan kayaların tepesine konuyordu. Görkemli kanatları ve kel kafalarıyla turistlere poz veriyorlardı. Taşrada görevli küçük bürokrat havası taşıyorlardı. Ne kadar görkemli de olsalar leş yiyorlardı.

Köy meydanı bir sonraki sabah için gelmiş turistler, alışverişe çıkmış Keçua yerlileriyle doluydu. İşportadan bir şey buldum. Ucuzdu. Ne olduğunu anlamadan istedim. Ekmek arasına koydu. Acı biber sosu ve avokado sosu döktüm. Limon sıktım. Yanımda Ö. vardı. "Tavuk ayağı bu," dedi. Sosların arasından çıkan ayakları gösterdi. "Aldırmıyorum," dedim. "Tırnakların arasında kir vardır," dedi. Ekmeğin yarısını ona verdim. İstemedi. Tadı, tavuk kanadı gibiydi. Deri ve ince kıkırdak.

Aradan aylar geçti. Nikaragua'nın orta yerinde yer alan göl-

deki adadan dönüyorduk. Yorgun ve uykusuzdum. Göl çok dalgalıydı. Tekne tuttu. Kusmamak için kendimi zor tutuyordum. Kıyıya varmak üzereyken, tıklım tıklım teknenin üstünde birbirine bağlı dört tavuk gördüm. Sallanan teknede sağa sola gidiyorlardı. Birkaç adım sağa, birkaç adım sola. Son yüz metreyi zor durdum ve kurtlu tekila, tekilanın en iyisidir.

Chilavert-Arjantin İşgal Matbaası, 2

Chilavert işgal matbaasında işçilerle konuşuyorduk. Etraf yeni basılmış kitaplar, afişler ve bildirilerle doluydu. Arkamızda koca bir Che Guevara afişi vardı. İşgal matbaasının işleri çok iyiydi. Bütün partiler, siyasal hareketler kitaplarını ve afişlerini onlara bastırıyordu. Arjantin Komünist Partisi'nin ajandasını bile buldum. Nâzım'dan bir şiir vardı içinde; birlikte okuduk. Güzeldi. Övündük...

"Biz patronlu çalışıyorduk. Arjantin'in büyük krizi sırasında patron ortadan kayboldu, borçlarıyla battı. Krediyle alınan makineleri kaybedersek ne yapacaktık? Makineler teknik olarak bu işin anahtarıydı, makinelerin olmaması bu fabrikanın kapanması anlamına geliyordu. Bu nedenle burayı işgal ettik ve makinelere el koyduk. Makineleri almak için gelenlerin içeri girmesine izin vermedik, müdahale ettik. Nisan 2002'ydi. Makinelerin alınmamasını garanti ettikten sonra patronsuz çalışmaya devam ettik. Burası iflas etmişti, biz de tamamıyla yasal devam etme kararı aldık. Biz, yani işçiler.

"Sonrasında polis geldi, itfaiyeler ve ambulanslar... Saldırdılar. O tarihte durum yeterince karışıktı zaten. Devlet otoritesi zayıftı, halk hareketleri çok güçlüydü. Biz polisten daha güçlüydük, çünkü işçiydik. Mahkemenin fabrikayı işletmemize izin vermemesi gibi bir durumu kabul edemezdik. Çalışmak yoksa yemek de yoktu çünkü. Düşünüyorduk çalışamazsak nasıl yaşacağız diye. Polis ön tarafta kapıyı tutuyordu ve

kimseyi yaklaştırmıyordu. Bizse arkadan girip çalışıyorduk. Basılmış kitapları da eve taşıyorduk. Arka taraftan kadın işçiler de giriyordu. Biri sorduğunda, 'Eşyalarımızı taşıyoruz' diyerek kitapları dışarı taşıyorlardı."



Crometal Kooperatifinin işgali, El Pato, Buenos Aires, 28 Ekim 2002.



Arıkuşuyla Yarış Olmaz

Turist kitapları, "Kolombiya'da otobüsle yolculuk yapmayın" diyordu. Gece otobüs yolculuğuysa onlara göre çılgınlıktı. Biz turist kitapları yerine tesadüflere inanıyorduk. Gece yolculuklarında otobüsler boş olduğu için yata yata gidiyorduk. Soyulmaktan korkmamız için bir neden yoktu. Pek bir şeye sahip değildik. Kaçırılıp fidye istenmesi olasılığını da göz ardı ediyorduk. Kolombiyalılar da pek aldırmıyordu. "Eğer gazeteci ve avukat değilsen ve politikayla uğraşmıyorsan sorun yok," diyorlardı. Biz gülüp konuyu değiştiriyorduk...

Zenú uygarlığının topraklarındaydık San Agustín'de.

İsa'dan önce 2000'li yıllardan kalan bir uygarlıktı. İlkeldiler. Bu yüzden savaşmayı pek sevmiyorlardı. Nehirden bir sulama sistemi geliştirmişlerdi. Bütün tarlalar sulanabiliyordu. Bu sistem aynı zamanda su taşkınlarının zararlarını yok ediyordu. 4000 yıl sonra hâlâ kullanılıyordu.

Büyük yüzlerden ibaret heykeller yapmışlardı. Üç metre yüksekliğinde, üç dört metre genişliğindeydiler. Niçin yapıldıkları bilinmiyordu. Herhalde birbirleriyle savaşmadıkları için daha fazla zamanları vardı. Heykellere tapındıkları söyleniyordu, ama ben bunun da mutlaka birilerine tapınılması gerektiği düşüncesindeki modern insanların düşüncesi olduğuna inanıyordum.

Pansiyoncunun gösterdiği kaçak yoldan içeri girip her gün geziyorduk. Heykellerin karşısında kahve içip sandviç yiyorduk. Fransız pansiyoncuyla dost olmuştuk. Heykelleri ziyaretin dışında bütün gün pansiyonda oturup, buluşmak için gerillalardan haber bekleyip arıkuşlarını seyrediyorduk. Arıkuşları çok küçüktü. Çiçeklerin özünü emerken kanatlarını süratle çırpıyorlardı. Uzun gagalarıyla komik, şirin ve güzeldiler. Onlardan daha büyük, uçabilen böcekler vardı etrafta. Uzakta da başka bir heykel grubu vardı, ama oraya atlarla ve rehberle gidilmesi gerektiği söyleniyordu. Pansiyoncu bize ucuza atlar ayarladı. Atlarla yola düştük. Yolu biliyorlardı. Hiçbir şeye karışmadık. Kendi kendilerine ilerlediler. Dağın ortasında uçurumun kenarına gelip durdular. Bütün vadiye hâkim bir uçurumdu. Manzarayı bize gösterip devam ettiler.

Demokrasi

MST-Topraksızlar hareketinin kolektif liderlerinden Gilmar'la konuşuyordum. Uzun yürüyüşteydik. O gün yirmi kilometre yürümüştük. Dinleniyorduk. Su taşıyan koca tankerler tepemizde su boşaltıyordu. Neşeli bir kalabalık banyo yapıp yorgunluklarını savıyordu. Her günkü gibi neredeyse herkes çamaşır yıkıyordu. Bizse demokrasiden bahsediyorduk...

"ABD'de de seçim oyunu yapıyorlar demokrasi için. Mücadelemiz toprak için, toprak reformu için, daha iyi bir yaşam, daha iyi bir ekonomik sistem için. Demokratik mücadele toprağın ve iletişimin demokratikleşmesi demektir aynı zamanda. Yani suyun, doğal kaynakların demokratikleşmesi, ekolojik üretim ve bağımsız politika inşa edilmesi, bunun için örgütlenilmesi demektir. Eğer demokrasi toplumsal olarak bir bütün değilse, karikatür demokrasidir."

Testere

Ekvador'un başkenti Quito'da hırdavatçılar çarşısını dolaşıyordum. Tahta kulübelerin tavanlarından sarkan aletleri seyretmeyi seviyordum. Bir kutunun içine yatırılmış matkap uçlarını, tornavidaları ya da somun ve cıvata kaplarını. Satıcıların çoğu kadındı. Bu ülkede sokaktaki bütün işleri yapanlar kadınlardı. Pazarda meyve sebze satanlar, kızarmış, haşlanmış ve ızgara muz satıcıları, halk otobüsü muavinleri, aşçılar, garsonlar ve tabii ki fahişeler.

Kolombiyalı ustam José'yle elektrikli testere almak istiyorduk. Bambu ev yaparken gerekliydi. Satıcı kadınlar testereleri denemek için kalın odun parçalarını kullanıyordu. Testere sarsılarak odunun karnına giriyor, zaferle öte yanından çıkıyordu. Ustam pazarlığa girişiyordu. Sıkı pazarlık yapıyordu. Pazarlığın ortasında arada bir bana dönüp sorar gibi bakıyor, ben de anlamadan, "Evet evet" diyordum. İyi bir ekiptik. Günde iki dolar kadar kazanıyordum. Yakıtla çalışan bir testere aldık. İki de testere ucu. "İyi paraya aldık," dedi José. Bunun şerefine hırdavatçılar çarşısı esnaf lokantalarından birinde yemek yedik. Altı sandalye, iki masa ve iki tencereden meydana gelmişti lokanta. Büyük bir tavuk parçası, patates, yuka ve yanında kızarmış muz yedik. Yarım dolar kadar verdi ustam. Kalktığımızda testereyi yüklendim, o da testere ucunu. Eve döndük kızlardan konuşa konuşa.

Abahlali baseMjondolo, 2

Resmi ırk ayrımı kalktı ama hayaleti Güney Afrika sokaklarında hâlâ dolaşıyor. Siyahların arasında çok küçük bir azınlık beyazlar gibi yaşar oldu o kadar. Yoksulların rengi yine siyah. Abahlali baseMjondolo gecekondu hareketi lideri S'bu Zikode ile neoliberalizmi ve karşı çıkışı konuşmaya devam ediyorduk.

"Hızlı teknolojiyle her yer aynılaşıyor. Bu toplum için çok tehlikeli. Neoliberalizm karmaşık bir dönem. Çok uzaklardan kulaklarımıza güzel, iyi bir dönemmiş gibi geliyor ama uygulamada farklı. Gerçekçi olmalıyız, kendi geleneklerimize dönmeliyiz; başka düşünceleri ihraç etmemeliyiz. Biz kendi topluluğumuzda neoliberalizmin olumsuzluğunu yaşıyoruz. Kimin formüle ettiğini bilmediğimiz bu programı biz yapmıyoruz, onlar bizi itekliyor. Ben topluluğumuza dönmemizi, kendimize inanmamızı istiyorum. Geleceğimiz, geleneksel kültürümüz var. Doğu ve Batı kültürünün peşinden sürüklenmemiz tehlikelidir.

"Neoliberalizm, globalizm ölüm getiriyor bize. Özellikle kadınlar, çocuklar ve okuma yazma bilmeyenler için. Kendi yolumuza, köklerimize dönmek çok güzel bir düşünce. Neoliberalizm, özelleştirmelerle birlikte devletin yerine getirmesi gereken yükümlülükleri ve bunun kaynaklarını da kaldırıyor. Özelleştirme ve kentleşme politikalarıyla insanların zararına gelişen yıkımlar var. Zoraki elden çıkarmalar var. Devletler ne

derse desin, iyi olmayan politikalar uygulamak zorunda kalıyorlar. O yüzden bu neoliberal emperyalist tehdite dikkatle bakmalıyız. Felaketin eşiğinde olduğumuzu bilmeliyiz. Gizli gündemleri, programlarını bilmiyoruz. Bize dışardan bu düşünceleri dayatmalarına izin vermemeliyiz. Kendi ülkemize, kendi kültürümüze, kendi aydınlarımıza güvenmeliyiz; onların kültürlerine, geleneklerine, seçeneklerineyse direnmeliyiz. İnsanlarımızın bu tür düşünceleri ithal etmeden kendi seçeneklerini geliştirebileceklerine inanmalıyız ve insanlarımızı ölüme mahkûm eden bu neoliberal politikalara karşı kendi çözümlerimizi gerçekleştirmeliyiz."

Amele

Cambridge'de A. ile birlikte amelelik yapıyorduk. A. mülteciydi. Tek başına, birisinin evini inşa ediyordu. Ben geldiğimde birlikte çalışıyorduk. Çift yevmiye alıyorduk. Ben yol paramı doğrultuyordum. Duvara alçı çekiyor, pencere pervazlarını takıyor ve boya yapıyorduk. Yer, Bertrand Russell'ın entelektüel mekânı olduğu için duvar sıvarken felsefe üstüne konuşuyorduk. Eğer tartışma kızışırsa birimiz gidip öbür odada çalışmaya başlıyordu. Sonra felsefeden vazgeçip kız muhabbeti yapıyorduk. Haftalığımızla kızları köşedeki pub'a götürme kararı alıyorduk. Biranın felsefeden daha etkili olduğuna karar veriyorduk...

Zenginlik

Ö. ile Londra'ya döndük. Sadece 1 pound'umuz vardı. Otostopla Avrupa'yı gezmiştik. Cambridge'e dönmek ve gezmek için yeniden çalışmak gerekiyordu. Bir tane de dönüş otobüs biletimiz vardı. Ö. şoföre o tek bileti ve sırt çantasını uzattı. Şoför çanta için eğildiğinde ben de otobüse sızdım. Eğer görseydi, Ö.'nün benim biletimi de verdiğini sandığımı söyleyecektim. O da benim verdiğimi sandığını ve sonra nakit paramız olmadığının farkına varacaktık, çekmek için banka makinesi bulmaya gidip bir sonraki otobüste aynı şeyi deneyecektik. Şoför görmedi. Hepimizi zahmetten kurtardı.

Cambridge'e indiğimizde pahalı ama ücretinin hafta sonu verileceği bir oda ayarladık. Sahibi bizi önceden tanıyordu. Parayı önce isteyebilir diye soluksuz bir şeyler konuştuk. Kadın, "Fırında kekim var" diye yanımızdan zor kaçtı. Güzel bir çatı katı odasıydı. Penceresinden King's College'ın çatısı ve bir sürü ağaç görünüyordu. Haftalık 90 pound'du. Bütün servetimizin 90 katıydı. Benim eski çalıştığım sandviççiye ve Ö.'nün inanılmaz iş bulma becerisine güveniyorduk. Ö. yarım saat sonra bir tea-shop'a garson olarak girdi. Tek istediği, giymek zorunda olduğu liseli kız kıyafeti, siyah etek ve önlüğe gülmemedi. Tabii ki güldüm. Birlikte güldük.

Ben de sandviççide yeniden işe başladım. Patron iyi çalışmamın yanında, avukatım diye beni işe alıyordu. Bir işçi çocuğuydu. Yanında bir avukat çalışması hoşuna gidiyordu. İlk

gün telefon kulübesinde bir cüzdan ve 20 pound bulduk. İçinden 20 pound'u alıp cüzdanı bulduğumuz yere koyduk. Geldiğimizde 1 pound'umuz vardı. Bir hafta sonra 240 kat zengin olduk.



Otostopla bütün Avrupa'yı dolaşmıştık, İtalya.

Bauen-İşgal Oteli

Buenos Aires'in en merkezi yerlerinden birinde beş yıldızlı bir oteldi. İflas etti. İşçiler yani resepsiyon memurları, garsonlar, aşçılar, oda temizlikçileri ve adını bilmediğim bütün otel çalışanları oteli işgal edip işletmeye başladı. Aynı hizmet kusursuzca yürüyordu. Ek olarak lobisinin köşesinde bir işgal spor ayakkabı fabrikasının standı vardı. Konferans salonunda mahalle meclisleri toplantıları ya da politik mahkûm dayanışma geceleri düzenleniyordu. Resepsiyon memuru bir kadın işçiyle konuşuyordum, işgal komitesindendi.

Çalışmayı nasıl organize ediyorsunuz?

– 21 Mart 2003'ten beri kooperatif olarak çalışıyoruz. Genel bir toplantı yaparak aldık bu kararı. İlk başta yedi, on arkadaş girdi. Sonrasında kooperatifler hareketine katıldık ve birlikte hareket ederek oteli onardık. Böylece bir sürü işsiz çalışma olanağı buldu. Bu otelde, bir yıldan fazladır kapalı olduğu için, birçok onarım yapıldı. Sözgelimi giriş bütünüyle değişti, kullanışlı oldu ama bir yandan çalışırken bir yandan bunları yaptırmak zor oldu. Çünkü bu onarımı yapmak için mahkeme kararını beklemek zorundaydık ve ne olacağı belli değildi. Hâlâ kapalı olan katları da hizmete sokmayı umut ediyoruz.

Şimdi burada üç ayrı sektör var. Her meslek kendi içinde bir grup. Yani herkes kendi mesleğinde, derecesinde eşit ücret alıyor; yüksek olanların da bir sınırı var. Sözgelimi daha uzun

çalışanlar, sorumlulukları olanlar daha fazla ücret alıyor.

Ekonomik olarak kötü durumdaydık ama başka tecrübeler vardı önümüzde. Üç aylık sözleşmelerle çalışılabiliyordu; üç ay sonra yine işsiz kalınıyordu. Mesela oda görevlisi olarak bir buçuk ay çalıştım Hotel Presidente'de. Sözleşmeler üç aylıktı. Sonra ne yapacaksın? Burada iki olasılık var. Biri kısa dönem çalışıp yoksul bir şekilde yaşamak, öteki de bu zorlukları aşıp gelecek için çaba göstermek. Arkadaşlarla omuz omuza direnirsek, yemeğimizi paylaşırsak geleceği yaratabilme şansımız var. Birçok arkadaş burada yirmi, yirmi beş yıldır çalışıyor; yeni bir iş bulabilmeleri mümkün değil.

Kimi arkadaşlar dışarda çalışıp yine de burada kaldı, çünkü kalacak yere ihtiyaçları vardı. Onların kazandığı parayla satın aldığımız şeyleri pişirip hep beraberce yedik ve böyle direndik. Birinci gün herkes endişeliydi ama yanımızdaydı. Ailem beni hep destekledi. Aslında benim için kolaydı, çünkü evli değildim, çocuğum yoktu. Bu nedenle uzun zaman otelde kaldım, çalıştım.

Patronsuz olarak burayı sürdürebilmeniz mümkün mü?

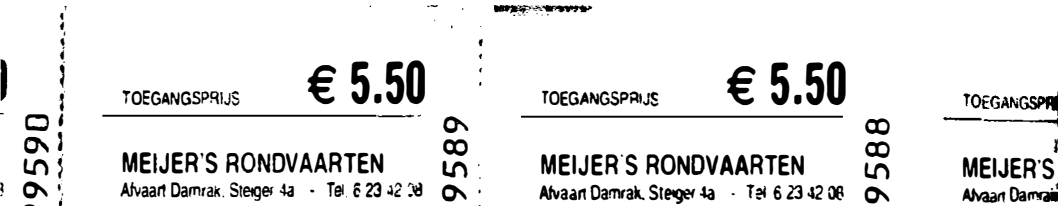
– Bence bu durum daha iyi. Daha önce kartı basar, çalışır, sonra kartı tekrar basar ve çeker giderdik. Şu andaysa bir sorumluluğumuz var. Çok büyük bir sorumluluk. Yani işten sonra da sürekli düşünmek zorundayız; nereden para gelebilir, nasıl müşteri bulabiliriz, nasıl daha iyi onarırız filan. Arkadaşlık ve dayanışma var ki bu çok önemli. Eskiden parayı cebimize koyup hoşça kal derdik, ama şimdi geleceği de düşünmeliyiz. Artık çok uzun vadeli düşünmeliyiz.

Biletler Devrimden

Trenleri seviyorduk. Yolculuk sırasında rahatça uyuyup, tuvalete gidebiliyorduk. Garlarında da uyunabiliyordu. Tahta banklara ya da duvar kenarlarına uyku tulumu serilebiliyordu. Uzun görkemli sütunları, her zaman sıcak kaloriferleri ya da klimaları oluyordu. Ayrıca kaçak da binilebiliyordu. Bunu mutlaka deniyorduk. Trenlerin bedava olması gerektiğine inanıyorduk. Devrimden sonra böyle yapacaktık.

Floransa garında birlikte uyuduğumuz arkadaşlara biletçilerin kontrol edip etmediğini sorduk. Mutlaka geldiklerini söylediler. Onlarınsa tren kartları vardı. Öyle dolaşıyorlardı. Bunun üzerine en yakın yere bilet aldık. Trene binerken bileti makineye basmak gerekiyordu. Böylece hangi istasyondan bindiğin belli oluyordu. Tabii ki basmadık. Bir kompartımana girip oturduk. Bizle beraber altı kişi vardı. Trenin her durduğu istasyonun adını bir dahaki istasyona kadar aklımızda tutuyorduk. Biletçi geldiğinde oradan bindiğimizi söyleyecektik. Sonunda geldi. Bileti uzattık. Biletçi bir şeyler söyledi. Anlamadığımızı söyledik. Tekrar tekrar söyledi. Yine anlamadık. Kompartımandakilerden biri bize çevirdi; bileti makineye basmamız gerektiğini söyledi. Şaşırdık. "Bilmiyorduk," dedik. Biletçi inatçıydı. Cezalı bilet kesiyordu. Biz, "Hayır biletimiz var," dedik. Önce çeviren adam bizim tarafımızı tuttu, sonra öbür yolcular. Biletçi inatla konuşuyordu. Ö., "Galiba küfür ediyor," dedi. Ben de Türkçe küfür ediyordum. Manevi dünyayı eşit kılıyordum. Ö., "Ne yapacağız," diye sordu. "Dayan,"

dedim, "öteki vagonlara da bakmak zorunda, daha fazla oyalanmaz." Bizi kolumuzdan tutup dışarı çıkarıyordu. Gönüllü çevirmenimiz ve destekçimiz, biletçinin geldiğimiz istasyonda makineye bileti basmamızı istediğini söyledi. İndik. Makineye bileti basıp tekrar bindik. Bir başka kompartımana girdik. Başka bir biletçi geldi, bilet sordu. Gösterdik. "Bu hızlı tren. Buna bu biletle binemezsiniz," dedi. Biz şaşırdık. "Bilmiyorduk," dedik. Yolcular bizi destekledi. Biletçi gitti. Bu yolcular devrimden sonra bedava treni hak ediyordu.



Kumandan Salvador, 1

Kumandan Salvador yani asıl adıyla Galvarino Sergio Apablaza ile Arjantin'de serbest bırakıldıktan bir hafta sonra konuştuk. Bu röportaj, dünyada Galvarino Sergio Apablaza ile yapılan ilk röportajdır. Şili devrimci hareketi FPMR'nin lideri Kumandan Salvador, askeri cuntanın bakanlarından Hugo Dolmetsch'e ve Pinochet'nin yakın arkadaşı, cuntanın en önemli destekçisi medya patronu senatör Jaime Guzmán'a karşı düzenlenen suikast eylemlerinden dolayı hâlâ aranıyordu. Şili'nin faşist diktatörü Pinochet'ye de suikast düzenlediler, ne yazık ki milimle kurtuldu diktatör. Eğer suikast başarılı olsaydı, diktatörlük çok daha önce sona erebilirdi.

Kumandan Salvador Arjantin'de yakalanıp siyasi mülteci hakkını kazanana dek yedi ay cezaevinde kaldı. Şili'deki cunta dönemi işkencecilerini yargılamada eli yavaş sosyalist partinin Lagos hükümeti, 'terörist' olması nedeniyle Kumandan Salvador'un ısrarla iadesini istiyordu.

Yeni serbest kaldınız. Özgürlük nasıl bir duygu?

– Şaşırtıcı! Özgür kalmamın başka bir anlamı da var. Arjantin'de kısa bir zaman yattım ama aslında bu otuz yıllık illegal yaşamımın sonu. Şili'de Pinochet iktidara geldiğinden beri diktatörlüğe karşı mücadele ettim. Bir buçuk yıl cezaevinde kaldım. Cezaevinden sonra Panama'ya kaçtım, oradan da Küba'ya geçtim. 1984 yılında illegal olarak Şili'ye geri döndüm ve halkım için mücadeleye devam ettim. Yani bütün bu süreçten

sonra ilk defa kendi adımlayım. Ondan sonraki süreci zaten ailem bilmez, yıllarca ailemle ve yoldaşlarla hiç görüşemedim. Tamamen başka bir dünyada yaşadık, her şeyiyle.

Kişisel devrimci tarihinizden söz eder misiniz?

– Politik yaşamla doğrudan ilgilenmeye üniversitede başladım. 1970'de Salvador Allende'nin Birleşik Cephesi'ne (Unidad Pueblo) katıldım ve Salvador Allende'nin seçimleri kazanması için militan olarak mücadele etmeye başladım. Halk Hareketi (Movimento Popular) hükümetinin kurulmasından sonra iki yıl alternatif bir halk modeli geliştirme mücadelesine katıldım. Tabii ki bu, sosyalist Allende hükümetini yaşatmak için politik bir mücadeleydi. Bu sadece Şili için değil, bütün dünya için çok önemli bir durumdu. 1970'lerde bütün dünyada, bütün devrimci partiler arasında ve Küba'da sosyalist hareket çok daha güçlüydü. Halk için bu hükümet önemli bir referanstı ve dünya halkları için de bir mücadele örneğiydi. Amerikan emperyalizmine karşı yüce bir halk hareketi durumundaydı. Movimento Popular hükümetinden yaklaşık iki buçuk yıl sonra, 1973 Eylülü'nde diktatörlük geldi. Tabii ki diktatörlükle beraber bir sürü baskı başladı. Diktatörlüğe karşı direnmek için üniversiteyle yeniden ilişki kurduk. Yakalanıp toplama kampına konulduktan sonra ülkeden ayrılmak zorunda kaldık. Kaçak olarak Panama'ya, oradan da Küba'ya geçtim.* Sonra Küba'da, Nikaragua devrimine katılmak için Uruguaylılar, Arjantinliler, El Salvadorlular, Guatemalalılar, Nikaragualılardan oluşan uluslararası bir tugay (Brigado Internacionalista) meydana getirdik. Nikaragua'ya giderek Sandinistlerle birlikte devrim için mücadele ettik. Devrim oldu. Daha sonra da devrimi savunmaya başladık, hususi okullar kurduk. Sonra

* Kumandan Salvador bu dönemde Küba Komünist Partisi üyesidir ve Küba devrimci ordusunda subaydır.

Küba'ya dönüp, oradan da Şili'ye illegal olarak geçtim. Şili'de faşist askeri diktatörlük iktidara geleli on yıl olmuştu. Komünist Parti stratejik olarak etkisiz kalmıştı. Diktatörlük döneminde, Komünist Parti'yle birlikte reformcu bir mücadele sürdürebilmenin olanağı yoktu. Diktatörlüğe karşı devrimci şiddet uygulamaktan başka çare yoktu. Bunun için yeni bir şey örgütlemek gerekiyordu. Bu nedenle FPMR'yi (Frente Patriótico Manuel Rodríguez - Manuel Rodrigez Yurtsever Cephesi) kurduk. 1983 Kasım ayında cephe kuruldu ve ilk büyük eylemini gerçekleştirdi. Bu eylemin amacı FPMR'nin varlığını bütün ülkeye duyurmak ve dikkat çekmekti. Bu, diktatörlüğe karşı çok önemli bir direnişti ve halk için büyük bir moral yarattı. Cephenin halkla ilişki kurabilme, konferans yapabilme şansını doğurdu. Halk da diktatörlükle mücadele edebilmenin mümkün olduğunu anladı.

Eylemden üç dört gün sonra büyük bir hareketlenme oldu. Ulusal çapta büyük protestolar gerçekleşti. FPMR'ye 'bizim ordumuz' diye sahip çıkıldı. Diktatörlüğe karşı objektif ve politik bir direniş hattı ortaya çıkardı FPMR. İspanya'da da etkisi böyle oldu. Merkezlerde, istasyonlarda, sokaklarda protestolar yapıldı. Ama diktatörlüğe karşı mücadelede uluslararası destek hiçbir zaman gelmedi. Onlar her zaman diktatörlüğün dostuydu.

Halk arasında birlikte hareket edebilme olanağı ve diktatörlüğe karşı örgütlenme şansı FPMR ile doğdu.

Posta Kolisi

Yine uçak. Venezüella yolculuğu. Uçak yolculuğu seyahat değil, bir posta kolisi gibi savrulmak bir yerden öbürüne. ("Seyahat demek bir kervana katılmaktır. Hanlarda kalmak, tanımadığın kişilerle öykülerini paylaşmaktır" diyordu Ahmet Hamdi Tanpınar. Birinci mevki tren yolculuğunu bile seyahat saymıyordu.)

Sanırım on altı saat bu uçak. Bilmiyorum. Saat ayarlamaları filan yapmıyorum. Önüme getirilenleri yiyip, mümkün olduğunca kırmızı şarap içiyorum. Bir arkadaşım var yanımda, 5 Nisan 1980'de tanıştık. O sabah kalktığımda gazetenin ön sayfasındaydı, "Güvenlik görevlileri kendisine ateş açan teröristi sırtında taşıdı" yazıyordu. Ayağı kırılmıştı. Aynı gün yakalandım. Şubede aynı hücreye attılar. Güvenlik görevlileri kırılmış ayağını çevirip durduklarından kocaman bir ayağı olmuştu. Mor ve patlarcasına şiş. Muhtemelen bunu yapabilmek için sırtlarında taşımışlardı. Yirmi yedi yıl sonra Atlantik Okyanusu'na yüzmeye gidiyorduk.

İlk defa otelde kalacaktım Karakas'ta, ama oteller doluydu zaten. Bir bara gidip arkadaşları buldum. (Paris Komünü barlarda örgütlendi ve Fidel, Che ile Meksika'da bir barda tanıştı. Hemen buldum onları.) Daha önce kaldığım Plaza Venezuela'daki ANMCLA'nın ofisini ayarladılar. Bilgisayarların altına ince yatakları serip yattık. Gece internet de kullanabiliyordum.

Kaldığım binanın önündeki yol Libertador Sokağı. Kadınlar gece bedenlerini satmak için yol kenarında bekliyor. Se-

lamlaşıyoruz. Her gece aynı yerde beklerler. Gece seyyar satıcıdan bir şey yemek için çıktığımda görüyordum onları. Yan yana dükkânları olan komşular gibiydik. –"Yazarlık, aşçılık ve pezevenklik gibidir," diyordu bir yazar, "hepsi duygulara hitap eder."

Gece barlara gittik. Salsa yapıyordu herkes. Ben dans özürlüyüm ama kimse Latin Amerikalılar gibi dans edemez. (Ayağını paspasa sürüşünden anlaşılır Latin Amerikalının dans edişi, diyordu galiba Hemingway. Küba'da yaşadı ama gerçekte hiç Kübalı gibi yaşamadı. Neydi kaldığı otelin adı? Ambos Mundos gibi bir şey.)

Ofiste Türkiye saatinde uyandık. Sabahın beşi burada. Atlantik'e yüzmeye gidiyoruz. Tıklım tıklım bir halk otobüsü. Sıkışık bir cumartesi sabahı. Bütün Karakas yüzmeye gidiyor. Çantaların, çocukların ve olabilecek en yüksek sesle çalınan müziğin ortasına sıkışmış yol alınıyor. Arkadaki ufaklık bu müziğin içine kusuyor. Peynirli ve fasulyeli empanada yemiş sanırım. Gördüğüm böyle, yoksa bütün kusmuklar gibi ekşi kokuyor. (Bush, Meksika hükümetiyle anlaşma imzaladı. Biobenzin yapmak için mısırlarını satın alma anlaşması. Mısırın fiyatı yüzde elli arttı. Yoksullar empanada ve tortilla yapmak için daha az mısır satın alabilecek. Otomobiller, otobanlarla kovdukları yoksulların ekmeklerini de çalıyor şimdi. Makinelerin kölesiyiz biz. Onlar için okullara gidin yıllarca. Çalışın ve aç kalın.)

Kaçak

Almanya'da tren biletçisi her zaman gelmezdi ama geldiğinde on kat pahalı ceza bileti keserdi. Biz hiç bilet almıyorduk. Bir yandan pencereden manzarayı seyrederken bir yandan biletçiyi kesiyorduk.

İki şehir arasında bindik. Şık ve hızlı bir trendi. Bu, biletçinin gelme olasılığını artırıyordu. Almanlar da kaçak yolculara pek hoşgörülü değildi. (Tanımladığım bir Avrupa tanımı vardı. Trene Almanya'da kaçak binersen yolcular anladığında seni ihbar edebilir. İngiltere'de binersen umursamaz geçer giderler. Fransa'nın kenar mahallerindeyse herkes yardım eder; turnikeleri geçilsin diye tutar, üstünden atlayanlara elini uzatır ve gelen biletçiyi yavaşlatır.)

Biletçi yaklaşmaya başladı. Yavaşça yerimizden kalktık. Koridordaki durum daha kötüydü. Öbür biletçi de geliyordu. Kalkmışken iki vagon arasına geçtik. Biri geldi. Bilet istedi. "Trenden alınmıyor mu?" dedik. Kafasını salladı. Normal ücretin on katıydı miktar. Dolar olarak ödemek istedik. "Peki" dedi, suratında avını yakalamış bir av köpeği sırıtışı vardı. Yüz dolar verdik. Aynı sırıtmayla üstünü verdi; kırk dolar karşılığı kadar. "Bir daha biletsiz binmeye cesaret edemezsiniz," dedi. Ses çıkarmadık. Sadece gözlerine baktık. İstasyona vardık. İndik. Bir bara gidip, paranın üstüyle büyük sosislerden yiyip büyük bardaklarda biralar içtik. İnsanın yanında sahte de olsa bir yüz doların bulunmasının iyi olduğunu konuştuk.

Chilavert-Arjantin İşgal Matbaası, 3

Patronsuzlar kitabını ve filmini yaparken farklı ülkelerde yer alan işgal fabrikalarındaki işçilere benzer sorular soruyordum. Brezilya, Uruguay, Arjantin, Bolivya, Venezüella. Böylece bir karşılaştırma yapabiliyordum. Sürekli sorduğum sorulardan biri de, "Patronsuz çalışmayı sürdürmek mümkün mü?" idi. İşgal matbaasında çalışan yirmi beş yaşlarında bir işçi kız cevapladı.

"Bu aslında çok özel bir soru benim için, çünkü ben hiç patronlu çalışmadım. Bizim nesilden Arjantinliler uzun yıllar çalışamazdı zaten. Genelde en fazla bir yıl çalışabilirlerdi; ekonomik olarak daha uzun süre mümkün değildi. Üç beş ay çalışırdın sadece. Burada yaşamı sürdürmek için, uzun ömürlü özel işler yoktur. Yalnız ben değil, benim neslim de böyledir. Çalışmaya 2000 yılında, bir işgal fabrikası ve kooperatifi olan IMPA'da başladım. Patronsuz çalışmak bana çok doğal geliyor bu nedenle. Bence patronlu çalışsaydım o zaman sormalıydın, 'Patronlu nasıl çalışabiliyorsun?' diye. Patronsuz çalışmak bütünüyle doğal çalışma biçimidir. Hep beraber tartışmak, hep beraber karar vermek demektir. Mesela hep beraber karar vermişiz, belki kötü bir karar vermişiz ama hepimizin kararı değil mi bu? Bana göre doğal çalışma budur. Sadece doğal olan da değil, aynı zamanda doğru olandır da; ben bunu seviyorum. Yeni bir üretim biçimidir. İspanya İç Savaşı sırasında da söylenen bir şarkı vardır: 'Çitleri çitleri, parçala bütün toprakları kaplayan çitleri.'"

Tohumlarımıza Kadar İstila Ediyorlar

Brezilya'da MST-Topraksızlar hareketinin işgal topraklarında dolaşırken, Topraksız okullarında küçük çocuklar tohumlar yetiştiriyordu. Kendi elleriyle topladıkları toprakları, küçük küçük kesilmiş bambuların içine koyuyorlardı. Yüzyıllardır, atalarının, her renkten ve her halktan atalarının, Amazon yerlilerinin, Afrikalıların ve yeni kıtaya göç etmiş Avrupalıların, Asyalıların tohumlarını, yani dünyanın mirasını bambuların içine koyup yetiştiriyorlardı. "Bunlar bizim yarınımız!" diyorlardı. Topraksızlar hareketi, dünyanın bu mirasını yaşatmak için kendi tohumlarını koruyor, yetiştiriyor, küçük çiftçilerle paylaşıyordu. Monsanto'nun, Cargill'in, DuPont'un, Bayer'in, Novartis'in ve ADN'nin, dünyanın sadece ve sadece altı tekelinin, tohumların üstündeki öldürücü hegemonyasına karşı küçük bambulara yarın ekiyorlardı.

Neoliberal hegemonyanın geçiş süreci bitti. Mecliste kabul edilen yasanın iki yıllık geçiş süreci de bitti. İstila tohumlarımıza kadar genişledi. Kaç yıldır konuşmalarımda, "Artık evinizde, saksıda bile maydanoz yetiştiremeyeceksiniz. Eğer yetiştirirseniz evinize yapılan baskında 'kaçak maydonoz yetiştirmekten' yakalanacaksınız ve arkanızda İstanbul ya da başka bir şehir ya da AB emniyet amirliği yazısı önünde teşhir edileceksiniz. Önünüze yakaladıkları kaçak maydonozlarla TC yazacaklar," diyordum. "Çünkü aynı bilgisayar programları gibi onların sertifikaları ve tabii ki patent ve ad hakları olacak. Hat-

ta biz bile, 'Çocuklarına sertifikasız maydanoz yedirmiş' diyerek iki dudağımızın arasından çıkardığımız tıh tıh sesleriyle sizi ayıplayacağız'" diye anlatıyordum. Gülüyorduk.

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nden Prof. Tayfun Özkaya yazıyordu: "Bu yasa tam uygulandığında semt pazarlarında ve köy meydanlarında henüz çeşit haline gelmemiş maydonoz tohumu bile satmak mümkün olmayacak. Organik tarımcıları da zorluklar bekliyor. Çeşit karışımlarını satın alamayacaklar. On binlerce yıldır ıslah yapan köylüler bu yasa ile tohumlukları üstündeki zaten gerilemiş olan bütün haklarını kaybedecek. Acaba kanunun uygulamaları hakkında köylüler bilgilendirildi mi?" Sonra devam ediyordu: "Büyük firmalar yasa çıkar çıkmaz büyük haklara sahip olacak. Ancak kanun gene de iki yıl boyunca bu hegemonyayı biraz gevşetmektedir." (Ki bu iki yıl geçti. İki yıl boyunca kanunun zararları çiftçilerce hemen anlaşılmadı. Madde 7 artık geçerli: "Yurt içinde sadece kayıt altına alınmış çeşitlere ait tohumlukların ticaretine izin verilir.")

Tayfun Özkaya devam ediyordu: "Bununla ilgili olarak çiftçiye küçük bir hava alma penceresi açılmıştır. Madde 14'de istisnalar olarak, 'ticarete konu olmamak ve şahsi ihtiyaç miktarı ile sınırlı kalmak şartıyla, çiftçiler arasında tohumluk mübadeleleri' kanun dışında bırakılmıştır. Bu oldukça kısıtlayıcıdır. İyi tohuma sahip bir üretici eğer tohumluğunu köylülere parayla satarsa istisnadan yararlanamayacaktır." Denetim henüz tam olarak oluşturulamadığından hâlâ kimse farkında değil aslında. Yalnızca bir geçiş süreci yani.

Neoliberal hegemonya boynumuza sıkı bir ilmik daha atıyor. Tohumlarımızı sinkaf ediyor. Siz artık benzini nasıl BP'den, Shell'den almak zorundaysanız yakın zamanda patlıcanı da, maydanozu da yukarıda saydığım tekellerin birinden almak zorunda kalacaksınız. Bu sadece çiftçilerin sorunu değil, bütün yemek yiyenlerin sorunudur.

Bu ülkede hiç din adamı yok mudur, "Allahın tohumları patentlenemez" diyen? Bu ülkede hiç ordu mensubu yok mudur, "Bu toprakların yüzlerce yıllık tohumları istila edilemez" diyen? Ya hiç mi, hiç mi yoktur bu ülkenin parlamentosunda, "Buna vicdanım el vermez" diyebilecek parlamenter? Hepsini bırakın, bu ülkede hiç "biz" yok muyuz ki, çiftçi sendikaları, Ziraat Mühendisleri Odası, üniversiteler bu kadar yalnız?

Topraksızlar gibi direnemezsek çocuklarımıza ne ekecek toprağımız ne de tohumumuz kalacak, bu aşağılık, kapitalist patentlerden başka...

Evo Morales, 2

Bolivya halkının çok büyük bir çoğunluğu yerliydi ama Evo Morales ülkenin neredeyse iki yüzyıllık geçmişinde ilk yerli devlet başkanıydı. Bu, beyazlar ya da kendilerini beyaz farz eden melezler için tahammül edilemez bir şeydi. Bu görüşmeden sonra uçakla Santa Cruz'a gidiyordum. Beyaz orta yaşlı bir kadın oturuyordu yanımda. Konuşmaya başladık. Röportajdan bahsettim. Hiç sesini çıkarmadı. Konuşturmak için, "Evli mi?" diye sordum. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir kadın evlilikle ilgili bir soruya cevap vermeden duramazdı. Yok derken güldü. "Sekreteriyle mi ilişkisi var?" dedim. Böyle güçlü bir söylenti vardı. Yine güldü. Kulağıma eğilerek ayıp, muzip ama söylemekten çok memnun bir şekilde, "Gay o gay," dedi, "evlenemez."

Seçimlerden önce, Evo'nun, duvarları çıplak ve bir masa, üç dört sandalyeden ibaret odasında konuşuyorduk. Magazin haberlerden değil Bolivya'dan söz ediyorduk.

Siz köylüsünüz değil mi? Eğer siz başkan olursanız köylüler için ne değişecek?

– Bundan önceki tüm hükümetlerden farklı olarak ilk defa olarak gerçek bir Indian başkana sahip olacak Bolivya. Bu hükümet, herkesin hükümeti olacak. Köylülerin hükümeti olacak ve sosyal mücadelenin kazanılmasında en önemli rolü üstlenecek. Biz köylülerin kendi hayatlarının aktörü olmasını is-

tiyoruz. Yaşamlarını, sosyal haklarını kendileri belirlesinler istiyoruz. Çünkü Bolivya köylerinde okul yoktur, su yoktur, elektrik enerjisi yoktur. Yirmi birinci yüzyılda bunların olmadığı bir yaşam mümkün değildir. Bütün bunları hep birlikte gerçekleştireceğiz. Bunun için kimseyi bizden ya da değil diye ayırmayacağız. Çünkü sömürgeciler bizi, şundan ya da bundan diye ayırmıyor. Biz özelleştirmeyi müzayedeye çıkarıyoruz. Neoliberalizme, ABD emperyalizmine karşı mücadele ediyoruz. Sosyal sorunların ortadan kaldırılması için millileştirme çok önemlidir. Bu orta sınıf için, entelektüeller için, herkes için önemlidir. Bunun anlamı şudur ki; biz hep beraber sosyalizmi inşa edeceğiz.

Çok büyük değişiklikler istiyorsunuz. Fakat bu güce sahip misiniz? Mesela Brezilya'da Lula hükümeti bunu gerçekleştiremedi.

– Bu bir süreçtir. Beş yılda, beş yüz yılın sorunlarının tümünü çözebilmek çok zordur ama biz halkla birlikte bunu yapabiliriz. Çünkü Evo Morales hükümeti sadece Evo Morales'ten meydana gelmez. Halk hareketleriyle birliktedir. Kesinlikle öteki partilerden çok farklıdır.

Peki sizin öteki işçilerle ilişkiniz var mı? Mesela Bolivya İşçi Merkezi (COB) ile ya da madencilerle?

– Biz aynı zamanda madenciyiz. Bütün sosyal hareketlerle birlikte hareket ediyoruz. Çünkü biz hepsiyiz.

Türkiye sosyalist hareketi sizi dikkatle izliyor. Onlara bir şeyler söylemek ister misiniz?

– Dünya Bankası ekonomik politikalarına karşı yaşamı savunmak, yoksulları savunmak çok önemli. Yine gerçeklerden hareket ederek, dayanışma hareketleri yaratarak insanlığı korumak çok önemli. Şunu mutlaka söylemek istiyorum: Halkın yaşamı ve selameti için birlikte örgütlenerek savaşmalı.

MST - Alternatif Eğitim

MST-Topraksızlar hareketi bir yeri işgal ettiğinde ilk yaptıkları şey bir okul inşa etmektir. Burada hükümetin, egemenlerin eğitim biçimi dışında alternatif bir eğitim biçimi uygularlar. Özellikle de Ezilenlerin Pedagojisi ile yeni bir kültür inşa ederler.

Bir Profesör ile konuşuyorduk. Hükümetten emekli olunca toprak işgaline katılmıştı ve Topraksızlar komününde kalıyordu. Farklı bir eğitim veriyordu. Eğitimci olmuştu; sadece öğreten değil aynı zamanda öğrenen bir eğitimci.

– Eğitimde en çok Paulo Freire'nin eğitim biçimini uyguluyoruz. Freire der ki; eğitim bir eylemdir, sadece okulda yapılmaz. Mesela bizim büyük protesto yürüyüşümüz bir eğitimdir. Toprağın işgali, işlenişi kolektif bir eğitimdir. Bu işgal süreci, formu birçok sözcükten daha öğreticidir. Bizim buradan öğrendiğimiz, eğitim 'eylemin' bütünüdür. Biliyoruz ki bütün bu süreç, yeni bir inşadır. Şöyle de diyebiliriz, "Eğitim, inşa sürecinin ikinci parçasıdır." Toprağın bizi eğitmesi ile 'eğitim' karşılıklı olarak bir eylemin, inşa sürecinin iki yarısıdır.

Her komün, 'nüklei' denilen sekiz, on ailelik ayrı gruplara bölünür ve bütün kararlar burada alınır. Her nüklei'de en az biri kadın olmak üzere iki eğitim koordinatörü bulunur. Onlardan birisiyle konuşuyordum.

Normal okullarla MST'nin okulları arasında fark var mı?

– Var, bizim okullarda eğitim hem teori hem de uygulama üstünedir. Teori kitaplardan ibarettir ve sadece bununla yetinen hükümet delidir. Paulo Freire'nin eğitimindeyse bütün kitaplar vardır ama aynı zamanda teorinin uygulanması da gösterilir. Eğitim yaşamın kendisidir. Bizim eğitimimiz öteki gerçeği gösterir. Mesela burada yaşayan eğitimciler ile belediyenin hocaları arasında fark vardır. Belediyenin hocalarının öğrettiği okur yazarlık ile Topraksızların öğrettiği okur yazarlık arasında bile biçim farklılığı vardır.

Charles Troque Topraksızların kolektif liderlerinden biriydi. Aynı zamanda iyi bir şairdi. Topraksızlar hareketinin eğitim ve kültür sorumlularındandı. Belem eyaletinde bir işgal toprağında konuşuyorduk. Topraksızların bir genel eğitimciler toplantısından hemen sonra.

– Topraksızlar hareketi bir örgütlenme veya bir örgütlenme biçimi kimliğidir. Bir politik sorumluluktur ve aynı zamanda büyük toprak sahiplerine ve toprağın tek elde toplanmasına karşı, toprağın özgürlük mücadelesinin kimliğidir... Sadece politik bir kimlik de değildir. Düşünüldüğünde politik bir örgütlenmedir ama kültüreldir de.

Bizim çalışmalarımız öğretmenlerle değil, eğitimcilerle gerçekleşir. Eğitimciler hem eğitir hem de eğitim alırlar. 'Öğretmen' ile gerçekleşen eğitim bizim biçimimiz değildir. Bizde her şey öğrenildi, diye bir biçim yoktur. MST'de 'öğrenme eylemi' kolektiftir. Aslolan özgürlükçü eğitimdir çünkü sadece düşünce değil eylem de önemlidir. Mesela MST'nin büyük yürüyüşü büyük bir okuldur hareket için. Herkes hareket için sorumluk üstlenir, örgütlenmeye katılır, öğrenir. Aynı zamanda değişik yerlerden gelenler birbiriyle yardımlaşır, dayanışır,

politik ve kültürel bir örgütlenme gerçekleştirirler.

Bizim eğitim politikamız üç önemli noktadan oluşur. Birincisi mücadeledir; kültürel olarak sürekli mücadeledir. İkincisi özgürlükçü çalışmadır. Aslolan çalışmanın bir nesnesi olmak değil, özgürlükçü bir çalışmanın öğrenilmesidir. Yani krizden çıkışın, eylemin öğrenilmesidir. Üçüncüsü de katılımcı teorik çalışma ve onun tepkisini örgütlemektir. Yani öğrenmenin üç öğesinin, mücadele, özgürlükçü çalışma ve katılımcı teorik çalışmanın birleşimidir MST'deki eğitim.

Diplomalar Üzerine

"Mademki Ermenisin o zaman ölmelisin" yazıyordu duvarda. Ne mutluydu faşist olan. Bunu yazarken zevkten boya sıçratmıştı üstüne. Seks sinemalarının yapışkan koltuklarındaki bir dakikalık orgazmlarından birini yaşamıştı. Faşist Papa'ya faşist sloganlar bezenmiş afişlere sildi iktidarını. Yapış yapıştı. Mutluluktan yapış yapış...

Sözcükler yalan söylenmek için icat edildiğinden beri gözlerin yerini aldı. Utangaç, gerçek ve ağlayabilen gözlerin yerini. Sözcüklerin ustaları takdir edilmeliyse ve önemliyse ödüller, madalyalar, nişanlar, diplomalar ve diplomatlar; o zaman güzeldir Nobel. Yok eğer değilse hepsi çöpe o zaman, kurumların kurumlanmaları, imtihanlar, yardımcı doçentler, işgalci sloganlar, dolarlarınız, hisse senetleriniz ve banka mesai saatleriniz. Bu gülünç, aşağılık her şeyiniz...

Otostopçular İçin El Kılavuzu, 4

Almanya otobanlarından birindeydik. Araba camı güneş koruyucusunun üstüne yazdığımız yerlerden birine gitmeye çalışıyorduk. Ben kartonu şoföre gösteriyordum, Ö. de şoförün vicdanını havada yakalamaya çalışıyordu.

Otobanda, endüstriyel dünyanın avucundaki karakter çizgisinde, otomobil durdurmak çok zordu. Hız hiçleştiriyordu. Metallere sıkıştırılmış insan, borçları ve alacakları arasında örülmüş kaderini çiziyordu. Biz müsamaha gösterilmiş, göz yumulmuş, yaramaz ama sevimli, hoşgörülü kontenjanında, onların bu kaderlerine tutunmak istiyorduk.

Sonunda bir tır durdu. Koşarak gittik. Tırmandık ve hemen atladık. Neresi diye bile sormadık. Tır hareket etti. Şoför direksiyonun yanına yerleştirdiği televizyonda uçak kazalarıyla ilgili bir belgesel izliyordu. Nereli olduğumuzu sordu. Türk olduğumuzu söyleyince, THY'nin bir önceki yılki küçüklü büyüklü kaza istatistiğini anlattı bize.

Kumandan Salvador, 2

Şili'de Salvador Allende sosyalist hükümetinin askeri faşist cunta tarafından devrilmesi ve Salvador Allende'nin katledilmesinin en önemli nedenlerinden birinin bakır madenlerinin hükümet tarafından millileştirilmesi olduğu bilinir. Ancak hemen hemen hiç kimse bunun kadar önemli ikinci bir nedeni anmaz. O da bir tıp doktoru olan Allende'nin ulusötesi ilaç tekellerine karşı aldığı önlemlerdir. Endüstriyel tıbbın sınırlandırılması ve denetlenmesine yönelik bu önlemler, tarih boyunca ilk ve tek Şili'de bu kadar geniş olarak yürürlüğe geçirilmiştir ve bakır madenlerinin özelleştirilmesi gibi faşist darbenin nedenlerinden biridir. Kumandan Salvador'la başkan Allende zamanı solun eksiklerini ve darbeyi konuşuyorduk.

Siz herhalde çok iyi hatırlıyorsunuzdur sosyalist Salvador Allende hükümeti dönemini. Allende hükümeti ne hatalar yaptı sizce? Hataları var mıydı?

– Evet çok iyi hatırlıyorum. Bence bir sürü hata yapıldı. Emperyalizm ve sağcılar çok kötü saldırdı; hatta onlara karşı bir şey yapabilmek mümkün değildi diye konuşulur. Tarihsel olarak böyle bir durum var tabii ki. Son günü unutabilmem mümkün değil, o dehşet gününü. Aslında halkı koruyabilme gücümüz vardı bence. Prensip olarak böyle bir stratejimiz de, halkla çok iyi bağlantılar da vardı. Ancak solun içinde bir bütünlük sorunu söz konusuydu. Ayrıca bence sağcıların yaptıklarına karşı yeterince önlem alınmadı. Böyle bir ortamda da

diktatörlük yerleşti. Aynı zamanda Şili'nin bir karekteri vardır ki dehşet vericidir; demokratik geleneği zayıftır. Ordu Şili'de her zaman politikanın içindedir, öteki ülkelerden farklı olarak. Ordunun içinde sadece bir kesim halk hükümetini, demokratik süreci destekliyordu. Ama bu reaksiyonel kanatla da tam olarak bağlantıya geçilemedi, çok ufak bir kesim harekete geçirilebildi, o kadar.

Daha önceki silahlı mücadele stratejinizle şimdiki stratejiniz arasında bir fark var mı?

– Strateji her zaman egemenlerin, emperyalistlerin durumlarına göre belirlenir. Devrim, hem ulusal hem de enternasyonal bir durumdur. Bence Şili'de devrimci şiddetin kullanılması gerekir. Başka ülkelerde farklı stratejiler uygulanabilir tabii ki. Mesela Venezüella'da şimdi başka bir durum söz konusu. Chavez hükümeti başka bir yolda yürüyor ve halktan da çok büyük ilgi topladı. Öbür ülkeler için bunun bir benzerinin mümkün olmadığını sanıyorum. Bir ülke düşünün ki Marksist devrime ve onun sürecine izin versin. Düşünceni anlatamazsan, istediklerini anlatamazsan nasıl devrim yapabilirsin ki!

Sandviç

Ö. ile yol parası için Cambridge'de çalışıyorduk. Ben sabah saat altıdan öğleden sonra üçe kadar sandviççide çalışıyordum. O akşamüstü dörtten gece ikiye kadar bir lokantada garsonluk yapıyordu. Görüşebilmek için günü ters çevirmiştik. O sabah altıdan öğlen üçe kadar uyuyordu. Ben öğlen üçten akşam ikiye kadar. Bazen de uyumuyorduk. Her gün artan sandviçleri yanıma alıp arkadaşlara dağıtıyordum. Onlardan aldığım siparişlere göre istedikleri sandviçlerin satılmamasını sağlıyordum. İşten çıkınca parkta beni bekler buluyordum onları. Sonra eve doğru yola çıkıyordum. Alman F.'nin sandviçini odasının camından içeri atıyordum. İtalyan R.'nin sandviçini kafede kendisine veriyordum. Yanında mutlaka bir kız oluyordu. Bende de mutlaka fazla bir sandviç. Bizim eve geliyordum. Üst kattaki İspanyol kızların sandviçlerini veriyordum. Hepsiyle iyi komşuyduk. Sokakta bulduğumuz bir piyanoyu apartman girişine yerleştirmişlerdi. Hayatımda bu kadar kötü ses çıkaran bir piyano duymamıştım. Ama turuncuydu ve apartman kapısından girince güzel görünüyordu. Elimde fazla sandviç kalırsa bizim eve bırakıyordum. Her zaman misafir sandviçimiz oluyordu.

Patronum İngiliz M. bunun farkında olsa da pek aldırmıyordu. İşleri iyiydi. Kiliseye gitmek yerine beni çalıştırdığını düşünüyordu. Her sabah saat altıdan sekize dek birlikte sandviç içi hazırlıyorduk aşağıda. Futboldan, karısından ve sandviç içlerinden konuşuyorduk. Sonra yukarda ötekilerle birlikte sa-

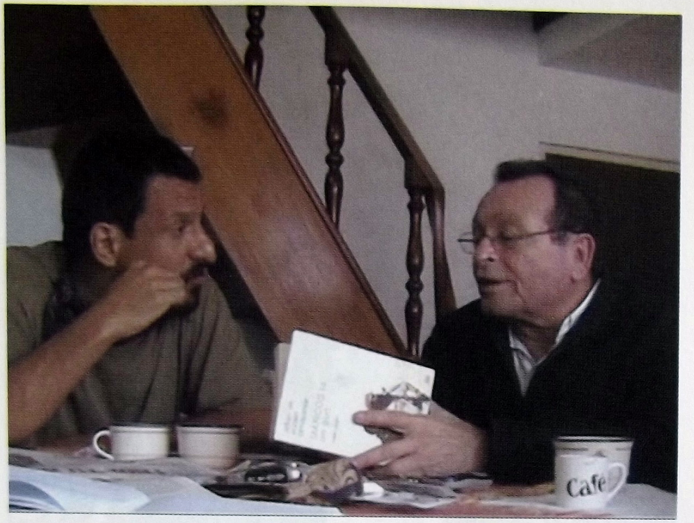
tışa geçiyorduk. Öğlen çok kalabalık oluyordu. Öndeki üç kişi siparişleri alıp bağırıyordu. Biz, arkadaki beş kişi, bir tanesini hazırlayıp dışarı çıkarıyor, elimizdeki için bağırıyorduk. Bekleyen elli kişiden biri elini kaldırıyordu, ona veriyorduk. Bu anı çok seviyordum. Hepsi elimdeki sandviçin kendi sandviçi olduğunu düşünüyordu. Bir an sessiz kalıyordum. Herkes sandviçe bakıyordu. Sonra bağırıyordum: "Tuna mayones and cheese." Birisi sevinçle kolunu kaldırıyordu. Ona uzatıyordum. Birkaç saniyelik o anların fotoğrafını çekmek istiyordum ve bir 'sandviç beklerken' sergisi açmak.



Venezüella. Sokakları dolduran motor ve taksi kuryelerin çoğu gecekondularda oturur ve Başkan Chavez'i destekler. Fotoğraf: Dilek Çolak



Venezüella. 1989 Karakas ayaklanmasında halk bu gecekondulardan kente indi. Açlığa ve yoksulluğa karşı isyanda güvenlik güçleri binlerce kişiyi katletti. Fotoğraf: Elif Özdemir



Venezüella. Douglas Bravo, Venezüella'da üç nesil gerilla komutanı.



Bolivya. Evo Morales, Bolivya'nın ilk Indian devlet başkanı.



Bolivya. Yerli kadın hareketi sokaklarda. Fotoğraf: Dilek Çolak



El Alto, Bolivya. Bolivya'nın önce gümüşünü ve altınını çaldılar. Hatta denizi bile elinden alındı. Şimdiyse topraklarında yeni bulunan doğalgaz, ulusötesi tekellerin ağzını sulandırıyor ama Bolivya "Ya Basta!" ("Artık Yeter") dedi. Fotoğraf: Dilek Çolak



Fotoğraf: Dilek Çolak



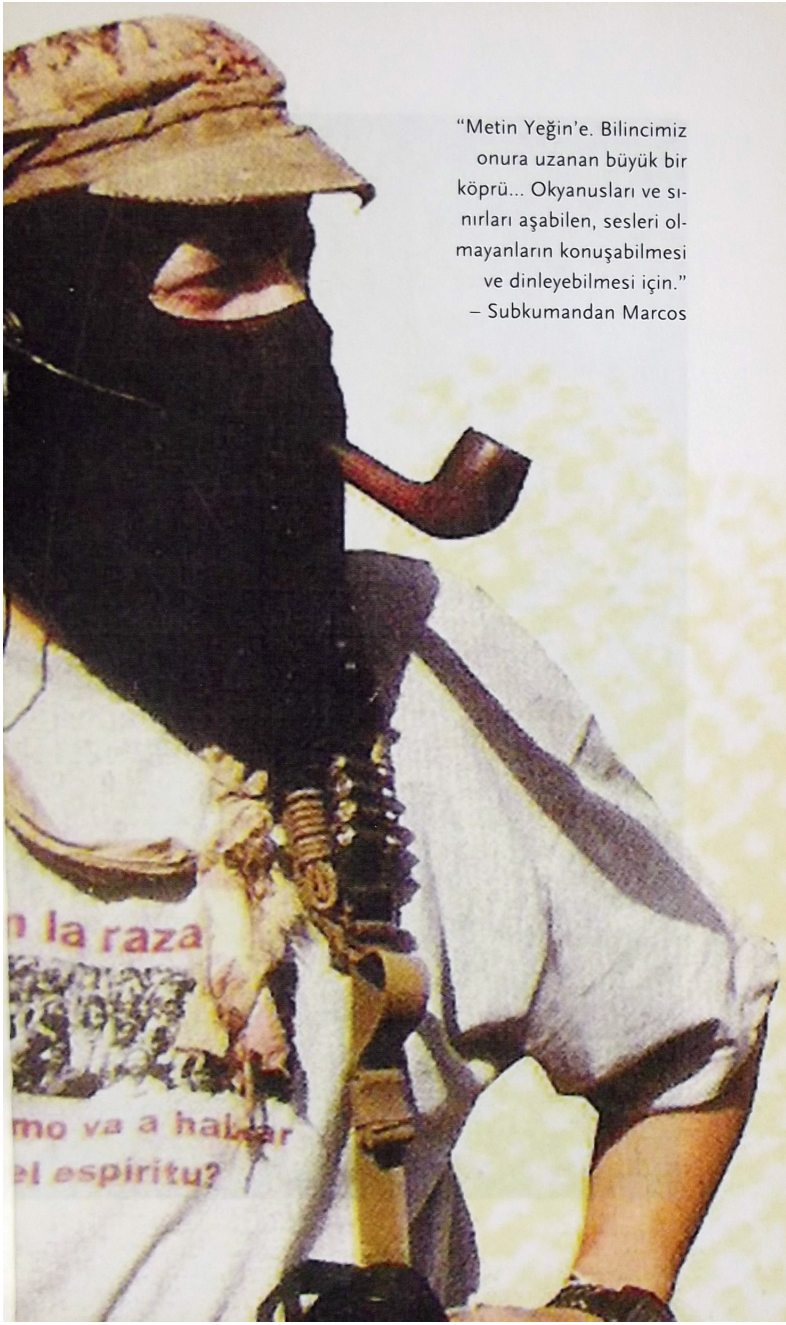
Fotoğraf: Dilek Çolak



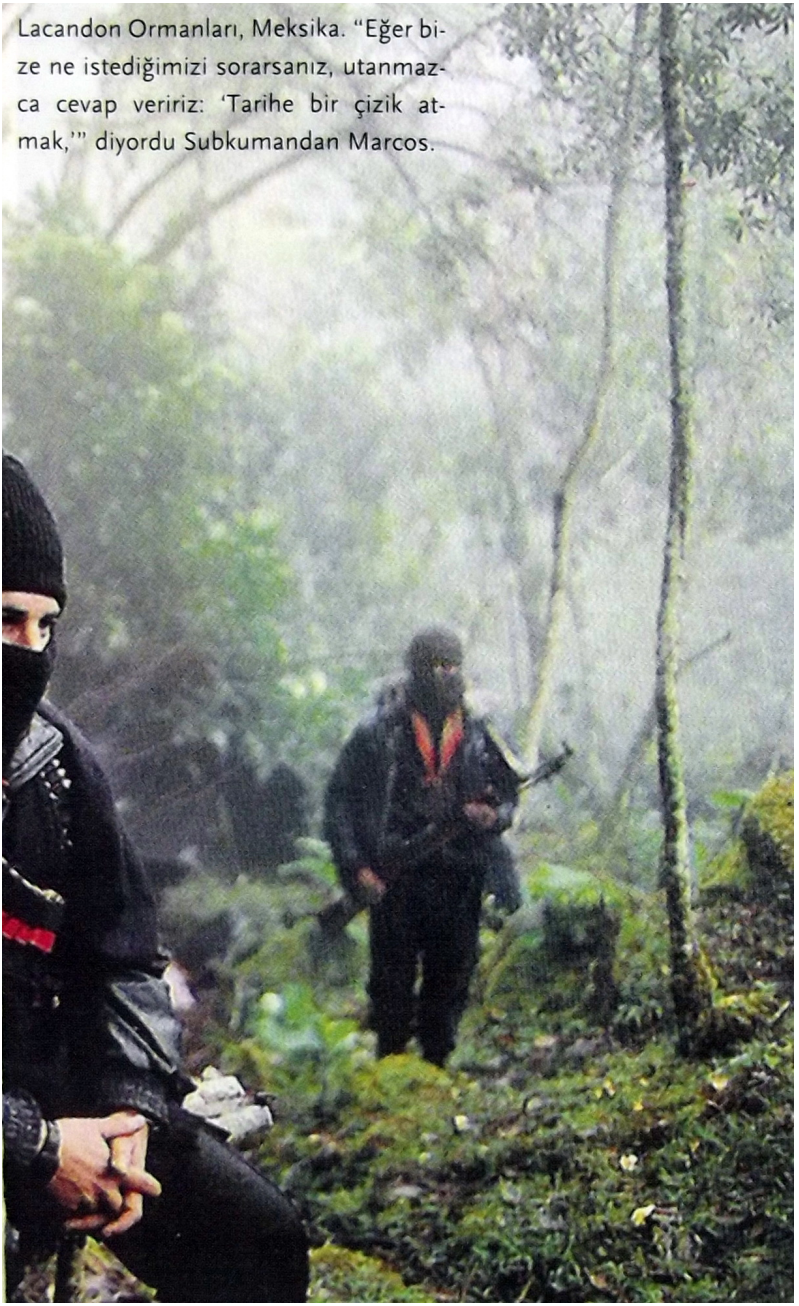
Che Guevara'nın doğum günü kutlamalarının yığınsallığı her zaman şaşırtıcıdır. Fotoğraf: Dilek Çolak



Rosario... Fotoğraf: Dilek Çolak



"Metin Yeğin'e. Bilincimiz onura uzanan büyük bir köprü... Okyanusları ve sınırları aşabilen, sesleri olmayanların konuşabilmesi ve dinleyebilmesi için."
– Subkumandan Marcos



Lacandon Ormanları, Meksika. "Eğer bize ne istediğimizi sorarsanız, utanmazca cevap veririz: 'Tarihe bir çizik atmak,'" diyordu Subkumandan Marcos.



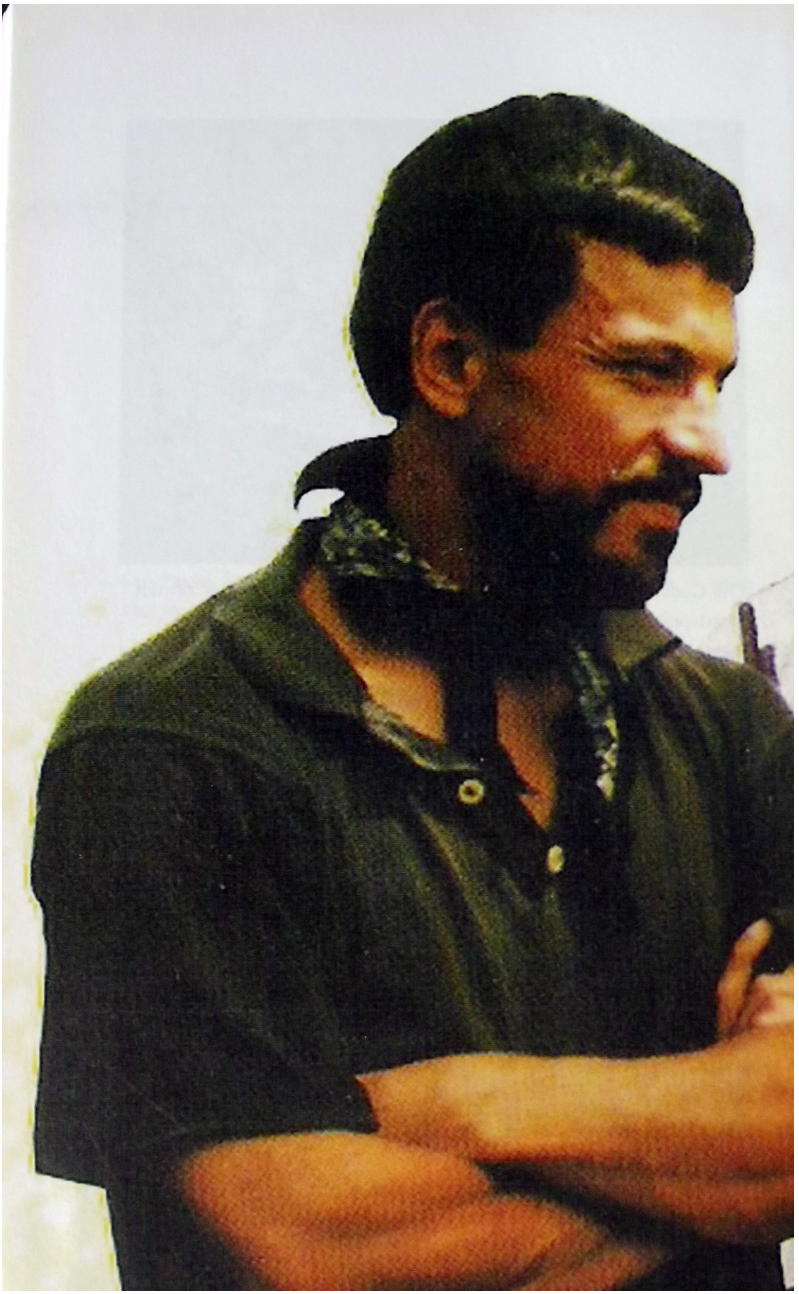


La Realidad'da Zapatista komünü. Zapata duvar resmi.
Fotoğraf: Özgür Can



Che'nin katledildiği Bolivya köyünde bir köy okulu. Fotoğraf: Dilek Çolak







Sao Paulo, Brezilya. MST-Topraksızlar işgal ettikleri topraklarda ilk önce okul inşa eder.



Ernesto Che Guevara'nın Rosario'daki doğum günü kutlamaları. Fotoğraf: Dilek Çolak


PSA



Che Guevara'nın doğduğu Rosario'daki büyük doğum günü kutlamaları, 2007.



Arjantin. Piqueteros-Barikatçılar hareketi. Fotoğraf: Alejandro Passarelli



Arjantin. Plaza de Mayo anneleri kendilerinden özür dilenmesini değil, diktatörlük sırasında kaybedilen çocuklarını istiyor. Fotoğraf: Dilek Çolak



Venezüella'da büyük medya her zaman zenginlerin yanında yer aldı, sokak duvarlarıysa Chavez'in. Fotoğraf: Dilek Çolak

Dünyanın Sokakları

Metin Yeğin

Bir hareketlilik olmadığında, bir süre durduğumda, "Korsanlara yakışmaz uzun süre bir yerde durmak," deyip hemen bir yere gidiyorum.

-Metin Yeğin

Metin Yeğin'in bir ayağı Türkiye'de, bir ayağı Latin Amerika'da ya da dünyanın herhangi bir yerinde. Yeryüzünün lanetlileriyle birlikte yaşayan bir yazar ve belgesel sinemacı o. Dünyanın Sokakları'ndan çeşitli işçi eylemlerini, direnişleri, gerilla hareketleriyle iktidarların çatışmalarını ya da barış süreçlerini, sokaktaki insanın dünyasını anlatırken yaşadıkları, bir kişinin yaşamına kolayca sığabilecek gibi değil. Onda olağan bir yaşam büyük bir serüvene dönüşebiliyor.

Dünyanın Sokakları'nda asıl sorunun sokak olduğunu bir kez daha hatırlatıyor bize: Uruguay işgal fabrikaları, Plaza de Mayo Anneleri, Piqueteros-Barikatçılar hareketi, Güney Afrika gecekondu hareketi... Neoliberalizmin kentleri işgal ettiği bir dönemde gold ya da platinum kredi kartı olmayan yetersiz bakiye yoksulların seslerini dünyaya duyurmasına da yardımcı oluyor.

Dünyanın Sokakları, benzeri az bulunur bir serüven ve gezi kitabı.

ISBN 978-605-5904-15-9

9 786055 904159

25 TL

SOKAK